MULK RAJ ANAND

POVESTEA UNUI COPIL INDIAN

MULK RAJ ANAND ● POVESTEA UNUI COPIL INDIAN

MULK RAJ ANAND

POVESTEA UNUI COPIL INDIAN

În românește de
I. PELTZ și A. BANTAȘ

EDITURA TINERETULUI

Coperta de IOANA CONSTANTINESCU

MULK RAJ ANAND
SEVEN SUMMERS
KUTUB-POPULAR, BOMBAY

În memoria mamei mele

Mulk Raj Anand, autorul cărții de față, este unul dintre marii scriitori progresiști ai Indiei. S-a născut în anul 1905 la Amritsar, un orășel din Punjab. Tatăl său, argintar-gravor, părăsește meseria pe care o practicaseră toți din familia sa și îmbrățișează cariera armelor, devenind funcționar în armata britanică. Mama scriitorului, o femeie simplă de la țară, se strămută la oraș, urmîndu-și soțul în diferite părți ale Indiei după cum îi impunea ocupația lui, de care era foarte mîndră față de neamurile rămase la țară. Oricum, dedicîndu-se acestei cariere, tatăl scriitorului intrase într-o nouă castă — aceea a militarilor și funcționarilor, care, după cum se știe, ocupă locul al doilea în ierarhia socială a Indiei, după casta preoților.

Micul Anand, predispus de timpuriu la visare, observă, însă fără a putea tălmăci, înțelesul lucrurilor din jur, felul cum se desfășoară viața în India dinaintea primului război mondial. Inegalitatea socială dintre oameni ridică bariere chiar între copiii acestora: băiatul gunoierului, de pildă, e vinovat de toate. Cînd între puștii din cartier se iscă vreo încăierare, sau atunci cînd din casă dispare un obiect de preț, primii bănuiți de furt sînt sacagiul, gunoierul, acei paria *de la periferia societății. Nimeni n-ar îndrăzni măcar să bănuie de așa ceva pe un preot, pe un* brahman, *pentru că privilegiul castei din care face parte îl absolvă de la sine.*

Colonialiștii englezi — în vremea copilăriei scriitorului, și încă mult după aceea, India era sub dominație britanică — acești oameni „alb-roz" — cum li se păreau băștinașilor — care merg pe bicicletă, locuind separat,

pe partea cu grădini şi cu vile frumoase a drumului, şi în faţa cărora se înclină cu respect indienii, sînt priviţi cu teamă şi cu o ură mocnită, ascunsă.

Cunoscînd toate acestea şi avînd în familie îndemnul de a învăţa, tînărul Anand, scriitorul de mai tîrziu, începe să studieze cu rîvnă. În India, între anii 1918 şi 1923, a avut loc o creştere considerabilă a avîntului mişcării de eliberare naţională, care a influenţat puternic dezvoltarea tineretului indian progresist. Deşi mişcarea revoluţionară desfăşurată între aceşti ani a fost înăbuşită, totuşi ea a zdruncinat din temelii credinţele fataliste, mistice din India, dînd un nou imbold tineretului progresist din ţară spre cunoaşterea ştiinţifică a lumii. Unii tineri din generaţia lui Anand încep să studieze ştiinţele sociale pentru a-şi explica mai bine situaţia politică de aci. În anul 1925, Anand absolvă cursurile universităţii din Punjab, apoi pleacă în Anglia pentru a-şi continua învăţătura. Acolo studiază, ca şi alţi tineri hinduşi, filozofia, istoria artelor şi literatura. În 1929 îşi ia doctoratul în filozofie şi începe a publica — la început lucrări cu un pronunţat caracter documentar despre arta indiană. Printre acestea amintim „Pictura persană" şi „Concepţiile artistice ale hinduşilor", apărute în anul 1932. Activitatea de scriitor şi-o începe abia în anul 1935, cînd se înfiinţează şi „Asociaţia scriitorilor progresişti din India", printre ai cărei organizatori se numără, alături de Prem Ciand, Zaheer şi alţii.

În timpul studiilor sale în Anglia, scriitorul indian a legat prietenie cu o seamă de scriitori progresişti, printre care Ralph Fox şi Jack Lindsay, care au avut o înrîurire salutară asupra activităţii sale literare.

Primul său roman — „Paria" — apărut în 1935, are în centru un tînăr sărac care face parte din casta de pe ultima treaptă socială. Romanul înfăţişează în chip realist încercările acestui tînăr paria de a-şi cuceri dreptul la o viaţă omenească. Descriind viaţa grea a spălătorilor de rufe, a tăbăcarilor, a măturătorilor şi a multor altor oameni de la periferia societăţii, siliţi să ducă un trai aspru, lipsit de orice drept, Anand a ţinut să

arate totodată bogăţia sufletească, frumuseţea morală a acestora, cărora li se cuvine un trai mai omenos. În anul 1936, scriitorul dă la iveală un alt roman — „Culii" (tradus şi în româneşte) — ocupîndu-se de condiţiile grele în care sînt siliţi să trăiască muncitorii industriali şi agricoli, culii fără adăpost, nevoiţi să-şi ofere munca pe preţuri de nimic. Atît în romanul „Culii", cît şi în lucrarea „Două frunze şi un mugur", Mulk Raj Anand a încercat să zugrăvească manifestările de revoltă ale muncitorilor indieni, ca şi ale ţăranilor de pe plantaţiile de ceai engleze.

În anul 1937, Mulk Raj Anand pleacă în Spania, în calitate de corespondent special, şi scrie o seamă de reportaje şi articole, dovedindu-se un luptător activ împotriva fascismului şi un prieten înflăcărat al combatanţilor din Brigada Internaţională. Între anii 1939 — 1942 apar cele trei volume — „Satul" (1939), „Dincolo de apele negre" (1940) şi „Spada şi secera" (1942) — ale unei ample lucrări în care Mulk Raj Anand urmăreşte formarea conştiinţei revoluţionare a unui tînăr ţăran indian. Lucrarea este totodată şi un imn închinat muncii paşnice, eliberate.

Acestei trilogii îi urmează alte romane („O inimă mare", 1944) şi numeroase povestiri şi nuvele cu pronunţat caracter realist critic, în care autorul îşi reia temele sale favorite : demascarea grelelor condiţii de lucru ale muncitorilor în feudalism, problema emancipării femeii, a eliberării maselor de sub influenţa filozofiei gandhiste, lupta pentru apărarea păcii, demascarea războiului, etc. După cel de al doilea război mondial, Mulk Raj Anand se alătură cu pana sa grupării democratice a intelectualilor indieni, care cereau cu insistenţă independenţa deplină a Indiei. El se declara pentru o independenţă şi o libertate care să facă din poporul indian adevăratul stăpîn al vieţii şi al pămîntului său, continuînd să-şi afirme neîncetat poziţia sa de intelectual progresist, în slujba propăşirii ţării sale.

„Povestea unui copil indian" este o carte despre copilărie. O carte de amintiri din desfăşurarea cărora citi-

torul ia cunoştinţă despre o lume nouă, îndepărtată şi apropiată totodată. Îndepărtată prin peisajul inedit, cu uriaşele casuarine, ale căror frunze parcă oftează sub lumina arzătoare a soarelui de după-amiază, cu fîntîni persane în care sălăşluiesc „duhuri", cu drumul plin de praf pe care trec bicicletele oamenilor „alb-roz", purtînd pălării ciudate, sau caravanele de cămile ; cu bazarul plin de tarabe unde stau clădite grămezi de fructe de mango sau de rodii, ori se lăfăie munţi de pilaf aromat ; cu dealuri pleşuve unde cresc cactuşi sau foiesc şerpi, dincolo de care se ascund păstorii afghani, cu nas vulturesc, care dau de furcă colonialiştilor englezi. Şi totodată ni se pare apropiată această lume prin scurgerea monotonă sau furtunoasă a vieţii de familie, cu tatăl împovărat de grija de a nu-şi pierde slujba, cu mama nutrind o dragoste aspră şi duioasă totodată faţă de copii ; cu năzdrăvăniile acestora din urmă, cu setea lor nepotolită de a cunoaşte lumea chiar şi împotriva voinţei celor mari. Luăm cunoştinţă astfel de „aventurile" micului Krishna cu sentimentul că ele ne sînt cunoscute, că le-am mai întîlnit undeva. Răsfăţat de toţi, meritîndu-şi porecla, „Grozăvel" trece la explorarea lumii înconjurătoare cu sentimentul firesc de curiozitate al tuturor copiilor. Cînd odaia sau ograda nu i se mai par interesante, el evadează din curtea părintească, pe drumul prăfos care-l atrage ca un magnet, spre grădinile mari ce înconjoară locuinţele elegante ale sahibilor englezi sau pe dealurile pustii unde-l mînă setea de aventură din basmele cu zei viteji ale mamei sale, unde nu va întîlni ce-i drept nici un zeu, dar va da ochii cu un şarpe. Înzestrat cu o memorie excepţională, micul Krishna învaţă pe de rost lecţiile din cartea fratelui mai mare, un leneş fără aptitudini pentru învăţătură, şi merge la şcoală înainte de vreme. Dar şcoala mult visată se dovedeşte a fi în realitate un iad, în care învăţătorul este un diavol neîndurător. Elevii sînt bătuţi cu cruzime şi supuşi la nenumărate cazne pentru fiece abatere. Grozăvel însuşi, lăudat la început pentru că a ştiut lecţia, primeşte cîteva palme pentru că nu-i pălmuieşte la rîndul său cum trebuie pe elevii mai mari, pe-

depsiți pentru neștiință. La întoarcerea spre casă, băiatul mănîncă bătaie și de la colegii mai mari pe care primise poruncă să-i pedepsească.

Școala descrisă de Anand în cartea sa nu ne pare complet necunoscută. Asprimea tratamentului aplicat elevilor, pedepsele acordate pentru neînvățarea lecțiilor ne aduc în minte imagini dintr-o altă carte despre copilărie, a marelui povestitor de pe meleagurile noastre, I. Creangă. Și tot ca în cartea marelui humuleștean, și în „Povestea unui copil indian" figura proeminentă a cărții, în evocarea căreia autorul pune multă dragoste, este aceea a mamei. Femeie simplă de la țară, deși măritată după un orășean, mama indiană închide în sufletul ei generos un tezaur de basme, eresuri și obiceiuri care vorbesc despre bogata tradiție mitologică a unui popor, dar și de supunerea lui oarbă față de filozofia resemnării propovăduită de preoții din casta suprapusă. Starea de îndelungă ignoranță a poporului indian l-a făcut temător și credul, superstițios și habotnic, în dorința lui de a potoli mînia zeilor și a duhurilor. Habotnică, temătoare, mama lui Krishna stă la sfat cu zeii, cărora le-a amenajat un altar, căutînd să capteze bunăvoința tuturor acestora. Pe altarul ei stau laolaltă și Budha, și Mesia, și cartea mahomedanilor, Coranul. Umblat prin școală și trăind în apropierea englezilor, citind literatură, tatăl rîde de starea de înapoiere a nevestei sale, într-o tacită complicitate cu feciorii. Anand privește adesea cu îngăduință sau cu ironie misticismul excesiv al mamei sale, țărancă naivă în ceea ce privește chestiunile religioase, dar dînd dovadă de un surprinzător bun simț cînd e vorba de chestiuni de politică la ordinea zilei. Astfel, aducînd cu ea ura sătenilor față de stăpînitorii englezi, Sundariai nu-i poate suferi, deși aceștia sînt superiorii soțului ei. Și în timp ce tatăl e chinuit de îngrijorare cînd are loc un atentat împotriva lordului guvernator, ea simte o ascunsă satisfacție, care se amplifică atunci cînd tribul îndrăzneț al afghanilor, păstorii de dincolo de deal, îl răpesc pe șeful gării și nu vor să-l înapoieze autorităților engleze decît în schimbul unei sume considerabile. În fața spaimei

soțului, ea are un sentiment de dispreț și de mîndrie totodată. Dispreț față de teama exagerată, de frămîntările acestuia, ca și față de manevrele de trupe pe care englezii le fac în speranța că păstorii se vor înfricoșa ; mîndrie față de gestul cutezător al celor din neamul ei, care nu s-au lăsat intimidați de mișcările de trupe și au căpătat pînă la urmă cauțiunea în schimbul prizonierului lor. Căldura sufletească a acestei femei simple se revarsă din plin asupra copiilor și în special asupra lui Krishna, copilul preferat. Basmele pe care i le spune înflăcărează mintea fragedă a celui mic și, ostracizat din cauza unui accident din lumea tovarășilor de joacă mai mari, el imaginează tot felul de jocuri, în singurătatea lui populată de fantasme ale închipuirii. Astfel, ca în basmele mamei despre zeul patron al numelui său, Krishna o ia razna pe dealuri, să-i înfrunte pe diavoli, care iau înfățișarea unui șarpe, destul de cumsecade însă, deoarece copilul se întoarce acasă nevătămat și numai speriat. Și, după cum mama neîntrecutului nostru povestitor humuleștean îi spunea lui Nică a lui Ștefan a Petrii să zîmbească cerului pentru ca să apară soarele, tot astfel mama indiană Sundariai, în dragostea ei pentru feciorul său puțintel la trup, dar cu mintea înflăcărată, văzîndu-l vorbind singur, mai-mai să-l creadă reîncarnarea unui duh sfînt !

Autorul privește cu îngăduitoare ironie religiozitatea exagerată a mamei și cu vădită simpatie aprobatoare atitudinea înțeleaptă a tatălui, care nu scapă prilejul să o tachineze pe prea zeloasa închinătoare a tuturor zeilor. De altminteri, sentimentul religios al lui Sundariai nu se leagă de vreo doctrină anume, ci e mai degrabă expresia ancestralului sentiment de spaimă al omului primitiv în fața fenomenelor necunoscute ale naturii. Cît privește felul cum sînt înfățișați preoții, ni se pare elocvent episodul dispariției lingurii de argint din casa părintească. Cînd constată lipsa obiectului din casă, mama îl caută mai întîi, în speranța că-l va găsi ; apoi, neaflîndu-l, îl trimite pe Krishna la preot, ca să-i dezlege această taină. Șiret, preotul lasă să cadă

bănuiala de furt asupra unor paria ca gunoierul sau sacagiul, care suportă percheziția, împăcați. Condiția pe care preotul nu uită să o pună lui Sundariai, prin fiul ei, în legătură cu lingura, lasă să se întrezărească adevăratul vinovat de dispariția obiectului: el trimite vorbă femeii că dacă va dărui templului lingura, aceasta va apărea pe prag, în prima noapte cu lună plină. Și, în sfîrșit, lingura de argint apare pe pragul casei, pentru a dispărea din nou, dusă de data asta de bunăvoie în templu.

Autorul nu comentează întîmplarea, dar mai este oare nevoie de vreun comentariu cînd lucrurile sînt atît de limpezi?

O carte de amintiri, și mai ales de amintiri din copilărie, e ca un caleidoscop viu colorat de impresii, în legătură cu fapte, cu întîmplări care s-au întipărit adînc în memoria afectivă a celui mic. Sînt fapte de obicei deosebite nu atît prin ele însele, cît mai ales prin puterea lor de a declanșa în sufletul delicat și avid de noutate al copilului emoții nemaiîncercate: imaginea de neuitat a frumosului sau reversul acestuia. În acest sens, cartea lui Mulk Raj Anand conține cîteva asemenea episoade semnificative. Așa sînt prima întîlnire cu școala, devenită o mare dezamăgire, întîia vizită la Grădina Botanică din Lahore, prilej de nemărginită încîntare pentru Krishna, călătoria la Delhi cu ocazia încoronării regelui George al Angliei, care, în ciuda așteptărilor, a însemnat un eșec, ori cel dintîi drum la Daska, satul natal al mamei, care sub raportul emoțiilor estetice încercate de eroul nostru înseamnă un punct culminant. Descoperirea frumuseților unei naturi bogate, a întinderii nesfîrșite și verzi a lanurilor, misterul fraged al înrourării frunzelor sau cerului „care ne înconjura de pretutindeni", după expresia însăși a autorului, toate acestea, conjugate cu dulceața graiului punjab, graiul în care unchiul Sardari le spunea, lui Krishna și fratelui său, povestea lui Hir și a lui Ranjha,

s-au încrustat în amintire asemeni unor nestemate, a căror strălucire rămîne vie de-a lungul anilor.

Evocarea copilăriei micului Krishna nu este, cum s-ar putea crede, doar reînvierea din cămările memoriei a acelor fapte, întîmplări, senzaţii sau afecte care cu un cuvînt se numesc „frumoase". Autorul e un poet sensibil, capabil să extragă fiorul liric al unei întîmplări, dar, vădindu-se şi un bun psiholog, el ştie să înfăţişeze cititorului şi miezul amar sau neplăcut al unora dintre ele. Copilăria, în accepţia lui Mulk Raj Anand, nu e doar un şir nesfîrşit de bucurii, pe care scurgerea timpului le aureolează, filtrîndu-le de orice zgură. El nu uită, nu poate uita clipele de îndoială şi de amărăciune provocate de întîile dezamăgiri suferite de copilul debil, cu mintea iscoditoare şi însetată de adevăr, care era pe atunci. Aceste clipe revin adesea pe parcursul povestirii, căci autorul e dintre acei realişti care nu cată a înfrumuseţa, a idiliza întîmplările trecutului. Mai cu seamă că acest trecut este strîns legat de soarta ţării sale. Vorbind despre severitatea din casa părintească, datorată funcţiei şi mediului în care tatăl său lucra ca militar şi ca om de culoare tolerat pe lîngă stăpînitorii englezi, Mulk Raj Anand priveşte cu un ochi lucid petele negre ale copilăriei sale, dîndu-le o interpretare realistă: «...Dar în marea închisoare a Indiei din acele timpuri, îndeosebi în „temniţa taberei înarmate", cum îi zicea tata cantonamentului, atît fericirea deplină, cît şi mizeria cumplită a copilăriei alternau cu o anumită atmosferă sordidă, născută dintr-un snobism local, agravată de caracterul împietrit pe care trebuia să ţi-l făureşti ca să poţi trăi între soldaţii cu inima îngheţată».

Tot astfel figura mamei, femeie naivă de la ţară, trăind într-o continuă spaimă şi jertfind mereu pe altarul zeităţilor de tot felul, pentru a le îmbuna, este zugrăvită în culori realiste. Ceea ce preţuieşte cititorul în chipul acestei femei răbdătoare şi iubitoare este inepuizabila ei bogăţie sufletească, risipită cu dărnicie între copii şi bărbat, bunul său simţ înnăscut, care o călăuzeşte în faptele esenţiale ale vieţii, tezaurul de

obiceiuri, de povești și de credințe, care fac din ea o reprezentantă a poporului, ce știe să cultive tradițiile folclorice și să le transmită mai departe. Toate acestea dau cărții lui Mulk Raj Anand un spor de interes, iar cititorului prilejul de a cunoaște — parcurgînd-o — ceva din fizionomia morală, complexă și contradictorie, a unui popor a cărei literatură mitologică uimește prin vechime și frumusețe.

EUGENIA TUDOR

DRUMUL

„Grozav de mult îmi place drumeția; îmi plac ulițele și străzile; îmi place să tot merg, să merg fără încetare, pentru că în felul acesta dau prilej gîndurilor să se limpezească și să mă cunosc pe mine însumi datorită chiar sunetului iscat de propriii mei pași. A merge nu constituie numai un exercițiu fizic care te menține în formă; mersul este și un factor de educație spirituală, menit să-ți păstreze personalitatea..."

Anonim

Razele soarelui se împrăştie aidoma unei pulberi aurii. Văzduhul e străbătut de un freamăt, ca şi cînd pretutindeni ar zbura ace de aur. Arborii verzi din dumbravă îşi întind umbra lor protectoare asupra duhului din Mian Mir, cel cu barba colilie, despre care mama mi-a spus că sălăşluieşte în fîntîna persană, fîntîna cu roată. Alături de casa noastră se întinde cazarma pătrată în care locuiesc soldaţii, iar pe partea cealaltă sînt bungalow-urile [1] sahibilor [2], cu grădinile lor liniştite, împrejmuite cu garduri văruite, şi care în ochii mei păreau învăluite într-o negură misterioasă. Cazarma e despărţită de bungalow-uri prin drumul străjuit de o parte şi de alta de casuarine — copacii care se înşiră de la un capăt la altul al zării. Rămîn multă vreme cu degetul în gură, întrebîndu-mă unde se află începutul drumului şi încotro se îndreaptă. Apoi mă învîrt în cerc în poienița umbrită de dumbrava de lîngă fîntîna persană, ameţit şi încîntat de propria-mi mişcare, uitînd de trecut şi de viitor, îmbătat de fericirea de a fi singur, rătăcind slobod în lumea largă...

Asta e una din primele mele amintiri vii.

Mă învîrt în cerc prin dumbravă, pentru că mama mi-a îngăduit să mă duc şi să mă joc afară, numai să nu trec drumul.

Drumul ăsta pe care îl străbat mereu caravane de cămile, măgari, cai şi oameni e primul obstacol pe care trebuie să-l trec.

Grădinarul mă strigă :

— Băieţele, ia vino încoa' !

Eu nu-l bag în seamă şi-mi văd mai departe de cercurile mele. Apoi deodată mă împiedic de rădăcina banyanului [3] uriaş şi încep să plîng.

---

[1] Bungalow — în India, un fel de vilă cu un singur etaj, înconjurată de verande. (n.r.)

[2] Sahib — domn ; titlu dat, în India, albilor şi celor din castele conducătoare. (n.r.)

[3] Banyan — un soi de smochin foarte mare, care creşte în India. (n.r.)

Grădinarul se apropie şi mă ridică, alintîndu-mă cu sunete duioase şi ciudate, pe care le rosteşte gura lui umbrită de mustaţa stufoasă. Mă aruncă de cîteva ori în sus, dar eu tot mai suspin. Atunci mă aşază călare pe gîtul lui şi începe să ţopăie ca un cal de paradă. Datorită salturilor pe care le face trupul său şi mişcărilor stîngace pe care le fac eu însumi, deşi mă ţin strîns de capul omului, se naşte prilejul de a rîde. Şi eu mă bucur din toată inima, deşi nu încetez a striga :

— Lasă-mă jos ! Lasă-mă jos !

Bineînţeles, de cum mă pune jos şi mă fixez, pe picioruşele mele voinice, în locul unde grădinarul tăia iarba, îi cer să mă ridice iar în braţe. Cînd grădinarul începe să lucreze, mă încîntă felul cum taie iarba cu o sapă lată, în timp ce murmură o frîntură de cîntec.

— Cîntă-mi ceva — îi zic eu.

— Du-te acasă, ştrengarule, că te strigă maică-ta — îmi răspunde el.

— Unde-i mama ? zic eu, uitîndu-mă la uşa casei noastre.

Mama nu-i afară. Eu ştiu însă că e înăuntru. Se odihneşte după-masă, culcată alături de frăţiorul meu Prithvi. Aşadar, stărui :

— Cîntă-mi ceva.

Grădinarul zîmbeşte şi începe să fredoneze cu glas mai puternic, mişcînd totodată din cap.

La rîndul meu, mişc şi eu din cap ca el.

Deodată urechea mea prinde un clinchet de clopoţei. Mă reped în direcţia de unde vine.

Trece o turmă de cămile. Legate, coada uneia se află drept în nasul celeilalte. Cei care le mînă, aşezaţi pe spinările animalelor, se leagănă în sus şi în jos, deoarece mersul cămilelor aduce cu mişcarea valurilor. Fără să vreau, vîr degetul în gură şi privesc caravana care trece, minunîndu-mă de picioarele lungi ale cămilelor. Trupul întreg mi-e învăluit în clinchetul clopoţeilor. Tare aş vrea să ştiu de unde vin şi încotro merg ! Dar mama mi-a spus : „Krishna, n-ai voie să te apropii de drum !“

Niște soldați vin din direcția în care mi s-a spus că se află bazarul Sadar. Soldații salută, cu capul întors spre stînga.

Trece o formă nedesluşită, un om cu fața alb-roză, în haine kaki, o formă care se lămureşte a fi un sahib. Ştiu că locuieşte în bungalow-ul din fața casei noastre, chiar peste drum. Trece repede, şi roțile bicicletei sale sfîrîie.

Acum, că a plecat omul ăsta înspăimîntător, nu mai e nici o primejdie dacă intru în grădina lui.

Şi ceva mă îndeamnă grozav să trec drumul.

Mă uit înapoi, să văd dacă nu e mama prin preajmă. Cercetez cu privirea şi dumbrava de la fîntînă, ca să mă asigur că nu se uită nici grădinarul la mine. Şi, fără să mă opresc să-mi trag sufletul, alerg orbeşte dincolo de barieră, depăşind granița tuturor escapadelor mele anterioare.

Odată ajuns dincolo, mă reped în bolțile de verdeață ale grădinii. Şi uite, pe negîndite, înconjurat de panorama livezilor verzi, pe care nu le văd bine, atac cel mai apropiat boboc de trandafir din tufişul aflat în fața mea. Mă cuprinde panica, amintindu-mi în olipa aceea de vocea mamei. Şi uit de ghimpii de pe tulpină. Deodată simt o durere cumplită în degete, dar nu mă las, şi trag cît pot. Îmi rămîne în mînă bobocul, fără codiță. Fără să mai privesc înapoi, la bungalow-ul cufundat în tăcere sau la văzduhul tremurător şi plin de freamăt, fug cît mă țin picioarele.

M-am repezit ca o săgeată peste drum. Dar, în bucuria nebună de-a avea floarea în mînă, fac un pas greşit. Mă împiedic şi cad. Fără să vreau, scot un țipăt. Plîng înspăimîntat, trîntit pe pămîntul cald. Soarele se apropie de mine şi eu plîng mai tare, ca să mă audă cineva. Simt gustul prafului în gură. Sudoarea mi se prelinge şiroaie pe obraji ; sînt încălzit şi necăjit. Apoi aud paşi. E grădinarul.

— Ei, ştrengarule ! zice el, ocărîndu-mă.

Eu închid bine pumnul în care am floarea, pentru că el, ca grădinar, nu poate suferi să vadă oamenii rupînd flori.

Mă ia în braţe şi, legănîndu-mă încoace şi încolo, încearcă să-mi astîmpere plînsul cu tot felul de vorbe, şoapte şi frînturi de poezii copilăroase.

Maică-mea, care m-a auzit strigînd, e în uşă.

— Unde-a fost ? întreabă ea.

— S-a jucat şi a căzut — zice grădinarul.

— Cum, în şanţul ăla murdar ? Dar ce, nu cumva a ieşit pe drum ? se întreabă ea, cuprinsă deodată de panică.

Eu suspin mereu.

— Nu face nimic, băiete, n-ai făcut decît să striveşti nişte furnici — o întoarce grădinarul în chip de metaforă.

— Ia arată-mi picioruşele — mă îndeamnă mama, ridicîndu-mă în braţe.

Gîtul şi faţa ei au un miros dulce, ca de lapte cu zahăr. Mă sărută pe genunchi, zicînd :

— Acuma o să-ţi treacă.

Apoi mă întinde pe pat lîngă Prithvi şi se culcă şi ea alături, strîngîndu-mă la piept.

Nu mai suspin, scîncesc doar. Curînd, somnul, somnul celor osteniţi, mi se furişază pe la gene.

Cînd mă trezesc, după-amiază, în braţele tatii, mai strîng încă în pumn trandafirul, şi zgîrieturile de la spini mă dau de gol.

2

— Unde-ai fost, coţcarule, unde-ai fost ? m-a întrebat el în glumă.

Şi m-a sărutat pe toată faţa, în timp ce eu mă luptam să-l prind de mustaţa mare şi deasă. Mustaţa aceea este cea mai vie impresie pe care mi-a lăsat-o tata. De fapt, pentru mine mustaţa aceea însemna întreg taicămeu. Parcă văd şi acum picăturile de apă care-i străluiau în mustăţi cînd se spăla după-amiaza, stînd aple-

cat în curtea locuinței noastre cu pereții de lut. Și eram mai fascinat de smocul de păr de deasupra gurii decît de orice altă trăsătură a făpturii sale. Excepție făcea poate doar glasul lui puternic și cald, pe care-l auzeam cu mult înainte de a intra în curte, răspunzînd salutu-rilor soldaților care treceau pe acolo ori salam-alecum-urilor rostite de grădinar, glumind cu colegii sau strigînd la frații mei Harish și Ganesh, care se jucau cu pietricele la fîntînă, împreună cu muzicanții și gorniștii, gunoierii și servitorii regimentului. Eu alergam la ușă în clipa în care-i auzeam glasul și atunci mă pomeneam pe dată în brațele sale, sub o ploaie de sărutări, gîdilat de mustața lui, încîntat de cuvintele drăgăstoase, vesele, glumețe, rostite printre rîsete. De obicei, porecla mea „Grozăvel" era subiectul acestor glume.

Grozăvel, vai, Grozăvel,
Grozăvel, băiețel,
Grozăvel, cățeluș.
Grozăvel, purceluș,
Grozăvel, băiețel, băiețel...

Așa era refrenul — refrenul dintotdeauna — care aduna într-însul toată afecțiunea pe care o avea tata pentru mine, precum și sentimentul că eram copilul favorit. Curînd mi-am dat seama că porecla se datora strengăriilor mele necontenite și îndrăznelii cu care-l trăgeam de sfîrcurile mustăților.

Încă de cînd aveam vreo patru-cinci ani, tata începuse să fie pentru mine un erou legendar, coborîtor din Raja Vikram, despre care îmi povestea mama, sau din Arjuna, discipolul și prietenul zeului Krishna, despre care se zicea că ar fi săgetat ochiul unui pește ce se învîrtea în vîrful unei prăjini, privindu-i imaginea în apa de dedesubt. Pe lîngă însușirile lui de zeu pe care i le atribuia mintea mea de copil, mai erau și virtuțile lui pămîntești. Era singurul om cu știință de carte din tot regimentul de munteni, din tribul Dogra. Lui îi aduceau soldații scrisorile să le citească, pe el îl rugau să le aștearnă pe hîrtie plîngerile sau cererile. De la el se împrumutau cu bani bieții gunoieri, sani-

tari, servitori şi muzicanţi din cantonamentul Mian Mir. Era salutat de oameni cu mîinile împreunate şi cu cuvintele „mă arunc la picioarele tale". Aşa îl salutau şi rudele pe care le aveam printre arămarii şi argintarii care veneau din oraşul apropiat, Lahore, sau din oraşul nostru de baştină, Amritsar, sau din diferite alte părţi ale Punjabului.

Tot trăgînd cu urechea la flecăreala din curtea casei, cînd mama stătea la vîrtelniţă şi tata se odihnea într-un fotoliu, cu picioarele întinse pe un scăunel, ascultînd plîngerile, rugăminţile şi vorbele vizitatorilor, am izbutit mai tîrziu să adun o seamă de impresii despre viaţa lui aventuroasă.

Era şeful furierilor din Regimentul 38 Dogra. El arbitra toate meciurile de hochei pe iarbă, cînd juca echipa regimentului. Sufla din fluierul cu care o asurzeam pe mama, dacă reuşeam să-l descopăr pe unde era ascuns, în vreun sertar din biroul tatii.

În comparaţie cu toţi ceilalţi locuitori, părea un fel de atotştiutor. Se zicea că, prin virtuţi proprii, s-a ridicat, dintr-un mediu foarte modest, pe culmile demnităţii.

Din felul ocolit, mai mult din aluziile pe care le rostea mama cînd tăifăsuia cu femeile din cantonament, sau din spusele rudelor noastre de sînge care treceau s-o vadă, am înţeles că el venise pe lume în chip de dar făcut de un înţelept mahomedan. Se pare că bunicul şi bunica îi ceruseră acestui fachir să le dăruiască copii. Şi fachirul îi spusese bunicului :

— Dacă vei sădi o grădină şi vei săpa un puţ, ca să vin şi să locuiesc aici, şi dacă vei trece dimineaţa şi seara să te plimbi cu soţia pe-aici, îţi voi dărui doi copii.

Şi bunicul meu, al cărui nume, Chet Ram, l-am auzit pomenit cu multă sfială de nevestele arămarilor din familia noastră, făcuse tot ceea ce îl povăţuise fachirul. Drept care, în anul următor, într-o dimineaţă, cînd bunica se afla la fîntînă, îl găsi pe tata aşezat într-un chiup de lut pe lanţul fîntînii, iar în anul următor îl descoperi pe unchiul meu, într-o nişă de lîngă

mormîntul fachirului, care, între timp, îşi dăduse duhul. Tatăl meu căpătă numele de Ram Chand, iar unchiul meu, pe acela de Pratap Chand. Dar pe cînd venirea pe lume a tatălui meu adusese o adevărată binecuvîntare casei bunicilor, cărora în anul acela le merse tare bine, sosirea pe lume a unchiului le aduse ghinion, deoarece bunicul se stinse din viaţă.

Eu nu ştiam ce înseamnă naştere şi nici moarte. Nu înţelegeam decît cînd mi se vorbea de duhuri, ca acela al fachirului care sălăşluia în puţul săpat de bunic pe şoseaua Jandiala, lîngă Amritsar, sau de strigoiul lui Khwaja Khizar, un om cu turban verde, cu barbă albă şi haine albe, despre care se spunea că sălăşluieşte în puţul casei noastre de la Mian Mir, precum şi de strigoii nenumăraţilor soldaţi englezi îngropaţi în diferite locuri din cantonamentul militar.

Mai culesesem, din bîrfa şi din zvonurile care se auzeau prin casă, tot felul de alte mituri şi legende cu privire la tata. Totuşi, numai datorită mustăţii lui stufoase îi acordam un loc în imaginaţia mea. Toate poveştile despre înfăptuirile lui mi-au pătruns în minte abia cînd mergeam pe şapte ani.

Mi-amintesc că impresiile mele despre oameni, deşi adunate vag de pe la trei-patru ani, din crîmpeiele şi frînturile babiloniei celor mari, au început să capete o înfăţişare mai închegată pe la vîrsta de cinci ani, pentru că începînd de atunci mi-am putut da seama de contururile istoriei şi geografiei unei lumi pe care destul de uşor o înţelegeam.

3

Printre fiinţele omeneşti pe care am ajuns să le cunosc atunci erau, bineînţeles, frăţiorul meu Prithvi, fratele Ganesh, şi Harish, cel mai mare dintre noi, copiii.

Primele amintiri despre Prithvi se concretizează într-un ghemotoc palid şi încreţit, dormind într-un hamac, apărat de muşte de evantaiul mamei. Faţa lui ascuţită, cu pometii ieşiţi, mă cam speria, cu atît mai mult cu cît dormea cu ochii pe jumătate deschişi. Iar carnea lui zbîrcită şi ofilită, ca de moşneag, mi se părea dezgustătoare. Nimeni nu mi-a spus de ce dormea mai tot timpul. Atîta doar că mi se cerea să nu fac gălăgie, ca să nu-l trezesc. Din cînd în cînd deschidea ochii şi se uita ţintă la mine, dar fără a se depărta de sînul mamei, de parcă ar fi vrut să-mi spună : „Nu te atinge de sînul mamei !" Şi asta în timp ce sugea de zor. Îndeosebi mă speria privirea lui ciudată, aşa că nu îndrăzneam să mă apropii de ţînc. Dar uneori, cînd sugea o ţîţă ţinînd ochii închişi, începeam şi eu să sug cealaltă ţîţă. Atunci se trezea şi întindea mîinile, ca să mă zgîrie şi să mă alunge de pe domeniul său. Numai că eu eram stăruitor şi mă strecuram cu multă viclenie în poalele mamei, sugînd pînă ce Prithvi mă zgîria mai serios şi mă durea. Atunci îl lăsam un timp în pace. Curînd, însă, uitam ce-mi făcuse şi reveneam la atac.

Din păcate, însă, mama obosea şi se enerva din pricina felului nostru lacom de a suge. De la o vreme, mama începu să-şi dea cu boia de ardei pe sfîrcuri, ca să ne ţină la distanţă.

Dar cum ar fi izbutit să mă ţie pe mine în frîu ? Îmi amintesc că în anii care urmară a fost nevoită să facă uz de mijloace foarte tari ca să mă dezveţe de supt.

Dacă faţă de frăţiorul meu Prithvi nutream sentimente de teamă, dezgust şi invidie, pe fratele meu mai mare, Ganesh, în schimb, îl invidiam numai, şi atîta tot. N-aveam ochi să-l văd vreodată că se apropie de maică-mea. Şi aveam grijă ca tata să nu-l ia niciodată pe el în braţe, aşa că nu scăpam niciodată prilejul de a mă repezi să-mi întîmpin primul părintele. Şi cum amîndoi părinţii păreau să mă prefere, cred că Ganesh era ţinut la distanţă de interesele mele monopoliste şi se distra făcînd-o pe supăratul sau ieşind afară să se joace cu copiii însoţitorilor regimentului.

Docil, liniştit şi netulburat de nici o vorbă de-a tatii sau a mamei, Ganesh părea că a căpătat o piele foarte groasă, pentru a se apăra în acest fel de lipsa de atenţie a celorlalţi. Lucrul acesta îl vădea masca ciudat de aspră pe care o arbora faţa lui turtită, mongoloidă, cu nasul cîrn — o faţă care în anii de mai tîrziu a căpătat o blîndeţe înşelătoare. Aşa a reuşit să-şi ascundă violenţa unui temperament vulcanic, sub masca unui sfînt. Urechile lui erau triunghiulare la vîrf, şi prin sat umbla vorba că mama îl căpătase în dar de la un fachir sfînt, care cerea de pomană. Pometii săi veşnic îmbujoraţi şi urechile de un format atît de ciudat îi dădeau, în ochii mei, o înfăţişare diabolică. Şi cum îndeobşte el nu mă băga în seamă cînd ieşea să se joace cu copiii mai mari, eu căutam mereu prilejuri de a-l pîrî, pentru ca tata să ţipe la el sau să-l pocnească. Aşa mă răzbunam pe el.

Nu puteam suferi îndeosebi expresia afectată, calmă, veşnic supusă şi domoală de pe faţa lui şi blîndeţea plăcută pe care o sugera. Din cauza ei, toată lumea era trasă pe sfoară, crezîndu-l un om de caracter, pe cînd eu purtam porecla „Grozăvel ştrengarul". Numai sahibul Owen părea să-şi fi dat seama mai bine, cînd, pornind de la porecla mea, „Grozăvel", l-a numit pe el „Groznicel", iar pe Prithvi, „Grăunţel", pentru că frăţiorul era tare mic. Mă supăra şi faptul că toate rudele care veneau îi făceau lui Ganesh propuneri de logodnă, dîndu-i daruri — bomboane şi fructe uscate — pe care numai el avea voie să le mănînce, în timp ce noi ceream după-amiaza „Oh Kuch", adică „ceva bun", din lucrurile pe care le păstra mama într-o cutie mare de lemn. Pe lîngă asta, el s-a declarat cu de la sine putere stăpînul şi îngrijitorul pisicii noastre, a întregii familii, iar mie nici nu-mi dădea măcar voie să mă ating de ea. Şi cum părea întotdeauna un îngeraş şi izbutea atît de bine să-şi ascundă răutatea îndărătul aparenţei de sfinţenie, a stîrnit ura mea neîmpăcată.

Pe fratele cel mai mare, Harish, îl admiram. Harish era înalt, slab, şi după-amiaza venea pe calul lui, de oţel, tocmai de la Lahore, încărcat cu fructe, jucării

şi alte daruri pentru mine. Întotdeauna promitea că o să mă ducă pe cadrul bicicletei, să văd meciul de hochei pe iarbă de la şcoala lui. Pe de altă parte, eram gelos pe îndemînarea lui extraordinară cînd îi bătea pe băieţii însoţitorilor regimentului la jocul cu bile, de la Khuti, băgînd cele mai multe în gropiţa săpată în pămînt. Îi admiram priceperea cu care juca crichet şi toate năzdrăvăniile pe care ştia să le facă cu bicicleta, de pildă s-o ţină absolut nemişcată, timp de o jumătate de ceas. Iar cînd a fost numit în echipa de hochei a regimentului şi a apărut îmbrăcat într-o cămaşă cu dungi şi un şort albastru, am rămas uimit. Dar pe deplin m-a cucerit tratîndu-mă cu lapte şi dulciuri la cofetăria bazarului regimentului. Mi-aduc aminte cît de mult am plîns şi am suspinat, plin de compătimire, cînd tata l-a bătut odată cu un băţ de crichet, pentru că a umblat brambura şi s-a hîrjonit cu băieţii însoţitorilor regimentului, în loc să înveţe şi să-şi facă temele.

Dar întrucît Harish locuia la mătuşa Aqqi, la oraş, că să fie mai aproape de şcoală, şi venea foarte rar să ne viziteze, nu am putut să leg o prietenie prea strînsă cu el.

Diferenţa de vîrstă contribuia şi ea la menţinerea unei distanţe oarecare a unuia faţă de celălalt, precum şi la statornicul sentiment de stimă deosebită pe care îl aveam pentru el.

Nu există nici o îndoială că, imediat după taică-meu, Harish era personificarea eroului, aşa cum mi-l închipuiam în primii ani ai vieţii.

4

Mătuşa Aqqi era sora mai mică a mamei. Dar ele erau atît de deosebite ca înfăţişare, încît nici n-ai fi zis că sînt surori. Mama avea o faţă ovală, oacheşă, cu

ochi foarte negri şi strălucitori şi o bărbie voluntară, în timp ce mătuşa Aqqi avea o faţă rotundă şi palidă, cu ochi somnoroşi şi buze strînse. Nu numai că se deosebeau ca înfăţişare, dar am observat, întrucît asta era prima mea cale de a cunoaşte oamenii, că ele nu miroseau la fel: cum am mai spus, mama mirosea a lapte cu zahăr, pe cînd mătuşa Aqqi mirosea parcă a lapte acru.

Prima mea reacţie faţă de mătuşa Aqqi a fost de sfioasă retragere. Mi-aduc aminte că mă ţineam deoparte, îmi sugeam degetul a mirare şi mă uitam la ea pe furiş, cînd venea să se aşeze lîngă mama pe verandă şi să-i povestească necazurile ei. Din vorbele care-i ieşeau din gură ca o răsuflare slabă şi grăbită, am înţeles că soţul ei, unchiul Jai Singh, s-a îmbătat iar, a bătut-o şi a dat-o afară din casă. Am mai înţeles că a făcut drumul ăsta lung, de la oraş, pentru ca să vină să caute un adăpost la noi. O întreba pe mama dacă nu l-ar putea convinge pe tata să-i dea nişte bani, ca să se poată întoarce şi să-şi întemeieze un nou cămin, singură.

În timp ce-şi depăna povestea, glasul ei mi se părea asemănător cu adierea răcoroasă şi tristă ce se abătea adeseori după-amiaza, făcînd să freamăte casuarinele de pe drum. Copacii scoteau atunci prelungi oftaturi şi gemete, pe care vîntul le purta departe, peste cîmpiile de dincolo de cantonament, lăsînd somnul să-ţi îngreuneze pleoapele, ca de plumb. Apoi deodată, tonul ei liniştit se ridica pînă la ţipăt, aidoma celui pe care-l scoate o pasăre istovită de arşiţă. Din cînd în cînd, printre crîmpeie de vorbe, cîte o lacrimă strălucitoare îi înroura ochii.

Nu peste multă vreme, mama lăsă din mînă bumbacul pe care-l torcea şi se puse şi ea pe suspine amare.

Văzînd toate acestea, îmi veni şi mie să plîng. Şi în tăcerea care urmă, în timp ce mama îşi ştergea ochii cu colţul sari-ului ei, m-am îndreptat spre ea, pentru că mă simţeam teribil de singur şi părăsit.

— Unde se duce Grozăvel al meu ? zise mătuşa Aqqi, săltîndu-mă deodată în braţe, înainte de a fi putut ajunge lîngă mama.

Mătuşa mă aşează în poală, mă alintă şi mă sărută, cîntîndu-mi totodată :

Grozăvel, Grozăvel,
Grozăvel, băieţel,
Grozăvel, căţeluş,
Grozăvel, purceluş.
Grozăvel, băieţel...

Şi atunci, nările mi se umplură de un miros deosebit, ca de lapte acru amestecat cu zahăr brut (melasă), aşa cum mi-l dădea mama după-amiaza, cu pîine rece. Cînd mătuşa Aqqi s-a aplecat să mă sărute, i-am simţit mirosul acrişor al subsuorilor şi am încercat să scap din braţele ei, care se încolăceau în jurul gîtului meu. Dar ea m-a strîns şi mai tare la piept. Curînd am încercat senzaţia unui trup masiv, tînăr şi cărnos, cu parfumul plăcintelor cu smîntînă pe care ni le dăruiau în semn de recunoştinţă soldaţii şi negustorii aduşi de nevoi în casa noastră.

Ce frumoasă îmi păru mătuşa încă ani de-a rîndul după această întîmplare ! Ce caldă şi atrăgătoare ! Şi ce bogată ! Asta o spun pentru că niciodată nu uita să-şi desfacă nodul întoomit la capătul şalului şi să-mi dăruiască o rupie [1] de argint strălucitor. Dar, în pofida acestei dărnicii, eu ştiam că, dacă vine să ceară bani de la părinţii mei, situaţia ei nu era prea înfloritoare. Glasul ei, cu care închipuia cîteva versete pe tema poreclei mele, căpăta reflexe de aur. Am început s-o iubesc cu un dor izvorît din plăcerea tainică pe care o simţeam din plin cînd mă ridica în braţe. De aceea, oricîte vorbe ar fi spus mama împotriva ei, părerea mea despre mătuşa Aqqi nu se schimba. Nu se schimba nici pentru că era o biată femeie săracă şi murdară,

[1] Rupie — monedă indiană. (n. r.)

nevasta unui prăpădit de arămar, care mai era şi beţiv pe deasupra, şi nici pentru că izbutise cu cine ştie ce vrăjitorii să-l ademenească pe Harish „al nostru".

Într-adevăr, m-am speriat niţel cînd fratele cel mare m-a luat într-o bună zi pe cadrul bicicletei şi m-a dus în casa ei de la oraş. M-am speriat pentru că a trebuit să trecem printr-un coridor strîmt, în care se afla un bivol negru, pe urmă am urcat pe nişte scări strîmbe şi întunecoase, unde stăruiau mirosuri apăsătoare de urină şi de sînge, lucruri despre care mama zicea că erau tocmai mijloacele de magie neagră prin care ea îi făcuse cu ulcica fratelui meu. Dar de îndată ce mătuşa ne-a dat şi mie şi lui Harish bomboane şi sirop, toată frica mi-a dispărut. Ba chiar a început să-mi fie dor să mă mai duc pe la casa ei, din care pricină ceream mereu să mă ia cineva la dînsa.

Mie îmi plăcea chiar şi Jai Singh, beţivul de bărbat-su, o persoană mică şi graţioasă, cu faţa foarte albă şi cu o mînă generoasă, care mereu se strecura printre faldurile doti-ului în care era înveşmîntat, pentru a scoate bani de argint, daruri destinate fratelui meu şi mie. Şi întrucît el ţipa cît îl ţinea gura, nemaicontenind cu insultele cele mai murdare, acoperind chiar şi zgomotul uneltelor de aramă pe care le făurea bătîndu-le cu ciocanul, aşezat călare pe o capră joasă, de lemn, în bazarul Kaserian, fără ca expresia de nevinovăţie să-i părăsească măcar o clipă faţa — începu să-mi fie drag. În faţa mea, el întruchipa viaţa slobodă şi nepăsătoare, care, firește, nu putea decît să mă atragă, dat fiind contrastul cu casa îndepărtată şi destul de singuratică din cantonament. În casa noastră nu se auzea nici pocnetul asurzitor al ciocanelor care turteau metalul şi nici izbucnirile unor dezastre cu amploare de cataclism, datorite beţiilor şi jocurilor de noroc din programul nopţii trecute.

Şi pe urmă m-am împrietenit cu Jhanda Singh, băieţelul mătuşii Aqqi şi al arămarului beţiv, Jai Singh, deoarece el mi-a cumpărat primul zmeu din viaţa mea.

M-a condus în vîrful casei, de unde l-a înălţat, şi mi l-a dat să-l ţin chiar eu.

Ori de cîte ori mă întîlneam cu vreunul dintre aceşti trei oameni minunaţi, mi se părea că eu însumi m-am înălţat spre tăriile cerului.

5

O altă persoană pe care am început s-o recunosc şi s-o iubesc de timpuriu era Gurdevi, soţia lui babu Chattar Singh, majorul care se ocupa cu treburile administraţiei în regimentul tatii. Era o femeie mică de stat, serioasă, foarte liniştită şi, în societate, cît se poate de plăcută. Avea faţa tristă, dar un glas de turturea îndrăgostită. Venea cam din două în două zile pe la noi şi-şi aducea canavaua roşie pe care lucra. Se aşeza lîngă mama, care muncea de zor la vîrtelniţă, ţinîndu-l în poală pe Prithvi. Vorbeau pe şoptite, în mare taină, despre ceva; la început nici n-am înţeles prea bine despre ce anume tăifăsuiau. Abia mai tîrziu mi s-a desluşit în minte că e vorba de neputinţa lui Gurdevi de a face copii. Mi-amintesc cum mă străduiam să nu adorm în după-amiezile acelea, ca să pot auzi totul şi să aflu de ce boală anume suferă Gurdevi şi care sînt pricinile adevărate ale tristeţii ei. Dar mă cuprindea toropeala auzind glasurile blînde şi muzicale ale mamei şi mătuşii Gurdevi, sfîrîitul vîrtelniţei şi bîzîitul viespilor mari şi negre, care se învîrteau zor-nevoie prin verandă. Mi se îngreuna fruntea, mîinile şi picioarele erau covîrşite de o oboseală care îmi copleşea întreaga făptură, trăgîndu-mă la somn. Dar cum nu-mi găseam locul, Gurdevi mă aşeza în poala ei şi mă adormea cu un cîntec de leagăn, dîndu-mă uţa totodată.

Mă umezea sudoarea care-i curgea de pe gît, dar mă liniştea senzaţia şoldurilor ei. Dormeam dus, pînă ce sosea timpul ca Gurdevi să plece acasă. Atunci, chiar

în timp ce mă dădea uţa şi îmi cînta cînteoul de leagăn, trecea la altă melodie, ca să mă trezească. Şi eu mă trezeam, mare şi voinic, într-o lume din care soarele plecase, lăsînd loc culorilor înserării. Chiar aşa, copil mic, cum eram, îmi dădeam seama că alintările lui Gurdevi îmi făceau plăcere. Vai, şi ce dulci erau clipele în care mă trezeam, odihnit după acest somn de după-amiază, şi-mi întindeam oasele, ca să simt răcoarea serii de vară !

Uneori, Gurdevi mă lua la ea acasă, ca pe un fel de cavaler, care s-o apere de atenţiile nedorite ale soldaţilor. Altfel s-ar fi putut ca aceştia să fluiere după ea sau să producă tot felul de zgomote grosolane, ca s-o necăjească. În chip de răsplată pentru cavalerismul meu, ea îmi dădea „ceva bun" dintr-o cutie mare, foarte asemănătoare cu cutia cea mare din propria noastră casă, din care mama ne dădea „ceva bun"... Şi, aşa cum stăteam molfăind dulciurile, smochinele uscate sau curmalele, se întorcea de la slujbă şi babu Chattar Singh. El mă ridica de jos şi mă arunca în aer, cîntîndu-mi poezia copilăroasă, legată de porecla mea :

Grozăvel, Grozăvel,
Grozăvel, băieţel...

Babu Chattar Singh purta o barbă neagră, mare şi stufoasă. Bineînţeles, grămada asta de păr mă fascina, şi de aceea îl apucam cu amîndouă mîinile de barbă şi trăgeam de ea, dîndu-i drumul numai dacă babu îmi făgăduia să mă ia în cîrcă. Şi tot aşa ne jucam, înveselindu-ne din ce în ce mai tare, pînă ce auzeam afară glasul tatii şi ieşeam în întîmpinarea lui.

Îmbujorat şi fericit, curînd mă aflam călare pe umerii tatii, gata-gata să ajung pînă la cer.

Cînd îi spuneam ce mi s-a întîmplat după-amiaza, înecîndu-mă şi pierzîndu-mi răsuflarea de atîta grabă, şi cînd îi povesteam ce dulci erau bunătăţile pe care mi le dăduse Gurdevi şi ce minunată a fost plimbarea de-a călare pe spinarea lui babu Chattar Singh, mă simţeam învăluit de strălucirea fericirii. Această feri-

cire a micşorat-o, însă, porunca tatii de a nu-i mai spune lui Gurdevi pe nume, ci de a o considera „măicuţa mea" şi de a nu-l mai striga nici pe babu Chattar Singh pe nume, ci de a-l socoti „tăticul meu".

Mi-aduc aminte de curiozitatea nedesluşită pe care mi-o stîrneau pricinile pentru care tata ajunsese să-mi dea acest sfat. Mai tîrziu am presupus că e în legătură cu sfaturile misterioase dintre Gurdevi şi mama, din care reieşea neputinţa femeii acesteia de a avea un copil. Şi fiind mîndru că am fost ales să le trec drept fiu simbolic, mi s-a părut că e nevoie să-mi schimb şi atitudinea faţă de aceşti oameni. De aceea am făcut toate modificările cuvenite pentru a ajunge să corespund ordinei cosmice pe care mi-o inventasem ca să înţeleg lumea mea măruntă.

6

În mijlocul vieţii fericite şi înstărite pe care o petreceam în singurătatea verde a dimineţilor fierbinţi şi a după-amiezelor de zăpuşeală lîngă drumul străbătut neîncetat de caravane şi oameni, într-o bună zi s-a abătut asupra noastră umbra a ceva invizibil, dar înspăimîntător, numit „Moarte". Eu nu cunoşteam numele acestei umbre şi nici n-o puteam vedea. I-am auzit doar numele rostit cu glas scăzut sau şuşotit de cei ce se înghesuiau la uşa noastră de afară, cînd mă întorceam după o dimineaţă întreagă petrecută la babu Chattar Singh. Eu şi cu fratele meu Ganesh dormisem pe un pătuc de pe veranda casei lui babu, în timp ce „măicuţa" Gurdevi îmi făcea vînt.

Soarele de după-amiază se apleca peste zidurile casei de lut şi totul era învăluit în linişte. Nici mama, nici tata nu păreau să fie pe acolo cînd am venit noi. Ganesh m-a luat de degetul cel mic şi m-a condus prin

curte. Cînd am găsit pătucul lui Prithvi gol, pe verandă, şi uşile ambelor camere de locuit încuiate, am simţit vag că e vorba de o catastrofă şi am început să plîng.

Ganesh avu mai mult curaj şi mă aşeză pe scăunelul mamei, de lîngă vîrtelniţă. Apoi începu să mă distreze învîrtind mînerul vîrtelniţei.

— Vreau la mama — spusei eu, nemîngîiat.

Ganesh luă nişte vată, îşi făcu din ea mustaţă şi încercă să mă distreze imitîndu-l pe tata.

Numai că asta mă sperie şi mai rău, pînă ce începui să urlu.

Din fericire, tocmai atunci veni tata, aducînd un castronaş cu lapte.

Măcar că aveam întipărită pe obraz o expresie tristă, ivirea lui m-a bucurat.

Ciudat era faptul că mă simţeam mai în siguranţă chiar — aşa cum şedeam lîngă Ganesh.

Tata se duse la bucătărie, de unde se întoarse cu două ceşti de lapte clocotit. Ţinea ceştile fierbinţi în cîte o cîrpă. Ni le dădu nouă, după care îşi aduse şi lui un castronaş de tinichea. Începu să soarbă din lapte, muindu-şi adînc mustăţile în castronaş. Între o sorbitură şi alta, ne dădea şi nouă ghes să bem, dar fără să horpăim. Acum mă simţeam mai liniştit.

„E tatăl meu — îmi spuneam — şi stă lîngă mine."

Dar cînd mi-am dat seama că lipseşte sfîrîitul vîrtelniţei, l-am întrebat :

— Unde e mama ?

— O să se întoarcă curînd, băiete — răspunse el. După ce vă beţi laptele, mergeţi şi vă jucaţi amîndoi la „măicuţa" Gurdevi. Ea o să vă dea „ceva bun" de mîncare. Haideţi că vă duc eu pînă acolo.

Atunci se ridică, îndepărtă castronaşul de tinichea, mă luă în braţe şi-i strigă lui Ganesh să vină şi el.

Nu făcusem decît cîţiva paşi, cînd am dat amîndoi cu ochii de mama. Sari-ul ud leoarcă i se lipea de trup, iar mătuşa Aqqi, cu hainele ude, intra în casă, prin coridor. Amîndouă păreau istovite şi cu ochii roşii.

— De ce i-ai adus înapoi de la Gurdevi ? îl certă mama pe tata.

— Nu-i nimic, nu-i nimic! îi spuse mătuşa Aqqi, sprijinindu-i trupul secătuit de vlagă.

— Nu-i lăsaţi să se apropie de mine — se văieta mama — pentru că eu mai port încă urmele trupului lui Prithvi.

— Haide, haide, Sundariai, stai jos, odihneşte-te şi gîndeşte-te la copilul pe care îl porţi în pîntece.

— Dar ce s-a întîmplat cu mama? am întrebat eu nerăbdător, în timp ce Ganesh îi îmbrăţişă picioarele.

— Mama voastră nu se simte bine — zise tata.

— Lasă-mă să mă duc la ea, lasă-mă! am strigat eu.

Voiam să sar jos din braţele lui şi să mă duc să mă lipesc de mama.

Ea veni foarte hotărîtă pînă la verandă şi mă luă în poala ei.

— Vai, ce nenorocire s-a abătut asupra casei noastre prin moartea lui Prithvi! urlă ea şi începu să-şi deâ cu pumnii în cap.

Atunci mătuşa Aqqi îşi dezgoli sînii şi începu să se bată cu palmele, în sunetul melodiei „Hai, hai, Shera".

— Nu începeţi bocetele aici — zise tata. Nu sîntem la Amritsar, sîntem în cantonament. Şi pe urmă s-ar putea să ne audă sahibii, că sînt destul de aproape.

— Ah, frate — zise Aqqi, ştergîndu-şi ochii. O singură consolare avem, că deşi Prithvi s-a dus de pe lumea asta, nevastă-ta va avea curînd alt copil.

Tata rămase nemişcat în fotoliul lui, răsucindu-şi tot timpul mustaţa. Ai fi zis că nu e nici o legătură între el şi carnea caldă a mamei, pe care o simţeam lîngă mine.

— Haide, Ganesh, vino cu mine să ne plimbăm pînă la bazarul Sadar — zise tata.

Ganesh se ridică.

Vrăbiile ciripeau şi ţiuiau din cale afară de zgomotoase, în partea umbrită a curţii.

Pleoapele mamei păreau că tremură, într-atîta se căznea să-şi reţină lacrimile.

— Dumnezeu să-l odihnească în pace — zise tata plecînd.

— Singura voastră mîngîiere este micuțul care va veni — spuse cu compătimire mătușa. Poate o să fie o fată.

Toate din juru-mi se învîrteau cu mine. Mi se părea că-l văd pe Prithvi, dar tare schimbat la înfățișare. Trupul lui înțepenit îmi stăruia în minte. Moartea, în felul în care o înțelegeam eu, era egală cu somnul. Și întrucît îmi dădeam seama că el adeseori se culca în locul unde stăteam eu acum, în poalele mamei, dar că acum nu era acolo, simțeam că mama nu mai e a mea și eram teribil de speriat. Am închis ochii, ca să nu mai văd fața lui Prithvi, care părea că se îndreaptă spre mine, venind din țara îndepărtată unde plecase, apropiindu-se mereu — căci eram sigur că se va întoarce. Apoi s-a lăsat întunericul asupra mea. Am dormit. În afară de întuneric, nimic nu mai exista pentru mine.

7

Vestea morții lui Prithvi a adus o mulțime de vizitatori în casa noastră. Printre ei erau și două personalități care mi-au rămas întipărite în minte: unchiul Pratap și mătușa Devaki.

Alcătuiau o pereche minunată: pe cît era unchiul Pratap de bine clădit, pe atît era de gingașă mătușa Devaki. Și în puterea farmecului pe care-l răspîndeau ei, am uitat toate neplăcerile care în mintea mea se legau de persoana lor, datorită legendelor și poveștilor auzite în casa noastră. Ei făceau grozav de mult caz de mine, cîntîndu-mi de nu știu cîte ori versurile acelea copilăroase, legate de porecla mea. Mă alintau, mă sărutau și mă îmbrățișau, promițîndu-mi să mă ia cu ei la Amritsar cînd se vor întoarce. Și întrucît mătușa Devaki mi-a dat un os din carnea pe care a gătit-o pentru masa de prînz, pe cînd mama rareori gătea

carne cu mîna ei, îi îndrăgisem mult şi abia aşteptam momentul cînd voi fi dus în casa lor, ca să locuiesc la Amritsar. Mie mi se părea că oraşul acesta, ca şi oraşul de aur al templului de aur, se întinde dincolo de frontierele tremurătoare ale luminii.

După-amiază, în timp ce unchiul Pratap îşi făcea siesta la umbra casuarinelor de pe marginea drumului, pe care le auzeai cîntînd în bătaia vîntului, eu o pisam pe mătuşa Devaki cu nenumărate întrebări privitoare la momentul în care aveau să ne părăsească. Pentru că nu oboseam cu încercările stăruitoare de a-i atrage asupra mea atenţia — ceea ce făcea ca glasul ei să fie auzit cu mare greutate — femeia mă rugă să-mi strîng bagajele : seara plecăm ! La auzul acestei veşti, m-am ţinut de capul mamei, insistînd să-mi dea hainele noi, pentru ca, pregătindu-mă de plecare, să le pot lega în boccelută.

La început, mama a încercat să mă ducă cu zăhărelul, promiţîndu-mi că înainte de a pleca îmi va da tot ce doresc. Întrucît nu înţelegeam să aştept, ea mă ademeni în încăperea mai retrasă a casei şi încercă să mă adoarmă pe pătuţul care fusese înainte al lui Prithvi. Mie însă nu numai că mi-era frică să mă culc acolo, dar nici nu căpătasem obiceiul de a dormi după-masa — o auzisem pe mama zicînd chiar că „somnul nu-i intră niciodată în ochi". Şi în ziua aceea eram, bineînţeles, prea tulburat ca să dorm. Atunci mama a început să-mi şoptească, în afară de cîntecul de leagăn şi micile nimicuri despre Devaki, unele din cele mai îngrozitoare lucruri, dorind să mă informeze că rubedeniile noastre mănîncă întotdeauna carne şi beau vin, adunîndu-se cu tot felul de destrăbălaţi. De asemenea îmi spuse că voi fi foarte nefericit dacă mă voi duce vreodată să locuiesc în casa lor. Acesta era modul cel mai sigur de a mă face însă şi mai hotărît să-mi însoţesc unchiul şi mătuşa, pentru că avusesem înainte prilejul să savurez ciolanul pe care mi-l dăduseră, din carnea gătită de către Devaki. Auzindu-mi părerea, mama m-a plesnit şi m-a lăsat să mîrîi într-un

colţ, atrăgîndu-mi atenţia să nu cumva să plîng, să suspin sau să scîncesc, pentru că altfel o să mă spună tatii, care fără doar şi poate avea să-mi aplice leacuri cu mult mai severe, menite a mă vindeca de încăpăţînare şi răutate.

Am fost speriat de pedeapsa pe care am primit-o din mîinile mamei — era printre primele bătăi suferite în copilăria mea. Dar oricît încercam să-mi stăpînesc suspinele de teama bătăii cu băţul de crichet pe care mi-ar fi dat-o tata, aşa cum îl văzusem odată bătîndu-l pe fratele mai mare pentru că se jucase toată ziua cu muzicanţii şi-şi irosise vremea, nu mă puteam totuşi stăpîni să nu plîng.

Mătuşa Devaki mă găsi atunci şi, ridicîndu-mă în braţe, mă legănă de colo-colo, îngînînd cîntecelul meu. Apoi veni unchiul Pratap şi-mi dădu un păhăruţ dintr-o băutură pe care o făcu din lapte bătut şi apă. Asta mi-a mai alinat niţel necazurile. Bineînţeles, am izbucnit printre suspine şi i-am spus şi lui şi mătuşii Devaki tot ce-mi şoptise mama ca să motiveze refuzul de a mă trimite la Amritsar. Aceste dezvăluiri au amuzat-o pe mătuşa Devaki, în schimb pe unchiul Pratap se pare că l-au jignit. Şi cu toate că mama a încercat să ascundă cele spuse şi să creeze între toţi o atmosferă prietenească, unchiul Pratap s-a închis într-însul într-o dispoziţie severă şi taciturnă, caracteristică firii sale, în timp ce mătuşa Devaki a început să vorbească despre apropiata plecare a trenului.

Din fericire, tocmai atunci s-a întors tata de la slujbă şi a salvat situaţia prin felul lui deschis de a se purta cu toţi oaspeţii.

Mătuşa Devaki luă asupra ei sarcina de a mă apăra de orice vinovăţie pentru care s-ar fi putut întîmpla să fiu pedepsit. De sub vălul des cu care îşi acoperise tot capul, lăsînd deschise privirilor bărbaţilor doar ochii, strigă sus şi tare, ca să o audă tata, că vrea să mă ia cu dînsa la Amritsar şi că mama o refuzase, din care pricină eu eram foarte mîhnit.

Tata, care întotdeauna mă răsfăţa şi mă îmbuiba cu tot felul de bunătăţi, rîse la auzul acestei poveşti. Apoi mă luă în braţe şi începu să strige :

— Va să zică aşa, isteţule, vrei să te duci să stai la unchiu' şi la mătuşa !?

Eu eram prea speriat de bătaia pe care mi-o trăsese mama, pentru ca să mai îndrăznesc să mărturisesc ceva. În schimb fratele meu Ganesh dădu dovada unuia din acele rare accese de curaj şi şopti sfios că ar vrea să meargă la Amritsar cu unchiul şi mătuşa, dacă ar exista posibilitatea de a fi trimis acolo.

— Al vostru e, şi puteţi să faceţi ce vreţi cu el — zise tata, împingîndu-l pe Ganesh înainte, către unchiul Pratap.

— A cam ajuns la vîrsta cînd ar putea să facă ucenicie la noi, să deprindă tainele artei noastre — zise unchiul Pratap.

Îmi place să mă mîngîi cu închipuirea că în tot restul după-amiezii, în timp ce mătuşa Devaki mă răsfăţa ţinîndu-mă în poală şi îşi apleca asupra mea faţa ovală, albă şi roză, ascunsă sub vălul ei, pe mine voia să mă ducă la Amritsar şi nu pe fratele meu Ganesh. Îmi închipuiam însă că acceptase hotărîrea tatii pentru că bărbatul ei fusese de acord cu ea. Eu mă scăldam în strălucirea frumuseţii ei, încordat, emoţionat şi învăluit de o dragoste profundă pentru ea. Şi în după-amiaza aceea am simţit că nici laptele şi nici zahărul mamei, nici laptele acru al mătuşii Aqqi şi nici măcar iarba dulce şi arsă de soare a „măicuţei" Gurdevi nu puteau nici pe departe să se măsoare cu parfumul de flori *motia* şi *molsari* ce se amesteca cu mirosul pe care-l răspîndea făptura mătuşii Devaki. Şi în timp ce oamenii mari vorbeau cu glas scăzut despre Prithvi, mi-aduc aminte că am încheiat în şoaptă un pact tainic cu mătuşa Devaki, ca să mă ia într-o zi la Amritsar. Dulce ca sunetul produs de freamătul vîrfurilor casuarinelor era glasul ei cînd îmi făgăduise aceasta, pline de fiori ca picăturile de ploaie răcoroasă erau sărutările cu care-mi inunda faţa. Niciodată n-am să pot uita sunetul muzical al vocii ei, îngroşat de poziţia în care stătea, cu profilul aplecat pe fruntea-mi.

Deşi nu ţineam prea mult la fratele Ganesh, după cum nici el nu se omora de dragul meu, plecarea lui la Amritsar cu unchiul Pratap şi cu mătuşa Devaki, a lăsat un gol în mica mea lume. După moartea lui Prithvi, nu mai aveam nici un tovarăş de joacă, iar Ganesh, cel puţin mai înainte, binevoia să consimtă să se joace cu mine din cînd în cînd, mai ales dimineţile, cînd băieţii însoţitorilor [1] regimentului erau ocupaţi, trebuind să ajute în casă părinţilor la diverse treburi.

Şi mi-aduc aminte că asupră-mi s-a pogorît o stranie tristeţe, o tristeţe care în mintea mea s-a asociat cu vidul timpului nesfîrşit dinaintea mea şi cu spaţiul vast şi gol al terenului de sport şi joacă, folosit şi de caii regimentului, pentru manej şi paradă. Cîmpul acesta se întindea dincolo de dumbrava cu puţul persan, vecină cu casa noastră. Gîndindu-mă la zilele acelea, mă simt şi acum înclinat să cred că anii copilăriei nu alcătuiesc în chip exclusiv timpul fericit, de aur, pe care îl prezintă sentimentalii spre a compensa severitatea şi asprimea cu care ne întîmpină lumea celor mari. Aş crede mai degrabă că această vreme este caracterizată prin lungi perioade de singurătate, în care copiii sînt condamnaţi, spre binele sau spre răul lor, să rămînă în închisoarea propriilor lor sensibilităţi, surghiuniţi din lumea adulţilor şi lăsaţi pradă chinului singurătăţii. Asta în afară de cazul cînd au la dispoziţie o creşă, o grădiniţă de copii, un scrînciob sau se bucură de tovărăşia altor copii. Rămas multă vreme solitar, copilul ajunge să capete o sensibilitate asemănătoare cu cea a convalescenţilor ; el se încîntă singur cu fantezii pe care tot el le plăsmuieşte, dar povara grea a acestui efort timpuriu, deşi de folos mai tîrziu, nu o înduri uşor cînd sufletul prea tînăr trebuie să sară mereu din viaţa

[1] Gunoieri, spălătorese, diferiţi furnizori etc., care însoţeau regimentul în peregrinările sale, construindu-şi în preajma locului de cantonare bordeie sau bărăci. (n.r.)

de vis a bolţilor grădinii în lumea realităţii, alcătuită de programul tradiţional al meselor şi orelor de odihnă din casa părintească.

Şi totuşi, din această perioadă, lăsînd deoparte tristeţea singurătăţii, eu m-am ales cu un deosebit de viguros temperament. Am învăţat să mă bizui în viaţă pe propriile mele resurse, să mă adaptez şi umbrei deşilor copaci din dumbrava prin care hoinăream, şi ierbii smălţuite cu flori din grădina sahibului, prin care mă rătăceam din cînd în cînd, şi vieţii mereu schimbătoare a drumului. Traversam drumul ieşind de sub ocrotirea unui şir de casuarine şi înfiorîndu-mă sub adierea lor suavă, treceam de partea cealaltă, rostogolindu-mă prin praf. Pe drumul acesta stăteam de vorbă cu oameni, cu animale şi cu păsări şi drumul îmi domina întreaga viaţă prin trecutul său necunoscut şi prin viitorul său încă nedescoperit. Repetam aidoma papagalului expresiile auzite, aidoma unui şoricel mă furişam din şanţ în şanţ, călcînd prin apa scursă din fîntîni. Unde întîlneam urme de rîme aducînd a ţipari, le scoteam din pămînt, minunîndu-mă de trupul lor elastic şi moale. Mă uluia şi faptul că, după ce erau lovite în chip violent de sapa lui Mali Ram Din, ele încă mai izbuteau să se tîrască. Mă extaziam la auzul poveştilor spuse de grădinar cu privire la nenumăraţii peşti prinşi de el, cu ajutorul rîmelor fixate ca momeală în cîrligul de oţel al undiţei.

În aceste clipe învăţam, întins pe pătucul din curtea casei, să urmăresc cu priviri temătoare, tremurînde, siluetele vagi ale norilor în împărăţia albastră a cerului. Încercam o tandreţe de neînţeles în răcoarea ce se lăsa în ceasul acela asupra pămîntului. Era ca o zînă ce se apropia simţind dorul de mamă — care se ruga adeseori, aşezată turceşte în curtea interioară a casei, cu mătăniile în mînă — o fiinţă dintr-o altă lume, aproape de mine şi totuşi destul de departe, la o distanţă care mie îmi producea fiorii fricii.

Astfel, deşi nu era pic de bucurie în liniştea ce mi se impusese prin absenţa unor tovarăşi de joacă, urmarea acestei absenţe a fost că m-am obişnuit să devin tăcut — ceea ce nu se potrivea de loc cu firea mea agitată. Era aşadar celălalt pol al vitalităţii care emana neîncetat din

mine şi al grozavei bunei dispoziţii ce mă stăpînea în permanenţă. În vremea aceea, gura oamenilor mi se părea gravă, glasul femeilor trist ; în vremea aceea, pămîntul şi cerul crescură nemăsurat, umbre apăsătoare se lăsară asupra pleoapelor mele, iar ochii îmi ardeau de temeri şi de fantasme.

9

Într-o bună zi îşi făcu apariţia, la noi, un ursar. Stînd în uşa casei noastre, l-am văzut cum se apropie, învîrtind în mînă o tamburină şi purtînd pe braţ un sac cît toate zilele. În urma lui venea un urs mare şi negru, pe care-l trăgea de lanţ.

— *Oh nach ke dikha de ladhia* — cînta el cu un glas înfundat, închipuindu-şi că va găsi în mine un viitor spectator.

Rămăsese locului, încurajat de faptul că eu nu mă mişcasem din prag, şi începuse să descarce sacul pe care-l ducea pe braţ. Apoi, învîrtind mai repede tamburina, înghionti ursul cu un băţ, pînă ce matahala neagră se ridică pe picioarele de dinapoi şi începu să ţopăie. Cînd clopoţeii de la picioarele ursului începură să sune şi ursul prinse a se legăna cu mişcări greoaie, dar nostime, săltînd în sus şi în jos, se apropie de ursar Ram Din, grădinarul, cu o mulţime de ostaşi, doritori să se distreze.

Ursarul începu să cînte şi să-i vorbească eroului său în fraze muzicale absurde :

— Hai, arată-le cum dănţuieşti, arată-le dansul ceresc. Hai, eroule ! Uită-te ce verzi sînt frunzele din dumbravă şi cum printre copaci se strecoară lumina, lumina cerurilor ! Hai, dansează, dansează, *ohe baloo, ohe ladhia, ohe* eroule, ursule, pentru că ei, soldaţii şi sergenţii, o să mă ajute, omenindu-mă cu vreo haină veche ! O să-mi dăruiască untdelemnul pe care l-au trecut pe deasupra capetelor, ca să-şi uşureze numărul păcatelor. Şi din cămară o să scoată şi o să-mi dea şi pîinea veche, pe care

n-o mănîncă nimeni! Nu te mai uita așa pofticios la fustele spălătoresei, că nu-i frumos, și eu am să-ți aleg o mireasă tot așa neagră și păroasă ca tine, cu un rît de porc întocmai ca al de e înfipt în mijlocul fetei tale! Dansează, dansează, eroule, ursule, dar întoarce capul de la nevasta gunoierului și lasă-mă să cîștig și eu ca răsplată o uniformă din armata guvernului. Ia nu mai rîde așa, fără rușine!

Toată pălăvrăgeala asta mi se părea atît de hazlie, încît am învățat-o pe de rost, fără a prinde, firește, tîlcul viclean pe care îl ascundea.

Peste șuieratul răsuflării fierbinți a ursului, dincolo de prezența lui neagră și maiestuoasă, eu urmăream clinchetul clopoțeilor și mișcarea labelor lui scurte. Îmi venea să dansez și eu în același ritm, ca și *baloo*-ul. Dar vicleanul ursar, care voia să se asigure de răsplată înainte de a ne face să prețuim din plin talentele ursului, încetă să mai bată darabana. Monstrul păros se lăsă în patru labe și căpătă iar înfățișarea obișnuită.

— Să plece toți zgîrciții și să rămînă oamenii cu inima largă, ca să-i dea fachir-sainului daruri în hrană și bani — spuse ursarul cu o voce obișnuită, fără să și-o mai prefacă.

Auzind aceste vorbe, cîțiva dintre soldați se îndepărtară.

— Să plece toți zgîrciții — repetă ursarul, subliniind cuvîntul „zgîrciții".

Unul dintre soldați, care voia tocmai să plece, se înfurie din pricina acestei batjocuri și rămase o clipă locului, zicînd totodată că va cere sergentului de zi să-l alunge pe ursar de acolo dacă îndrăznește să se mai obrăznicească.

Numai că ursarul nu se lăsă și răspunse la această amenințare cu ocări grosolane. Era mai-mai să izbucnească o ceartă, dar tocmai atunci ieși mama din casă, ținînd în mînă un castronaș cu făină. Ursarul se repezi să pună făina în sac.

Întrucît ursul s-a apropiat și el, o dată cu stăpînul, eu m-am înfricoșat și am început s-o trag pe mama de sari, fără să-l mai las din mînă.

— Să te binecuvînteze Guru Gorakh Nath şi pe dumneata, şi pe copiii dumitale — zise ursarul.

— Ia spune, fachirule, Guru Gorack Nath e mulţumit de noi ? întrebă mama şi, cu o înfăţişare foarte serioasă, îşi trase partea de sus a sari-ului pînă peste ochi.

Toată vorbăria asta, al cărei înţeles îmi rămînea tăinuit, mă plictisea grozav. I-am cerut, prin urmare, mamei să-l roage pe ursar să facă în aşa fel ca ursul să danseze iar.

— Ai puţină răbdare, copile — îmi spuse ea, încercînd să potolească stăruinţa mea.

Dar chiar în clipa aceea am dat cu ochii de tata, care se înapoia de la slujbă.

Îndată ce-l văzui, izbucnii într-un strigăt desperat :

— Tată, uite a venit la noi un *madari,* cu un *baloo.* Roagă-l pe *baloo* să joace !

Speranţa unor noi danii îl făcu pe ursar să-şi repete repertoriul. Porni să bată iar din darabană şi să-şi recite trăncăneala vrednică de Babilon. Din spusele lui am mai prins cele ce urmează :

— Hai, viteazule, arată-le cum dănţuieşti tu ! Haide, eroule, *ohe,* arată-le cum dansezi tu ! Adăpat cu suflarea munţilor, hrănit cu tulpinile înflorite ale florilor sălbatice, tu care te tragi din stihiile firii, îmblînzit doar de Goru Gorakh Nath, arată-le cum dănţuieşti !

Ridicîndu-şi din nou labele dinainte, ursul cu şoldurile castanii porni să-şi tremure într-un ritm straniu, oarecum ridicol, uriaşu-i trup. Se legăna matahala cu părul zbîrlit, de culoarea paielor, cînd încoace, cînd încolo.

Pe mine, clinchetul clopoţeilor şi descîntecele ursarului mă aduseră într-un adevărat extaz de uimire, deoarece puterea vorbelor acestui *madari* înteţea vraja dansului într-un mod de-a dreptul diavolesc, îmbinînd în ochii mei pămîntul şi cerul.

— Haide, *ohe, ohe,* eroule, dansează, căci tu îi vindeci şi-i ajuţi şi-i farmeci pe bărbaţii necăjiţi ! Tu eşti cel care ţii în puterea ta inimile femeilor ! *Ohe,* dănţuieşte, *ohe,* erou cu fruntea albă şi trupul negru ! Fruntea ţi-e albă, pentru că ţi-e albă şi inima ! *Ohe,* dănţuieşte, *ohe ladhia,* risipeşte răul şi adu binele, alungă

zgîrciţii şi ţine-i aici doar pe oamenii cu punga deschisă !... Căci tu te-ai născut din neamul curat al fiarelor, un prinţ adevărat, prinţul negru !

Ursul dansa mereu, gîfîind iar neobosit, asudat dar neostoit, călcînd apăsat pămîntul cu o adevărată bucurie nepăsătoare. Eu mă lăsam furat de încîntarea şi ciudăţenia acestui dans şi rîdeam cum nu mai rîsesem de luni de zile, dinaintea morţii lui Prithvi.

Copilărie, o copilărie ! Ce uşor îţi este să cedezi celei mai mici fericiri, ca şi unei simple umbre de supărare, atunci cînd eşti copil ! Şi există oare vreo bucurie aşa de pură sau vreo supărare aşa de trecătoare ca acelea din copilărie ? Care era vraja acestor zile, pe care astăzi nu o mai am ?... Era oare nevinovăţia sufletului sau simpla vitalitate a trupului ?

10

Ca o evadare din singurătatea apăsătoare a luminii de zi întinsă pretutindeni şi de care nu-mi puteam feri ochii închizîndu-i, am tot încercat să mă apropii de unii dintre copiii care locuiau în colonia însoţitorilor regimentului, dincolo de cîmpul cu pămînt uscat, folosit ca manej.

Multe zile am stat la umbra dumbrăvii de lîngă fîntînă şi mi-am aruncat privirea peste spaţiul nesfîrşit al terenului de sport şi paradă, către orizont, unde se aflau bordeiele dărăpănate ale însoţitorilor. Erau acoperite de un văl de fum ce ţîşnea din două hornuri de cărămidă roşie. Acolo se ardeau gunoaiele şi murdăria closetelor de tablă ondulată ale soldaţilor din împrejurimi. Stînd aşa, cu privirile pierdute în zările îndepărtate, copleşit de bîzîitul ciudat al vreunei gîze ce dădea tîrcoale dumbrăvii, ştiam că de fapt aştept să se ivească vreun tovarăş de joacă.

Într-o bună zi l-am zărit pe Ali, fratele lui Abdul, saxofonistul regimentului, care se strecura pe furiş către o movilă aflată dincolo de latrine. Acolo s-a culcat pe burtă, în umbra unui kikar. M-am ferit de grădinar şi am fugit către Ali, fără să mai privesc înapoi spre dumbravă. Cînd am ajuns la el, am văzut că muşca dintr-o bucată de pămînt. Îi curgea nasul, sudoarea îi şiroia de sub fesul roşu pe gîtul lung şi pe obraji. Era murdar din creştet pînă-n tălpi şi prăfuit, cămaşa în dungi era tare soioasă, iar şalvarii ar fi trebuit de mult să fie spălaţi.

— Vino şi mănîncă şi tu — îmi şopti cu glasul lui nazal, ieşit de sub nasul ascuţit ca ciocul de papagal. Avea un nas aşa de lung încît mucii îi curgeau de-a dreptul pe buze.

Pe mine, invitaţia lui m-a măgulit foarte mult, pentru că Ali era unul din cei mai buni prieteni ai lui Ganesh, şi ca să se joace cu el, întotdeauna îi pusese acestuia condiţia să nu-mi dea voie să mă apropii de ei. Am muşcat şi eu ţărîna şi mi-a plăcut gustul ei dulce, uscat, ca de praf, care mi se părea că avea o tărie deosebită.

— Stai jos, prostule, că o să ne vadă maică-ta — zise el, trăgîndu-mă de cămaşă.

Şi mie mi-era frică să nu mă vadă mama, aşa că m-am învoit cu dragă inimă să fiu părtaş la conspiraţia noastră, a tăcerii şi ascunzişului.

— Făgăduieşte-mi că n-o să spui nimănui că ţi-am dat să mănînci pămînt.

— Îţi făgăduiesc — i-am răspuns.

Mi-a mai dat să muşc o dată din bucata de pămînt pe care o ronţăia întocmai ca un şoarece.

— Ei, acuma să ne tîrîm pînă la cactus, să mîncăm nişte fructe : după ce-ai mîncat pămîntul tare, îţi face bine o băutură bună şi zemoasă.

M-am tîrît şi eu după el, pînă la cactusul din apropiere. De fapt, el mergea chiar în patru labe, pe cînd eu mai mult ţopăiam.

— Mergi cu burta la pămînt, îţi spun !

Trăgîndu-mă jos, mi-a dat şi o palmă răsunătoare.

Am început să urlu.

Atunci mi-a astupat gura cu mîna şi mi-a şoptit:

— Pentru numele lui Allah, Grozăvel, nu plînge, că altfel am să dau de bucluc. Ia uite ce-ţi dau eu ţie!

Cu mîna stîngă smulse un fruct roşu-vineţiu, pe care îl frecă o vreme de pămînt, apoi îl deschise la vîrf. Din fruct începu să ţîşnească o zeamă stacojie. El începu s-o sugă, clătinînd încîntat din cap, de parcă ar fi supt un fruct de mango.

— Dă-mi şi mie! am strigat eu.

Atunci mi-a dat să sug şi eu din fruct.

Era plăcută la gust zeama, şi caldă, măcar că-ţi cam strepezea dinţii.

— Îţi place? mă întrebă el.

— Îhî.

Dar n-a trecut decît o clipă şi am început să-mi frec furios buzele cu mîna şi să scuip în toate părţile zeama pe care o supsesem.

— Prostule! Vită încălţată! strigă Ali. Ai înghiţit şi spinii o dată cu zeama!

Pe mine, această nenorocire mă sperie la culme, aşa că din gîtlej îmi ieşiră cele mai ascuţite ţipete pe care le puteam scoate.

— *Chup raho, sale* — mă ocărî el.

Dar eu nu mă mai puteam linişti, întrucît micii spini invizibili de la marginea găurii făcute în fruct, pe care el, din grabă, nu-i mai scosese, îmi înţepau buzele şi limba.

— Uite, mai soarbe o înghiţitură.

L-am ascultat fără murmur, deşi de fapt mi-era încă şi mai teamă de spini, decît de furia lui, stîrnită de faptul că l-am dat de gol. Dar cu toate că am mai supt iar din fructul de cactus, înţepăturile spinilor ascuţiţi mă făceau încă să plîng amarnic. Senzaţia de usturime era mai puternică chiar decît cea pe care mi-o dăduse vreodată boiaua de ardei, folosită de mama ca să mă depărteze de sînii ei.

Ali nu avu încotro şi începu să mă tragă înapoi, către colonia însoţitorilor.

Deoarece pielea mea subţire se freca de pămîntul fierbinte şi aspru al cîmpiei, strigam şi ţipam şi mai tare.

Ţipetele mele treziră atenţia gunoierului Bakha, un flăcău, care se afla întîmplător pe-acolo. Acesta era ocupat cu întreţinerea focului într-un horn de cărămidă roşie, în care zvîrlea cu lopata paie şi gunoi.

— Ce-ai cu băieţelul de-l tot tragi aşa ? l-a întrebat el pe Ali.

— Pentru că tîmpitul ăsta are să-mi trezească mama din somn. Iar eu am zbughit-o pe cînd ea dormea — îl lămuri Ali. Ia uite în ce fel m-a răsplătit măgarul pentru că i-am dat să sugă dintr-un cactus !

— Tu eşti tîmpit — îl repezi Bakha — nu vezi că plînge de durere ? Ia zi-mi, puştiule, ce ţi s-a-ntîmplat ?

Am dus cele cinci degete la gură şi am rostit :

— Spini !

— Mă, da' mare nătărău eşti — i se adresă el lui Ali, gata-gata să-i dea, cu cizma, o lovitură în fluierele picioarelor.

Se îndreptă ameninţător spre băiatul muzicantului. Bakha era o namilă neagră, cu un turban enorm, desfăcut, şi cu tunica groasă kaki şi pantalonii scurţi murdari de sudoare şi tăvăleală.

— Nu te pot lua în braţe — îmi spuse el. Dar ai răbdare, micuţule, că am să mă duc să chem pe Chotta şi pe Ram Charan.

— Mi-a dat să mănînc pămînt — m-am plîns eu, după ce plecase Bakha.

— *Chup raho, sale !* strigă Ali şi mai îmi arse o palmă răsunătoare.

Atunci am început să urlu de puteam să scol şi morţii din somn.

Bakha se opri locului şi strigă tare după Chotta şi Ram Charan, care se jucau cu pietricele, la umbră, în dosul bordeielor însoţitorilor. Întorcîndu-se, îl trase de urechi pe Ali şi îi spuse să se şteargă mai întîi la nas, ca să-i poată trage o săpuneală cum se cuvine. Dar întrucît Ali nu se supuse, Bakha îi luă fesul şi-i şterse cu el nasul.

Chotta, flautistul, şi Ram Charan, fiul spălătoresei Gulabo, se distrau grozav pe socoteala pedepselor pe care i le aplica Bakha lui Ali.

— Haide, măgarule, feciorul lui Ali. Fă cum îţi zice Bakha — îi porunci Chotta de la distanţă.

— Haide — zise Ram Charan, închizîndu-şi pe jumătate ochii fără gene, ca să-i ferească de soarele orbitor.

— Aşteaptă tu, pui de lele — îi strigă Ali — aşteaptă pînă ce-oi putea să mă răfuiesc cu tine! Mai întîi, ticălosul ăsta de gunoier s-a legat de mine şi m-a murdărit, şi acum îşi bate joc de religia mea, ştergîndu-mi nasul cu fesul...

Strîns bine de Bakha, el turba de ciudă şi se zbuciuma, făcînd spume la gură.

Mie îmi venea cînd să rîd, cînd să plîng. Dar întrucît spinii înţepători ai fructului de cactus îmi pătrunseseră în limbă, din cînd în cînd scoteam nişte urlete cumplite şi răguşite.

— *Chup raho, sale!* strigă Chotta. Ce ţipi aşa, că doar nu te înjunghie nimeni. Ia-l în braţe, Ram Charan.

Dar eu am început să mă rostogolesc în ţărînă şi nu l-am lăsat pe Ram Charan să mă ia în braţe, pentru că avea polipi şi ochii lui arătau de parcă erau putrezi.

Ştiind că din pricina situaţiei sale ca gunoier ar da de dracul dacă ar pune mîna pe mine, pîngărindu-mă, mai ales dacă s-ar întîmpla cumva să afle mama de toată tărăşenia asta, Bakha se ferea să mă ridice chiar el în braţe. În cele din urmă a fugit repede de acolo, bocănind cu cizmele sale greoaie. Îndreptîndu-se spre bordeiele însoţitorilor, mi-a strigat:

— Ai răbdare, copilaşule, că o să-ţi aduc pe cineva care poate să te ia în braţe.

Dar nici nu-şi întoarse bine spatele, că Ali se şi repezi ca un tigru asupra lui Ram Charan. În timp ce ei se luară la trîntă, Chotta se străduia să-i despartă. Dar cînd Ali l-a muşcat de mînă, s-a pus şi el pe bătaie.

Acuma eram mai speriat ca oricînd şi mă uitam în jurul meu la cîmpiile părăsite, acoperite de cactuşi,

bălării şi cucută, cuprins de teama pedepsei pe care aveam s-o îndur dacă mi-o găsi mama spinii în gură.

În cele din urmă, Bakha se întoarse cu Clayton, flautistul creştin — un băiat smolit şi înalt, din fanfara regimentului, care-i slujea uneori de ordonanţă tatii la birou. El mă ridică în braţe şi, mîngîindu-mă cu cuvinte blînde şi alintîndu-mă cu tot felul de drăgălăşenii, mă duse acasă.

Mama îşi făcuse somnul de după-amiază şi se trezi tresărind la zgomotul clanţei. Dădu un ţipăt cînd mă văzu plîns şi prăfuit. Apoi îmi trase o bătaie. A fost a doua bătaie serioasă din viaţa mea, de la care numai Clayton, fiind străin, ar fi putut să mă salveze. După ce-şi astîmpără astfel furia, mă îmbăie şi mă curăţă cu răbdare şi dragoste, blestemîndu-i între timp şi pe Ali, şi pe Chotta, şi pe Ram Charan, şi pe Bakha, pentru că-i luaseră fiul să facă asemenea prostii primejdioase, să mănînce pămînt şi să sugă din fructul de cactus.

Şi îndată mi s-a părut că văd cu dezgust bordeiele însoţitorilor regimentului, acoperite cu bălegar, pe care bîzîiau muştele ; mi-am amintit de mirosul acru din aer şi de pămîntul accidentat, cu gropile pline de pisici şi de cîini morţi, aruncaţi printre grămezile de murdărie pe care le puseseră la uscat spălătoresele şi gunoieresele din colonia însoţitorilor.

11

După această întîmplare nenorocită, tata l-a readus acasă pe Ganesh, care se afla la Amritsar : pe de o parte ca să am un tovarăş de joacă, iar pe de altă parte ca să fie sigur că băiatul va fi trimis la şcoală. Ideea de a-l da să facă ucenicie în meşteşugul de argintar, exercitat de familie, era doar un pretext pentru ceea ce am ajuns mult mai tîrziu să descopăr : o manevră cu scadenţă întîrziată, făcută de tata, pentru a-l deter-

mina pe unchiul Pratap, rămas deocamdată fără urmaşi, să-l înfieze pe Ganesh. În felul acesta, proprietatea comună a familiei avea să rămînă în cele din urmă tot în neamul nostru.

Ganesh s-a întors cu o înfăţişare mai deschisă şi veselă, cu un aer de om bine hrănit. Purta o pînză nouă legată în jurul şoldurilor, şi o jachetă de orăşan, după modelul Lalla. Timp de cîteva zile mi-a arătat foarte multă bunăvoinţă, izbutind astfel să-mi cîştige pe de-a întregul încrederea. De exemplu, mi-a dat o batistă de muselină în care erau legate cîteva monede de nichel, ca să le păstrez şi să rămînă ale mele. Mi-a dat voie să ating jucăria enormă de lut, în chip de cal, pe care zicea că i-o cumpărase unchiul Pratap într-o zi cînd se afla în drum spre locuinţa sahibului Durbar. Ceva mai mult: mi-a povestit că în cîteva rînduri mătuşa Devaki a gătit carne şi că de cîte ori rodea vreun ciolan, se gîndea la mine. Şi cît de multe bazme îi povestise cînd stăteau seara pe terasa casei, lîngă propria noastră casă din cartierul Kucha fachir Khuma, din oraşul Amritsar. Mama îl tot trăgea de limbă pe Ganesh, ca să mai afle una alta cu privire la cele ce se petreceau în casa mătuşii Devaki. Fără doar şi poate, a izbutit să adune cîteva capete de acuzaţie foarte serioase împotriva mătuşii, din întîmplările imaginare sau reale de care a luat cunoştinţă în felul acesta.

În căminul nostru se înstăpînise acum o atmosferă nouă, mai caldă; era ca un fel de zgomot luminos, plin de ciripitul şi flecăritul vrăbiilor şi de sporovăiala noastră. După moartea lui Prithvi, atmosfera devenise cam sumbră, şi vocile gîlcevitoare, a lui Ganesh şi a mea, nu mai răsunau în certuri pe nenumărate chestiuni legate de obiectele pe care le posedam, în proprietate personală sau comună, şi nici cu privire la jocurile pe care le jucam. Mai mult: şi fratele cel mai mare, Harish, care tocmai dăduse examenul de intrare la universitate, venea mai des să ne vadă, în timp ce mama era însărcinată. Copilul din pîntece începuse să mişte, lucru de care puteam să-mi dau seama din cînd

în cînd, pentru că uneori ea îmi lipea capul de burta ei, umflată ca un chiup.

Prins de vraja acestei destinderi, Ganesh a consimţit să se joace cu mine, întrucît, fără doar şi poate, altă alegere nu avea. Tata şi mama ne ceruseră în chip stăruitor să ne ferim de băieţii însoţitorilor regimentului, din pricina cărora mi se întîmplase mie, în absenţa fratelui, accidentul acela nenorocit.

Dar noua noastră tovărăşie s-a terminat cu un dezastru, care a fost cu mult mai îngrozitor decît cel suferit de mine în timpul escapadei cu Ali.

Pisica noastră fătase nişte pui, şi zile de-a rîndul nu înceta să scuipe pe indiferent cine se apropia de coşuleţ, aşa că ţinuse la distanţă toată lumea, în afară de mama. Pe de altă parte, curiozitatea mea de a vedea pisoii şi de a pune mîna pe ei crescuse tocmai din clipa în care nu mi se mai dădea voie să mă apropii de coş. Ajunsesem să doresc cu desperare să mă joc cu aceste animale.

Într-o bună zi, cînd pisica-mamă era plecată, eu, care pîndisem cu nerăbdare acest moment, m-am dus la coş şi am văzut cei cinci pisoi de culoarea chihlimbarului, vîrîţi unul într-altul sau chiar unul peste altul. Trei dintre ei şi făcuseră ochi, pe cînd ceilalţi doi erau încă orbi, toţi neajutoraţi, greoi şi împiedicîndu-se la mers.

M-am înţeles cu Ganesh ca el, fiind mai mare, să ia în braţe doi pisoi, iar eu unul. După aceea am propus să ieşim afară, la umbra pomilor din dumbravă, şi să-i arătăm grădinarului ce comoară posedăm. Ganesh a consimţit, drept care am luat fiecare în braţe pisoii, aşa cum stabilisem. Mîngîindu-i cu multă drăgălăşenie, în timp ce ei mieunau de zor, giugiulindu-i şi şoptindu-le vorbe dulci, am dus pisoii în dumbravă. Grădinarul nu era de găsit pe nicăieri, aşa că o vreme ne-am jucat, făcîndu-i să umble.

Pentru că pisoii nu aveau destulă putere ca să se mişte, am hotărît amîndoi să ne legăm batistele de gîtul lor şi să-i tragem după noi, aşa cum trăgeau ordonanţele sahibilor de cîte o cureluşă cîinii şi pisicile.

Numai că pisoii n-au vrut să cedeze acestei manevre şi n-au făcut altceva decît să miaune şi mai trist.

Din această pricină, ne-am hotărît să mergem şi să le arătăm pisoilor chipurile lor oglindite în apa fîntînii. Stînd pe terasa joasă a puţului şi aplecîndu-ne peste ghizduri, ţinînd pisoii deasupra apei, le vedeam imaginile jucăuşe. Din adîncimea puţului se auzea ecoul glasurilor noastre, aşa că am aşteptat cu atenţie să vedem dacă nu cumva se aud şi ecourile mieunăturilor. Dar glasurile slabe ale micilor animale nu aduceau în afară decît un ecou slab, aproape neauzit.

Deodată Ganesh mă îndemnă să arunc pisoiul meu în fîntînă, spunînd :

— Am putea auzi în felul ăsta mai limpede ecoul mieunatului !

Dacă-i aşa, am pretins să-şi azvîrle şi el puiul de pisică : atunci vom auzi mai multe mieunături. S-a învoit imediat. Drept urmare l-am poftit să înceapă dînsul — asta pentru că ţinea doi pui de pisică în mînă. El mi-a răspuns, însă, că eu, ca frate mai mic, trebuie să fac începutul.

Atunci, fără multe fasoane, am dat drumul pisoiului în fîntînă. Puiul a căzut, ţipînd, şi după ce şi-a scufundat de vreo două ori capul în apă, s-a mai auzit doar cum mieuna în chip îngrozitor.

Bineînţeles, Ganesh nu şi-a zvîrlit pisoii în fîntînă, fie datorită faptului că s-a speriat prea tare, fie că nici nu avusese măcar intenţia să-i arunce. S-a lepădat de mine, a fugit în casă şi i-a povestit mamei ce ispravă am făcut.

Mama a ieşit într-un suflet din casă şi s-a bătut cu pumnii în piept de jale, aşa cum făcuse şi la moartea lui Prithvi. Mi-a tras o ocară straşnică, pentru că am săvîrşit un asemenea păcat. A strigat după grădinar şi l-a rugat să coboare în puţ, să salveze pisoiul dacă o mai putea.

Grădinarul a coborît pe lanţul ciuturii, ţinînd un coş în mînă. Dar cînd s-a întors sus, a spus că puiul de pisică, pe care-l adusese în coş, e mort.

Nu pricep cum s-a întîmplat de am scăpat de bătaia care mă amenința. Știu doar că mama mi-a amintit de nenumărate ori de păcatul cumplit pe care l-am săvîrșit înecînd bietul pisicuț în fîntînă. Și întrucît pisica-mamă era tare necăjită și plîngea și mieuna, lucru pe care l-a făcut zile întregi, chiar și atunci cînd își păzea cu strășnicie ceilalți pui din coș, mama a trebuit să plătească un meșter să-i facă o pisică de aur. Acest giuvaer l-a dăruit templului regimental al lui Pandit Balkrishan, în chip de răscumpărare a păcatului pe care-l săvîrșisem.

Pe-atunci nu-mi dădeam seama de grozăvia actului meu. Drept să spun, însă, a fost nevoie de foarte mult timp ca să scap de spaima pe care mi-o stîrnea amintirea mieunatului pe care-l scosese atunci puiul de pisică zvîrlit în fîntînă, luptîndu-se cu moartea. Tot așa sufeream ca de un coșmar auzind și vaietele pisicii-mamă, care își jelea puiul.

Atunci, copilul sălbatic și agresiv care eram a suferit o bruscă prăbușire. După mulți ani am ajuns să pricep cît de prost am fost cînd m-am lăsat prins în cursă de Ganesh, autorul moral al isprăvii mele. Nu l-am iertat niciodată pentru chipul în care m-a atras în cursă.

12

După această întîmplare, am căzut în mare măsură în dizgrație, îndeosebi în ochii mamei. Nu numai că o apăsa conștiința păcatului pe care-l săvîrșisem, dar o supăra și faptul că a trebuit să plătească aurul necesar confecționării statuetei pisicuții — darul făcut templului în încercarea de a-mi răscumpăra vinovăția. Bineînțeles, ea nu-și exprima în chip deschis mîhnirea, dar din cînd în cînd mă ocăra pentru prostia nesăbuită pe care am comis-o, și asta se întîmpla de cîte ori mieunatul pisicii îi reamintea de moartea puiului.

Tata însă continua să mă îndoape cu bunătăţi şi să mă răzgîie, aruncîndu-mă în aer, cîntîndu-mi cîntecele copilăroase, lăsîndu-mă să-l trag de mustaţă şi rîzînd de mama pentru credinţa ei habotnică în sfinţi şi în tot felul de superstiţii. N-am uitat nici acum vorbele lui şi răspunsurile ei, măcar că nu le-am prins de la început înţelesul.

— Maică-ta n-are minte nici cît o găină — zicea el. Poftim ce-i dă prin gînd : să cheltuiască bani buni, ca să facă o pisicuţă de aur. Şi pentru ce ? Ca să-l împace pe Dumnezeu !... Ştii unde o să ajungă jucăria ? Fără doar şi poate o să intre — una mai mult — în lăzile cu bogăţii ale lui Pandit Balkrishan. Pisoiul s-a făcut de bună seamă oale şi ulcele. Iar copilul nu e vinovat, pentru că el nu-şi putea da seama ce face. Şi iată că neroada de Sundariai suferă de prea multe remuşcări.

— Nu fi aşa sigur pe tine — zicea mama, ca să se apere de batjocura lui. Căile Domnului sînt nepătrunse şi el nu ne scapă niciclnd din ochi, e atent la tot ce facem. El ne vede dacă facem rău chiar şi unei furnici. Şi nu uită. Iar eu, una, nu vreau ca Dumnezeu să fie supărat pe noi, mai ales că ne-a pedepsit pentru faptele noastre rele şi ni l-a luat pe Prithvi. Eu vreau să le asigur o viaţă lungă băieţilor mei şi copilului care e pe drum. De aceea, te-aş ruga frumos să nu-ţi mai baţi joc, că tot eu o să am de suferit de pe urma păcatelor tale.

— Ciudată idee ! zicea tata. Trebuie să fie tare absurd Dumnezeul ăsta al tău, dacă se arată atît de răzbunător !

— Nu huli ! striga mama. Dacă mai continui să iei în felul ăsta în deşert numele Dumnezeului atotputernic, atunci voi fi silită să dau cîte un ospăţ preotului în fiecare seară cu lună plină, timp de zece ani.

Tata numai ce-a făcut ochii mici şi a rîs, apoi luîndune pe noi, copiii, de mînă, ne-a dus la iazul din dumbravă să ne scăldăm.

El pătrundea din ce în ce mai mult în sufletul nostru şi se ocupa din ce în ce mai mult de noi. Se comporta în felul acesta pentru că îşi dădea seama că

mama nu se simte în largul ei şi nu ne poate da îngrijirea cuvenită.

Fireşte, aceste atenţii ale tatii ne încîntau şi ne mişcau, pentru că în ochii noştri el era un fel de semizeu rar întîlnit. Înainte avea obiceiul, după ce ne mîngîia şi pălăvrăgea puţin cu noi, să ne lase acasă în grija mamei, care — ea — purta întreaga răspundere a hranei, a îmbrăcăminţii şi a jocurilor noastre.

Tata era, în felul lui sincer şi deschis, puţin cam repezit şi cam din topor; mijloacele prin care ne distra erau îndeobşte cele care nu-l costau mulţi bani. De exemplu ne lua, pe Ganesh şi pe mine, şi ne ducea la bazarul regimentului, unde făcea cumpărături. Asta constituia pentru noi un prilej de a gusta puţin din zahărul brut (melasă) al băcanului sau un măr ori un fruct de mango la zarzavagiu, şi o plăcintă cu smîntînă sau magiun la cofetărie. Fiind un om care se bucura de influenţă şi stimă în cadrul regimentului, negustorii ne ofereau de bună voie aceste daruri, iar tata se prefăcea că nici nu bagă de seamă că noi le primim, pînă cînd părăseam bazarul. Apoi ne poruncea să legăm fructele sau dulciurile în batiste şi să punem cîteva deoparte, în cutia zisă cu „ceva bun", pentru a doua zi şi pentru cele următoare.

Ba chiar privea în altă parte, aşa cum se întîmpla cînd ne lua uneori să inspecteze magazia popotei, aflată peste drum de casa noastră, cînd negustorul sau vînzătorul din prăvălie ne turna în poale bucăţi de ciocolată, bomboane cu fructe sau chewing-gum-uri. După ce ne-a îndemnat să refuzăm foarte politicos, de trei ori, înainte de a accepta orice danie de acest fel, tot el ne-a încurajat să călcăm regula cînd bătrînul bucătar, cu barba colilie, Ala Bux, ne-a oferit cîte o prăjitură şi cîte o turtă mare, scoase proaspăt din cuptor, la brutăria popotei. Din ce în ce mai mult, el se îndepărta de tabu-urile mamei, care condamnau mîncarea gătită de mahomedani şi de creştini, deoarece aceştia nu se sfiau să mănînce carne de vacă. Tata considera asemenea credinţe simple superstiţii stupide şi de neînţeles.

Firește, pofta noastră crescu și mai mult, din pricina darurilor cu care eram alintați. Vizitele la bazar și la popotă deveniră o datină ținută o dată sau de două ori pe săptămînă.

Dar asta nu era totul. Eu începusem să nutresc ambiții și mai înalte. Îmi pusesem în cap — nici mai mult, nici mai puțin — să merg cu tata în șareta aghiotantului. Căpitanul Owen se oprea uneori la ușa noastră, ca să-l ia pe tata în drum spre terenul de hochei și să bea lichidul acela spumos pe care-l văzusem pe masa unor sahibi, într-o zi, cu prilejul unei vizite făcute pe teren împreună cu fratele cel mare, Harish.

Tata nu era prea sigur că sahibul o să fie încîntat de prezența mea în șaretă. De aceea, el a refuzat în chip categoric să mă ia cu dînsul, poruncindu-mi să vin cu Harish pe cadrul bicicletei sale, sau să merg pe jos, împreună cu Ganesh. Eu m-am prefăcut că-l ascult cu destulă supunere, dar în mod foarte viclean m-am postat pe șosea tocmai în momentul cînd se aștepta sosirea căpitanului Owen. Cînd sahibul s-a apropiat, am ridicat brațele, pentru a-i arăta că vreau să merg și eu în șaretă. Sahibul Owen i-a poruncit servitorului să mă ridice și să mă așeze pe spinarea iepei negre. Eu am crezut că o face în glumă, să vadă dacă mă sperii. Cum n-a văzut nici cel mai mic semn de sfială, a poruncit servitorului să mă ridice din nou și să mă așeze lîngă el, pe capră. Cine s-a mirat cel mai mult cînd m-a văzut acolo, înfofolit în pătura sahibului Owen, a fost tata, cînd a venit să se așeze în șaretă. El a început să-i povestească sahibului despre poznele mele și pînă la terenul de sport n-a mai încetat. Toți băieții din regiment au prins să șușotească cîte și mai cîte cînd m-au văzut sosind la meci cu aerul meu atît de triumfal. Dar triumful meu a fost desăvîrșit cînd, la sfîrșitul meciului, mi s-a dat o sticlă de limonadă s-o beau singur.

Acum nu mă mai încînta propunerea lui Ganesh cînd acesta se oferea să mă ia cu grupul lui de băieți, să mergem pe jos pînă la terenul de hochei. Nu acceptam decît oferta lui Harish de a mă duce pe ca-

drul bicicletei, şi asta în cazul cînd sahibul Owen se întîmpla să nu meargă la meci în acea zi. Dar chiar şi în asemenea zile preferam să călătoresc cu faitonul care ducea pe teren echipa militară de unsprezece jucători de hochei. Pentru a merge cu faitonul, legasem o strînsă prietenie cu sergentul Charat Singh, căpitanul echipei, în timpul uneia din vizitele făcute în casa noastră. Din toate vehiculele, îmi plăcea însă îndeosebi şareta. Peste puţină vreme am ajuns să fiu acceptat ca o mascotă a regimentului, la toate ocaziile solemne, pentru că se ştia că adusesem mult noroc echipei de hochei a regimentului prima dată cînd m-au dus cu faitonul pe terenul de sport. Pe cît de repede ajunsesem să fiu considerat un copil aducător de ghinion, pe atît de brusc izbutisem să trec drept un copil al soarelui, un copilaş fericit, vesel, zîmbăreţ şi strălucit, plin de spirit, vioi şi neîmblînzit, un papagal în vorbă şi un lemur în mişcări.

13

Răsfăţat şi îndopat cu bunătăţi cum eram, orgoliul meu nu mai cunoscu nici un fel de margini. Voiam ca toată lumea să mă plimbe, să fiu prezentat la tot mai mulţi prieteni de-ai tatii, ca fiind cel mai deştept, cel mai bun copil pe care l-au întîlnit. În felul acesta puteam să-mi permit, mai tîrziu, s-o fac chiar eu pe măreţul şi să demonstrez tuturor băieţilor invidioşi din colonia însoţitorilor regimentului cît de grozav sînt — măcar că arăt de-o şchioapă. Felul acesta de a mă fandosi îi făcea să mă dispreţuiască şi să nu mă îngăduie în joaca lor. Dezavantajul situaţiei mele de mascotă a regimentului era însă că, fiind încadrat de cei mari, eram deci sfătuit să mă port ca un fel de jucărie mecanică, să fac anumite mişcări discrete, dar în cea mai mare parte să rămîn imobil, ca o păpuşă luată în mîini şi admirată de toată lumea, cu dragoste. Cu

toate acestea, mie îmi plăcea aşa de mult să fiu alintat, încît în fiecare dimineaţă îmi întrebam părinţii:
— Astăzi unde mă luaţi?

Ei se priveau zîmbind şi, cu toate că în taină se bucurau de plăcerea deosebită pe care se pare că o simt părinţii de modă veche cînd trăiesc prin copiii lor şi înfloresc, evitau să răspundă la întrebările mele copilăreşti, eschivîndu-se cu ajutorul gesturilor formale ale adulţilor, cînd au de-a face cu un „enfant terrible".

Cu cît mai familiare au devenit deci datina cumpărăturilor făcute la bazarul regimentului, vizita la popota ofiţerilor de peste drum şi la meciul de hochei, cu atît tindeam la cucerirea unor lumi noi, mult mai strălucitoare. De aceea, tot mai stăruitoare erau întrebările mele cu privire la eventualele locuri ce puteau fi vizitate la nordul şi la sudul drumului. Auzisem flecăreala femeilor din curtea casei, în legătură cu nişte locuri minunate din preajma oraşului Lahore şi dinlăuntrul lui. Unele din aceste nume le murmuram toată ziua, aşa de dulci îmi sunau în urechi: Poarta Shahlmi, Shah-Dara, Nila-Gumbuz, Anarkali, Shalimar, Shish-Mahal etc. Dar nu m-au dus nicăieri; şi cu oricîtă stăruinţă scormoneam în propria-mi imaginaţie, nu izbuteam să prind tîlcul măreţiei sau frumuseţii acelor locuri. Rămîneau, dar, unele raze de lumină pe care mi le închipuiam în fel şi chip, ca într-un caleidoscop sau ca în mirajul culorilor poleite de strălucirea soarelui într-un peisaj tropical, văzut cu ochii orbiţi de lumină.

Eu cred că tata şi mama au tulit-o de vreo două ori pînă la oraş, să se plimbe singuri şi să admire frumuseţile cetăţii, iar nouă ne-au spus că s-au dus pur şi simplu să viziteze nişte rude. Eu, unul, nu i-am iertat niciodată că nu m-au luat cu ei. Mama ne mai îmbuna cu bomboane sau fructe din cutia „Oh Kuch", iar tata se apuca atunci să mă liniştească, făgăduindu-ne că într-o bună zi, cînd o avea mai puţină treabă la slujbă, ne va lua să facem un pelerinaj la locurile sfinte ale Hindustanului. Asta aducea o strălucire deosebită în ochii mamei, dar nouă, copiilor, făgăduiala

tatii nu ne spunea absolut nimic. În ceea ce mă privește, stăruiam mereu să vizitez Shah-Dara, sau Anarkali, sau Shalimar, și rosteam aceste nume cu o poftă care îl încînta pe tata și-l făcea să-mi promită marea cu sarea. Atunci începeam să zburd și să țopăi de bucurie, bălăbănindu-mi picioarele și învîrtindu-mă în cercuri, pînă ce tata mă oprea, spunîndu-mi să nu mai fac așa ceva. El zicea că e un joc urît, pe care-l practică numai băieții numiți *Daule Shah ke Choohe*, adică șoarecii lui Daula Sha, un fel de nerozi ai satului.

Într-o bună zi, tata și-a anunțat în chip neașteptat intenția de a ne duce pe toți la marea expoziție deschisă în sala Montgomery, din Parcul Lawrence, în orașul Lahore. Și, în urma unei toalete prelungite — în cursul căreia mama ne-a pus rimel pe gene, mi-a făcut un benghi negru pe frunte, ca să nu mă deoache nimeni, ne-a îmbrăcat în haine frumoase, dar fără podoabe, ca nu cumva să ne fure cineva aceste lucruri de preț — ne-a urcat pe toți într-o șaretă și ne-a transportat la expoziție. Aceasta se afla într-o grădină plină de flori, de plante ornamentale și de copaci umbroși.

Oricît de curios ar părea, cel mai însemnat obiect pe care mi-l amintesc de la expoziție este o cizmă mare, cea mai mare cizmă pe care am văzut-o vreodată în viața mea. Era fixată pe un piedestal într-o verandă, și, împreună cu Ganesh, ne-am vîrît înăuntru. M-am străduit însă din răsputeri să-l alung pe fratele mai mare din această împărăție extraordinară, asupra căreia ridicam pretenții suverane datorită faptului că numai eu strigasem mereu să facem o excursie în lumea rară și frumoasă în care intrai mergînd pe drumul ce ducea spre nord, dincolo de cazarma cantonamentului.

În rest, mai țin minte doar că am trecut prin niște săli uriașe, înțesate de cutii cu bijuterii stranii, cu jucării și perdele împodobite. Din cînd în cînd, tata mă ridica în brațe, ca să le văd mai de aproape. Mai țin minte că ne-am întîlnit cu niște soldați de la regimentul nostru, despre care mama spunea că își holbau

ochii peste măsură la vederea minunilor cu care nu se întîlniseră niciodată pe dealurile sterpe ale Kangrăi şi Hoshiarpur-ului. Dar eu simt şi acum gustul acelei îngheţate, *Kulfi*, prima îngheţată pe care am mîncat-o, ţinut în poalele mamei.

Vînzătorul îşi băga mîinile într-o oală mare de pămînt, aşezată lîngă el, şi scotea nişte conuri de tinichea, mai mici sau mai mari, după comandă, pline cu îngheţată, rădea cu o mişcare abilă ceea ce depăşea buza conului, golind conţinutul minunat într-un păhăruţ de metal. Apoi punea puţină fidea pe îngheţată, o stropea cu un pulverizator de argint şi o oferea clienţilor. Vai, cum îmi mai sărea inima de bucurie de cîte ori, după aceea, întîlneam vînzătorii de îngheţată ! Vai, cum mai îmi lăsa gura apă zărind această îngheţată bine închegată, faţă de care nici cea de vanilie, la mare modă pe vremuri, cu biscuiţii ei crocanţi, şi nici un alt soi de îngheţată nu putea să-mi stîrnească atîta poftă sau atîta lăcomie !

Cîţiva soldaţi spuneau că înainte de a veni la expoziţie au vizitat „Casa vrăbiilor", situată în apropiere, şi că merita să duci copiii să vadă animalele de acolo. Din clipa aceea nu m-am lăsat pînă ce nu i-am obligat pe părinţi să-mi promită că ne vor duce la animale.

Mama îşi dădu cu părerea, pe un ton de dispreţ, că soldaţilor le stătea bine să-şi viziteze surorile, maimuţele din „Casa vrăbiilor", dar ce rost avea să mergem şi noi să le vedem ?

Tata socotea şi el că o să fie prea obositor să mai mergem şi acolo, după ce am vizitat expoziţia, apoi observă că se face prea tîrziu, dar că negreşit ne vom duce acolo în altă zi.

Numai această promisiune m-a convins să mă las luat în braţe şi dus din locul unde mă zvîrcoleam pe jos, plîngînd şi încăpăţînîndu-mă în pretenţia de a merge la „Casa vrăbiilor".

După ce m-au gîdilat puţin sub bărbie, m-am luminat la faţă şi am căpătat o expresie de bucurie, o bucurie dezlănţuită, ca şi cum aş fi fost purtat deodată într-al şaptelea cer.

Atîta l-am bătut pe tata la cap să-şi ţină făgăduiala, încît într-o dimineaţă ne-am aşezat din nou în şaretă şi am pornit, cum se cuvenea, spre „Casa vrăbiilor".

Nu ştiu cum se face, dar mama mi se părea acum mult îngroşată şi nu mă mai putea suporta în poalele ei. De aceea am stăruit să mă aşez lîngă vizitiu, cocoţat pe capra aceea incomodă, de pe care însă puteam vedea lumea largă din juru-mi.

Străbăteam drumul drept şi pietruit care trecea pe lîngă casa noastră şi care, dintru întîi, mă stîrnea şi mă provoca cu şanţul său cu neputinţă de sărit, iar mai apoi cu caravanele sale nesfîrşite de cămile şi de măgari, cu docăraşele şi şaretele — drum pe care acum începeam să călătoresc. Vizitiul, un bărbat impunător, cu barba în furculiţă, îmi spuse că partea de drum pe care o părăsisem se numea Drumul Mare, iar partea în care am intrat după trecerea canalului se numeşte Drumul Rece.

Într-un fel sau altul, cuvîntul indian „rece" trezea totdeauna în mine atmosfera drumului aceluia mult mai exact decît banala „promenadă" — denumire pe care am învăţat s-o utilizez mai tîrziu. Două şiruri de arbori, kikari, ce flancau întinse porţiuni ale şoselei, produceau acel calm pe care-l oferă totdeauna umbra. Iar adierile care străbăteau gardurile vii ale splendidelor grădini întinse din jurul bungalow-urilor ce punctau cele două părţi ale drumului îţi dădeau simţămîntul de odihnă, simbolizat de aceste case şi de bolţile lor de verdeaţă.

Circulaţia pe drum deveni mai intensă pe măsură ce ne apropiam de „Casa vrăbiilor". Întreaga viaţă părea să se concentreze într-un vîrtej la răscruci. Eram ameţit de emoţie cînd am ajuns la porţi. Şi nici mirajul primejdiei de a cădea de pe capra unde eram cocoţat nu mă mai putea ţine acolo. Tata m-a dat jos şi m-a lăsat să-l ţin de deget, întinzîndu-i cealaltă mînă lui Ganesh.

Apoi am coborît cu toţii pasarela, pînă la nişte alei de-a lungul cărora se întindeau cuşti cu păsări şi animale, cuibărite printre copaci şi flori. Vai, cu ce strigăte ascuţite de bucurie mi-am salutat „rudele şi neamurile", cum numise tata toate aceste animale! Vai, cum mai ţipam de uimire şi curiozitate! Cine poate să mai reînvie emoţiile pure, pe care le simţi cînd păşeşti pentru prima dată într-o asemenea lume!

Părinţii mei au fost surprinşi în cel mai înalt grad de felul curajos în care m-am comportat în faţa fiarelor. Nu m-am arătat de loc speriat de răgetele leilor şi ale tigrilor, precum n-am fost impresionat nici cînd, aşezat, cu alţi copii, pe spinarea elefantului, am făcut o plimbare de-a călare prin grădină. Tot aşa n-am vădit nici un fel de teamă cînd am oferit maimuţelor nucile aduse în mod special de mama „ca să astîmpere mînia lui Hanuman — zeul-maimuţă — în armata căruia se spunea că sînt înrolate toate maimuţele".

O ceată de maimuţe mi-a atras atenţia datorită scenei pe care o jucau: maimuţa-mamă vîna păduchii din capul unui maimuţoi mititel, în timp ce maimuţoiul-tată o scărpina pe maimuţa-mamă în cap, tot ca s-o scape de păduchi. Pe mine mă distra grozav această scenă, cu atît mai mult cu cît văzusem adeseori în aceeaşi postură pe gunoieresele regimentului, despăduchindu-se una pe alta.

M-au cam speriat gorilele, probabil pentru că păreau atît de apropiate de oameni şi totuşi atît de deosebite de ei, atît de nefireşti la înfăţişare — cu torsul lor înspăimîntător, cu picioarele subţiri şi crăcănate. Mergeau în două picioare, aproape drept, cu ghearele întinse şi privind înainte în spaţiu, cu ochii roşii şi violenţi de parcă ar fi fost gata să pornească la atac.

— Animalele vorbesc aceeaşi limbă ca şi noi? l-am întrebat pe tata.

— Nu, ele n-au darul vorbirii — mi-a răspuns tata. Numai papagalii sporovăiesc ca tine.

— Atunci papagalii vorbesc aceeaşi limbă ca noi?

— Da, dar nu înţeleg ceea ce repetă.

Acest răspuns m-a pus în mare încurcătură, şi în mintea mea naivă mi-am închipuit că cine ştie ce mister ciudat învăluia totul în jurul meu, dar că ceea ce nu ştiam şi nu puteam înţelege îmi va fi cîndva dezvăluit. Şi, nerăbdător, curios şi năvalnic, anticipam răspunsurile pe care nu le puteam obţine şi continuam să-mi pun întrebări, să fac presupuneri şi să-mi imaginez în chip fantezist ceea ce nu izbuteam a pricepe, grămădind în mintea mea năluciri de cele mai variate înfăţişări şi forme.

Am văzut o zebră cu gîtul lung şi nu-mi venea să-mi cred ochilor.

Vreo doi canguri, cu puii bine adăpostiţi în pungile de pe burta mamei, dădeau peisajului o notă mai optimistă.

Cînd am văzut urşii, mi-am amintit ca de un vechi prieten de patrupedul păros şi negru care-l însoţea pe scamator.

Pe iepuroaică şi pe iepuraşii cei mici am putut chiar să-i mîngîi.

Cît despre vrăbiuţele din colivii, care-şi hrăneau puii cu ciocul, ele mi-au umplut sufletul de o gingăşie deosebită datorită îndemînării miraculoase cu care vîrau hrana din ciocurile lor în cele ale puilor.

Felul cum se repezeau dintr-un colţ al coliviei în altul canarii cei galbeni, în lumina tremurătoare ce se strecura prin frunzişul des al pomilor, m-a făcut să clatin capul de uimire.

Cînd începusem să obosesc de atît mers şi căscat gura, mama l-a rugat pe tata să mă ia din nou în braţe. Ce frumoasă îmi păru în clipa aceea mama, ce palidă era cînd s-a aplecat asupra mea, întrebîndu-mă dacă nu cumva aş dori să fiu dus în braţe.

Dar eu, încăpăţînat, am mers mai departe pe jos, fascinat de animalele din cuşti şi de bătrîneţea rădăcinilor banyanilor care le dominau. Ascultam minunatele glasuri ale turturelelor îndrăgostite, vorbele strident rostite ale papagalilor şi cîntecul neîntrerupt al cucilor, pe care-l cunoşteam atît de bine, şi nu voiam să mă dau bătut. Pe vremea aceea, în ochii mei

ardea o lumină de nestins, iar fiinţa mea micuţă avea într-însa energia unor vulcani.

Dîndu-şi seama că sînt istovit de atîta colindat pe aleile „Casei vrăbiilor", tata nu mai luă în seamă că eu susţineam că nu sînt obosit şi mă ridică în braţe. Apoi, simţind tulburarea produsă în sufletul meu de variatele emoţii care le încercam şi că sînt frămîntat de întrebarea pe care o puneam în mod repetat, dacă n-aş putea să vin să locuiesc acolo, cu „rudele şi neamurile mele", tata începu să-mi spună o poveste :

— Ştii — zise el — într-o bună zi, animalele şi păsările din junglă s-au întîlnit cu toatele laolaltă, pe un teren de paradă. Regele junglei, adică leul, le spuse că a venit un om să trăiască în mijlocul lor şi că fără doar şi poate acesta o să înghită animalele, dacă nu-l înghit ele mai întîi.

— Dar de ce să le înghită ? am întrebat eu, mişcat de cuvîntul „a înghiţi".

— Pentru că omul poate să împuşte fiarele, să le taie şi să le înghită, aşa cum înghiţi tu o găluşcă — îmi răspunse tata.

Pe mine mă speria îngrozitor acest cuvînt „a înghiţi". Dar voiam să aud mai departe povestea :

— Şi ce s-a mai întîmplat ?

— Omul a auzit ce a spus regele junglei — continuă tata — şi punînd mîna pe puşcă ucise toate animalele. Aşa că, dacă vrei să vii şi să locuieşti aicea, va trebui să-ţi aduci o puşcă, altfel te înghit fiarele.

Pe nepusă masă, am început să plîng.

— Nu-l mai speria cu asemenea poveşti — zise mama.

Tata rîse, apoi încercă să mă îmbuneze, spunîndu-mi :

— Haide, haide, băiete, că n-am să te mai sperii !

Instinctiv, mi-am pus degetul mare în gură şi, legănat de mersul egal, balansat, al tatălui meu, mi-am închipuit că mă aflu nu în grădina menajeriei, ci sub bolţile umbroase ale unui codru des, cufundat în lumina asfinţitului. Mulţimi de oameni, bărbaţi şi femei, se învîrteau acolo pe asfalt, ca într-o ceaţă, avînd

fiecare o înfăţişare ciudată, mătăsoasă. Curînd n-am mai auzit nimic în afară de gemetele şi de strigătele vătuite ale animalelor şi sporovăiala unui papagal. Deodată m-am simţit mai uşor decît aerul. Aveam impresia că plutesc undeva în cer. Apoi se abătu asupra mea vîrtejul întunecos al înserării, închizîndu-mi ochii, şi am simţit că urc tot mai sus, de parcă lumina scînteilor aprinse în mine de vorbele îngînate ale tatii m-ar fi înălţat spre tăriile cerului, cu muzica lor stranie şi aspră, purtîndu-mă pînă hăt departe, într-un oraş de dincolo de graniţele cerului.

15

Nu-mi aduc aminte exact cînd a pornit familia noastră din Mian Mir ; îmi aduc aminte doar că în zilele cînd regimentul se pregătea de plecare, şi bagajele sale nesfîrşite erau duse la gara cantonamentului din Lahore, fiind purtate în căruţele de fier, trase de corpul local dé catîri, am zăbovit timp de ceasuri întregi la marginea drumului, fascinat de şuvoiul nesfîrşit de vehicule ce străbăteau şoseaua. Şi în felul acela straniu în care anumite imagini trecătoare se imprimă mult mai adînc în memorie decît altele, pentru ca mai tîrziu să devină obsesii puternice, drumul acela, care fusese prima mea amintire vie, precum şi ultima impresie din Mian Mir, a devenit mai tîrziu pentru mine o realitate mereu prezentă. Iată de ce puteam oricînd, închizînd ochii, să văd aproape fiecare firişor de praf care zbura deasupra drumului, praf stîrnit de trăsurile, cămilele, caprele, caii şi oamenii care îl străbăteau. Simţeam suprafaţa încinsă, arzîndă, a înălţimilor lui nu prea mari, precum şi marginile răcoroase şi prăfuite, deasupra cărora cîntau şi dansau casuarinele într-un ritm atît de dulce ; eram conştient de căldura vieţii acestei mulţimi care se întindea de la un capăt al zării la celălalt. Şi, în afară de toate

acestea, în mintea mea de copil se învălmăşeau anumite mituri şi legende, pe care mi le povestea mama, cu privire la oamenii care călătoriseră pe vremuri în sus şi în jos pe acest drum :

Într-o bună zi, zeul soarelui, Surya, pogorîse pe pămînt, pe această cale. După ce a uscat pămîntul, a venit în şiroaie zeul ploilor. Apoi au răsărit de ambele părţi ale drumului diferiţi zei ai rîului... Şi apoi se abătuse aici zeul vîntului, pe urmă regii vechi trecuseră înainte şi înapoi în caleştile lor. Erau toţi : Kurus, Pandus, Rama, Krishna, Sikandar, Rasalu, Vikramaditya şi Akbar Badshah... Şi mulţi sfinţi şi fachiri cerşiseră pomeni, întrucît călătoriseră către locurile sfinte ale Hindustanului pe acest drum ; erau înţelepţi ca Valmiki şi cărturari ca Nanak şi Bhakta Kabir... Şi soldaţii indieni şi lashkari ai mughalilor trecuseră în marş pe aici. Venise şi maharajahul cel chior, Ranjit Singh, însoţit de generalul său, Hari Singh Nalwa. Iar mai tîrziu mărşăluiseră încoace armatele străinilor (englezilor), tocmai cînd regimentul Dogra, căruia îi aparţineam noi, făcea instrucţie în sunetul comenzilor „stîng-drept-stîng", strigate de sergenţi şi plutonieri...

Pupilele ochilor mei înregistrară în chip vag figurile acestea fabuloase, aidoma unor uriaşi şi demoni, alcătuite din norii veşnic în schimbare deasupra capului meu, în timp ce mă aflam în pătuţul din curtea casei. Uneori contemplam cu o privire fixă, plină de mirare şi în acelaşi timp îngrozită, starea de nemişcare a uneia din aceste himere atotputernice, al cărei cap aducea cu nişte morcovi sau dovleci. Nu existau alţi termeni de comparaţie pentru închipuirile mele despre omenirea care trecuse pe acest drum, afară doar de faptul că unele contururi de siluete mi-erau sugerate de amestecul de privelişti şi de sunete pe care le cunoscusem pînă la vîrsta de cinci ani. Şi totuşi nu exista nici un pic de confuzie în lumea fantastică şi încîlcită din capul meu.

Mă gîndeam la toate acestea în pauzele care interveneau în discuţiile oamenilor mari sau în jocurile noastre

din dumbrava de lîngă fîntînă, închipuind regate pe care, apoi, le distrugeam în sunetele cîntecelor de copii auzite de la maică-mea. Nici măcar zgomotul iscat de paşii trecătorilor nu putea înăbuşi cîntecul fără cuvinte ; nici măcar strigătele mamei : „Krishna, unde eşti ? Vino acasă !“ nu mă puteau tulbura. Ca să reflectez la toate acestea nu puteam fi împiedicat nici de mustrările grădinarului Ram Din, temător să nu tulbur forma clasică a legumelor, aşa cum nu mă stinghereau nici chiar pocnetele din degete ale tatii. Parcă aş fi fost posedat de toate fantomele care se năpustiseră asupra mea din poveştile şi fabulele auzite sau prinse din zbor urmărind convorbirile familiei...

Atît de intens era efectul acesta, încît noaptea mă chinuiau visuri care aveau ca figură centrală pe fratele meu mort, Prithvi, precum şi coşmaruri cu demoni luptîndu-se pe viaţă şi pe moarte, ceea ce mă făcea să mă trezesc cu trupul îngheţat de sudori reci ; şi, pe deasupra, mai şi vorbeam prin somn.

Afară continuau pregătirile pentru exodul către cantonamentul din Nowshera. Iar drumul mergea înainte, plin de viaţă, prăfuit şi călcat în picioare de cizme tari şi de ciubote grosolane indiene, fără să fie cinstit, fără să fie luat în seamă şi fără să fie adorat de altcineva decît de mine, care îi urmăream şerpuirea după propriul meu ritm, de parcă drumul ar fi fost în mine, ca şi întreaga lume din jurul meu, întinzîndu-se pe parcursul a zeci de mile, pe care o împărţeam în ţări nebuloase, nefixate pe hartă, ci realizate doar de mintea mea...

Degetul arătător ţinut în gură exprima uimirea mea de a mă afla acolo, iar ochii mi-erau larg deschişi, plini de o curiozitate nemărginită, care avea să devină lăcomie, poftă şi dorinţă de lucruri frumoase şi bune.

Evident, în zilele acelea, eu îmi eram propriul meu stăpîn, suveran suprem al tărîmului fantasmagoric creat de viziunile mele stranii şi de visurile mele şi mai stranii.

RÎUL

„... ca rîurile care sfărîmă vechile pietre de hotar, nimicesc aşezări omeneşti, lanuri cu grîne şi fiinţe, în revărsarea lor torenţială, săpînd alte canaluri, ca să facă irigaţii, fertilizînd alte terenuri, sterpe pînă atunci, şi răspîndind peste toate întinderile pămîntul nou al aluviunilor, pentru a le îmbogăţi. Asemenea fenomene nu le ocărăşti şi nu le lauzi ; pur şi simplu le înregistrezi şi încerci să le înţelegi tîlcul...“

Anonim

— Unde m-ai găsit, mamă ? De unde am venit eu ? o întrebam pe mama într-o după-amiază de vară.

Stăteam lîngă ea pe veranda noii noastre locuinţe, în cantonamentul de la Nowshera, în timp ce dînsa trudea la vîrtelniţă.

Mama se uită la mine curioasă. Apoi îşi stăpîni un zîmbet şi, strîngînd din buze, pe jumătate amuzată, pe jumătate îngrijorată, începu să născocească o explicaţie pe care mi-o istorisi ca un basm pe jumătate cîntat.

— Te aflai în sufletul meu, iubitule, ascuns ca o taină. Erai în trupul meu, ca o perlă în sideful dinlăuntrul scoicii. Erai dorinţa mea cea mai adîncă. Şi eu am încercat să te găsesc. Dar te-am căutat, te-am căutat şi nu te-am putut afla nicăieri. Atunci l-am rugat pe Dumnezeu să mi te dea. Şi Dumnezeu, fiind o persoană foarte de treabă, te-a făcut pe tine pentru mine şi te-a aşezat într-o nişă din casa noastră de la Peshawar...

— Mamă, dar pe Dumnezeu cine l-a făcut ?

— Nu ştiu, băiete, dar ştie doica ta — zise mama într-o doară, zîmbind încă, dar începînd să-şi piardă răbdarea. Apoi reveni la tonul sentimental şi continuă : Naşa ta, zîna. Dumnezeu a trimis-o în casa noastră şi ea te-a luat din nişă şi te-a pus în braţele mele.

— Naşa mea, zîna ? Naşa mea, zîna ? am repetat eu, îngînînd-o copilăreşte. Dar unde e naşa mea, zîna ?

— S-a întors la casa ei, băiete — mi-a răspuns mama. S-a întors în ţara ei de peste mări şi ţări.

— Naşa mea, zîna ! Naşa mea, zîna ! cîntam eu înainte, nepăsător, jucîndu-mă cu eclisa de fier a vîrtelniţei. Dar curiozitatea mea deveni din nou stăruitoare, aşa că îi cerui, ca un copil care pretinde luna de pe cer : Mamă, vreau s-o văd pe naşa mea, zîna ! Vreau s-o văd !

— Lasă, puiule, că ai s-o vezi într-o bună zi — îmi spuse mama, ca să-mi distragă atenţia — într-o zi cînd ai să mergi în Anglia, peste mări şi ţări. Acuma culcă-te sau, dacă nu-ţi vine moş Ene pe la gene, du-te şi te joacă !

M-am ridicat şi, ca şi cum aş fi avut de gînd să dorm, am venit şi m-am aşezat în poala ei. Îmi plăcea să stau

în poala ei, chiar şi atunci cînd se apuca de gătit, de mîncat sau de tors. Dacă umbla după alte treburi prin casă, mă ţineam de tivul sari-ului ei şi o urmăream peste tot. Voiam să sug şi să mă lipesc de ea. Dar în ultimii ani părea că o enervează felul meu sîcîitor de a mă lipi mereu de dînsa. Ştiam că asta se datorează frăţiorului meu mai mic, Shiva, aşa cum se întîmplase pe vremuri cu frăţiorul meu Prithvi, care murise. Acuma eram băiat mare, trecusem de cinci ani. De aceea recursese la o soluţie grozav de neplăcută : îşi dăduse pe sîni cu boia de ardei şi cu oţet, ca să mă ţină departe de pieptul ei. Şi într-adevăr, planul i-a izbutit. În schimb, nu mă putea izgoni din poalele ei decît ţipînd la mine. Uneori ajungea şi la asemenea manifestări de furie, dar de cele mai multe ori mă lăsa să-mi fac de cap. Şi acum, cînd mă îndemnase să mă culc sau să mă joc, ştiam că de fapt nu asta dorea, ci mai de grabă să vin să dorm în poala ei, pentru că îi plăcea să mă audă fîlecărind... Eram un copil răsfăţat. Iar somnul nu voia să se lipească de mine.

— Dormi, băieţele, dormi — mă îndemnă ea.

Şi, ţinîndu-mă strîns în braţe, începu să fredoneze un cîntec religios. Acordurile dulci şi suspinele cîntecului porniră mai întîi leneşe, cu pauze între cuvinte. Apoi mi s-a părut că acest cîntec umple întreaga cameră, bogat, stăruitor, că se strecoară prin uşile deschise, pînă pe verandă, pătrunzînd şi în curtea casei mari, de lut.

O priveam pe mama cu ochii larg deschişi. Nu-mi dădeam seama dacă ţinea cu tot dinadinsul să mă culc sau era pur şi simplu enervată că-i băteam capul cu tot felul de întrebări : de ce cutare, de ce aia şi nu ailaltă. Amestecul de înspăimîntătoare exaltare şi de bunătate din glasul ei mă făceau să-mi dau anevoie seama cît de supărată era. Şi continuam s-o privesc ţintă, întors cu totul spre ea, cu ochii dilataţi, cu obrajii îmbujoraţi şi umflaţi.

Faţa ei, de obicei întunecată, avea în clipa aceea o lumină deosebită, pe jumătate jucăuşă, pe jumătate senină, care făcea ca profilul ei unghiular să mă vrăjească. Şi apoi avea un zîmbet sfios, ciudat, care se plimba mai mult pe vîrful nării drepte, decît pe buza de jos, şi

care dănţuia mai degrabă pe vîrful bărbiei sale hotărîte, decît pe obraji. Datorită acestui zîmbet recunoşteam întotdeauna afecţiunea ce mi-o purta mama. Bineînţeles, cînd era supărată, nu-mi plăcea faţa ei oacheşă şi din ce în ce mai subţire. Preferam ovalul frumos al mătuşii Devaki. Dar în momentele ei de bună dispoziţie, mama răspîndea în juru-i o căldură care îmi plăcea tare mult, şi mîinile şi picioarele îi miroseau atunci la fel de frumos ca şi pruncul Shiva. Avea o naturaleţe şi o sinceritate în felul ei de a se purta, datorită cărora mă simţeam mai apropiat de ea decît de oricare altă fiinţă.

Cînd notele leneşe, prelungite, ale cîntecului ei încetară, mama părea covîrşită de căldura după-amiezii de început de toamnă şi, continuînd a mînui cu dreapta vîrtelniţa şi cu stînga bumbacul, aţipi de-a binelea.

Am vrut să-i deschid ochii cu mîinile, aşa cum voiam totdeauna să-i fac cînd adormea ziua, pentru că mă simţeam singur şi voiam să se joace cu mine. Mi-era însă frică de ea, pur şi simplu pentru că era cu ochii închişi. Încet şi cu teamă, m-am ridicat şi am fugit din odaie, ca nu cumva să mă prindă şi să mă strîngă de gît Dumnezeul din cîntecul ei.

M-am dus în colţul verandei unde ţinea lemnele de foc şi am luat de acolo o prăjină de bambus, folosită pe vremuri la plasa care îl apăra pe tata de ţînţari. Am încălecat apoi pe lemn, aşa cum se încalecă pe un cal, şi am luat-o la fugă.

— Krishna ! strigă deodată mama.

Eu tocmai începusem să galopez de-a lungul verandei, călare pe băţul de bambus, ca şi cum aş fi călărit pe unul dintre caii aceia mari cu care veneau ştafetele Regimentului 44 de cavalerie să-i aducă tatii scrisori. Aşa că n-am răspuns.

— Krishna ! strigă ea din nou, cu un glas speriat şi în panică, întrucît se pare că se trezise din aromeala de după-amiază şi descoperise că m-am evaporat.

— Aici sînt — i-am răspuns cu glas ascuţit, alergînd spre dînsa.

— Ei, băiete — strigă ea — nu ştiam unde eşti. Du-te şi te joacă. Numai să nu stai prea mult la soare şi să nu trezeşti copilaşul...

Dar eu călăream dezlănţuit pe calul meu înalt şi eram cît pe-aci să galopez pe covorul albastru pe care se afla mama şi să-l murdăresc cu picioarele mele goale şi pline de praf.

— Du-te şi te joacă pe verandă, puiule — zise ea — şi lasă-mă pe mine să mai zoresc puţin la vîrtelniţă, pînă se întoarce taică-tu. Du-te şi vezi dacă nu se zăresc fraţii tăi şi cumnata. Au plecat de mult la bazar şi trebuie să se întoarcă.

Dar acum nu mă mai distra atît de mult să călăresc pe băţul meu de bambus, pentru că mă atrăgea dorinţa de a privi firul de bumbac pe care-l torcea mama, în timp ce eclisa de fier se învîrtea împinsă de roata de lemn.

— Du-te şi te joacă, puişor — zise mama, cu glas pe jumătate de alintare, pe jumătate supărat.

În clipa aceea mi-am răsucit „calul" într-o mişcare circulară atît de violentă, încît băţul a rupt firul de pe vîrtelniţă, şi m-am repezit triumfător în lumea largă, lăsînd în urmă moarte şi distrugere şi o mamă chinuită, care blestema încercînd să reînnoade firul de bumbac, înmuindu-l cu scuipat...

Nici nu ajunsesem bine pe cîmpul de bătaie — veranda — cînd am auzit paşi în holul casei de dincolo de curtea noastră. Repede am lăsat jos băţul care-mi slujise pînă atunci de armăsar de paradă şi am fugit strigînd cît mă ţinea gura: *„Bhapa ji! Bhapa ji!"*, pentru că simţisem apropierea fraţilor mei, Harish şi Ganesh.

Numai că ei nu păreau să fie aşa nerăbdători să dea cu ochii de mine pe cît mă bucuram eu ieşindu-le în întîmpinare. Am simţit că n-aveau nici un îndemn să se joace cu mine şi asta am dedus-o din mormăielile lor monosilabice, care exprimau sîcîială, enervare şi nerăbdare. Acestea erau sunetele pe care le scotea fratele meu cel mai mare, cu faţa schimonosită şi încordată, în clipa cînd m-am repezit la picioarele lui. Înalt, slab, palid, aproape livid, şi purtînd o mască de furie abia stăpînită, Harish şi-a părăsit totuşi mutra încruntată. Numai că eu l-am apucat de picioare de cum a intrat în curte şi

m-am ţinut strîns de el, cu un elan care-l împiedica să înainteze.

— Haide, puştiule, dă-mi drumul ! zise el nervos, răspunzînd izbucnirii mele de afecţiune cu un plescăit din limbă exprimînd pe de o parte imputare, şi pe de altă parte ameninţare. E cald în curte, băiete — continuă el — şi tu eşti desculţ.

— Mai întîi dă-mi ce mi-ai adus, frate — am stăruit eu, nebăgînd în seamă nici enervarea lui şi nici pămîntul fierbinte de sub picioarele mele, deoarece era vorba de dulciurile pe care presupuneam că mi le-a pregătit.

— Fugi de-acolo, puiule, fugi de-acolo ! strigă mama, venind iute pe verandă, întrucît simţise că o să iasă cu scandal.

Eu, însă, nici vorbă să mă las cu una cu două.

Dîndu-i prin cap că m-ar putea convinge adăugînd la rugămintea simplă şi perspectiva unui cadou cu care să mă mituiască, zise :

— Haide, puişor, vino-aici, poate că fraţii tăi ţi-au adus vreo jucărie sau ceva dulciuri. Dacă-i laşi să intre, o să ţi le dea.

Dată fiind această asigurare pe care o primisem, nu m-am mai ţinut aşa de strîns de Harish.

Mama observase că sînt desculţ, aşa că i-a strigat lui Harish :

— Puiule (ea spunea tuturor copiilor „puiule", şi aşa ne-a spus şi cînd ne-am făcut oameni în toată firea), ia-l în braţe şi adu-l aici, la umbră. Unde ţi-e nevasta şi fratele mai mic ?

Harish mă ridică de jos, dovedindu-se cam nepriceput la această treabă, şi răspunse întrebării pe care o pusese mama, în şoaptă, cu capul în piept şi cu buzele strînse :

— Vin şi ei.

— Lasă asupra mea necazul — zise mama, dorind să mai slăbească încordarea ce se răspîndise în verandă la intrarea lui Harish, care mă aruncă pe patul cu somieră din pînză de cînepă. Te-a obosit drumul ? continuă ea.

Harish clătină din cap, aşezîndu-se pe marginea patului. Pe vremea aceea eram prea necopt ca să-i înţeleg starea de spirit, dar îmi amintesc atmosfera, care mi s-a

limpezit cu timpul, datorită lucrurilor învăţate pe măsură ce creşteam.

Mama îl privea cu dragoste şi milă. De cînd era mic îl ştia pe fratele cel mare liniştit şi rezervat. Dar sfiala din anii copilăriei şi adolescenţei sale era şi rezultatul obţinut de tata cu veşnicele sale ocări, insulte, palme şi uneori bătăi sălbatice cu bastoanele şi cu beţele de crichet. Această nouă tăcere, ca şi paliditatea, i se păreau mamei stranii. Se datorau, fără doar şi poate, cine ştie cărei furii de nestăpînit şi perfide ca o bubă persistentă ce refuză să se coacă şi să spargă de la sine. „Ce-o fi, oare, la mijloc ? se întreba ea. Ce-o fi ?" Dar, după cum am aflat mai tîrziu, de fapt mama ştia de la început de ce anume era vorba. Harish susţinea că totul era din vina mamei, pentru că ea îl însurase încă de la vîrsta de cincisprezece ani şi pusese la cale o căsătorie cu totul nepotrivită. Zicea că nevastă-sa e tîmpită şi neştiutoare. El fusese nevoit să-şi părăsească studiile pe care le urma la şcoala medicală, din pricina nevesti-si. Iar acum trebuia s-o aducă acasă şi să poarte această răspundere pe umerii săi. Şi el se declara incapabil de a purta răspunderea acestei femei.

Mama, în schimb, nu izbutea să înţeleagă cu ce greşise. Datina era să-ţi logodeşti copiii de pe la vîrsta de şapte-opt ani. De fapt, ar fi fost o adevărată ruşine pentru o familie ca aceea a soţului ei dacă n-ar fi primit mai multe oferte de căsătorie pentru băieţii ei chiar îndată după naşterea lor. Şi se cuvenea să celebrezi căsătoriile lor pe la paisprezece-cincisprezece ani, deoarece era mai frumos pentru tinerele fecioare să se afle prin casă, să facă onoare rudelor mai în vîrstă, cu atît mai mult cu cît nici o casă nu este binecuvîntată de cel de sus, dacă nu are fii şi fii ai fiilor, şi nici o amintire nu rămîne pe lumea asta de la ele, dacă nu au fii. Bineînţeles, ea auzise că în zilele noastre băieţilor moderni şi învăţaţi nu le place să se căsătorească devreme. Dar ea nu ştia din ce pricină. În satul din care se trăgea ea, ţăranii îşi însurau băieţii destul de tîrziu, dar asta se datora faptului că erau cu mult prea săraci pentru a le da mîna să facă cheltuielile tradiţionale, legate de ceremonia căsătoriei.

Şi, fără doar şi poate, păcatul nu era că Harish s-a însurat devreme, cincisprezece ani nefiind cîtuşi de puţin o vîrstă prea timpurie, chiar şi pentru băieţii învăţaţi, dacă ar fi fost să luăm pildă de la fiii avocatului din satul ei. Tot necazul se datora faptului că nevasta lui Harish îşi dăduse arama pe faţă şi această aramă nu era plăcută.

Cînd m-am făcut mare, mi-am dat şi eu seama prin ce argumente ocolite şi întortocheate ajungea mama să se păcălească singură, crezîndu-se îndreptăţită în tot ceea ce făcea. Pentru că deşi nu-şi dădea seama în chip conştient de toate urmările acestei căsătorii pusă la cale înainte, ea avea un instinct destul de sănătos, care o făcea să simtă ceea ce se stricase în această căsătorie, precum şi răspunderea ce-i revenea. Dar, din păcate, moştenise mîndria încăpăţînată a strămoşilor ei din sat, mîndrie care devenise exagerată prin propria sa căsătorie cu un băiat dintr-o familie ce se bucura de „prestigiu" prin împrejurimi. Ea s-a supus acestei mîndrii şi-i părea rău, se compătimea singură, o durea înstrăinarea care se produsese între dînsa şi fiul ei şi, aruncînd toată vinovăţia necazului pe umerii fetei, încerca în acelaşi timp să cîştige încrederea fiului şi să-l tragă de limbă. Toţi ceilalţi membri ai familiei, care se aflau în orice împrejurare alături de ea — mama fiind atotputinte ca pe vremea matriarhatului — se uneau şi de astă dată ca să-i ascundă greşeala, denunţînd, chipurile, persoana intrusă — mireasa — adică făcînd-o singura vinovată ; nevasta lui Harish devenea astfel ţapul ispăşitor. Toate acestea se datorau faptului că familia, unitatea familiei reunite, trebuia cu orice preţ păstrată.

Socotind că tandreţea ei nu este de ajuns să-i aline lui Harish necazurile, mama căută să vădească şi simţăminte de ură faţă de soţia lui. În felul acesta voia să facă legătura dintre ei din ce în ce mai strînsă.

— Unde e madam elefant ? întrebă ea.

Harish nu răspunse.

Curînd intră şi fata, condusă de Ganesh cel palid. Era într-adevăr o femeie care aducea cu un elefant în miniatură. Avea faţa colţuroasă, nasul turtit, pometii ieşiţi şi urechi de o formă curioasă.

Mama o fixă cu privirea pe cumnată-mea îndată ce aceasta intră în ogradă. Se uita la ea în chip sălbatic, răuvoitor, urînd-o cu toată intensitatea geloziei ei de mamă de care era în stare. Dacă s-ar fi putut preschimba într-o scînteie sau într-un fulger, ar fi ucis-o dintr-o dată pe această duşmancă. Dar cum aceasta nu era posibil, mama se consuma lăuntric, arzînd mocnit ca mangalul. Păstra o faţă întunecată, pentru că nu izbutea nici să ardă, nici să frigă : se prefăcea singură în cenuşă.

De cum a intrat, cumnată-mea se trînti jos grămadă. Cu un gest plin de sfiiciune, îşi acoperi faţa cu marama.

Mama o fulgeră din ochi.

Se aflau acum, faţă în faţă, soacra şi nora.

Curînd însă tensiunea a slăbit într-o oarecare măsură, deoarece de dincolo de bordei se auzi glasul tatii. Era binecunoscuta lui voce puternică, răsunătoare. Glumea cu cineva.

— Iată-l pe tatăl vostru — zise mama.

Eu auzisem glasul tatii aproape în acelaşi timp cu mama, dacă nu chiar mai devreme. Continuam să fiu şi acum idolul tatii, copilul său favorit. M-am luptat din răsputeri să mă eliberez din strînsoarea mamei, la simplul ecou al glasului său, şi-am alergat prin curte, la poartă.

Din gîtlejul tatălui meu izbucniră notele cîntecelului stupid care răsună în tot cartierul scăldat în soare :

Grozăvel, Grozăvel,
Grozăvel, băieţel,
Grozăvel, căţeluş,
Grozăvel, purceluş,
Grozăvel, Grozăvel,
Grozăvel, băieţel, băieţel.

Îmi plăcea să-mi aud porecla în cîntecelul ăsta. Şi, bineînţeles, tata continua să fie eroul cel mai de seamă în ochii mei. Nu cred că cineva ar fi putut să se repeadă mai iute la picioarele lui.

Blînd, vesel, deschis la suflet şi emoţionat, tata mă ridica în braţele lui voinice şi mă săruta cu gura lui mustăcioasă, fredonînd mai departe cîntecelul cu porecla

mea. Aşa intra în curtea casei, arătînd şi el ca un copil, un copil mare, plin de naivitate sinceră şi de exuberanţă spontană.

Aşa cum mi-l aduc aminte, în lumina celor aflate de mine mai tîrziu, era, pe-atunci, un bărbat cam între două vîrste, de statură potrivită, purtînd nişte pantaloni largi de bumbac, aşa de largi încît păreau să fie şalvari. Mai purta o cămaşă albă tot de bumbac, cu gulerul scrobit, o haină sport de culoare kaki, croită după moda victoriană, o şapcă Christi, de culoarea ciocolatei, şi o pereche de pantofi indieni de-ai soldaţilor. Surjan Singh, plutonierul de administraţie cel cu statura uriaşă, îi oferise aceşti pantofi, ca şi garderoba — o amestecătură ciudată de haine englezeşti şi indiene, care a constituit întotdeauna nota dominantă în moda indiană, nefiind nici pur indiană, nici de imitaţie corespunzătoare, dar în orice caz şi din nefericire cît se poate de inestetică, dacă luăm în consideraţie efortul studiat de a realiza un compromis respectabil, introducînd, aşa cum se întîmplă, cîteva elemente de îmbrăcăminte străină, englezească, în cadrul stilurilor indiene. În felul acesta şi în chip oarecum simbolic pentru India modernă, procedeul nu realizează decît un compromis între Europa mecanizată şi Asia feudală.

Atît de vesel era, atît de încîntat şi de pierdut în salutul cîntat pe care mi-l adresa, încît o clipă nici nu i-a observat pe ceilalţi membri ai familiei ieşiţi să-l întîmpine în prag. Acum se aşezau cu toţii pe veranda umbroasă, ca să respire aerul răcoros al acelui sfîrşit de după-amiază.

Grozăvel, Grozăvel,
Grozăvel, băieţel...

Intona acest cîntecel naiv pentru a cincea oară. În sfîrşit, după multe sărutări şi giugiuleli, mă aşeză în pătuţ.

Atunci m-am repezit la mama, surescitat de fericirea pe care o căutam mereu cu instinctul mulţumirii de sine şi al bucuriei de a fi sărbătorit, cu plăcerea de a fi admirat şi mîngîiat, cu orgoliul pe care îl căpătasem mai

demult, în Lahore, şi care acum se împletea cu sentimentul afecţiunii adevărate pe care o aveam pentru toată lumea.

— Ai fost în oraş, puiule ? îl întrebă tata pe Harish, aşezîndu-şi cu grijă şapca pe pat.

— *Han ji* — murmură Harish, cu buzele pe care şi le strînse imediat după ce şopti cele două cuvinte. Era închis în sine, abătut, strivit şi încolăcit aidoma unui nod.

Tata nu părea făcut să remarce subtilităţile sentimentale. În afară de diplomaţia „colonelului din umbră", adică de şef al furierilor regimentului, am descoperit, pe măsură ce creşteam, că viaţa militară, cu sălbăticia ei, i-a dat o asprime care l-a făcut să rămînă timp îndelungat sclavul unor practici rudimentare. Eu cred că el cunoştea suferinţa lui Harish, dar o cunoştea numai în linii mari. El nu putea să analizeze sentimentele fiului său, pentru că, la urma urmei, lupta pentru existenţă nu-i lăsase timp să-şi analizeze nici propriile sale stări sufleteşti. Chiar el, acceptînd la slujbă regulile convenţionale ale rutinei birocratice englezeşti, îşi păstrase credinţa în obiceiurile moştenite de la frăţia arămarilor şi argintarilor, dar fără a face din cele două stiluri de viaţă o sinteză.

Drept este că a cultivat societatea oamenilor învăţaţi şi era preşedintele societăţii locale Arya Samaj din Nowshera — o societate care milita pentru dreptul văduvelor de a se recăsători, pentru desfiinţarea castelor, pentru ridicarea vîrstei majoratului. Dar de pe altă parte, cei mai mulţi dintre oamenii cu ştiinţă de carte din vremea aceea spuseseră una şi făcuseră alta, în momentul în care fuseseră prinşi în plasa de păianjen a propriilor lor legături de castă, a legăturilor de sentimente cu comunităţile rudelor analfabete şi aşa mai departe. Iar societăţile progresiste, alcătuite din asemenea bărbaţi, tindeau întotdeauna să devină locuri mondene de întîlnire, cluburi, dacă nu chiar taverne propice beţiilor, dezmăţului şi jocurilor de noroc, localuri în care oameni de diverse profesii, bărbaţi respectabili, dar gata la compromisuri, îşi puteau găsi din cînd în cînd o evadare din cadrul apăsător al familiilor atît de mari şi al răspunderilor şi mai mari. Majoritatea prie-

tenilor din cantonament şi din societatea Arya Samaj îi spuneau tatii „unchiule" — prin urmare, el era considerat ca un tip de bonom. De aceea, cu toate că citea ziarele „Tribune" şi „Civil and Military Gazette", precum şi romane englezeşti împrumutate de la biblioteca ofiţerilor, el considera aceste lecturi doar ca o evadare plăcută din monotonia muncii de la birou, ca o dezlegare de la obiceiurile celor veşnic în goană după plăceri. Le mai considera de asemenea şi ca o smulgere din încătuşarea religiei, cînd era vorba de comportarea convenţional recomandată în probleme de familie, de rubedenii şi de castă.

Singurul lucru care părea să fi fost important pentru el, în legătură cu Harish, era că băiatul nu putea să-şi continue studiile la şcoala medicală din Lahore, pentru că era căsătorit, şi nu-şi putea obţine diploma.

Întocmai ca majoritatea oamenilor care s-au perindat pe pămînt de cînd lordul Macaulay le-a dat hindustanilor cadou cartea sa „Viersuri din vechea Romă", precum şi programul anglo-indian de învăţămînt pentru fabricarea de gentlemeni şi de conţopişti indieni deprinşi cu mînuirea limbii engleze, tata concepea învăţămîntul numai în funcţie de titluri şi de diplome, pentru că fără ele nu puteai să-ţi faci rost de o slujbuliţă mai acătării, în vreun serviciu guvernamental. Întrucît băiatul fusese convins de către socru-su şi de către soţie să nu-şi mai continue studiile de medicină, el trebuia să-şi ia o slujbă. Tata se supărase pe Harish pentru că-şi stricase viitorul şi distrusese mirajul „prestigiului" de care s-ar fi bucurat dacă ar fi stăruit trei ani şi ar fi devenit doctor şi în acelaşi timp un gentleman englezit. Numai că el nu putea să trateze chestiunea asta direct cu băiatul. Undeva, în fundul sufletului, se simţea şi el răspunzător, pentru că acceptase căsătoria băiatului, dar nu consimţea să-şi recunoască deschis această vină. De aceea, el refuza să considere îndreptăţită tristeţea lui Harish, care-şi ţinea capul în piept.

— Le-ai dat băieţilor să mănînce „ceva bun"? o întrebă el pe mama.

Auzind vorbele „ceva bun", odată mi s-au luminat faţa şi sufletul.

— Vreau să mănînc „ceva bun" ! Vreau „ceva bun" ! am strigat eu.

— Aşteaptă, puiule, aşteaptă — a zis mama, ridicîndu-se să ne servească. Aşteaptă, că mai întîi trebuie să mănînce fraţii tăi mai mari „ceva bun". Ei au fost toată ziua ocupaţi la bazarul Sadar.

— Da' ce, eu n-am fost ocupat ? am întrebat, făcînd bot.

Tata rîse şi, întorcîndu-se către mine, îmi spuse :

— Haide, haide, coţcarule, tu cu ce-ai fost ocupat ? Ce-ai făcut ?

— M-a bătut pe mine la cap cu tot felul de întrebări caraghioase — zise mama zîmbind — cu asta a fost ocupat ! M-a întrebat de unde se trage el şi unde l-am găsit ?

— Ha, ha, ha — rîse tata, cu ochii strălucind de veselie. Se apropie de mine şi mă strînse în braţe. Mare şmecher eşti tu, un adevărat drăcuşor, o maimuţică !

— E un băiat rău, toată ziua mă bate la cap cu întrebări şi mai îmi strică şi vîrtelniţa — zise mama pe un ton de acuzare, în timp ce-mi dădea o plăcintă cu brînză, nişte nuci şi stafide.

— Şi tu ce i-ai răspuns, mamă a lui Harish ? întrebă tata, utilizînd modul obişnuit de exprimare al hinduşilor, care, din respect reciproc, se adresau unul altuia într-un fel indirect.

— I-am spus că ni le-a adus o mem [1] — zise ea. Numai că tare pisălog mai e copilul ăsta. Mi-a cerut să i-o arăt. Atunci i-am spus că o s-o vadă într-o bună zi, cînd o să se ducă în Anglia, peste mări şi ţări.

— E un copil norocos — spuse tata visător şi plin de mîndrie. A avut o doică *angreză* [2]. Îţi aduci aminte ce ospăţ am tras la naşterea lui ? Au venit toţi marii khani din Peshawar şi sahibii. De altfel e un băiat cu noroc. Ar putea să ajungă şi în Anglia...

[1] Mem sau memsahib — titlu dat în India femeilor albe (n.r.)
[2] Angrezi — nume dat de populaţia băştinaşă indiană colonialiştilor englezi. (n.r.)

— Într-adevăr, e norocos — spuse mama. Aga Khan l-a luat în braţe, l-a sărutat şi l-a binecuvîntat, dacă ţii minte, atunci cînd l-am dus să-l vadă pe sahibul de la Peshawar, în a unsprezecea zi de la naştere.

— O să fie un demn urmaş al meu — zise tata. O să fie omul destinului...

Tata pufnise pe nas cînd auzise pomenindu-se de Aga Khan. Întrucît intrase în societatea Arya Samaj, nu-l mai considera pe Aga Khan conducătorul său spiritual, aşa cum era socotit de verii săi din frăţia arămarilor şi argintarilor.

— Spui vorbe ciudate, mamă — izbucni şi Harish nervos, dar fără să ridice glasul. El urmase şcoala Dayanand din Lahore, cu predare atît în limba engleză, cît şi în cea naţională, şi la această şcoală societatea Arya Samaj se bucura de foarte multă influenţă. Harish adăugă : E absurd din partea ta să atribui vreo importanţă binecuvîntării lui Aga Khan.

După aceste cuvinte se încruntă şi îşi lăsă capul în piept.

Între timp, vorbele aruncate într-o doară cu privire la Anglia începură să capete importanţă prin repetarea lor şi prin tonul măgulitor în care se exprimau părinţii mei. În tăcerea care urmă, aceste cuvinte păreau să capete înţelesul unei urări de bun augur, pentru un copil zvăpăiat şi impresionabil cum eram eu. A fost unul din acele momente în care un cuvînt rostit la întîmplare, un gînd fugar, un sentiment ciudat sau poate chiar ridicol dă aripi imaginaţiei, aruncînd-o într-un zbor absurd, al închipuirilor. Omul zboară atunci într-un spaţiu ireal, într-o altă lume decît cea obişnuită, cu nimic asemănătoare, şi vorbele cele mai naive şi mai lipsite de însemnătate devin impulsurile dominante pentru o viaţă întreagă. Printe altele de care îmi amintesc, din ziua aceea hotărîtoare, cel mai mult îmi stăruie în urechi cuvintele referitoare la Anglia. Au început să fie un oracol pentru întreaga istorie a vieţii mele ulterioare. Pe măsură ce creşteam, trecînd din zburdălnicia copilăriei la anii şcolii primare şi ai liceului, şi apoi la viaţa în lumea largă, privirile mi se îndreptau mereu către apus, la „insulele binecuvîntate". Mai mult, în-

cercam în mod naiv să fac concurenţă Europei, printr-un respect exagerat arătat pălăriilor, cizmelor, croselor de hochei, bîtelor de crichet, şorturilor, pantalonilor, bicicletelor, ţigărilor, cărţilor, revolverelor şi altor asemenea „daruri" ale occidentului, care constituiau adevărate glorii ale Indiei moderne.

— Dar fata a mîncat ceva ? o întrebă tata pe mama.

— Doar n-am zece mîini — răspunse mama pe un ton înţepat, schimbîndu-se subit dintr-o mamă tandră într-o soacră ceva mai puţin tandră. O să mănînce după ce termină băieţii !

În casă se aşternu tăcerea — tăcerea aceea apăsătoare, generată de ură, care umple într-o clipă toată încăperea atunci cînd oamenii dintr-însa sînt nervoşi.

Tata dădu pace prunculuí Shiva, pe care îl bătuse uşurel, ca să-l facă să adoarmă în hamac. Apoi se duse la toaletă. Avea obiceiul să se uşureze de două ori pe zi. O dată dimineaţa şi odată după-amiaza. De cîte ori se ducea la closet, stătea acolo cel puţin o jumătate de ceas, citind „The Civil and Military Gazette" din ziua anterioară, pe care i-o aducea de la popotă caporalul însărcinat cu poşta.

În timpul acestei absenţe, în toată casa stărui tăcerea, o tăcere adîncă. Mama stătea aplecată asupra mea şi mă mîngîia pe cap, văzîndu-mă somnoros. Harish era mut, ca de obicei. Ganesh rămăsese nemişcat pe scaun, căutînd să ia un aer de seriozitate, ca un elev silitor care citeşte atent manualul, deşi din cînd în cînd furişa cîte o privire într-o parte şi într-alta, pe jumătate speriat, pe jumătate naiv, neînţelegînd ce se petrece în juru-i. Cumnata mea, Draupadi, stătea înfofolită în marama ei, ghemuită într-un colţ lîngă hamacul lui Shiva.

Apoi tata îşi făcu din nou apariţia.

— Harish, dacă nu eşti prea obosit, vino să vezi meciul de hochei — zise el, ştiind că băiatul o să consimtă, pentru că îi plăcea foarte mult acest sport. Vino — insistă el — că aici e o căldură înăbuşitoare şi ai şi tu nevoie de un pic de aer curat.

— *Acha ji* — murmură Harish, foindu-se puţin pe scaun şi ridicînd ochii spre tata, apoi întoarse capul şi se cufundă din nou în tăcerea lui obişnuită.

După aceea, tata se ocupă de toaleta degetelor şi a mîinilor sale murdare de cerneală, pe care le frecă bine cu nisip, după ce le muiase în apă. El ţinea foarte mult la acest fel de toaletă naturală şi foarte rar se spăla pe mîini cu săpun. După ce termină, îşi clăti bine mîinile şi faţa cu apă şi se şterse repede. Luîndu-şi bastonul regimental, cu cap şi incrustaţii de argint, îl strigă pe Harish şi plecară împreună.

În asemenea împrejurări aş fi dorit şi eu să merg cu el, aş fi insistat şi aş fi plîns dacă nu m-ar fi luat. Astăzi, însă, mă speriase tăcerea încordată din casă şi nu cutezam să fac nici o mişcare.

În schimb, Ganesh se furişă în urma lor ca un cîine viclean cu coada între picioare.

După ce se stinseră ultimele ecouri ale glasului tatii, rîsetele, glumele şi şfichiuirile satirice muşcătoare din vorbele lui, mama se ridică, întocmi cu grijă o tavă bine garnisită, cu dulciuri şi fructe, şi o puse dinaintea lui Draupadi, ca în faţa oricărui musafir. Apoi se duse la pruncul cel mic, care începuse să se agite, şi îi dădu să sugă. Stăteam pe pătuţ şi mîzgăleam cu un creion albastru „The Civil and Military Gazette". Mă bucuram de o libertate pe care tare aş fi vrut s-o am şi mai tîrziu.

După o vreme, mama, terminînd de alăptat copilul, începu să-l legene din nou, ca să-l adoarmă. Întorcînd privirea către noră-sa, observă că Draupadi nici nu se mişcase de la locul ei. Mîncarea de pe tavă se afla tot acolo, neatinsă.

— De ce nu-ţi mănînci mîncarea, fetiţo — o certă mama, continuînd apoi cu o maliţiozitate evidentă — sau o găseşti cumva prea săracă şi prea ordinară ?

Nu primi nici un răspuns. Nici da, nici nu. Asta o înfurie pe mama. Se duse şi luă înapoi tava.

— Vino aici, la aer, fetiţo, nu sta în cotlonul ăla, tocmai într-o zi atît de călduroasă de toamnă. Rostea aceste vorbe pe un ton de o blîndeţe foarte căutată. Ai să te îmbolnăveşti.

Draupadi nici nu se mişcă, nici nu răspunse.

— Dar ce ai ? Ce-i cu tine ? De ce eşti aşa de încăpăţînată ? o stîrni mama, căutînd s-o facă să vorbească. Mie poţi să-mi spui, că doar sînt soacra ta. Am să caut să te ajut.

— N-am nimic — răspunse fata în şoaptă. Îl vreau pe soţul meu. Nu pot aştepta pînă ce-şi termină studiile. Găsiţi-i o slujbă şi daţi-mi-l înapoi.

Eu auzeam vorbele ei plîngăreţe, dar fără să le pot prinde înţelesul.

În anii care au urmat, însă, mi-am dat seama că nici o tînără căsătorită din tot Hindustanul n-ar fi îndrăznit să depăşească limitele modestiei printr-o pretenţie formulată atît de categoric. Mama visase toată viaţa la ziua în care, cu o mireasă tînără în casă, îşi va putea exercita prerogativele de mamă-suverană. Acesta era unul dintre motivele pentru care grăbise atît de mult căsătoria lui Harish. Ea prevăzuse toate împrejurările normale care se ivesc într-o căsnicie rînduită de părinţi. Trimisese mijlocitoarea oficială, nevasta bărbierului, să vadă fata. Apoi pusese nişte preoţi învăţaţi să-i ditească horoscopul. În naivitatea ei, nu-i trecuse prin minte că nevasta bărbierului a putut să fie mituită cu o sumă destul de însemnată pentru a declara şi sluta slutelor drept cea mai frumoasă zînă şi că preoţii pot fi determinaţi să stabilească poziţia stelelor într-un horoscop în aşa fel, încît să reiasă că nu există mireasă mai potrivită în toată lumea şi că numai ea este ursită băiatului. Mama avea încredere în preoţi, care respectau sfinţenia datinei, şi nu se îndoia că păstrarea acestor tradiţii vechi de cînd lumea, făurite de marii înţelepţi ai vremurilor de demult, printre care şi un asemenea învăţat ca Manu, te fereau de orice greşeală.

Adevărul era însă că Draupadi se născuse mai tîrziu de Sat-yug, vîrsta adevărului, ba chiar mult după Treta-yug, şi anume în Kali-yug, vîrsta de fier, în vremea în care străinii stăpîneau ţara. E adevărat că nu învăţase să scrie şi să citească. Şi nici nu avea habar de ceea ce însemna viaţa europeană. Dar ea se spăla pe mîini cu săpun Pears, se parfuma cu apă de colonie şi se pieptăna cu cărare într-o parte, întocmai ca englezoaicele. Tatăl ei, Bhagat Ram, care, ca şi tatăl meu,

se trăgea dintr-o familie de arămari, era un gentilom englezit, funcţionar la Ministerul lucrărilor publice, secţia canale de irigaţie. Fata voia şi ea să se căsătorească cu un gentilom englezit. După căsătorie voia să plece cu soţul acolo unde acesta urma să fie numit în slujbă. Ea nu ştia cum stau lucrurile cu aceste slujbe, auzise doar că omul trebuie să treacă un „examen de admitere". Sensul cuvîntului „admitere" nu-i era cunoscut. Fata, măcar că învăţase alfabetul Sindhi, limba în care era scris codul religios al sectei lui Aga Khan, deoarece familia ei urma cu sfinţenie preceptele acestui păstor al sufletelor, ea nu ştia nici să scrie, nici să citească în această limbă. Fusese foarte răsfăţată de părinţi, care o lăsaseră în pace, socotind că a învăţa ceva e o îndrăzneală prea mare, o lipsă de modestie pentru o fată. Era o fată sentimentală, fără haz, încăpăţînată şi toantă. Era într-adevăr un copil tipic al clasei totalmente antipatică, acea clasă a gentlemenilor egleziţi de la începutul vîrstei de fier din India.

Nu mai încape nici o îndoială că mama, făcîndu-şi iluzii deşarte, credea că această fată va fi întruchiparea nurorii ascultătoare. Visul ei era să realizeze tipul unei familii unite, sub regimul matriarhatului.

Femeie oacheşă şi blîndă, dar veşnic chinuită de ura împotriva fetei, mama părea firavă, bătrînă şi dezamăgită în faţa nurorii. Pe fruntea ei netedă se zăreau brazdele apăsătoare ale grijilor, strălucirea ochilor ei vii se întunecase, linia hotărîtă şi voluntară a bărbiei îşi pierduse ardoarea, atîrnînd în jos, faţa ei căpătase o înfăţişare de mulaj de mască, gata să se spargă la cel mai mic semn de înţelegere pe care i l-ar arăta cineva.

În anii aceia, mama ne spunea adesea povestea vieţii ei. Şi ea se căsătorise devreme. Mai înainte era o copilă zburdalnică şi sălbatică, în casa de la ţară a părinţilor ei. Umbla cu capul gol şi fără încălţări, pînă ce căzu asupra ei răspunderea de copil mai mare — trebuind să-şi ajute mama la îngrijirea fraţilor şi surorilor mai mici. Apoi se abătuse asupra ei umbra ameninţătoare a separării de familie, care trebuia să se producă mai curînd sau mai tîrziu, întrucît fusese logodită cu

tata înainte de a împlini vîrsta de opt ani. Răspunderea pregătirilor de căsătorie apăsa greu umerii fetelor de pe vremea aceea, întrucît trebuiau să-şi alcătuiască propriul lor trusou. Dar ea suportase destul de liniştită poverile tuturor acestor îndatoriri, pentru că avea un cămin foarte religios. Tatăl ei era ţăran meşteşugar, un fervent practicant al sectei Sikh, cuprins de o adoraţie nemărginită pentru Dumnezeu. Întotdeauna găzduia în casa lui oameni ai bisericii, oameni sfinţi, şi întrucît gospodinele aveau şi sarcina de a-i îngriji şi servi, de a-i hrăni şi de a se ocupa de ei, mama îşi făurise multă înţelepciune curînd după ce împlinise zece ani. Atmosfera domestică din lumea aceea de bordeie, cu geamlîcuri şi curţi, îngrămădite ca ciorchinele la marginea lanurilor înverzite, viaţa sub cerul argintiu, care se reducea la mulsul vacilor în revărsat de zori, la baterea laptelui în putinei pentru pregătirea untului, la măturatul curţilor şi dezinfectarea lor cu baligă antiseptică, la gătitul mîncării, la servitul la masă, la tors, ţesut şi spălat — toate acestea constituiau o activitate atît de intensă, încît numai caracterul de ritual pe care-l căpăta o ridica mai presus de robia pîngăritoare, de monotonia cumplită, de repetiţia chinuitoare...

— Să fii şi tu ca Savitri — o binecuvîntase tatăl ei — să fii ca văduvele învăţaţilor, credincioase soţilor lor pînă la moarte şi gata să-şi ia viaţa cînd îşi pierd bărbaţii.

Mama mamei îi spusese poveşti şi legende despre zei şi zeiţe şi neveste devotate. Avea capul plin de răspunderi şi de îndemnuri cu care de obicei se împuie urechile tinerelor mirese. Avea să se ducă în casa soţului ca într-un templu. Şi ea promisese să corespundă întru totul acestor sfaturi, să le asculte cu sfinţenie. Aşa spusese luîndu-şi rămas bun de la părinţi la măritiş, şi o spusese cu ochii în lacrimi. Dar în clipa aceea, deşi ascunsese tuturor această stare de spirit, simţise tristeţea înstrăinării, pentru că mergea în casa unui bărbat pe care nu-l văzuse niciodată. În inima ei se mai amesteca şi teama ca nu cumva el s-o urască pentru că nu era frumoasă şi s-o lase să sufere consecinţele poftelor

lui. Pînă atunci, acest sentiment fusese înăbuşit doar de poruncile mamei sale de a-şi sluji soţul şi stăpînul, fără să se aştepte la vreo răsplată, şi de a trăi doar din bucuria de a naşte şi creşte copii ; uitase că fusese cîndva o fată tînără care dorea să trăiască din dragoste şi nu din datoria faţă de cei nenăscuţi încă.

Venind cu toată sfiala, caracteristică oamenilor de la ţară, din peisajul cu cerul deschis şi priveliştea nemărginită din satul Daska în casa cu patru etaje a soţului — aflată în uliţa strîmtă Kucha fachir Khana din Amritsar — ea fusese dezamăgită, mai întîi de mediul înconjurător, apoi de tratamentul pe care i-l aplicaseră soacra şi soţul. Tata era încă la şcoală. După moartea părintelui său, mama lui rămăsese conducătoare supremă, o femeie voluntară, coborîtă din ţinutul deluros şi bănuită de toată lumea a fi o vrăjitoare. Deoarece era supărată pe fiul ei mai mare pentru că părăsise meseria tradiţională de argintar şi se dusese la şcoală şi deoarece era atît de voluntară, bătrîna îşi descărcă toată furia asupra mamei. Fratele mai tînăr al tatii, Pratap Chand, era fiul ei favorit, pentru că o ascultase pe bunica şi se apucase de meseria de argintar. Se bucura de favorurile ei, cu toate că-i risipea averea, fiind un mare destrăbălat. Bunica găsea tot timpul scuze ticăloşiilor sale, socotind că ele se datoresc urîţeniei lui Kunti, prima lui nevastă, care pe atunci se stingea încet de oftică.

Întrucît căsătoria ei fusese pregătită de propriii ei părinţi în înţelegere cu părinţii tatii, şi cum se considera că aceştia cunosc şi îngrijesc mai bine interesele copiilor, mama robise la soacră-sa din zori şi pînă tîrziu după miezul nopţii, pe lîngă că suferea şi bătăile tatii, îndemnat de bunica să se poarte aspru cu nevasta. Prima dată cînd o pocnise cu un lemn, mama fusese îngrozită. Apoi personalitatea ei se şterse cu desăvîrşire. Ajunsese să stea mai toată vremea cu şorţul tras peste faţă, să-i facă vînt tatii cînd se întorcea acasă de la şcoală sau de la meciul de crichet, iar la masă stătea pînă cînd bunica, neputînd să-şi vadă copiii liniştiţi, începea s-o ocărască fără nici o pricină, s-o ţină

de rău pentru cine ştie ce fleac şi s-o trimită la bucătărie, să muncească. Nu-i dădea altă mîncare decît o pîine şi un polonic de linte. Mama, dacă mai putea, mai fura şi cîte o felie de mango murat.

Femeie aspră şi rea, făcută numai să pună oamenii la treabă, bunica le dădea mamei şi soţiei lui Pratap sarcina de a lucra cîte o canava, pentru diferiţi postăvari. Plata acestor lucrări o reţinea ea, deşi izbutise să strîngă şi pînă atunci mii de rupii, ascunse prin oale de alamă, şi sute de lire de aur, ţinute prin diverse cotloane ale camerei ei. Pe lîngă astea, mai primea şi chirii de la vreo cinci-şase case.

Mama povestea adesea despre minunatele lucruri de mînă pe care le izbutise, despre admirabilele şerveţele de mătase cu fir de borangic, pe pînză ţesută în casă şi vopsită apoi cu garanţă.

Îşi amintea îndeosebi de una din aceste lucrări, o ţesătură fină, pe care o împodobise cu mătase de diferite culori. Ea nu voia să se despartă de acest obiect, dar era prea înfricoşată de soacră-sa pentru a îndrăzni măcar să ceară voie s-o răscumpere de la negustori.

— Fetele din ziua de azi nu mai fac lucrări frumoase la canava — zicea ea uneori, lăsîndu-se tîrîtă pe de o parte de mîndria că e soacră, iar pe de altă parte de antipatia pe care o nutrea pentru nora ei cîrnă. Şi chiar dacă mai fac asemenea lucrări, pînza pe care o împodobesc e vopsită cu chimicale europene.

Într-adevăr, apusese vremea în care sătencele îşi făceau o plăcere din a muia pînza în untdelemn şi de a o supune la o sută de procese diferite, pentru a extrage culori din florile dulci, armonioase şi atît de divers colorate. Fără doar şi poate, vremurile se schimbaseră.

Mama se ţinea bine, rezistînd răului tratament pe care i-l aplica bunica, în dorinţa şi în speranţa, cărora li se adăugau rugăciunile, că pînă la urmă bătrîna s-o mai îmbuna. Era ascultătoare şi nu se plîngea de nimic. În sfîrşit, într-un tîrziu, tata şi-a trecut examenul „de admitere" şi a primit o slujbă în administraţia cantonamentului de la Sialkot, ca prim furier al noului Regiment 38 Dogra, alcătuit din războinicii tribului cu

acest nume din ţinutul nordic al Indiei. În anul în care tata a intrat în armată s-a născut fratele meu mai mare, Harish. Atunci a început mama să simtă o oarecare îmblînzire a severităţii cu care se purta îndeobşte bunica. La început nu ştia cui se datoreşte această schimbare. Observase doar că bătrîna e mai blîndă, că iubeşte copilaşul, că-i face haine şi-l încarcă de giuvaeruri. Lucrul acesta o încîntase şi îşi amintea şi acum de zelul sporit cu care îşi servea soacra, îngrijind-o peste noapte. Bătrîna era mereu bolnavă şi o apăsa cumplit ideea despărţirii de fiul ei mai mare. Era tare mîhnită şi din pricina băiatului mai mic. Acesta îi aducea prostituate, una după alta, în casă şi le aciua în odăile de deasupra atelierului, pe cînd nevastă-sa, ofticoasă, măcina cu multă trudă grînele la mica moară din prag.

Apoi, după ce zăcuse luni de zile pe patul de boală, luptîndu-se din răsputeri cu moartea, bătrîna îşi dăduse duhul. Oamenii ziceau că n-a putut să se despartă de această lume decît cînd şi-a suflat duhul în urechile unei pisici. Nu mult după aceea murise şi Kunti, consumată ani de zile de voinţa de fier a soacrei de a stăpîni în chip tiranic gospodăria şi măcinată lăuntric şi de nepăsarea totală a soţului ei.

Mama rămăsese la Amritsar pînă l-a văzut pe Pratap căsătorit a doua oară, cu Devaki, actuala lui nevastă. Această jertfă, bunătatea şi atenţiile mamei şi ale tatii, el le răsplătise prin nişte manevre tainice, datorită cărora pusese stăpînire pe toată averea familiei. O mare parte din proprietate o şi irosise cu tîrfele şi băutura, în mai puţin de un an.

După ce se dusese să locuiască în cantonamentul de la Ferozepur, localitatea în care fusese transferat regimentul, mama dădu naştere celui de al doilea copil, Ganesh. Eu am venit pe lume abia doi ani mai tîrziu, cînd familia se afla în oraşul Peshawar. Prithvi, născut la un an după mine, murise la vîrsta de patru ani, cînd ne aflam în oraşul Lahore. Cel mai mic dintre noi era Shiva, sugaciul.

Se zice că mama lui Draupadi o întrebase:

— Dar ce, a început iar să rodească pîntecele soacră-ti? După care se grăbise să adauge: Bagă de seamă că asta o să micşoreze averea lui bărbat-tu.

Dacă zvonurile legate de această stare de lucruri erau cumva adevărate, atunci se pare că femeile o bîrfiseră din plin pe mama şi familia ei. Îşi puneau întrebarea dacă toţi aceşti copii se născuseră din greşeală, fiindcă femeia nu izbutise să-i lepede de fiecare dată cînd a încercat s-o facă.

— Pizmaşe mai sînt căţelele astea afurisite! constată mama. Nişte căţele scîrboase! Cum îndrăznesc ele să spună aşa ceva, cînd eu am dorit să am băieţii, măcar o parte din ei, dacă nu toţi! Mă mir că mai au obraz să vorbească, tocmai ele, ale căror pîntece fată o droaie de copii în fiecare an! Dar odraslele astea nu vin cumva de pe urma beţiilor cumplite pe care le trag bărbaţii lor? O ceată de arămari împuţiţi! Nu le e ruşine să mă bîrfească doar aşa, pentru că nouă ne merge bine! Să mai îndrăznească să spună măcar o vorbă despre familia mea — se răţoi mama şi fulgere îi scăpărau din ochi. Le mănînc de vii, nu altceva!

După aceea, încercă să-şi înconjoare propria-i viaţă cu un nimb al perfecţiunii, trecîndu-şi cu vederea toate defectele şi exagerînd toate elementele mai favorabile. Ţinea foarte mult la înflorirea familiei ei. Lucrul acesta nu era greu de realizat, deoarece între ea şi tata exista o înţelegere desăvîrşită, solidă, bazată pe bun simţ; tata avea ambiţia să facă avere, dar mama îşi asigurase poziţia dominantă asupra familiei — trăsătură caracteristică matriarhatului.

Şi cum între ei nu se pusese niciodată problema divorţului, pentru că pe atunci legile hinduşilor nu-l cunoşteau, iar perechile, fie ele cît de nepotrivite, făceau un compromis şi îşi acceptau soarta care, cu sau fără voia lor, îi legase, mama şi cu tata acceptaseră şi ei închisoarea în care fuseseră zvîrliţi. La urma urmei nu erau chiar aşa de nepotriviţi: ea îşi asculta cu sfinţenie soţul şi stăpînul; el îi recunoştea însuşirile, luînd-o aşa cum i se oferea, aşa că mama s-a văzut înălţată din

robia totală de la început şi aşezată pe un fel de tron fictiv.

Pe atunci, tata era domn şi stăpîn numai cu numele. De fapt, mama conducea casa, măcar că teoretic vorbind el era zeul capricios, a cărui voinţă se revolta uneori în accese sălbatice şi în scene teribile, cînd mama devenea prea tiranică. În felul acesta se stabilise între ei o alternanţă de dominaţie şi servilism: uneori tata o făcea pe stăpînul, iar mama pe sluga, altă dată mama se aşeza pe tronul suprem, deşi, dacă se făcea socoteala pe zilele convieţuirii lor, reieşea că în majoritatea timpului tata i se supunea ca un mieluşel. Pentru că de fapt nu există pe lume neam de bărbaţi mai supuşi decît hinduşii, veşnic ţinuţi sub papuc de nevestele lor!

Acum, fata asta, Draupadi, nora mamei, apăruse cu mult înainte de soroc şi răsturnase toate planurile familiei. Mama crezuse în ideea tradiţională a căsătoriei timpurii, care ţinea loc de logodnă, a cărei consumare nu avea să se producă decît la patru ani după ceremonia înconjurării focului, timp în care Harish şi-ar fi terminat şcoala medicală. Niciodată nu-i trecuse mamei prin minte că s-ar putea să nu existe nici o legătură sentimentală între băiatul ei şi această fată. De aceea, ea nu ştia cum să procedeze, nu ştia ce să creadă şi ce să simtă. Nu putea să iasă de fel din făgaşul propriilor ei concepţii înguste de ţărancă, chiar cînd încerca să o facă, şi găsea că Draupadi e superficială şi mai neştiutoare decît fetele pe care le cunoscuse în satul ei. Felul acesta de a gîndi o făcea să nutrească o nemărginită încredere în propriile ei virtuţi şi în superioritatea familiei ei.

— Familia mea se dezbină prin apariţia acestei străine — zicea ea.

Simţea că dacă ar fi putut să ofere băieţilor neveste din cadrul propriei ei familii, ar fi făcut-o şi n-ar mai fi fost silită să accepte nurori străine. Tot ce cerea ea de la aceste nurori era să nască băieţi, care aveau să-i devină astfel nepoţi. Nurorile, ele, pur şi simplu nu contau. Existau pe lume aşa de multe fete gata să-ţi devină nurori, încît o simplă vorbă era de ajuns ca să

le capeți. Și ele trebuiau să sufere și să învețe pe propria lor piele cum e viața. La urma urmei, ea nu suferise ? Și acum își dădea seama că viața merita suferința. Merita, pentru că avea băieți. Și acum neamul ei nu se stingea, ba, dimpotrivă, urma să înflorească. E drept că ea cunoscuse și mizeria, făcîndu-și datoria fusese terorizată și înfrîntă, dar la urma urmei în ce consta fericirea ?...

Din templul regimental străbăteau afară cîntece, zgomotele iscate de loviturile de gong și sunetul clopotelor, unite cu incantațiile ditirambice ale credincioșilor. Cerul era luminat de cîteva stele tremurătoare.

Mama închidea ochii, își pleca la pămînt capul și își îmbina mîinile, ghemuindu-se pe o rogojină mică, așezată printre oalele și crătițele din bucătăria de vară. Era o încăpere deschisă, într-un colț al curții, lîngă verandă. Ultimele raze ale soarelui la asfințit îi poleiau vasele de aramă. Mama începu să murmure o rugăciune.

Lucrul acesta mă tulbura, întrucît mama părea că se îndepărtează de mine și pleacă, cine știe unde, cum se întîmpla după-amiaza, cînd o fura somnul. O clipă am încercat să deslușesc toate formele posibile de oameni și animale, în smocurile de nori albi, ca niște caiere de lînă. Stăteam nemișcat în pătuțul meu. Apoi jocul acesta a început să mă plictisească și atunci m-am uitat la mama. Ea nu m-a observat, pentru că era cufundată în visarea ei. Privea cu ochii în gol.

— Mamă — am scîncit eu obosit și somnoros.

Mama nu mi-a răspuns, dar din depărtare am auzit iar glasul tatii.

Mama își întrerupse rugăciunile și se duse să vadă dacă lintea de pe foc e destul de fiartă. În acest scop muie un polonic mare de alamă în oala verde de lut de pe foc. Luînd un bob de linte, îl frecă între degete, după care mormăi :

— E destul de moale ca s-o folosim ca garnitură.

Trase mai în afara vetrei cîteva bucăți de lemn, apoi se uită la aluatul pe care-l frămîntase, ca să facă niște turte.

Cumnată-mea stătea încă ghemuită în colţul ei, cu vălul tras pe faţă. Poate că plîngea.

Tata intră în casă zgomotos, urmat de fraţii mei mai mari. Începu să strige cu glasul lui puternic şi răsunător :

— Mamă a lui Harish, e gata masa ?

— Da — răspunse mama cu răceală. Lintea a fiert. Îndată am s-o pregătesc, şi pînă te speli tu o să se coacă şi turtele.

— *Acha*, mergem să ne spălăm — zise tata enervat din pricina căldurii. Haide, Ganesh, haide, Harish ! Mergem să ne scăldăm la puţul de afară. Unde eşti, Krishna ? Unde eşti, Grozăvel, băieţel năzdrăvan ? Vino şi tu... Mamă a lui Harish, am adus un pepene mare pentru copii. O să-i placă şi lui Draupadi. Unde e fata ? Hei ! Dar de ce stă aşa înfofolită ? De ce n-o pofteşti să iasă afară, la aer, să nu mai stea în cotlonul ăla ? Aici e aerul greu şi s-ar putea să fie şi insecte !

— E supărată — zise alene mama.

— Ce-ai spus ? urlă tata.

Vorbea tare, fiind agitat din cauza căldurii, necăjit din pricina lui Draupadi şi puţin fudul de o ureche.

— E supărată — repetă mama, apăsînd pe cuvinte, dar prefăcîndu-se nepăsătoare şi lipsită de griji, de parcă toată povestea ar fi plictisit-o.

— Supărată ? se miră tata, furios. Dar de ce e supărată ?

— Zice că vrea să-i dăm înapoi bărbatul — îl informă mama.

În ce mă privea, habar n-aveam de ce era vorba, măcar că eram foarte atent şi simţeam că atmosfera e încărcată.

Mama s-a apucat să povestească tatii, care mînca aşezat pe un sac în bucătărie, tot ce s-a întîmplat în lipsa lui, în casă şi pe afară. El cunoştea starea sufletească a lui Draupadi chiar înainte de a o fi văzut sau de a fi schimbat vreun cuvînt cu dînsa. Iar acum, pe măsură ce în mintea lui se lămureau toate, ajungea la capătul răbdării şi, în încordarea ce creştea în aer, tata se înfurie. I-am văzut deodată ochii congestionaţi.

— Atunci n-are decît să-l ia — izbucni el. Să-l ia, şi gata ! Eu voiam doar să-mi fac datoria faţă de el. Voiam să-l scot doctor. Nu ţi-am spus niciodată pînă acum, dar aveam o ofertă pe care o primisem de la sahibul Karnel, din partea inspectoratului general al Departamentului închisorilor. Îi oferise lui Harish o slujbă de temnicer. I-am spus că ar putea s-o primească. Îi plăteşte treizeci şi cinci de rupii pe lună şi în plus se bucură de un prestigiu imens.

Mama tăcea.

— Ei, Harish, ce părere ai ? întrebă tata, întorcîndu-se furios către el.

Harish tăcea, ca de obicei, aşezat pe pătuţul din verandă. Stătea cu ochii în pămînt, cu mîinile împreunate, cu umerii încovoiaţi, cu picioarele şi trupul cufundate în întuneric.

— Eu, unul, mi-am făcut datoria — zise tata, aruncînd braţele în lături, în semn de desperare, după ce aşteptase zadarnic un răspuns. Întrucît ar fi foarte greu pentru fată să locuiască aici şi întrucît ea nu vrea să locuiască la părinţii ei pînă ce-şi termină el studiile de medicină, ar face mai bine să-şi ia bărbatul şi să plece la slujba asta pe care i-am găsit-o în oraşul Lahore.

Nimeni nu vorbea. Şi lucrurile din jur erau cufundate în tăcere. Se auzea doar ţîrîitul unei insecte şi orăcăitul broaştelor prin grădină, între tufele de legume sădite de tata, lîngă casă, pe unde trecea un mic canal ducînd apa de la bucătărie la mlaştină. De acolo venea orăcăitul broaştelor care tulbura liniştea tainică a nopţii.

— Haide, Ganesh, vino cu mine să ne scăldăm — zise tata, îndreptîndu-se spre camera de zi, ca să-şi schimbe pînza cu care era încins. Şi trezeşte-l şi pe Krishna — continuă el — că nu i-ar strica nici lui o baie.

Auzind că e vorba să mă vîre în apă, mă prefăceam că dorm adînc.

Ganesh începuse în mod ostentativ să-şi pregătească ghiozdanul pentru orele de şcoală de a doua zi, întrucît în serile de vară şi de început de toamnă ne culcam c

toţii îndată după cină, iar dimineaţa trebuia să plece în grabă la şcoală.

Întorcîndu-se în odaia de zi, tata se opri o clipă lîngă el. Părea că vrea să-şi alunge agitaţia prin schimbarea subiectului:

— Ascultă, băiete — zise el — ia-l pe Krishna cu tine la şcoală, începînd de săptămîna viitoare. Cred că e destul de mare ca să meargă, purceluşul !...

2

Mă bucuram că merg la şcoală; ieşeam din casă ţinîndu-l de mînă pe fratele meu Ganesh, în timp ce-mi sugeam un deget de la cealaltă mînă. Fusesem îmbrăcat cu multă grijă, aveam o pereche de şalvari noi de bumbac şi o tunică de lînă kaki. Eram legat la cap cu un batic de mătase din Peshawar, colorat ţipător. Pantofii negri de cauciuc pe care îi purtasem la nunta lui Harish şi pe care-i ţineam de atunci încoace pentru prilejuri mai deosebite îmi apărau picioarele de pietrele şi aşchiile de pe drum. De fapt, eram foarte emoţionat şi înfierbîntat.

În decursul întregului an care se scursese nutrisem, ca supremă ambiţie a vieţii mele, dorinţa de a urma cursurile şcolare. Îl vedeam zilnic pe fratele meu mai mare mergînd la şcoală şi ţineam neapărat să mă duc şi eu acolo. Auzisem de isprăvile pe care le făceau în drum spre şcoală alţi băieţi din preajma regimentului: mîncau tot felul de poame sălbatice care creşteau prin tufişuri, prindeau lăcuste şi cosaşi, ba chiar şi cîte o pupăză. Şi, pe deasupra, jucau o mulţime de jocuri ale căror reguli le ţineau secrete numai pentru ei. Curiozitatea mea aprinsă şi dorinţa de a mă afla în miezul fierbinte al lucrurilor mă umpluseră de entuziasm. Timp de luni de zile îl bătusem pe tata la cap să mă trimită la şcoală.

— Dar n-ai împlinit încă vîrsta, băiete — zicea el întotdeauna.

Eu însă stăruiam, susţinînd că am împlinit vîrsta necesară şi aducînd în sprijinul acestei afirmaţii tot felul de argumente. Şi totuşi, ştiind că în realitate sînt prea mic pentru a umbla la şcoală, dorisem în taină şi chiar mă rugasem lui Dumnezeu să mă facă să cresc la fel de înalt ca şi fratele meu mai mare. Atîta doar că-mi era frică să nu se întîmple cumva ca, îndeplinindu-mi-se rugămintea să cresc mare peste noapte şi ajungînd ca Ganesh, să descopăr că am căpătat şi eu nasul lui turtit, urechile blegi, ca să nu mai vorbim de trăsăturile îndeobşte ascuţite ale feţei lui. Eu însă nu mi-am putut da seama de vreo schimbare apreciabilă a înălţimii mele în urma rugăciunilor pe care le adresasem lui Dumnezeu. Iată de ce plîngeam.

— Tu plîngi acuma ca să-ţi dau voie să mergi la şcoală — zicea tata. Aşteaptă numai şi ai să vezi cum ai să începi să plîngi că vrei să stai acasă, de îndată ce vei fi elev.

Nu prea eram lămurit de ce trebuia neapărat să se întîmple aşa. De aceea mă străduiam în fel şi chip să-mi ating scopul pe cu totul altă cale. Am început să-l imit pe Ganesh cum îşi făcea lecţiile seara, cu tata, şi umblam prin cărţile lui, cu tăbliţa şi maculatoarele lui, prefăcîndu-mă că fac ce face şi el. Tata rîdea văzîndu-mă cum stau şi repet conţinutul primului abecedar urdu, sau cum repet ca un papagal după Ganesh primele numerale. Şi, ori de cîte ori fratele meu se poticnea, eu scoteam la iveală, pentru a-mi afirma personalitatea, învăţătura corespunzătoare. Tata se distra grozav, mă alinta şi mă măgulea, din care pricină ajunsesem teribil de încrezut.

Se pare că tata, într-o bună zi, s-a convins că priceperea cu care învăţam lecţiile pe de rost era tot aşa de mare ca şi dorinţa de a învăţa. De aceea a început să-mi dea lecţii acasă. După cîteva luni am ajuns să citesc primul abecedar, aşa că m-am apucat de cărţile de clasa a doua ale fratelui meu. Cînd am ajuns aici, am stîrnit invidia lui Ganesh, care nu mi-a mai dat voie să

umblu cu cărţile lui. Drept urmare, se ţineau lanţ între noi certurile şi bătăile nebuneşti, cu zgîrieturi şi muşcături, cu lacrimi şi urlete. Aşa că părinţii nu avură încotro şi trebuiră neapărat să mă trimită la şcoală.

Partea proastă era că fratele meu mai mare nu se arăta prea dornic să mă ia cu el în prima dimineaţă în care am pornit-o spre şcoală. Se arăta chiar nefericit că fusese însărcinat să-mi poarte de grijă.

— Mergi mai repede, porcule ! Mergi mai repede ! îmi strigă, eliberîndu-şi degetul cel mic din strînsoarea mîinii mele. Dar ca să facă asta a aşteptat mai întîi să se depărteze destul de mult de casă, spre a nu fi auzit de nimeni. Haide mai repede, năpastă, cu picioarele tale mici şi prăpădite ! zise el cu răutate, pînă ce i se strîmbă toată faţa. Hai, că am şi întîrziat !

Mă simţeam mîhnit de moarte cînd mă ocăra. Nu atît de conţinutul ofensei mă supăram, cît de faptul că-mi zvîrlise brusc mîna şi nu mă lăsa să-l mai ţin de degetul său mic. Asta mi se părea că e o adevărată trădare. Mi se părea că mă lasă în urmă şi că n-o să mai izbutesc niciodată să ajung pînă la şcoală. Bucuria mea de a mă duce la şcoală a făcut loc pe dată unor lacrimi abundente. Plîngînd, suspinînd, cu urechile roşii ca focul, am fugit după fratele meu mai mare.

Ganesh se oprise o clipă, temîndu-se ca nu cumva tata să audă urletele mele. Apoi, văzînd că merg în urma lui, grăbi şi el paşii.

Eu am alergat vreo cîţiva metri, după care, văzîndu-l pe Ganesh că fuge, m-am lăsat pradă desperării şi am strigat după tata :

— *Ba ji !*

Ganesh se întoarse şi constată că am lăsat prea mult în urmă casa pentru ca cineva să-mi mai poată auzi strigătele.

Eram gata să mă trîntesc în ţărînă, numai ca să-i fac în ciudă lui Ganesh. Dar nu-l vedeam nicăieri pe fratele meu mai mare şi mi-am dat seama că asemenea mofturi şi supărări n-ar avea nici un efect. De aceea am fugit cu un efort şi mai mare după Ganesh,

De data asta am reuşit să-l ajung din urmă, după multe sforţări şi transpiraţii.

— Frate rău ce eşti ! l-am ocărît, încercînd să-l prind pe Ganesh de arătător. De ce mă laşi în urmă ?

— Dă-mi drumul ! Nu te atinge de mine — protestă Ganesh, şi obrajii-i cu pometi ieşiţi se îmbujorară de furie şi teamă. Probabil că Ali şi ceilalţi băieţi au plecat. Dacă n-ar fi trebuit să am grijă şi de tine, nu i-aş fi pierdut. Apoi îşi smulse iarăşi degetul din strînsoarea mea şi o rupse la fugă.

— Stai, aşteaptă, ia-mă şi pe mine — am scîncit eu deznădăjduit şi am fugit cît am putut de repede, cu toate că vîntul îmi sufla cutele şalvarilor. Haide, aşteaptă — i-am strigat apoi — porcule, animalule, brută !

Ganesh fugise vreo cincizeci de metri înaintea mea, cînd deodată se pare că l-a văzut pe Ali care, după ce făcuse o baie de soare, intra în casă. De aceea, Ganesh se opri să mă aştepte.

L-am ajuns din urmă la colţul unei uliţe care despărţea graniţa cu zidul scund, de lut, al cazărmii de şirul lung de căsuţe cu o singură cameră, în care locuiau muzicanţii, puţinii soldaţi însuraţi care aveau voie să-şi aducă nevestele şi însoţitorii regimentului — servitori, bărbieri, cizmari şi gunoieri.

— Mamă a lui Ali, Ali a plecat la şcoală ? întrebă Ganesh, ridicînd covoraşul zdrenţuit, de iută, care atîrna în uşa bordeiului.

În felul acesta cerea oarecum voie să intre, întrucît muzicanţii mahomedani îşi ţineau femeile în tinda izolată printr-o perdea de ochi străini.

— N-a plecat încă, e tot aici, copilul ăsta din flori — se auzi dinăuntru glasul aspru al mamei lui Ali. Abia s-a trezit şi pe urmă s-a dus afară, să se prăjească la soare, fără să-i pese de şcoală. Vino încoace şi aşteaptă-l o clipă pe ticălosul ăsta.

Lui Ganesh parcă i se luă o piatră de pe inimă. Numai cînd era însoţit de Ali, în drum spre şcoală, căpăta încredere în propria-i persoană.

Era, de felul lui, sărac cu duhul şi se temea, din cauza întîrzierii, să nu fie singurul elev bătut cu nuiaua.

Dacă şi alţi băieţi de la regiment erau bătuţi, atunci se ruşinau mai puţin unii de alţii.

Frate-meu intră primul în casă.

Eu veneam în urma lui, speriat şi timid la gîndul că intru într-o casă străină. Dar toate temerile mi-au fost curînd risipite, la vederea unui cocoş viu colorat, care cînta cucurigu. Toată sfiiciunea mea a dispărut cînd am văzut zeci de puişori de găină în mijlocul crescătoriei de păsări dintr-o curte în care dădea veranda prăfuită şi stearpă a acestei case cu o singură odaie.

— Ia uite ! Ia uite ! am exclamat eu, trăgîndu-l pe Ganesh de haină. Ia uită-te ce pui !

Şi chiar în clipa aceea m-am repezit să prind unul, dar n-am izbutit decît să-i sperii ; găinile au fugit bătînd din aripi, căzînd jos şi scoţînd ţipete ascuţite. Au intrat în casă, răspîndindu-se de colo pînă colo, cu droaia de pui după ele.

— Hei, lasă-le în pace — strigă mama lui Ali în hindustană (familia lor se trăgea de la Aligarh din Oudh). Glasul ei era ascuţit, dar nu răutăcios. Voi, hinduşii, nu trebuie să ucideţi puişorii ; ei sînt meniţi să fie mîncaţi de noi, musulmanii.

Dar eu am rămas în pragul verandei, fascinat de puii de găină care intrau şi ieşeau în şir din cutiuţa aflată în colţul drept al curţii, unde aveau cuibarele.

Ganesh stătea de vorbă cu Ali, care se ghemuise în ţărînă, stropindu-se uşurel cu apă pe mîini şi pe faţă. Scotea apa dintr-un ceaun de aramă, de parcă i-ar fi fost frică să se spele. Chiar asta era şi realitatea, pentru că din păcate Islamul nu porunceşte spălatul zilnic ca o îndatorire religioasă.

— Haideţi, băieţi, înăuntru — zise Ahmed, tatăl lui Ali, care stătea în casă şi fuma dintr-o narghilea enormă.

Era înfofolit într-o plapumă soioasă, pe patul uriaş care ocupa jumătate din odăiţa întunecoasă. Era o încăpere tare înghesuită, servind acestei familii de cinci persoane şi de cameră de zi, şi de dormitor, şi de bucătărie, şi de cămară.

Ganesh şi cu mine am intrat în odaie şi ne-am rezemat de stîlpii patului.

Acum Ali stătea împreună cu soră-sa, Ayesha, şi cu frăţiorul lui mai mic, Akbar. Mîncau dintr-un castron plin cu pilaf picant de berbec — fierbinte de ieşeau aburi din el. Dintr-un coş ciuguleau din cînd în cînd cîte o turtă. Rupeau o bucată de turtă din coş cu degetele mîinii drepte, o muiau în sosul abundent şi o vîrau în gură. Ali era grăbit. De aceea, îşi umfla gura cu pîine şi cu carne pînă cînd obrajii-i păreau nişte gheme şi trebuia să înghită îmbucătura fără s-o mai mestece.

Obişnuit de mama cu snobismul codului manierelor elegante, deoarece dînsa era cumplit de grijulie în privinţa curăţeniei, n-am putut privi acest praznic.

Din vatra alăturea de care stătea mama lui Ali, fumul ieşea în izbucniri furioase. Biata femeie sufla din răsputeri în sobă, pentru că beţele strînse de curînd de tatăl lui Ali, care le considera drept lemne de foc, erau cam umede şi nu voiau să ardă destul de repede. În aer se simţea un puternic miros de usturoi şi de ceapă. Pe mine m-a cuprins ameţeala.

— Stai jos — mă pofti mama lui Ali, uitîndu-se la mine.

Întrucît eram foarte mîndru de hainele mele noi şovăiam, neştiind dacă trebuie să mă aşez sau nu.

— Uite, stai aicea, curăţelule! zise mama lui Ali şi împinse către mine o rogojină ruptă. Stai şi tu jos — continuă ea, folosind porecla lui Ganesh.

Ne-am aşezat amîndoi, timizi şi tăcuţi, aşa cum se cuvenea s-o facă nişte copii „binecrescuţi".

Nu mai fusesem la ei pînă atunci şi mă interesa în mod deosebit contrastul respingător care se vădea între această casă şi căminul nostru. Casa noastră era o adevărată locuinţă de ofiţer indian, cu două camere mari, cu bucătărie, baie, closet şi cu o curte vastă. Tata o căpătase pentru că în calitatea lui de „colonel-fantomă" se bucura de acelaşi prestigiu de care se bucura şi un locotenent sau un grad mai mare. Se părea că la bucătărie era o lipsă ciudată de vase, majoritatea oalelor şi tigăilor fiind de lut şi aluminiu, pe cînd bucătăria mamei strălucea de vase de alamă,

bronz şi chiar de argint. Simţeam că-i dispreţuiesc în superioritatea mea, pentru că părinţii mei vorbeau despre muzicanţi ca despre nişte „mitocani din sud".

— Nu vreţi să mîncaţi ceva ? ne întrebă mama lui Ali, legănîndu-şi trupul rotund, încotoşmănat în cîrpe viu colorate şi încărcat din plin cu giuvaeruri de argint : cercei, inele de trecut prin nas, coliere, verigi groase şi brăţări.

— Nu, noi am şi mîncat — am răspuns în acelaşi timp eu şi Ganesh.

Acesta era strigătul papagalicesc pe care fusesem învăţaţi să-l rostim ori de cîte ori, mergînd undeva, ni se oferea ceva de mîncare. Lucrul acesta se referea mai ales la casele mahomedanilor, despre care se ştie că mănîncă şi carne de vacă.

— Nu vă pot oferi frunze de betel, pentru că mergeţi la şcoală — zise mama lui Ali, scoţînd o frunză verde, în formă de inimă, dintr-o cîrpă udă. O vopsi mai întîi cu ceva roşu şi apoi cu ceva alb — culori pe care le scoase dintr-o cutie rotundă, de aramă. Apoi, scuipînd puţină zeamă stacojie pe perete, măcar că şi aşa avea gura plină de resturile unei frunze de betel mîncată înainte, mai îndesă şi frunza cea nouă între dinţii negri, putrezi şi murdari. Chiar şi frunza de betel — continuă ea — cere apă, şi mama voastră se va supăra dacă va afla cumva că aţi pus gura pe un lucru atins de apa noastră. Dar ea umplu o farfurie cu plăcinte, turte şi marmeladă şi spuse : Luaţi dintr-astea, că sînt uscate.

Noi însă am clătinat din cap, pentru a exprima refuzul nostru convenţional.

Fără doar şi poate mi-ar fi plăcut o frunză de betel, dar trebuia respectată interdicţia şi, în afară de asta, îmi făcea greaţă cînd vedeam saliva roşie scurgîndu-se pe peretele din faţă.

— *Acha,* voi sînteţi nişte hinduşi dintr-ăia foarte puri — zise mama lui Ali, puţin ofensată.

Pe mine mă supărau reproşurile ei plîngăreţe, aşa că am încercat să uit sentimentul de greaţă pe care mi-l stîrnise vederea scuipatului de pe perete. Mi-amintesc că mama îl avertizase în mod special pe Ganesh

să nu mănînce nimic în casa lui Ali. Eu nu ştiam de ce, dar acuma, că eram ispitit, aş fi vrut să mănînc puţin din pilaful picant rînduit în faţa lui Ali. Nu izbuteam să înţeleg diferenţa care susţinea mama că ar fi între mîncărurile uscate oferite de mahomedani şi bucatele la prepararea cărora trebuia să fie folosită apa. De ce oare să nu ai voie să mănînci nimic din mîna mahomedanilor ? Oare pentru că, aşa cum spunea mama, musulmanii mănîncă din carnea mamei-vaci sau pentru că-şi scoteau pantofii în bucătărie ? Ali călcase pe găinaţurile lăsate de găini prin verandă şi apoi se aşezase la masa din bucătărie. Asta într-adevăr era un semn de murdărie.

Iar cînd e vorba de mîncare de carne, cine putea să-şi dea seama dacă e de vacă sau de capră ?

Poate că mamei îi erau antipatici mahomedanii datorită obiceiului lor de a mînca laolaltă dintr-un singur coş şi dintr-un singur castron, m-am mai gîndit eu. Şi pe urmă nici nu se spălau pe mîini înainte de a începe să mănînce. Dar eu am văzut scuipatul mamei lui Ali pe perete, ca o stalactită de cristal, atîrnînd într-o poziţie nefericită, legănîndu-se din cauza fumului şi apoi căzînd pe marginea oalei de pe foc. Asta m-a hotărît şi pe mine. Am stabilit, în felul acesta, că viaţa lor e rea. Mama mea n-ar fi făcut un asemenea lucru. Ea se spăla pe dinţi şi se gargarisea în baie. Iar tata mesteca în fiecare dimineaţă, în faţa casei, rămurica ce-i slujea de perie de dinţi.

— Haide, grăbeşte-te, pui de tîrfă ! strigă furioasă mama lui Ali fiului ei.

Eu îmi dădeam seama că e furioasă pentru că Ganesh şi cu mine refuzasem să mîncăm dulciurile pe care ni le oferise şi atunci îşi descărca mînia pe fii-su.

— Ia asta — continuă ea, de data asta mai blînd, adresîndu-se tot fiului ei şi dîndu-i un pacheţel. Mănîncă-le în recreaţie, de vreme ce aceşti hinduşi nu le vor. Şi asta ţine loc şi de bani de buzunar, pentru că astăzi nu pot să-ţi dau nici o leţcaie.

Eu eram atent la fiecare cuvînt pe care îl rostea şi la fiecare gest, şi le puneam toate în contrast cu ati-

tudinea propriei mele mame. Mama spusese, înainte de a mă trimite la şcoală, să nu mă deprind să mănînc ceva în recreaţie. Ea zicea că nu e frumos să cheltuieşti bani pe dulciuri, cînd eşti plecat de acasă. Îmi făgăduise că o să-mi dea „ceva bun" din cutie. Dar ea nu spusese că nu are bani ca să-mi dea de cheltuială. Tata avea destui bani, mai ales la sfîrşitul lunii, cînd îşi aducea solda şi o punea pe masă, după ce o număra. Da, şi tata şi mama aveau bani. Nu erau ei veşnicii creditori ai spălătoreselor, muzicanţilor, gunoierilor şi soldaţilor, de la care luau bijuterii de argint drept garanţie pentru împrumuturi ? Mi-aduc aminte că odată a venit şi tatăl lui Ali să împrumute bani de la tata. Fără îndoială, îmi spuneam eu, mama lui Ali trebuie să fie o femeie săracă. Dar cît e de generoasă, totuşi ! Îi dă bani băiatului de cheltuială. Propriii mei părinţi, însă, cît de meschini erau, ducîndu-ne cu vorba şi scuzîndu-se, în chip atît de stîngaci, că ne vor da „ceva bun". Mie tare mi-ar fi plăcut să am cîte un ban al meu, eventual ca să-l păstrez, nu ca să-l cheltuiesc.

Ali scutură vreo cîteva fărîmituri de pîine în coşul cu turte. Apoi se ridică bombănind, cu pachetul cu dulciuri în mînă. În cap avea un fes roşu. Purta o tunică lungă de bumbac şi pantaloni largi, ca burlanele, tot de bumbac. Pantalonii ăştia erau foarte ponosiţi, şi păreau făcuţi în casă.

— Haideţi, grăbiţi-vă, că o să-mi întîrziaţi — strigă mama lui Ali, nervoasă cînd îşi văzu băiatul privind aiurea. Ce tot cauţi ? Ce ? Ghiozdanul ? Iar l-ai pierdut ? Îmi mănînci zilele ! Ce-ai să înveţi la şcoală, dacă-ţi zvîrli ghiozdanul cine ştie unde, de cum te întorci acasă ? Uită-te sub pat, copil din flori !

Lăsîndu-se în patru labe şi plecîndu-şi capul, Ali cercetă cîtva timp cu ochii întunericul de sub pat. Era limpede însă că toate sforţările astea nu dădeau nici un rezultat. După alt răstimp, se lăsă pe spate şi o privi aspru şi în chip obraznic pe maică-sa.

— *Ohe !* îi strigă ea. Caută prin unghere. Probabil că ţi l-au tîrît şobolanii !

Băiatul se trînti iarăşi jos şi, întinzîndu-se pe burtă, mătură podeaua cu braţul, după care izbuti în sfîrşit să scoată la iveală un sac de pînză, plin de cărţi, tăbliţe şi scîndurele.

— Nu ţi l-au ros şobolanii ? strigă maică-sa. Văzînd însă cît de prăfuiţi îi erau pantalonii şi cît de murdară îi era tunica, îşi ieşi cu totul din fire : Da, da, eu ţi-am spălat hainele şi tu le-ai umplut de praf chiar din prima zi.

Ali o înfruntă aidoma unui animal hăituit şi se răţoi la ea :

— Taci din gură, căţea ! Tîrîtură !

Femeia se ridică, puse mîna pe un lemn care ardea în cuptor şi alergă după Ali, blestemîndu-l şi înjurîndu-l. Numai că el izbutise între timp să ajungă afară, în curte.

Ganesh şi cu mine l-am urmat, oarecum speriaţi de toată această manifestare de violenţă, dar fără să uităm a ne arăta politicoşi cu tatăl lui Ali, pe care-l salutarăm cum se cuvine. În tot timpul, el rămăsese netulburat şi calm. După aceea o salutarăm, puţin înfricoşaţi, şi pe mama băiatului, care ne răspunse ceva mai liniştită, încercînd să-şi stăpînească răbufnirile din glas :

— Să trăiţi, copilaşii mamei. Dar după aceea adăugă supărată : Mi-aţi prăpădit de tot ficatul.

Am respirat uşurat cînd am ieşit afară la soare. Faptul că mă aflam din nou pe drum către şcoală m-a liniştit în cele din urmă.

Dar, în preajma unei bălţi plină cu tot felul de murdării, căci în ea se scurgeau canalele de la bordeiele însoţitorilor regimentului, făceau baie de soare nişte muzicanţi. Era acolo şi plutonierul Maula Bux, pe care tata îl numea cu multă drăgălăşenie „zeul negru". Era de un leat cu el. Se mai afla acolo şi Jimmie, tunzătorul de iarbă, dar care devenise apoi saxofonist şi trecuse la creştinism. Era şi Claxton, flautistul oacheş, cu faţa de eunuc, care interpreta roluri feminine la spectacolele de amatori ale regimentului.

Era bun prieten cu Harish şi mereu venea în casa noastră, cînd se întîmpla să fie de serviciu ca ordo-

nanţă la birou. Toate aceste cunoştinţe s-au luat de mine şi au început să mă necăjească şi să mă alinte totodată, cîntîndu-mi „*Ohe, ohe,* Grozăvel, băieţel". M-am luptat cît am putut pînă am scăpat de ei, pentru că în dimineaţa aceea mă simţeam om în toată firea şi foarte respectabil. Altă dată, şi destul de des, le îngăduiam să se joace cu mine cum s-ar distra cu o jucărie. De astă dată, însă, mă purtam în aşa fel, de parcă nu i-aş fi văzut niciînd.

Ali îl tot striga pe Abdulla, băiatul capelmaistrului, iar Ganesh se dusese să-l aducă pe Akhtar, băiatul lui Ramzan, croitorul regimentului. Din păcate, însă, amîndoi s-au întors dezamăgiţi, pentru că băieţii pe care-i căutau plecaseră la şcoală. M-au luat repede de acolo şi au pornit în mare grabă.

O vreme am mers toţi trei împreună.

Totuşi, lui Ali nu prea îi făcea plăcere prezenţa mea ; el nu mă putea suferi, considerîndu-mă un intrus care mă băgam în vorba lor şi le aflam secretele.

Eram tare obosit cînd am ajuns la albia seacă a rîului, la jumătatea drumului dintre regiment şi oraş. Începeam să rămîn în urmă, fiind o piedică pentru fratemeu, pe care-l ţineam de deget.

Văzînd că soarele se ridicase de mai multe suliţe pe cer, Ganesh îşi dădu seama că am întîrziat cu toţii la şcoală. El şi cu Ali începură să caute urmele paşilor lui Piare Lal, fiul doctorului Ghaseeta Ram din Regimentul 44 de cavalerie, şi ale lui Rahmet şi Ismat Ullah, fiii lui Mistri Sadr-Din, armurierul şchiop al regimentului. Dacă aceste urme s-ar fi aflat în praful drumului, ar fi însemnat că ei au trecut de curînd şi deci n-ar fi fost chiar aşa de tîrziu ; dacă însă nu se zărea nici o urmă, atunci era sigur că nici n-au trecut încă şi deci era cu siguranţă foarte devreme.

Cu toate acestea, negăsind nici un fel de urme, băieţii s-au gîndit la tot ce putea fi mai rău — la o mare întîrziere — aşa încît au pornit-o repede. Eu însă rămîneam mereu în urmă şi îmi plimbam ochii pe rîpele stîncoase şi pe pietrele roşii şi ascuţite ale munţilor Swat. Prin aburul uşor şi alburiu iscat de soarele care se înalţa pe cer, peisajul aspru şi sterp, pe care

nu-l înveselea decît ici-colo vreun stejar sau cactus, mi se părea uriaş, gol şi pustiu, iar eu însumi, în faţa lui, păream mic şi prăpădit.

— Mergi mai repede, porcule! îmi strigă Ganesh, întorcînd capul, din vîrful unei movile la care ajunsese cam cu vreo sută de metri înaintea mea. Nu ştii că ne bate la şcoală dacă întîrziem?

— Lasă-mi cumnatul să rămînă în urmă — spuse Ali, folosind acest termen de ocară.

Dar pe mine nu mă tulbură decît faptul că mă insultase, nu şi expresia întrebuinţată, şi asta pentru că eu n-aveam nici o soră de pe urma căreia să devin, prin căsătoria ei, „cumnatul lui" — situaţie de neinvidiat.

Am grăbit şi eu niţel pasul, dar curînd am revenit la viteza melcului. Trupul mi se încovoia tot mai rău şi în faţa ochilor mi se învălmăşeau nisipurile, pietrele, podul de cale ferată pe care se zicea că trec trenurile de la gara Nowshera la Peshawar, copacii ţepoşi, arbuştii cu fructe. Gîndirea-mi era tulburată de imaginile acestea fantasmagorice.

Pe măsură ce băieţii se apropiau de clădirea nouă de cărămidă, cu acoperişul oblu, de lîngă depozitul de lemne (tata îmi arătase de vreo două ori şcoala, în drumurile pe care le făceam, în braţele vreunei ordonanţe, la bazarul Sadar din Nowshera), băieţii intrau din ce în ce mai tare în panică. În curtea şcolii nu se afla ţipenie, era o linişte deplină, din care au tras concluzia că a sunat de mult clopoţelul şi că ei sînt în întîrziere.

I-am urmat, fără teamă.

Ali o luă la picior, de parcă i-ar fi fost însăşi viaţa în joc.

Ganesh se tot uita înapoi, să vadă dacă am rămas cu mult în urma lui. Trebuia neapărat să mă aştepte, întrucît avea sarcina să mă prezinte directorului şi să obţină primirea mea oficială în şcoală.

— Vino, frăţioare, haide mai repede — strigă el cu glas blînd.

Ştiam că acuma se mai îmbunase pentru că avea să discute chestiunea primirii mele şi pentru că trebuia să prezinte directorului biletul din partea tatii — ceea

ce îi oferea o scuză cu care să scape de bătaie. Aşa se dovedea pînă la urmă că eu nu fusesem o povară, ci un ajutor pentru el.

— De ce m-ai lăsat în urmă? m-am burzuluit eu, apropiindu-mă şi prefăcîndu-mă că vreau să mă pun în grevă.

— Haide, haide, nu eşti tu frăţiorul meu ? se rugă el, oferindu-mi iarăşi degetul de care să-l ţin.

Numai că eu eram prea răsfăţat şi alintat acasă, şi acuma, că ajunsesem la şcoală, mă simţeam independent, cu atît mai mult cu cît scrisoarea tatii către director se afla în buzunarul meu.

— *Ohe,* iartă-mă ! zise Ganesh, împreunîndu-şi mîinile într-o umilă rugăminte.

În faţa acestei situaţii m-am înduplecat şi l-am lăsat să mă conducă pînă la aprodul care făcea de planton la uşa directorului.

Bude Khan, bătrînul aprod al şcolii primare guvernamentale, îmbrăcat în haina sa stacojie, primi biletul scris de mîna tatii şi se strecură — păşind în vîrful picioarelor, deşi era desculţ — în cancelaria în care se vedea tronînd pe un jilţ înalt, îndărătul unui birou, directorul Abdul Gafar Khan.

După cîtva timp, aprodul reveni şi ne făcu semn să-l urmăm.

Ganesh avea un aer înfricoşat cînd îl salută pe director milităreşte, aşa cum îi văzuse pe soldaţi salutîndu-şi ofiţerii. Pe mine mă interesa prea mult harta Hindustanului, atîrnată pe perete, pentru ca să mai îmi fac datoria de politeţe.

— Spune-i *Salaam alecum* sahibului director — îmi şopti Ganesh înghiontindu-mă cu cotul lui ciolănos, aşa cum avea obiceiul.

— *Salaam,* stăpîne — am bolborosit eu, tocmai cînd directorul se cufundase în lectura scrisorii pe care i-o înmînase aprodul.

— *Salaam* — îmi răspunse el pe un ton blînd, răsucindu-şi mustaţa frumoasă.

Era un bărbat înalt şi impunător, din rasa afghanilor stabiliţi în India. Avea un aer demn şi plăcut, deşi destul de ţeapăn şi distant din cauza zorzoanelor pom-

poase de pene de păun pe care le purta la turban, precum şi a pantalonilor şi cămăşii scrobite şi a jachetei în stil englezesc.

Mie, însă, nu-mi inspira frică şi, fără nici un fel de sfială, cercetam portretul viceregelui Indiei, încadrat de un calendar, atîrnat pe peretele din spatele directorului.

— Du-l pe băieţel la învăţătorul Din Gul — îi spuse directorul aprodului — şi atrage-i atenţia să-i treacă numele în catalog. Apoi directorul se întoarse către Ganesh şi îi spuse : Să vii la mine în pauză, băiete, ca să-ţi dau scrisoarea de răspuns către sahibul furier, tatăl vostru.

Ganesh dădu politicos din cap, în semn că aşa va face, îl salută din nouă milităreşte (lucru care pe mine mă supără) şi se răsuci pe călcîie, pentru a-l urma pe aprod.

Directorul veni pînă la uşă şi, aplecîndu-se asupra mea, îmi prinse obrazul între degete, spunîndu-mi :

— Tu nu eşti tot aşa de respectuos cu mai-marii tăi cum e fratele tău. Am să te spun lui taică-tu !

Ştiam că Abdul Gafar Khan îl cunoaşte pe tata, întrucît aparţineau amîndoi micii comunităţi de oameni cu ştiinţă de carte din oraşul Nowshera. M-am simţit foarte mîndru de acest semn de favoare deosebită pe care mi-o acordase, aşa că, zîmbind, am alergat să-l ajung din urmă pe aprod.

Ganesh zăbovi în mod ostentativ în faţa uşii clasei a doua primară şi mă întrebă dinadins dacă mă simt bine, pentru ca profesorul lui să-l vadă că e ocupat cu o treabă importantă şi să-l ierte nu numai pentru că a întîrziat, dar să-i treacă astăzi cu vederea şi orice altă greşeală pe care ar săvîrşi-o în timpul orelor.

Aprodul mă conduse în clasa întîi primară, dar învăţătorul Din Gul era tocmai ocupat cu pedepsirea lui Ali şi a altor băieţi care întîrziaseră.

Din Gul era un afrid cu o înfăţişare fioroasă : era ras în cap şi-şi lăsase doar doi favoriţi cîrlionţaţi ; ochii lui erau ca ai şoimilor, măcar că avea nasul mai puţin vulturesc decît majoritatea celor din neamul lui ; era

îmbrăcat cu o tunică de pînză proastă, de casă, şi cu o pereche de şalvari din acelaşi material. Pantofii lui de piele groasă şi cu vîrfurile întoarse aveau caiele mari, bătute pe toată talpa. Şi-i lăsase lîngă covoraşul albastru pe care şedea, înfăşurat într-o pătură ţărănească, de lînă. În mînă ţinea o ramură aspră, ruptă dintr-un pom, pe care o învîrtea drept băţ, pocnindu-i mereu pe băieţi, umflîndu-le fără cruţare palmele întinse.

Mă cuprinse deodată groaza. M-am oprit în tăcerea încordată din clasă şi am rămas să privesc cum îi bate pe băieţi. Venea rîndul lui Ali şi bietul flăcăiandru subţiratic, cu faţa lui de vulpe, stătea cu braţele încrucişate, ascunzîndu-şi mîinile la subsuoară. Datorită fricii nebune de care era stăpînit, întreg trupul i se cutremura într-un plîns fierbinte, măcar că nu fusese încă lovit.

— Întinde mîinile, pui de cîine ! strigă învăţătorul.

— O, cruţă-mă, *masterji,* iartă-mă, te rog, n-am să mai fac niciodată aşa ceva ! strigă Ali, ascunzîndu-şi mai tare mîinile şi strîngîndu-se de parc-ar fi vrut ca prin cine ştie ce miracol să se facă mic şi nevăzut.

— Întinde mîinile, pui de lele ! stărui Din Gul.

Dar băiatul se chirci şi mai tare de teamă.

Atunci învăţătorul sări din faldurile păturii şi-l pocni pe bietul Ali, care se retrăgea, şi dintr-o parte şi dintr-alta, peste braţe, peste şolduri şi umeri, peste fluierele picioarelor, oriunde îl nimerea, urlînd tot timpul :

— Întinde mîinile, măgarule !

Pînă la urmă, băiatul n-avu încotro şi întinse vîrfurile degetelor, dar teama de loviturile tari şi sălbatice îl făcu să le retragă fără să vrea. Asta îl înfurie pe Din Gul, care-l lovi cu şi mai multă asprime şi barbarie. Pînă la urmă îi trase cu de-a sila, pe rînd, mîinile şi, apucîndu-l de vîrfurile degetelor, îl lovi de cîteva ori, fără să greşească ţinta.

— Acuma du-te şi pregăteşte-ţi lecţiile ! urlă el.

Băiatul se întoarse la locul lui, cu mîinile afundate mai adînc la subsuoară, cu faţa schimonosită de durere, cu o expresie rea şi chinuită, ca a şacalului. To-

tuşi, ce mă surprinse era faptul că nu-i dăduseră lacrimile.

— Pregătiţi-vă să vă ascult din lecţia de ieri ! anunţă Din Gul clasei.

Băieţii şedeau pe pămîntul gol, înşiraţi de-a lungul celor patru pereţi ai încăperii.

Abia după aceea învăţătorul se întoarse către aprod şi către mine.

Aprodul îi comunică lui Din Gul mesajul directorului, apoi plecă.

— Stai jos aici ! îmi strigă învăţătorul, arătîndu-mi cu degetul un loc în dreapta lui, foarte aproape de covoraşul pe care stătea. Apoi puse mîna pe un catalog cu scoarţele verzi, pe care-l avea în faţă, scoase un toc de trestie dintr-un penar soios de papier-maché şi, întorcîndu-se brusc către mine, mă întrebă : Cum te cheamă, băiete ?

— Krishna Chander.

Din Gul îmi trecu numele în catalog.

— Unde ţi-e ghiozdanul ? mă întrebă el după aceea. Dar abecedarul ? Vreau să văd dacă poţi să fii primit atît de tîrziu după începerea anului şcolar.

— Încă n-am abecedar, *masterji* — i-am răspuns — dar tata a zis că o să-mi cumpere săptămîna asta. Lecţia am învăţat-o pe abecedarul cel vechi al fratelui meu, numai că e cam ruptă cartea.

— Spune-i lui taică-tu, furierul, să-ţi cumpere mîine un abecedar nou, că altfel îţi trag o chelfăneală — zise Din Gul. Deocamdată uită-te în cartea vecinului şi pregăteşte-te să te ascult.

La porunca învăţătorului, băieţii începuseră să recite lecţia din ziua precedentă, dar acum se lăsaseră pe tînjeală. Ochii şi gîndurile lor rătăceau pe desenele, pe hărţile, pe pozele de iepuri, de şobolani, de cîini, de cai şi cocoşi, precum şi pe celelalte planşe care alcătuiau materialul didactic, atîrnate pe pereţii clasei. Învăţătorul ridică bastonul şi lovi deodată rogojina aflată lîngă covoraşul pe care stătea, stîrnind un nor de praf. Ca la o comandă automată, şcolarii începură să dea din cap în sus şi în jos, recitînd lecţia cît

puteau de tare. Asta era adevărata încercare a atenției noastre. Între timp, Din Gul începu să scrie ceva.

Dar nu trecu decît o clipă de la abaterea privirilor sale vigilente, că elevii din clasă încetară să-și mai legene capetele și zgomotul cuvintelor recitate se stinse treptat. Iar se auzi bățul învățătorului pocnind rogojina, iar se înălță în aer norul de praf, iar se făcu auzită bolboroseala copiilor.

Dar învățătorul nu se așternuse de multă vreme pe scris, cînd din capătul celălalt al clasei răsună un țipăt neașteptat.

Ridicînd ochii am văzut doi băieți voinici luptîndu-se ca țapii, cap în cap.

Învățătorul se repezi în colțul acela, așa desculț cum era, cu bățul în mînă și, apucîndu-i de ceafă pe cei doi neastîmpărați, îi aduse pe locul liber din fața lui.

— Apucați-vă de urechi, măgarilor! strigă el cu ochii congestionați.

Chircindu-se fiecare cît putea mai mult, băieții își petrecură brațele pe sub genunchi și, aplecînd mult capul, își prinseră urechile cu mîinile. Pedeapsa lor era să șadă așa, pe vine, potrivindu-și echilibrul din picioare, astfel încît să nu se răstoarne nici într-o parte, nici în alta, din cauză că le-ar fi atîrnat prea greu capul ori fundul. Curînd le năvăli tot sîngele în obraji și poziția încordată, cu totul nefirească, în care stăteau le umflă vinele de pe frunte și făcu să le curgă rîuri de sudoare pe față. Din locurile unde stăteau, la un metru unul de altul, cei doi copii, care doar cu o clipă înainte erau dușmani pe viață și pe moarte, se găseau acum uniți printr-o legătură de prietenie și milă reciprocă.

— Închideți cărțile cu toții, ticăloșilor! strigă învățătorul. Acum tu, Dost Muhammad, fiu de Khan, ridică-te și recită lecția de ieri. Dar bagă de seamă cum o spui, pentru că nici măcar taică-tu, perceptorul, n-o să te poată scăpa de jordia mea, dacă n-ai învățat.

Băiatul din capul șirului se ridică. Fața lui păli deodată, în timp ce el repeta cu glas tare primul vers al poeziei. Din păcate însă, sub amenințarea neagră a bățului care stătea gata să se abată asupra lui, al doilea

vers îi fugi din minte. Şi cum prin toceala însoţită de clătinarea capetelor nu se realiza decît o învăţătură superficială, nici o idee din versurile celelalte nu se afla ascunsă pe undeva prin straturile mai adînci ale minţii sale, ca să fie adusă la lumină, în pofida faptului că băiatul îşi storcea creierii din răsputeri.

— Vino şi tu şi apucă-te de urechi, sămînţă de măgar — hotărî cu răceală Din Gul.

Apoi îi făcu un semn aspru celuilalt băiat, să înceapă el lecţia.

Dost Muhammad, un flăcău înalt şi bine îmbrăcat, veni supus ca un viţel şi-şi apucă urechile, încolăcindu-şi trupul foarte aproape de locul unde stăteau cei doi voinici pedepsiţi pentru că se bătuseră ca ţapii.

Băiatul căruia îi venise rîndul se ridică şi el, dar rămase mut, ca un viţel la poarta nouă, şi cu ochii holbaţi, dar incapabil să bolborosească măcar primul vers al poeziei. Se părea că nici nu se atinsese măcar de această lecţie. După cîteva minute de sforţări, renunţă la orice încercare şi, ca şi cum ar fi vrut să-şi uşureze vinovăţia supunîndu-se de bună voie pedepsei, veni în faţa clasei şi se apucă de urechi, chiar în faţa lui Din Gul.

Băiatul care urma la lecţie nici nu mai aşteptă să-i facă învăţătorul semn şi se ridică în picioare. Apoi, de parcă ar fi fost cuprins de vraja vreunui demon, recită trei versuri. Al patrulea se lăsă însă mult aşteptat. Atunci se apucă şi el de urechi.

Tot aşa şi următorul, şi celălalt, şi cel de după el, fiecare băiat recita vreo două versuri sau cel mult trei şi apoi amuţea. Un singur băiat, cu o memorie mai ascuţită, izbuti să recite nouă versuri, dar nimeni dintre ceilalţi elevi nu se putu ridica la asemenea culmi extraordinare. În afară de această excepţie, toţi ceilalţi băieţi veniră şi se apucară de urechi. Între timp, cei care se apucaseră primii începuseră să tremure, apăsaţi de greutatea propriului lor fund, pe cînd alţii gemeau şi plîngeau, încît lacrimile li se uneau cu picăturile de sudoare.

Stînd jos, cuprins de milă faţă de colegii pedepsiţi, eram gata-gata să izbucnesc şi eu în lacrimi, văzînd

înţelegere pentru suferinţele lor. Adevărul era că starea mea nu se datora atît compătimirii pe care o încercam faţă de băieţi, cît temei să nu simt şi pe propria mea piele pedeapsa aplicată celorlalţi.

— Ia vină tu, măi mîncă-linte, fiu de om învăţat — strigă deodată învăţătorul, speriindu-mă. Eu eram cufundat în contemplarea suferinţei şcolarilor, făcînd legătura posibilă cu mine însumi. Ia, recită tu poezia dacă zici că ţi-ai făcut lecţiile acasă !

Cuvintele poemului aceluia despre mamă şi copil îmi stăteau neîncetat pe limbă încă de cînd începusem să-l maimuţăresc pentru prima dată pe Ganesh. De cînd le citisem cu tata din abecedar împuiasem cu ele urechile tuturor, şi cînd voiau să mă asculte, şi cînd nu voiau. De data asta însă eram aşa de uluit de spaimă, încît nu mă vedeam în stare să articulez măcar un sunet.

— Ia vină încoace şi apucă-te şi tu de urechi, măi copil de om învăţat — îmi porunci cu asprime învăţătorul.

La auzul acestor vorbe, împins parcă de un instinct de autoapărare, i-am spus învăţătorului că ştiu poezia şi m-am luptat din răsputeri s-o pornesc. De îndată ce m-am pus pe roate, cuvintele au început să curgă de-a valma şi am recitat poezia cu accente sentimentale şi cîntînd-o sîsîit, aşa cum mă deprinsesem datorită prea multelor alintări de acasă. Am şi sărit trei versuri — fapt pe care însă învăţătorul nu l-a observat — şi am cam stîlcit rostirea cîtorva cuvinte şi expresii, mai ales că pe vremea aceea aveam şi un fel de a vorbi ciudat şi repezit.

Din Gul îmi făcu semn să stau jos. El se ridică însă şi, punînd mîna pe unul din pantofii lui groşi, cu cuie de oţel, se duse pe la elevii care se ţineau de urechi, strigînd :

— Sus, sus fundurile, sus bucile, măgarilor, sămînţă de cîini ce sînteţi !

Trecu de cîteva ori printre şirurile de copii, lovindu-i pe spate cu talpa pantofilor pe cei care nu-şi ţineau fundurile ridicate destul de sus.

Eu mă reaşezasem, abia înăbuşindu-mi un oftat de uşurare. O clipă n-am putut să mai observ nimic din cele ce se petreceau în jurul meu. Eram hipnotizat parcă de fiorul succesului şi încîntat că învăţătorul nu observase lipsa celor trei versuri pe care le sărisem la recitare şi pe care mi le aminteam acum. Toate necazurile, chinurile şi suferinţele acelei dimineţi fuseseră izgonite din mintea mea şi mă simţeam năpădit de valuri de entuziasm şi de mîndrie.

— Ia vină-ncoace, pui de hindus — strigă învăţătorul, întrerupîndu-mi admiraţia pentru propria-mi importanţă şi smulgîndu-mă cu asprime de pe tărîmurile vagi, dar frumoase, ale vanităţii către care mă avîntasem.

M-am ridicat cam stîngaci, speriat, întrebîndu-mă ce nenorocire avea să se abată asupra mea.

— Trage-le cîte cinci palme băieţilor ăstora — mă îndemnă învăţătorul, după care le dădu băieţilor un ordin general: Ridicaţi-vă şi duceţi-vă la locurile voastre, măgarilor! Mîncă-linte ăsta micul o să vă dea de ruşine, ca să faceţi bine să vă pregătiţi mai sîrguincios lecţiile de mîine.

Perspectiva creşterii în importanţă a propriei mele persoane prin sarcina primită de a aplica băieţilor pedeapsa ordonată îmi producea într-o măsură oarecare fiori plăcuţi. Mi se făcuse totuşi inima mică de teamă. Pînă atunci nu mai dădusem o palmă nimănui, ba, chiar dimpotrivă, primisem eu palme într-una de la Ganesh şi uneori şi de la mama, cînd eram încăpăţînat.

— Du-te şi trage-le cîte cinci palme fiecăruia — mă îndemnă iar învăţătorul.

Apropiindu-mă de Dost Muhammad, nu mi-am putut lua inima în dinţi ca să-l pălmuiesc. Dădeam din colţ în colţ şi-mi tremurau buzele.

— Pocneşte-i! urlă Din Gul.

Am lovit faţa primului băiat. I-am tras o palmă, două, trei; i-am tras-o şi pe a patra şi pe urmă am trecut mai departe.

— Cinci — se răsti învăţătorul. Nu ştii să numeri? Te-nvăţ eu imediat!

M-am întors şi i-am mai tras o palmă lui Dost Muhammad. Apoi m-am dus la celălalt şi i-am tras şi lui cinci palme. Apoi m-am îndreptat către următorul. Era Ali, pentru că şcolarii erau aşezaţi după înălţime şi el era unul din cei mai înalţi din clasă.

— Să nu mă loveşti tare — îmi şopti Ali, privindu-mă cu o expresie pe jumătate rugătoare, pe jumătate ameninţătoare.

I-am tras patru palme uşoare, dar a cincea, împotriva voinţei mele, l-a nimerit peste ochi. Apoi m-am dus la următorul şi l-am pălmuit de cinci ori. Între timp, mîna îmi obosise, aşa că abia de mai atingeam feţele băieţilor.

— Opreşte-te ! Vino-ncoace ! strigă deodată învăţătorul.

M-am întors la el, crezînd că mă scuteşte de această sarcină neplăcută.

Numai că Din Gul avea cu totul alte gînduri. Jart-jart răsunară două palme pe obrajii mei. După ce mi le dădu cu sălbăticie, îmi spuse :

— Te-învăţ eu cît de tare trebuie să loveşti !

Am scos un ţipăt şi m-am prăbuşit la picioarele învăţătorului. Şiroaie de lacrimi îmi curgeau pe faţă, şi urma celor cinci degete ale învăţătorului pe obraji mă durea cumplit. Îmi fierbea sîngele în vine de indignare şi de teamă, de furie şi de durere.

— Văleu, mamă ! Văleleu mamă ! ţipam eu, zăcînd jos grămadă.

Ţipetele mele erau atît de cumplite, încît pînă şi învăţătorul s-a văzut pus în încurcătură. M-a ridicat, trăgîndu-mă de urechi, şi m-a împins la locul meu, spunînd :

— Ei lasă, lasă, că n-a murit mă-ta !

Apoi se ridică şi îi pocni el pe băieţii care nu-şi primiseră porţia de palme. Curînd, întreaga clasă răsuna de suspine, icneli şi urlete. Lacrimile curgeau în voie.

— Terminaţi cu plînsul, că altfel vă ard cîte trei beţe la fiecare — ne ameninţă învăţătorul. Acuma pregătiţi-vă să vă predau lecţia de azi.

În ziua aceea, cînd a sunat clopoţelul de ieşire, băieţii păreau grăbiţi să plece din clasă. Evident, nici

nu putea fi vorba să iasă din clasă înainte de a se îndepărta Din Gul, dar de cum au văzut că s-a întors cu spatele, ei s-au şi repezit la uşă.

Ajungînd la uşă, l-am aşteptat pe Ganesh să vină să mă ia. Dar de pe veranda unde se afla, împreună cu Dost Muhammad şi cîţiva băieţi mai mari, Ali m-a strigat:

— Vino-ncoace, cumnate, vino, măi mîncă-linte! Cum ai să ieşi pe poarta şcolii, am să-ţi arăt eu ce-nseamnă să-ţi pălmuiesti colegii.

Eram speriat la culme de această ameninţare neaşteptată şi am fugit înapoi să-l aştept pe frate-meu. Vederea lui Ali şi a bandei lui îmi producea o spaimă de moarte. Mă simţeam prins ca într-o cuşcă, singur, în clasa goală, şi aş fi dat oricît numai să vină Ganesh. Vorbele lor mi-au produs teamă şi o ură împotriva tuturor. La urma urmei, ce-i făcusem lui Ali, ca să mă aştepte acolo aşa ameninţător? I-am pălmuit pentru că mi-a poruncit învăţătorul, şi pînă la urmă am fost bătut şi eu, pentru că nu-i loveam destul de tare. Dar îmi aduceam aminte că Ali îmi purta pică încă de la escapada aceea pe care o făcusem împreună la Mian Mir.

„Nu-i nimic, o să vină îndată Ganesh, şi el o să mă apere", îmi ziceam eu în sinea mea.

Fulgerător, mi-am adus aminte însă că Ganesh era prieten cu Ali. În dimineaţa aceea mă ocărîse pentru că îi fusese teamă să nu se piardă de Ali în drum spre şcoală.

„Numai să ajung eu acasă şi îl învăţ eu minte, am jurat în gîndul meu. Am să-i spun tatii că Ganesh m-a ocărît şi că Ali a vrut să mă bată şi am să-i mai spun tatii şi despre învăţător. Da, am să-i spun despre toate astea. Şi n-am să mai vin la şcoală dacă e vorba să mănînc bătaie în fiecare zi..."

Doi băieţi mai mici au venit să mă compătimească.

— Haide — zise unul din ei, consolîndu-mă. Vino cu noi.

Bineînţeles, atitudinea lor m-a făcut să mă înduioşez pînă la lacrimi de propria-mi soartă.

Atunci şi-a făcut apariţia şi Ganesh. Văzîndu-l, am început să suspin.

— Hei, dar ce s-a întîmplat ? Ce este ? întrebă Ganesh.

— Învăţătorul i-a cerut să-i pălmuiască pe toţi băieţii — îi raportă unul dintre copiii care mă compătimeau — pentru că nici un şcolar n-a ştiut să spună lecţia. Cum nu i-a pălmuit destul de tare, a încasat şi el două palme de la învăţător. Şi, cînd colo, băieţii îl aşteaptă acuma ca să se răzbune pe el.

— Haide — zise Ganesh cu destulă timiditate.

Părea şi el cam încurcat.

M-am ridicat şi, apucîndu-l de deget, am ieşit frecîndu-mă la ochi cu pumnul stîng. Mă dureau de atîta plîns.

Ali şi cu ceata de băieţi dispăruse.

Ganesh mă zori să merg mai repede, spunînd că nu e nici o primejdie.

Cei doi băieţi buni care mă compătimiseră plecaseră acum la casele lor.

Ganesh şi cu mine am trecut pe la depozitul de lemne al lui Abdul Rahman, care se afla pe partea stîngă a şcolii, la marginea drumului care ducea la cazarma regimentului.

Cînd am ieşit pe un tăpşan, s-au repezit asupra mea Ali, Dost Muhammad şi alţi doi băieţi din neamul afghan, care ne pîndiseră dintr-o ascunzătoare.

— De ce ne-ai tras palme ? întrebă Ali, smulgîndu-mă din mîna lui Ganesh.

Am început să ţip, să mă zbat şi să-i lovesc cu picioarele, ca să scap.

Ali mi-a tras o palmă zdravănă şi tot aşa a făcut şi unul din afghani.

Eu am prins piciorul lui Ali şi mi-am înfipt adînc dinţii în el, întărind astfel reputaţia mea de buldog.

Ali se răsuci pe călcîie şi-mi trase un pumn groaznic în cap, în timp ce Dost Muhammad îmi dădu un picior în burtă.

Această din urmă lovitură mă făcu să mă-nvîrtesc ameţit, să mă clatin pe picioare şi să cad jos.

— Mai trage-i una — zise un afghan.

Ali se îndreptă spre mine, dar Ganesh îl ţinu la distanţă.

— Mai dă-i una ! Încă una ! strigau băieţii, în timp ce Ali scrîşnea din dinţi, abia stăpînindu-şi furia.

Ganesh se făcuse alb ca varul de frică şi protestă slab, umilindu-se în faţa lor.

Ordonanţa unuia din birourile regimentului, Lal Kurti, care venea de la cazarma englezească şi se îndrepta spre Malakand, unde staţiona regimentul nostru, îmi auzi ţipetele şi-mi veni în ajutor.

Ali şi cu banda lui o şterseră în pripă.

Soldatul îl recunoscu pe Ganesh, apoi şi pe mine, întrucît venea adesea acasă la noi, aducîndu-i tatii diferite mesaje de la birou. El mă scutură de praf şi mă duse în cîrcă pînă acasă, urmat de Ganesh, care, din informaţiile pe care i le dădea ordonanţei, părea să fie foarte înduioşat de soarta mea.

După multe urlete, ţipete şi suspine, cu atît mai exagerate cu cît vedeam că mă bucur de atenţia şi compătimirea salvatorului, m-am liniştit, bucurîndu-mă din plin de plăcerea pe care mi-o procura mersul în cîrca soldatului. N-a trecut mult şi am adormit, istovit de întîmplările acestei zile.

3

S-au mai scurs cîteva zile pînă mi-am putut reveni din emoţiile pricinuite de primul meu contact cu şcoala.

Revenirea la o stare normală a fost grăbită de bucuria şi plăcerea pe care mi le-a procurat tata făgăduindu-mi că mă va lua cu el la Delhi. Pleca acolo, împreună cu un detaşament al Regimentului 38 Dogra, ca să asiste la festivitatea încoronării regelui George al Angliei, şahinşahul Hindustanului, şi a soţiei sale, regina Mary.

Motivul pentru care tata a găsit cu cale să mă ducă acolo nu era numai dorinţa de a mă consola de necazurile întîmpinate la şcoală. El presupunea că înclinaţia

pe care o aveam pentru Anglia şi pentru sahibi va fi stimulată la vederea acestor înalte personalităţi. Într-adevăr, simpatiile mele faţă de Anglia creşteau cu o extraordinară repeziciune, de cînd vorbele spuse la întîmplare de mama îmi stîrniseră curiozitatea privitoare la doica mea, la zîna şi naşa mea, care se înapoiase în Anglia.

Sufletul năvalnic şi impulsiv al unui copil se înfierbîntă datorită oricărei fantezii, cît de vagi, de care se lasă legănat. Dar întreaga atmosferă a cantonamentului era dominată de sahibii albi, superiori şi suiţi în slăvile cerului. Ei duceau o viaţă de belşug în bungalow-urile izolate, separate ca printr-o cortină şi apărate de praf, de muşte şi de băştinaşi prin gardurile înalte, de lemn cîinesc. Sahibii aceştia ieşeau din cînd în cînd, îmbrăcaţi în haine elegante şi bine croite. Umblau tăcuţi şi misterioşi — nişte pete trandafirii şi roşii, un element necunoscut şi imposibil de cunoscut, despre care nu puteai afla cîte ceva decît din bîrfelile ordonanţelor, purtătorilor de lectici şi negustorilor. Eu creşteam repede şi începeam să deprind manifestările superficiale ale acestei situaţii de sahib, cu tenacitatea unui copil teribil.

La umbra unui chioşc, la o distanţă de vreo cincizeci de metri de casa noastră, fanfara regimentului, întocmai ca o adevărată orchestră, făcea repetiţii. Exersa dimineaţa, la prînz şi după-amiază. Dintru întîi m-a năucit zgomotul straniu al muzicii englezeşti. Apoi, cînd l-am convins pe Clayton să mă înveţe să citesc şi eu hieroglifele din cărţile după care cînta din flaut şi cînd am căpătat de la toboşar permisiunea de a bate toba cu mîinile, s-au deprins şi picioarele mele să bată ritmul valsurilor, foxtroturilor şi marşurilor. Parcă ar fi fost picioarele unui animal sălbatic. Trupul meu se legăna ritmic după muzica cîntecelor „Ce bine e acasă" şi „E un drum lung pînă la Tipperary", care constituiau piesele principale din repertoriul fanfarei noastre regimentale. Clarinetele, saxofoanele şi toate instrumentele de alamă şi abanos, cu forme atît de ciudate, mi se păreau strălucitoare şi lustruite, o adevărată minune. Iar Mishta Jones, capelmaistrul botezat după religia creştină, care

stătea în picioare pe o ladă şi flutura prin aer bagheta, descriind curbe în zigzag deasupra foilor volante, rînduite pe nişte pupitre de fier, era prea ridicol, şi în acelaşi timp interesant, ca să nu devină numărul favorit din repertoriul meu de mimă. Ţipetele mele ascuţite produceau o gălăgie necontenită, ca şi zgomotele infernale pe care le făceam lovind cu desperare într-un bidon gol de gaz, punînd pe foc toată casa.

Un alt spectacol îl alcătuiau soldaţii care făceau zilnic instrucţie sub comanda unor ofiţeri englezi şi indieni, pe terenurile de sport de lîngă casa noastră. Din cînd în cînd mai prindeam şi spectacolul inspecţiei vreunui sahib din conducerea regimentului, care venea să vadă în fiecare dimineaţă parada. Stăteam în faţa casei, cu mîinile subsuoară, căutînd primele raze ale soarelui de dimineaţă, şi priveam soldaţii, care făceau instrucţie şi gimnastică. Felul în care aceşti recruţi stîngaci şi greoi, îmbrăcaţi în cămăşi şi în pantaloni scurţi, nepotriviţi cu înfăţişarea lor ţărănoasă, erau făcuţi să scoată pieptul în afară, să ţină capul drept şi primeau lovituri peste picioare sau peste faţă dacă greşeau mă speria şi mă făcea să privesc ţintă la ei, ca un iepure, fascinat de cruzimea aspectelor desfăşurate sub ochii mei. Mişcările măsurate ale soldaţilor — oameni în toată firea — executate maşinal la comanda gradaţilor : „Pe loc repaus !", „Prezentaţi arm' !", „În linie cîte unul !", „Pas alergător !", „Stînga, drept, stînga !", mă amuzau atît de mult, încît voiam să devin şi eu soldat.

Mişcările bine puse la punct ale suplinitorului Lachman Singh şi ale elevilor săi, toţi în tunici şi pantaloni albi, la barele orizontale şi paralele, erau minunate şi te umpleau de admiraţie. Caracterul lor englezesc părea atît de mult deasupra meciurilor de trîntă în stilul băştinaş care se desfăşurau pe lîngă bazarul Sadar şi semănau în schimb atît de mult cu spectacolele graţioase, de înaltă măiestrie, ale trupei de la circul profesorului Ram Murti, la care fusesem dus, încît mă obseda şi dorinţa de a mă face artist de circ.

Firește, nici un spectacol nu putea fi mai pompos decît cel oferit de sahibii sosiţi pe biciclete sau pe „fisfisuri", cum le botezasem noi. Purtînd uniforme kaki

şi căşti coloniale, sau elegante costume de stofă albastră şi în cap cu pălării de pîslă, ei făceau impresie asupra noastră cînd îşi ştergeau, cu batista de mătase, sudoarea de pe frunte şi de pe gît. Şi ce parfum de tutun îi învăluia ! Privind de aproape feţele lor roşii şi ochii lor albaştri, eram plin de uimire şi admiraţie, lucru care-mi alunga teama ce o simţeam la început în preajma lor. Păreau blînzi, vorbeau rar şi aveau aerul veşnic zîmbitor. Tata ne ceruse pe toţi Dumnezeii să nu facem nici cel mai mic zgomot cînd ne aflam în apropierea lor, întrucît nu le place să fie tulburaţi. Mai bine să le facem de la distanţă o plecăciune şi să trecem mai departe. În comparaţie cu propriul meu neam însă, cu părinţii mei, cu soldaţii, cu muzicanţii, cu însoţitorii regimentului, cu băcanii de la bazar şi cu negustorii din oraş, aceşti sahibi englezi păreau atît de îndepărtaţi şi de romantici în ochii noştri, încît curînd m-a cuprins dorinţa de a fi aidoma lor, de a merge în Anglia.

Stăpînit de această dorinţă de a fi altfel decît eram, şi conştient de ceea ce ne deosebea, am venit într-o bună zi şi am rugat-o pe mama să-mi ia şi mie „o pălărie ca acelea pe care le poartă sahibii". Cu cumpătarea liniştită pe care i-o dădea conştiinţa valorilor din această lume, fără să o intereseze pretenţiile prosteşti ale copiilor, ea mi-a spus să nu-i bat capul şi să vorbesc cu tata. Cu încăpăţînarea şi perseverenţa unui copil obsedat de o dorinţă, l-am întrerupt pe tata din gîndurile lui, în timp ce se întorcea acasă de la birou, şi i-am spus cererea mea. Tata, făcînd haz, mi-a spus că dacă vreun sahib îşi va uita pălăria la birou, o s-o ia el şi o să mi-o dea mie. În felul acesta, cu o asemenea făgăduială vagă, a încercat să mă liniştească.

În aşteptarea împlinirii acestei dorinţe de a avea o pălărie occidentală, mi-am făurit imaginea unei vieţi englezeşti prin prizma căreia toate amănuntele existenţei de acasă păreau doar o robie chinuitoare, o perioadă trecătoare de trai modest, aidoma băştinaşilor, fără strălucire, luminat doar cînd şi cînd de vreo rază de exotism ce pătrundea în căminul nostru. Ochii mei priveau cu lăcomie pozele cu englezi îmbrăcaţi în tren-

ciuri, cu englezoaice în lenjerie fină şi cu copii de-ai lor îmbrăcaţi în uniforma colegiului Eton, cu echipament şcolar sau cu toate atributele vieţii englezilor din India — ghete, pantofi, pălării, pistoale, furculiţe şi cuţite, biciclete, motociclete, bîte de crichet şi toate celelalte obiecte pe care le puteam vedea în cataloagele-reclamă ale magazinelor Whiteway Laidlaw & Co. şi ale altor firme care invadau curierul ofiţerilor britanici, fiind trimise din Bombay, Calcutta şi Londra. Tata ni le păstra atunci cînd sorta dimineaţa corespondenţa şi o înmîna ordonanţei însărcinată cu distribuirea ei.

Aceste produse ale civilizaţiei occidentale îmi aprindeau atît de tare imaginaţia, încît mi-am alcătuit o adevărată lume de vis englezească, ce strălucea aievea, lume ce se bizuia tocmai pe aceste fleacuri şi mă includea şi pe mine, care umblam îmbrăcat în haine de hîrtie croite englezeşte şi dădeam porunci unor manechine de lemn de foc, de parcă aş fi fost englez sută în sută. Aceste dorinţe fierbinţi s-au adîncit curînd în labirintul minţii mele, m-au cufundat în culorile acestei fantezii, umplîndu-mă în aşa măsură, încît, deşi a devenit după aceea o înclinaţie mai puţin superficială şi mai conştientă, primele incursiuni în lumea visurilor au deschis desigur drum destinului meu ulterior.

Emoţia pe care mi-o producea perspectiva de a-l însoţi pe tata la Delhi, spre a-i vedea pe regele George şi pe regina Mary, căpăta o amploare şi mai mare datorită acestor visuri.

S-au terminat toate pregătirile în vederea plecării noastre la Delhi.

Tata, care foarte rar purta uniforma de sublocotenent „de culoare" la care îi dădea dreptul gradul, îşi scosese la iveală jacheta roşie, pantalonii albaştri de călărie şi moletierele şi le pusese pe toate la aer. Mai scosese din ladă şi un turban minunat, în culorile galben şi albastru, care reprezentau steagul Regimentului 38 Dogra. Apoi făcuse întregii case plăcerea de a da un spectacol sau, mai bine zis, o repetiţie generală în costume. Ne-a plăcut atît de mult înfăţişarea lui admirabilă, încît ne-am exprimat cu toţii dorinţa de a-l vedea purtînd mereu

această uniformă. Spectacolul acesta măreţ părea să se desfăşoare sub auspicii bune.

Eram foarte mîndru să-l văd pe tata în acest costum. Şi cu toate că, în ceea ce mă priveşte, doream să port un costum de tînăr englez, fusesem convins cu multă greutate să accept deocamdată o minunată eşarfă de catifea albastră, cu broderii de aur, o tichie din Peshawar şi ghete cu firet de aur, care însă îmi rămăseseră cam mici, de cînd fuseseră comandate, cu prilejul căsătoriei lui Harish.

Cu o zi înainte însă de data fixată pentru plecarea grupului de soldaţi, tata, suferind de tuse, s-a adresat spitalului regimental. Din greşeală, doctorul cel învăţat, Ghaseeta Ram, i-a dat în locul doctoriei de tuse o altă băutură, otrăvitoare. În seara aceea tata a căzut greu bolnav şi se credea că o să-şi piardă viaţa. A doua zi, detaşamentul de soldaţi a plecat fără noi la festivitatea încoronării.

Din fericire, însă, mama i-a dat un vomitiv puternic, care constituia remediul ei unic pentru toate bolile. Într-adevăr, în felul acesta a reuşit să-i spele stomacul de otravă.

Tot din fericire, şi încă din multă fericire, tata s-a înzdrăvenit fără o convalescenţă prea lungă, aşa că a avut timp să ajungă la Delhi cu trenul special care pornea în ajunul încoronării, cu generalul comandant al brigăzii din Nowshera şi cu cadrele de conducere ale brigăzii. Eu am fost dat în grija unei ordonanţe din vagonul oamenilor de serviciu, ca nu cumva să se descopere un asemenea act de indisciplină cum era aducerea unui copil indian în acelaşi tren cu „gen'ralul".

Am dormit toată noaptea, istovit de încordarea în care stătusem, suferind pe de o parte cumplit de nerăbdarea de a ajunge la Delhi, dar pe de altă parte covîrşit de teama pe care o pricinuise boala tatii — teama că nu voi mai pleca — şi apoi de hotărîrea neaşteptată de a merge, totuşi. Dimineaţa, ordonanţa care mă avea în grijă m-a acoperit cu o pătură, ca să nu mă vadă vreun sahib. Prin urmare, tot ce-mi amintesc din această lungă călătorie este groaza pe care am căpătat-o de „gen'rali" şi de „col'nei".

Realitatea este că din vizita la Delhi nu-mi pot aminti decît spaimele pe care mi le-a provocat — spaime de tot felul.

N-am fost dus la cantonamentul rezervat pentru odihna detaşamentului regimental, situat undeva în oraşul de corturi albe, care se întindeau ca o pînză pe kilometri întregi în jurul Delhiului. Tata s-a temut ca nu cumva să fie bătătoare la ochi prezenţa mea şi ca nu cumva sahibii să-l ocărască pentru că a adus un element atît de nepotrivit în mijlocul unei festivităţi atît de măreţe. Vedeam o mulţime de copii de englezi, aduşi cu trăsuricile împreună cu guvernantele lor, dar mie mi se spusese întotdeauna să-i consider ca pe nişte mici sahibi, făpturi alese, pe care nu trebuie nici măcar să-i atingi, ca nu cumva să le murdăreşti hainele sau să-i molipseşti de vreo boală. Fireşte, oraşul alb deveni pentru mine un lăcaş minunat al zeilor, în care erau îngăduiţi să intre doar marii sahibi albi şi puţinii aleşi din suita lor. Ca aspect exterior, nu-mi plăcea de loc funcţionarul Haveli Ram, prietenul cel gras şi zbanghiu al tatii, care îşi făcea slujba la secretariat. Îi fusesem, totuşi, încredinţat, pentru că avea copii, şi aceştia erau consideraţi a constitui o tovărăşie mult mai sănătoasă pentru mine decît soldaţii din detaşamentul Dogra.

Sentimentul de singurătate în mijlocul acestor străini mi-a tăiat mereu elanul, micşorîndu-mi plăcerea produsă de spectacolul încoronării de la Delhi, deşi o curiozitate atît de lacomă ca a mea nu putea fi înăbuşită cu una cu două. Ochii mei atotvăzători, care nu osteneau niciodată de a privi şi de a iscodi, sorbeau toate aspectele învălmăşelii şi înghesuielii din oraş, se hrăneau pe săturate cu priveliştea imenselor pavilioane ce străluceau în soarele viu din dimineaţa aceea răcoroasă. Le vedeam pe toate pe cînd înaintam, împreună cu cel ce mă avea în grijă, într-un docar, pe drumul neted, îmbibat din plin cu ţiţei, mărginit de straturi de crizanteme şi de pajişti verzi, prin curţile cu porţi uriaşe ale taberelor de prinţi şi de boieri, mai strălucitoare, mai ameţitoare şi mai uriaşe decît tot ce văzusem pînă atunci.

Cînd eram încă în drum spre oraş, s-a auzit răsunetul unor bubuituri a nenumărate tunuri, aşezate pe undeva.

Haveli Ram m-a asigurat că nu e vorba de altceva decît de o manifestare tradiţională — sînt salvele de tun care salută sosirea suveranilor.

— Aşa cum îl salută şi pe sahibul „gen'ral" la Nowshera, unchiule ? l-am întrebat eu.

— Sigur că da, dar aceste salve sînt un salut în cinstea celui mai mare „gen'ral" de pe lume, padişahul rege George — răspunse el, şi ca să nu mă mai sperii, adăugă : Uită-te, tunurile sînt în fortul de colo.

Am privit în direcţia arătată de învăţatul Haveli Ram, dar un abur plutea la o mică înălţime deasupra oraşului de corturi şi mai departe ; iar automobilele sforăitoare, ce treceau în mare grabă pe lîngă trăsura noastră, ridicau atîta praf, încît îţi întunecau vederea. Curînd însă soarele risipi ceaţa uşoară care plutea la mică înălţime şi atunci se văzu fortul.

— I-am lăsat pe verii tăi cu şcolarii de colo — zise Haveli Ram, arătîndu-mi pîlcuri de turbane galbene, trandafirii, verzi şi portocalii, cocoţate pe poarta oraşului. Am să te las în grija lor şi ei au să te ducă după aceea acasă.

La un moment dat, docarul se opri, învăţatul îi arătă unei santinele un permis de liberă-trecere şi, gîfîind, mă cără printr-o străduţă lăturalnică, şi apoi pe scările în spirală ce urcau pe stîlpi pînă în vîrful porţii. Acolo se aflau băieţii lui : Shambu, un şcolar oacheş, de vreo doisprezece ani, care purta ochelari cu ramă groasă, şi celălalt fiu, Krishna, tizul meu — un copil urît, deşi avea o înfăţişare de îngeraş. Avea aproximativ vîrsta mea.

Resentimentul meu faţă de Haveli Ram, stîrnit de considerente estetice, se transformă într-o ură nefirească împotriva fiilor lui, cu atît mai mult cu cît şi aceştia, foarte fuduli de turbanele trandafirii pe care le purtau, m-au tratat ca pe un intrus — a cincea roată la căruţă, o anexă incomodă.

Pe cînd stăteam acolo printre şirurile lungi de copii din sud, care ciripeau şi sporovăiau cît îi ţinea gura, mă simţeam singur şi nenorocit. Suferinţele pricinuite de foame şi faptul că eram despărţit de tata îmi sporiră

starea de tulburare ; am început să plîng şi să urlu cum rar mai făcusem vreodată.

Procesiunea oficială începuse cu mult înainte, şi învăţătorul care comanda detaşamentul de elevi cu turbanele trandafirii veni să se răstească furios la mine, pentru că nu strigam şi nu fluturam steagurile sărbătoreşti ale şcolii. Asprimea lui m-a făcut să ţip şi mai tare, tocmai în acest moment delicat în care se impunea ca toată lumea să arboreze o faţă zîmbitoare. Ţipetele mele l-au speriat pe învăţător, şi atunci el s-a străduit să-mi găsească un loc bun, de unde să pot îmbrăţişa cu privirea toată scena în curs de desfăşurare. Cu toate acestea, eu am continuat cu încăpăţînare să suspin şi să gem fără sens.

Cu ochii înceţoşaţi de lacrimi — ochi speriaţi şi obosiţi de atîta privit — am văzut, peste cîteva ceasuri, procesiunea precedată de o imensă panoplie. Portalele pe sub care se trecea aveau o înfăţişare nobilă şi erau împodobite cu ţesături în fir de aur şi argint, cu hîrtie colorată şi pînză de steaguri. La început s-au perindat, pe dinaintea ochilor noştri, infanteriştii în marş ; după ei, bateriile de artilerie ; au trecut, apoi, sprintenii călăreţi din regimentele de cavalerie, şi la urmă o trăsurică urmată de sunetele unei muzici zgomotoase. Învăţătorul îi îndemna pe băieţi să aclame. Eu nu fusesem instruit cum anume să rostesc saluturile. Şi, la urma urmei, eu eram preocupat de ceea ce trebuia să fac pentru a-l distinge pe cel mai mare „gen'ral" din lume, pe padişahul rege George, dintre toţi ofiţerii cu pene la pălărie, care îşi tot struneau armăsarii ca să meargă la pas şi salutau mereu cu mîna ridicată. N-am izbutit să-l văd, în schimb am dat cu ochii, doar o clipă, de acea culme a strălucirii englezoaicelor — am văzut-o pe regina Mary. Şedea într-o trăsurică deschisă, înconjurată de o mulţime de maharadjahi şi vizitii. Purta o pălărie mare cît un coş cu flori multicolore, iar însoţitorii ei aveau turbane de culoare turcoaz şi lungi tunici albe. Călăreau pe armăsari negri, care erau acoperiţi cu nişte cergi albe ca spuma laptelui, dar din piele.

— Cine dracu mai e şi nenorocitul ăsta ? întrebă învăţătorul după trecerea procesiunii, care fu atît de scurtă, de parcă nici n-ar fi fost.

Fiii lui Haveli Ram erau prea snobi ca să recunoască faptul că mă au în grijă, ba chiar, atunci cînd profesorul i-a mînat pe copii ca pe o turmă la uşa care dădea pe scări, unde au primit o porţie de dulciuri şi medalia încoronării, m-au lăsat în voia soartei, acolo unde mă aflam.

Părăsit astfel, şi ruşinat pentru că toţi băieţii mă arătau cu degetul, am început să suspin şi mai tare.

Am rămas o vreme pe loc. Apoi mi-am dat seama că dacă nu mă duc să-i găsesc pe verii mei, n-am să pot să mai ajung la casa unchiului Haveli Ram.

Atunci am început să fug, cuprins de panică, după ei.

Omul care avea sarcina împărţirii bomboanelor şi medaliilor mi-a dat şi mie o porţie.

Am luat-o şi apoi m-am grăbit jos pe scări. Era însă cu neputinţă să mergi repede în zăpăceala aceea, mai ales că eram înconjurat de băieţi voinici. A trebuit să cobor şi eu purtat de curent, cu viteza melcului, aşa cum se scurgeau toţi oamenii. În întunericul de sub bolta porţii, cineva mi-a smuls bomboanele din mînă şi a fugit. Simţind coşuleţul cu frunze gol, am început iarăşi să plîng. Mai erau şi alţi copii care o păţiseră la fel, aşa că toată bolta răsuna de bocete. A venit îndată un învăţător şi a început să se răţoiască la noi, aşa că ne-am învălmăşit repede pe scări, rostogolindu-ne, căzînd, plîngînd şi strivindu-ne unul pe altul.

Ajuns în stradă, am început să alerg încolo şi încoace, uitîndu-mă la feţele băieţilor, ca să-i recunosc pe Shambu şi pe Krishna, pe care de fapt nu-i mai văzusem decît o singură dată, şi anume în ziua aceea. A fost imposibil, deoarece mă mişcam anevoie printre zecile de mii de oameni care mergeau grăbiţi şi zăpăciţi în toate părţile. Tras încoace şi împins încolo, gata să fiu călcat de mulţimea de oameni din sud — cei cu picioarele negre şi cu încheieturile ciolănoase — m-am văzut pierdut într-o lume ostilă şi am început iarăşi să urlu.

Un poliţist a pus mîna pe mine şi m-a întrebat de ce plîng şi al cui sînt. Amănuntele pe care i le-am dat nu i-au folosit la nimic. Măcar că în India toţi oamenii se cunosc între ei, acest poliţist nu auzise nici de funcţionarul Ram Chand din Regimentul 38 Dogra şi nici de funcţionarul Haveli Ram din Delhi şi Simla. Totuşi, poliţistul mi-a ţinut cîtva timp tovărăşie, m-a convins să mănînc nişte pîine prăjită şi griş, m-a mai consolat, mi-a admirat hainele şi mi-a pipăit podoabele. Apoi m-a predat unui argintar mic şi gras şi s-a îndepărtat.

Ajuns la capătul sforţărilor de tot felul, zdrobit de oboseală şi de supărare, am aţipit pe scîndurile prăvăliei argintarului, aşternute peste tot cu covoare şi perne.

În după-amiaza aceea, Haveli Ram a intrat într-o mare panică; m-a căutat înnebunit pretutindeni şi, pînă la urmă, după o serie de investigaţii prin bazar, a ajuns şi la prăvălia argintarului. Acesta m-a predat pe jumătate adormit rubedeniei. Unchiul care avea sarcina să-mi poarte de grijă m-a cărat acasă, ţinîndu-mă pe umăr. Am picat tocmai la timp, ca să luăm cina.

Masa era bogată şi bună. Îmi păstraseră porţia de la prînz şi, întrucît soţia lui Haveli Ram era plecată, fata lui m-a spălat pe faţă, s-a jucat cu mine şi s-a purtat în general foarte drăguţ.

Chiar şi verii mei s-au arătat ceva mai prietenoşi acum şi au imaginat tot felul de jocuri cu care să mă distrez. Eu însă eram foarte obosit şi somnoros şi ochii mi se închideau; sub pleoapele trase mi se perindau tot felul de apariţii îngrozitoare de şerpi şi scări. Nu mi-am venit de-a binelea în fire decît a doua zi dimineaţa.

Auzind de tata, m-am înveselit şi înviorat, am băut ceai fierbinte cu biscuiţi şi am pornit cu unchiul Haveli Ram şi cu verii mei să asistăm la festivităţile din oraş.

Automobilul se strecura prin labirintul complicat al bazarelor, claxonînd într-una, pentru a-i împrăştia pe oamenii sprinteni şi pitoreşti din sud. Maşina se strecura pe după porţi şi pe sub arcade, care acum, după ceremonia de ieri, păreau părăsite şi neglijate. În sfîrşit,

am ajuns să vedem o scenă care mi-a rămas adînc întipărită în minte :

În faţa unei estrade înalte, unde noi, cetăţenii cei mai privilegiaţi, eram rînduiţi în şiruri organizate pe un tăpşan neted, înfierbîntat de soare, se aflau două amfiteatre uriaşe, care alcătuiau un cerc vast. De o parte a cercului se afla un baldachin măreţ, păzit de gărzi înarmate.

Deodată au răsunat trompetele şi tobele, care mi-au stîrnit amintirea plăcută a sunetelor auzite în copilărie. Din taberele din jurul oraşului au început să înainteze în marş detaşamentele de soldaţi.

— Trebuie să fie şi tatăl meu printre ei — am zis eu mîndru, gata să sar în picioare.

Dar unchiul m-a ţinut pe loc şi i-a stăpînit şi pe copiii lui, care, foarte curioşi să afle cît mai multe, puneau tot felul de întrebări şi arătau cu degetul la cele ce vedeau.

Eu nu mai îmi puteam lua ochii de la călăreţii care înaintau cu lăncile sclipind în soare şi de la detaşamentele de infanteriştii care fluturau steagurile regimentale în vîntuleţul înviorător al acelei dimineţi. Apoi îmi atraseră atenţia artileriştii cu uniformele lor în culori vii, strălucind splendid. Din marea de feţe care se foiau neîncetat în tribunele înţesate de lume, eu îmi holbam ochii, atent, uluit de strălucirea armatei, mîndru că şi tatăl meu face parte din ea şi căutîndu-l din ochi cu credinţa naivă că el, care pentru mine era eroul dimineţii, avea să se ivească în curînd — un uriaş răsărind deasupra celorlalţi uriaşi. Doream doar să treacă pe undeva pe lîngă baldachinul unde se aflau copiii britanici, căci, în naivitatea mea, nu-mi dădeam seama că tata era doar un biet funcţionar indian, cu grad de sublocotenent, şi că nici vorbă nu putea fi să-l pui în aceeaşi oală cu măreţii sahibi !

Cu mare zarvă veniră rajahii şi maharadjahii, învăluiţi în faldurile hlamidelor lor de catifea şi mătase, împodobiţi cu tot felul de bijuterii scînteietoare, cu diamante, rubine şi safire. Şoaptele pluteau din gură în gură prin mulţimea de cetăţeni — că ăla e cutare şi ălălalt e ra-

jahul cutare, şi ăla are atîtea neveste în haremul lui şi cutare număr de elefanţi în grajduri.

Îşi făcură apoi apariţia fanfarele combinate ale întregii armate indiene, cîntînd un marş care înăbuşi toate şoaptele. Muzicanţii aveau aerul că vor să pregătească mulţimea pentru primirea viceregelui. În sfîrşit sosi şi acest zeu. Trena mantiei sale o ţineau copiii prinţilor, îmbrăcaţi în haine de aur şi cu turbane înpodobite cu egrete. Hlamidele strălucitoare ale acestora depăşeau, ca strălucire, frumuseţea veşmintelor tuturor copiilor pe care-i mai văzusem cîndva în viaţa mea.

Acum atmosfera devenise foarte încordată şi întreaga asistenţă părea, în aşteptare, că şi-a oprit respiraţia.

O caleaşcă oficială, trasă de patru cai, cu surugii îmbrăcaţi în stacojiu şi încadrată de călăreţi, pluti uşoară ca o adiere de vînt, fără nici un zgomot, şi atunci, din locurile în care se aflau marii sahibi, maharadjahii şi celelalte oficialităţi, izbucniră urale. Prin mulţime străbătu o şoaptă :

— Padişahul şi cu regina.

— Sînt apăraţi de umbrele de aur, aidoma zeilor de odinioară — observă unul dintre privitori.

— Are bijuterii ! spuse altul.

— E gol de la genunchi în jos ! repetă un al treilea.

Dar bubuiturile artileriei, care trăgea într-una salve de salut, acoperiră comentariile, şi cele două pete colorate se văzură intrînd în arenă ; publicul se ridică în picioare şi făcu plecăciuni adînci, în timp ce demnitarii băteau din palme.

Padişahul şi cu soţia lui se înclinară în faţa spectatorilor, apoi zăboviră o clipă lîngă estradă, pînă fu înălţat un uriaş steag englezesc. Operaţia aceasta miraculoasă era făcută cu ajutorul funiilor şi al scripeţilor.

Cînd steagul flutură în vînt, desfăşurat de pe catargul înalt, strălucirea argintie a săbiilor goale umplu de licăriri arena. Săbiile erau înălţate în semn de salut şi fanfarele combinate ale armatei aruncau în văzduh valuri de muzică sonoră, asurzitoare.

— El de ce îşi ţine pălăria în cap, dacă ceilalţi sahibi şi-au scos-o ? am întrebat eu izbit deodată de acest aspect nefiresc al festivităţii.

— Ssst ! făcu Haveli Ram şi mă ameninţă uşurel cu degetul.

Deodată răsună un cîntec de trîmbiţă care îmi umplu inima de şi mai multă frică. Apoi, din mijlocul fanfarelor combinate, se făcu auzit un puternic bubuit de tobe, care răspîndi sunete înfundate, asemănătoare cu acelea pe care am avut prilejul să le aud la Nowshera, la înmormîntările sahibilor.

Padişahul, care între timp se aşezase, se ridică acum, să ţină o cuvîntare.

Mulţimea nu putea să înţeleagă accentele răguşite, sforăitoare ale limbii engleze, aşa că pe colină se răspîndeau valuri de şuşoteli curioase.

— Piatra aia roşie de la pălăria lui e diamantul Koh-i-Noor — îi spuse un sikh unchiului Haveli Ram. A aparţinut maharadjahului Ranjit Singh, înainte ca englezii să biruie neamul Sikh la Aliwal. Bunica regelui ăstuia a şterpelit-o de la micuţul maharadjah Duleep Singh, pe care şi l-a făcut fin...

— Este cea mai strălucitoare nestemată a coroanei britanice — constată unchiul Haveli Ram.

— De ce ? m-am amestecat eu.

— Ssst ! mă reduse iarăşi la tăcere Haveli Ram, întrucît mai mulţi inspectori de poliţie se plimbau călări în sus şi în jos, silind lumea să păstreze o tăcere respectuoasă.

Curînd, adormitoarea cuvîntare a regelui George se sfîrşi. După o scurtă pauză izbucniră uralele demnitarilor. Apoi rajahii şi maharadjahii înaintară, unul cîte unul, ca să aducă omagiile lor şahinşahului.

Mulţimea începu să-şi piardă răbdarea din cauza acestei ceremonii fără sfîrşit, aşa că şoaptele, bîrfele, vorbăria erau în floare. Pînă şi inspectorii de poliţie, care se plimbau călări de-a lungul şi de-a latul mulţimii, nu mai puteau să ne stăpînească.

E adevărat că indienii sînt un popor de nestăpînit. Asta am înţeles-o mai tîrziu, cînd m-am făcut mare, aflînd că purtarea urîtă a mulţimii la festivităţile de la

Delhi a făcut cea mai proastă impresie guvernului britanic. S-a spus că nu numai mulțimea, dar chiar și unul dintre prinți, maharadjahul din Baroda, a fost nerespectuos cu regele-împărat, pentru că, deși s-a închinat înaintea lui, i-a întors spatele cînd s-a retras, ținîndu-și capul sus, în loc să fi mers de-a-ndăratelea cei zece metri reglementari, cu fața la rege și cu capul plecat. Tata a zis că în special ofițerii erau supărați de lipsa de disciplină observată la festivitate.

În cele din urmă, padișahul ieși de sub baldachin și se înfățișă în toată splendoarea sa mulțimii adunate.

— Sfîntul ni se arată ! Vai ce priveliște ! șoptea mulțimea, și un fior de încîntare și emoție îi cutremură pe spectatori.

Fanfarele tunară un cîntec asurzitor.

Urmară țipetele zgomotoase și stăruitoare ale trompetelor și bubuiturile înfundate ale tobelor. Și iarăși notele ascuțite ale trompetelor, după care se auzi o voce :

— Sahibul Lat ! Vorbește viceregele !

— Ce zice ? întrebă un spectator, făcîndu-și mîna pîlnie la ureche.

— Zice că se mută capitala de la Calcutta la Delhi.

— Ce-a zis ? Ce-a zis ? Se dă pămînt ?

— Ce tot zice ?

— N-aud bine ! !

Crescu iarăși babilonia glasurilor ; de data aceasta vorbele erau înăbușite, întrebările se adresau numai în șoapte, apoi unii dintre spectatori începură să se înalțe în vîrful picioarele și să-și gurguțe capetele peste ceilalți ; din spate se ridicară proteste. Curiozitatea și interesul mulțimii învinsese buna ei creștere. Eu, copil fiind, nu vedeam din toate acestea decît partea amuzantă.

În sfîrșit, viceregele își încheie cuvîntarea și fanfarele intonară imnul regal englez, acoperind zarva glasurilor mulțimii.

— Vreau să mă duc să-l văd pe tata — am spus eu. E acolo.

Și m-am repezit prin tribună, ca să ajung la locul unde se desfășura parada.

Unchiul Haveli Ram a reuşit să mă prindă însă înainte de a fi sărit chiar în braţele autorităţilor. Silit de temperamentul meu vijelios, s-a hotărît să mă conducă la tabăra tatii... Cînd m-a ridicat în braţe, privirile ochilor lui saşii s-au oprit asupra braţelor mele goale. Brăţările de aur pe care-l rugase tata să mi le scoată şi să le păstreze cu grijă — şi pe care unchiul, păzitorul meu, uitase să le strîngă înainte de a mă lăsa cu băieţii lui în ziua anterioară — dispăruseră.

— Unde-ţi sînt podoabele ? mă întrebă el, tremurînd de spaimă.

Între timp, ajunsese să-i fie lehamite de mine din pricina atîtor neplăceri pe care i le făcusem.

Inima mi se făcuse cît un purice şi pe loc mi-am închipuit că tata mă va bate aşa ca pe fratele meu mai vîrstnic, Harish, cînd s-a jucat cu băieţii gunoierilor din Lahore. Şi numai gîndindu-mă că va trebui să dau cu ochii de tata am început să plîng. Aveam acum toate motivele să nu mai fiu atît de nerăbdător ca de obicei să ajung la el.

Dar, bineînţeles, n-aveam încotro şi trebuia să mă duc, deoarece lui Haveli Ram îi părea foarte rău de întîmplare şi se simţea oarecum vinovat de lipsa podoabelor.

Ceea ce era mai îngrozitor decît toate era că tata, care se simţea într-o minunată dispoziţie şi se arăta foarte încîntat după ce participase la ceremonie, a fost încîntat să mă vadă, m-a sărutat şi m-a mîngîiat cîntîndu-mi cîntecelul „Grozăvel, Grozăvel, băieţel". Dar cînd unchiul Haveli Ram îl trase deoparte şi-i spuse cum stă povestea cu podoabele care lipsesc, faţa lui se întunecă.

Toată bucuria, toată mîndria, toată încîntarea pe care o simţise datorită sporirii prestigiului său prin participarea la ceremonia încoronării, în cadrul detaşamentului regimentului — toate acestea au fost înecate de trista veste a pierderii brăţărilor mele de aur. Îi păru cumplit de rău că m-a luat cu el. Pe de o parte îi era frică de ministrul de finanţe — mama — care şi aşa spunea că omul ei e neatent cu bijuteriile şi cu banii, iar pe de altă parte era amărît că, avînd venituri mici, ţinea mult la bunurile adunate cu greu, privîndu-se de

plăceri şi de satisfacerea anumitor nevoi. De asemenea, în ciuda argumentelor pe care le aducea mintea sa logică, era înclinat să atribuie nenorocirea influenţei pe care o avea asupra mea planeta Saturn, sub semnul căreia se zicea că m-am născut ; el considera această tristă întîmplare ca o prevestire de alte necazuri rezervate nouă în viitor.

Dar prestigiul său, pe care şi-l considera sporit fiind unul dintre cei care se cheamă că slujesc în armata maiestăţii sale regelui-împărat, săvîrşi adevărate minuni. Mi-am dat seama de asta pentru că, după ce m-a ocărît şi m-a alintat, rînd pe rînd, obligîndu-mă să-i înşir toate necazurile îndurate din clipa în care mă pierdusem de el, a şi bănuit, cu mintea lui ageră, cam la cine puteau fi brăţările. Împreună cu cîţiva soldaţi din detaşamentul cu care venise la festivitate, se înfiinţă la prăvălia argintarului. Găsindu-l pe negustor, îl întrebă dacă îl cunoaşte pe poliţistul care mă lăsase în paza lui. Negustorul auzise, de bună seamă, de chipul brutal în care se fac anchetele la poliţie, dar n-auzise, desigur, de metodele şi mai drastice întrebuinţate de armată cînd era vorba să fie cineva anchetat. Înainte de a fi apucat măcar să răspundă la întrebare, însoţitorii tatii, soldaţii, au şi tăbărît pe el. Omul se muie imediat şi, blînd ca un mieluşel, se oferi să vină printre poliţişti şi să-l arate pe cel în cauză. El ştia că acel gardian face de obicei serviciu la porţile oraşului. În India, armata se împăunează cu credinţa că este superioară poliţiei, în special datorită faptului că solda ostaşului e mai mare decît cea a poliţistului, iar uniforma acestuia nu-l avantajează de loc din punct de vedere fizic.

În faţa grupului de soldaţi, poliţistul, obişnuit să apere cu multă grijă proprietatea, se dovedi un mare iubitor al adevărului şi al cinstei. El zise că pusese brăţările la păstrare, încredinţîndu-le unuia din strada cutare, numărul cutare, deoarece se temea să nu le pierd cumva, ştiind doar că sînt atîţia pungaşi, huligani şi cerşetori în Delhi, veniţi acolo cu ocazia încoronării. Atît el cît şi inspectorul local de poliţie ne-au tratat pe toţi ca oaspeţi şi nici în ruptul capului n-au vrut să ne lase să plecăm pînă ce n-am consumat lapte şi dulciuri pe soco-

teala lor. Vardistul a fost de o politeţe neasemuită şi s-a oferit să se ducă singur să scoată brăţările de la negustorul care le păstra. Se pare că din greşeală argintarul şi apucase să le răsucească şi să le taie, ca să le apere de primejdia ruginirii.

— Aurul — l-a asigurat el pe tata — se păstrează mai bine în blocuri mari decît prelucrat în podoabe.

Eu, unul, n-am uitat acest sfat niciînd. De atunci încoace, însă, nu mi s-a mai întîmplat să pun pe mine vreo bijuterie de aur.

4

Dacă, potrivit horoscopului vieţii mele, întocmit de învăţatul Pandit Balkrishan după numeroase almanahuri astrologice, mă găseam într-adevăr sub influenţa lui Saturn, atunci tata se afla probabil sub influenţa unei planete şi mai ghinioniste, mama sub influenţa unei stele şi mai rele, iar fraţii mei, Harish, Ganesh şi Shiva, sub una din cele mai proaste constelaţii. O serie întreagă de incidente s-au ţinut lanţ de noi, lovindu-ne atît în parte, cît şi pe toţi membrii familiei. Aparenta perioadă de fericită linişte, de care-şi închipuiau părinţii că s-au bucurat odinioară, nu s-a mai repetat niciodată, cu toate că timp de ani de zile mama a încercat să-l îmbuneze pe Mangal, un spirit rău, dăruind în fiecare marţi untdelemn bărbierului. Pe diavolul cel ticălos, Shukar, căuta să-l cîştige de partea noastră invitînd la masă cîte un brahman în fiecare vineri.

La cîteva zile după întoarcerea noastră de la Delhi, tata a intrat deodată în goană în bucătărie, venind din odaia în care stătuse pînă atunci, potrivit obiceiului său, învelit într-un şal şi citind gazeta. Agitat la culme, el o anunţă pe mama că s-a întîmplat ceva îngrozitor.

— S-a descoperit o bombă în preajma casei viceregelui — zise el. Se spune că ar fi fost pusă acolo pentru a-i ucide sau răni pe englezi... A murit însă numai un

soldat indian, care a dat cu piciorul în bombă, crezînd că e o minge de fotbal...

— Cine crezi tu că a făcut chestia asta ? întrebă mama, aşa, într-o doară, fără să fie cu nimic tulburată.

— Se bănuieşte că a fost pusă acolo de nişte răsculaţi bengalezi, care se împotrivesc mutării capitalei Indiei de la Calcutta la Delhi. Guvernul crede că există o conspiraţie de mari proporţii, care ţinteşte nimicirea stăpînirii britanice asupra Indiei.

— Aha ! făcu mama.

— În ziar scrie că printre conjuraţi se află şi agitatori cunoscuţi încă de pe vremea tulburărilor care s-au înregistrat după aplicarea planului lordului Curzon de dezmembrare a Bengalului. Mai sînt bănuiţi şi membrii organizaţiei Arya Samaj.

— Şi de ce găsiţi că-i atît de grozavă toată povestea asta ? întrebă mama liniştită. La urma urmei, englezii ăştia merită să fie trataţi chiar aşa, că prea s-au îngîmfat de nu le mai poţi ajunge nici cu prăjina la nas! Oamenii ăştia n-au nimic sfînt, şi nici ruşine n-au. Gîndeşte-te numai cum i-au măcelărit pe cei din neamul sikh. Tata şi-a pierdut jumătate din pămînt cînd ei i-au răsplătit pe trădători. Ăştia sînt nişte cîini care-şi mănîncă stăpînii !

— Ah, eşti o proastă — zise tata, enervîndu-se. Samajul acela...

— Va să zică a fost prins un membru al organizaţiei Arya Samaj ? întrebă mama.

— Nu, deocamdată au prins numai un bengalez, un oarecare Rash Behari Ghosh — îi răspunse tata. Dar în curînd vor aresta şi membrii organizaţiei Samaj.

— Asta nu ne priveşte cîtuşi de puţin — zise mama. Nu cumva ai făcut şi tu ceva ?

— Tare eşti proastă — zise tata încruntîndu-se. Eu sînt preşedintele organizaţiei Samaj din Sada. Şi oamenii ăştia de la munte, sau Chattar Singh şi ceilalţi, caută mereu un pretext ca să mă denunţe sahibilor. Doar ştii cît sînt de invidioşi. N-ar fi imposibil ca ei să otrăvească minţile sahibilor.

— Eu nu văd de ce-i rău să fii în organizaţia Samaj — constată mama. La urma urmei se ştie doar

că te-au făcut preşedinte deoarece şi-au dat seama toţi învăţaţii ăia că tu eşti mai rezistent la băutură decît ei. Şi doar nici unul din voi nu face acolo ceva mai rău decît să joace cărţi sau şah sau să meargă împreună cu alţii să asiste la recitalul de dans al unei curtezane... Să nu crezi că eu nu ştiu ce se petrece acolo...

— Femeie, nu eşti în toate minţile ? Organizaţia are idealuri înalte, pe care i le-a făurit întemeietorul ei, învăţătorul Dayanand.

— Băutura şi femeile probabil ! îi replică, pornită, mama.

— Ba nu — protestă tata. Învăţătorul Dayanand ne-a determinat să ne întoarcem la înţelepciunea Vedelor. Era un om care avea ceva în cap. Le-a cerut hinduşilor să nu se mai închine la idoli...

— Auzi, ce om nelegiuit !

— Bineînţeles, tu ce era să zici, proastă cum eşti. De unde să ştii tu că el era împotriva superstiţiilor, împotriva căsătoriilor făcute încă din copilărie şi împotriva sistemului castelor ? El dorea ca noi să reînviem gloria străvechii Aryas !

— Şi bănuiesc că mai sprijinea şi îmbrăcămintea de modă nouă, nu ? spuse mama, devenind ironică.

Asta ne-a făcut pe noi, copiii, să rîdem, pentru că, deşi, cum se înţelege de la sine, nu puteam pricepe tot ce se vorbea, ştiam că funcţionarii engleziţi, cînd ţineau sfat, purtau guler şi cravată.

— Nu mai băga idei dintr-astea prosteşti în capul copiilor — zise tata, supărîndu-se pe mama. Tu ştii că a trebuit să mă alătur lor măcar ca să-mi păstrez rangul în cadrul regimentului şi ca să fiu şi eu printre oamenii cu scaun la cap din bazarul Sadar. La urma urmei, noi ne tragem dintr-un neam umil de arămari şi purtăm de-a pururi semnul neclintit al acestei frăţii. Şi-apoi, ce poate face un om după orele de serviciu, dacă nu să se ducă la vreun club ?

— Să-ţi fie de cap, cu toate că ai părul cărunt ! zise mama cu asprime. Datorită părului cărunt, toată lumea îţi zice „unchiule" şi poţi să-ţi faci de cap cu băutura şi cu femeile oricît vrei, la adăpostul popularităţii de care te bucuri printre indienii învăţaţi şi engleziţi şi

printre negustorii cu prăvălii în bazarul Sadar. Grozav conducător şi-au mai găsit cînd te-au ales pe tine!

— Nu te prosti — zise tata. Guvernul ne consideră că am fi un cuibar de intrigi şi de revoltă. Ştii doar că şi Lalla Lajpat Rai face parte din organizaţie. Şi chiar şi Ajit Singh, cu faimosul *Pagari Sambhal Ohe Jata*...

Mama începu să cînte în bătaie de joc cîntecul *Pagari Sambhal Ohe Jata* — un imn revoluţionar al ţăranilor, care-i cheamă pe bărbaţii ţării să ţină capul sus şi să-şi păzească turbanul, deoarece acesta este în India simbolul demnităţii integrale.

Tata nu-i mai spuse nimic şi se îndepărtă, desperat de lipsa de înţelegere pe care o întîlnea la mama.

În dimineaţa aceea nu şi-a mai făcut obişnuitele exerciţii cu halterele şi a plecat la birou fără să mănînce.

În casă, atmosfera devenise deodată încărcată de tensiunea electrică pe care o stîrnise panica tatii.

În după-amiaza aceea s-a întors de la birou plîngîndu-se de friguri şi de dureri de oase. Cinci zile a zăcut la pat.

Într-un fel, boala i-a prins bine, deoarece l-a împiedicat să se mai ducă în oraş şi să se expună bănuielii că s-a consultat cu organizaţia suspectă sau cu vreunul din membrii ei.

Dar înainte de a se fi stins neliniştea tatii privitoare la urmările atentatului aceluia cu bombe, s-a mai întîmplat ceva care nu l-a lăsat să doarmă, l-a tulburat profund şi a aruncat asupra casei întregi umbra teroarei. Înainte, casa răsuna de ţipetele şi rîsetele noastre, ale copiilor, de vocea tunătoare a tatii şi de rugăminţile şi certurile mamei.

Ce s-a întîmplat? Într-o bună zi, nişte afghani au coborît de pe dealurile domoale care-şi încovoaie spinările dincolo de cazarma noastră. Se înveşmîntaseră în aşa fel, încît arătau ca o turmă de vaci şi de capre rătăcite, cînd ceaţa rece se lasă deasupra albiei rîului. Această albie desparte cazarma de dealuri. Se spunea că afghanii au legat vreo cîţiva soldaţi care făceau de santinelă la corpul de gardă, le-au pus căluşe în gură, au

furat şaptezeci de carabine din magazie şi apoi s-au făcut nevăzuţi printre dealuri.

— Cît de viteji sînt cîinii ăştia care-şi mănîncă stăpînii ! exclamă mama.

— Nu-i mai lăuda, că s-ar putea să te audă cine ştie cine — o avertiză tata morocănos.

— Ei şi ? Cu mine s-au purtat întotdeauna ca nişte fraţi. Eu am trecut şi la miezul nopţii pe sub pod şi ei m-au lăsat în pace, fără să se încrunte măcar.

— Isprăveşte odată, proasto, c-o să te mai audă cineva. Să nu dea Dumnezeu să tragă cu urechea vreun soldat ori vreun sacagiu, că nici nu ştii cum se lăţeşte vorba. Şi nu uita că de nimic nu se teme guvernul mai mult ca de o bombă bengaleză sau de o năvală a triburilor din nord-vest pe meleagurile astea.

— Atunci, ia să-mi spui de ce pun mîna englezii pe pămînturile altora ? întrebă mama, care nu uitase încă pornirea tatălui ei împotriva uzurpatorilor străini ce dăduseră pămîntul lui unui văr — trădătorul Harbans Singh.

— Asta e drept — zise tata. Asta e drept că au acaparat pămînturile altora. Dar dă-ţi şi tu seama că dacă aşa au început să facă, acum nici vorbă să se lase, şi atîta vreme cît sînt aici le e frică. De aceea e staţionat şi regimentul nostru tocmai aici, în mijlocul acestei pustietăţi pietroase. Şi tot din pricina asta poliţia a făcut pichete de pază pe fiecare petec de drum de la frontieră. Pe vremuri, întreaga regiune era cu mult prea îndepărtată pentru cucoanele albe şi pentru copiii lor, şi abia în ultima vreme au început să mai dea pe-aici.

— Dar ce anume îi sperie aşa de rău ? întrebă mama, cu înţelepciunea şi bunul simţ sănătos al ţăranului. Au doar atîţia soldaţi şi atîtea puşti, iar băieţii afghani numai o flintă-două, şi alea întocmite de ei, acasă.

— Tu nu-nţelegi, Sundariai, că ei n-au izbutit niciodată să-i supună pe vaziri, pe mohmanzi şi celelalte triburi — explică tata. Pe lîngă asta, lor le e frică şi de ruşi, pentru că ei zic că padişahul ălora rîvneşte la ţara noastră bogată.

— Eu habar n-am de padişahul ruşilor, dar oricum cred că ei ar putea să dea şi cîteva fărîmituri afrizilor

şi vazirilor şi vreo cîteva zdrenţe acolo, în loc să-i tot hăituiască şi să-i vîneze. Asta ar trebui să facă aceşti „generoşi" englezi. Se ştie doar că săracii nu atacă decît cînd îşi înfige foamea colţii prea tare într-înşii, pe cînd bogaţii îi împilează pe sărmani numai aşa, ca să-şi arate puterea.

— E adevărat că afghanii sînt un popor minunat, dacă li s-ar permite să trăiască ca lumea — încuviinţă tata. Sînt mîndri şi capricioşi: acuma scapără de violenţă, acuma se îmblînzesc. Oricum, trebuie să recunosc că sînt prieteni foarte devotaţi şi cine s-a învrednicit să primească din partea lor o caldă strîngere de mînă poate avea toată încrederea într-înşii. Dar cînd îţi sînt duşmani e prăpăd.

— Da, sînt duşmani teribili ai englezilor, da' parcă cine nu e ? zise mama.

— Dar şi tu, şi eu, şi oricine ştie că ei vor s-o ţie mereu în zîzanii, s-o ţie tot aşa generaţie după generaţie. Şi pe urmă sînt fanatici.

— Ei îşi respectă religia şi de aceea urmează învăţătura sfinţilor — îl contrazise mama. Dar cînd maharadjahul nostru, Ranjit Singh, i-a cucerit, ei s-au împrietenit cu noi.

— Sînt o gloată înflăcărată şi-i mai scoate din minţi şi felul în care se înveşmîntă, cu turbane cu creastă. Şi pe urmă le place să tragă cu arma fără nici un fel de socoteală !

— Da, dar ei ştiu să toarcă şi să ţească o mătase minunată ! îl întrerupse mama.

— Haide, haide, ce te-a apucat acuma să-i lauzi atîta ! şuieră tata printre dinţi. Pe dealurile astea ne pîndesc tot felul de primejdii, parc-am fi într-un viespar. Şi, colac peste pupăză, gen'ralul ăla cu capul sec a mai poruncit să facem şi un marş pe o rută complicată ! Guvernul englez a vrut să-i impresioneze pe toţi pîrliţii, arătîndu-le că şahinşahul Hindustanului s-a încoronat la Delhi. Şi acuma uită-te că au stîrnit un viespar întreg.

— Atuncea n-au decît să culeagă roadele gîlcevii lor cu afghanii — zise mama, curăţind mai departe lintea.

— Taci din gură ! izbucni tata. Sahibii regimentului umblă păziţi de soldaţi înarmaţi şi poartă revolvere la

şold. Întreaga brigadă s-a pornit să-i caute pe vinovaţi, tot ţinutul e în panică şi tu vorbeşti aiurea. Te rog să nu te împingă păcatul să pălăvrăgeşti în felul ăsta cu Gurdevi, pentru că aia fără doar şi poate o să te spună lui Chattar Singh.

Dar mama nu se lăsa cu una cu două şi era greu să-i stăpîneşti ardoarea revoluţionară. „Măicuţa" Gurdevi se legase mai strîns de mama după incursiunea oamenilor din tribul afghan, deoarece casa lor era chiar alături de corpul de gardă. De aceea, cînd a venit pe la noi, mama a stat cu ea la taifas, iba chiar cred că a reînnoit tratatul de prietenie dintre ele, întărindu-l mai ales prin bîrfeli pe seama soţiei doctorului Ghaseeta Ram, de la spitalul regimentului.

Tata suferea din pricina acestor stări tulburi mult mai intens decît majoritatea oamenilor. Asta se datora pe de o parte faptului că, mai des decît oricare altul din cadrul regimentului, el venea în contact cu sahibii de la birou deveniţi din ce în ce mai agresivi şi mai prost dispuşi, şi pe de altă parte faptului că în sarcina sa cădea şi citirea noilor ordine care soseau în fiecare dimineaţă de la cartierul general al armatei. Şi apoi, datorită gesturilor sale largi şi amabile, el cultivase prietenia cu afghanii din împrejurimi, în cursul diferitelor perioade de staţionare a regimentului pe graniţă. Le compunea petiţiile şi scrisorile de care aveau nevoie — o amabilitate pe care ei o răsplăteau trimiţîndu-ne coşuri cu fructe, ouă proaspete, cîte un val de postav sau uneori chiar şi o oaie întreagă, cu prilejul vreunei sărbători de-a lor.

Zile întregi, neliniştit, tata se străduia să găsească vreo urmă de zîmbet pe feţele sahibilor, ca să se asigure astfel că ei nu-l bănuiesc de lipsă de loialitate. Din cauza temerii că cineva — împins fiind de invidie — ar putea să-l calomnieze, trăia într-o permanentă agitaţie: se temea de oricine ar fi putut să meargă şi să verse în urechile sahibilor venin. De aceea se străduia să-şi strîngă cît mai mult legăturile cu diferiţii prieteni pe care-i avea în regiment.

La cîteva sute de metri depărtare de casa noastră locuia comandantul indian al regimentului, maiorul

Garka Singh Bahadur, care şedea de obicei în curte, înconjurat de subalterni. Tata trecea zilnic pe la el, să-l salute.

Garka se comporta totdeauna în chip cordial cu tata şi asta datorită faptului că pe vremuri, bazîndu-se pe calitatea sa de „colonel din umbră", părintele meu l-a ajutat să ajungă repede din carabinier la înaltul său rang actual. Greoiul militar hindus, a cărui faţă ar fi semănat cu un cap de leu dacă coama nu i-ar fi fost îndreptată sub bărbie, arătînd ca un barbişon de ţap, îi rămăsese prieten credincios. Simţind nervozitatea tatii, porunci să fie servit cu lapte fierbinte. Uneori venea chiar şi acasă la noi, pentru a-l înveseli şi a-i da curaj. Ne aducea bani şi bomboane, nouă, copiilor, iar mamei îi trimitea fructe şi legume.

Întorcîndu-se de la birou, tata căuta totdeauna să se mai întîlnească cu un alt om cu trecere, Holdar Surjan Singh, sublocotenentul de intendenţă — un ins atît de gras, încît făcuse nişte ochi mici ca de porc şi, cînd răsufla, pîntecele său uriaş semăna cu nişte foale. Surjan fusese leat cu tata, şi acesta îl numea „vechiul lui camarad". Intraseră în acelaşi an în regiment şi tata îl striga din depărtare, glumea cu el, îl înţepa în joacă cu degetul în burtă şi uneori stăteau la taifas ceasuri întregi. De aceea, el ni s-a arătat îndatoritor, şi faptul că se bucura de o influenţă uriaşă în cadrul regimentului constituia un mare avantaj pentru noi. Totul se întemeia pe simpatia ce o stîrnea în rîndurile soldaţilor înfăţişarea sa comică. Era foarte popular cu oamenii care se strîngeau în jurul său, atraşi de veselia pe care o iradia şi de hohotele sale de rîs.

Uneori îl vedeam pe tata stînd de vorbă cu învăţatul Jay Ram — preotul-şef al regimentului. Era un om foarte îngrijit, cu faţa rasă. Altminteri, preotul era viclean, ca majoritatea celor din tribul lui, şi totodată un tip destul de dubios. Cine ştie din ce pricină, invidios poate de situaţia tatii, încercase, pe vremuri, să-i micşoreze trecerea de care se bucura pe lîngă ofiţerii britanici, încercînd tot felul de intrigi cu gradele şi funcţionarii indieni ai regimentului. Unii din aceştia

îi purtau tatii pică pe ascuns : ofiţerii indieni, pentru că hîrtiile lor nu fuseseră înaintate ; funcţionarii englezi, pentru că tata era superiorul lor imediat şi, prin urmare, o piedică în calea avansării lor, atîta vreme cît rămînea în slujbă şi nu se pensiona. Dar pentru că pînă la urmă ei tot de tata depindeau ca să-şi poată face treburile, n-au îndrăznit să se declare pe faţă împotriva lui. Preotul Jay Ram se lăsa uşor măgulit şi renunţa multă vreme la manevrele sale răutăcioase dacă recurgeai la contraintrigi sau dacă îl invitai la vreun ospăţ sau la vreun parastas.

Un fel de seismograf menit să-l facă pe tata să fie liniştit sau tulburat îl constituia comportarea lui babu Chattar Singh, conţopistul intendentului — un „moşulică" a cărui faţă era acoperită aproape în întregime de o barbă albă. În ciuda discuţiilor dintre tata şi mama, care se purtau pe ocolite, ca să nu înţelegem noi şi să nu ne înstrăinăm astfel nici de el, nici de Gurdevi, am aflat că Chattar Singh constituia primejdia cea mai serioasă pentru tata, deoarece el aspira la postul de furier-şef al regimentului. Se pare că aştepta doar să se ivească primul prilej favorabil pentru a-l înlătura pe tata. Numai că toată forţa ambiţiei lui Chattar Singh se vedea năruită datorită faptului că poseda în chip cu totul imperfect tainele limbii engleze. Cînd o vorbea, nimeni nu-l înţelegea, deoarece cuvintele i se rătăceau prin barbă. Englezeasca tatii fusese mult îmbunătăţită, ba chiar cu totul pusă la punct, prin cursurile urmate cu reverendul James Furber, directorul şcolii misionarilor de la Amritsar. Scria foarte bine în această limbă, deoarece în toate după-amiezile de vară şi în serile de iarnă îşi împrospăta mereu cunoştinţele citind cărţi englezeşti.

Şi totuşi, Chattar Singh nu înceta să constituie o ameninţare posibilă. Acuma tata încerca să fie cît mai amabil cu conţopistul comandantului gărzii, strigîndu-l pe numele mic, alintîndu-l, plecînd la plimbare cu el şi vorbindu-i vag de posibilitatea de a se pensiona peste vreo cinci sau zece ani. Mama o cultiva în mod activ pe soţia lui Singh, mironosiţa de Gurdevi, care uneori

se ţinea la distanţă de ea, întrucît nu numai că îşi însuşise cauza soţului, dar nutrea şi o nemulţumire personală, că nu putea face copii, şi pizmuia pîntecele roditor al mamei. Şi totuşi Gurdevi era în vizită cu mama, ba chiar aceste vizite se succedau mai des de cînd cu incursiunea afghanilor. Din partea ei nu trebuia să avem nici o teamă. Eram în al nouălea cer de fericire, întrucît primeam cu toţii cîte „ceva bun" din două surse — şi din cutia mamei, şi din cea a „măicuţei" Gurdevi.

Mai erau şi alţii din regiment care trebuiau cultivaţi ca să nu provoace ostilitate împotriva noastră: era Siraj-Din, armurierul regimentului, pe care tata îl poreclise Tamerlane, datorită faptului că acest fanatic mahomedan, cu barba vopsită cu lemn cînesc, şchiopăta de cînd căzuse din tren călătorind spre front în cel de-al treilea război împotriva afghanilor; apoi era Hanumant Singh, directorul şcolii regimentale, un tînăr înalt şi grav, al cărui fel distant de a se purta nu făcea prea uşoară întreţinerea unei prietenii şi a unei intimităţi cu dînsul; mai era apoi şi Ghaseeta Ram, un tip de linge-blide, supt şi infect. Venise de la cîmpie şi izbutise, dînd din coate, să ajungă din laborant de farmacie doctor. De fapt era ataşat la Regimentul 44 de artilerie, însă avea suficientă trecere în cantonament încît să provoace suspiciuni dacă s-ar fi apucat să şoptească unuia şi altuia vorbe potrivnice unui om a cărui popularitate în organizaţia Arya Samaj el o invidia. Şi mai erau şi alte vipere în această lume îngustă în care toţi se străduiau să bage intrigi pentru a se da bine pe lîngă sahibi şi a creşte în ochii lor, căpătînd astfel favoruri şi prestigiu.

Tata se frămînta în fel şi chip, gîndindu-se la eventualităţile unei descreşteri a prestigiului său pe lîngă sahibi; la masă, mai totdeauna discuta aceste probleme cu mama şi tonul său era teribil de grav şi de speriat; începuse să sufere de o adevărată manie a persecuţiei, din pricina căreia zile întregi umbla numai cu faţa încruntată. Aşa se face că ajunsese să se poarte cu noi, copiii, cînd foarte tandru, cînd violent la culme.

Tensiunea a mai slăbit într-o oarecare măsură în ajunul Crăciunului, cînd la noi acasă a sosit o ordonanţă cu un coş de fructe şi cu o cutie misterioasă, care purta adresa „Lui Groznicel, Grozăvel şi Grăunţel". Erau trimise de colonelul Longdon, comandantul regimentului.

Bucuria tatii la această surpriză nu mai cunoscu limite. El socotea că fără doar şi poate acest dar constituie un semn al bunăvoinţei „col'nelului" faţă de el. Alerga prin curte zîmbind, rîzînd, izbucnind în strigăte entuziaste :

— Haideţi, băieţi, veniţi să vedeţi ce v-a trimis sahibul colonel Longdon !

Ganesh şi cu mine am lăsat baltă lecţiile pe care le făceam în odaia de zi şi am alergat într-un suflet la tata, înghesuindu-ne şi îmbrîncindu-ne. Acuma aşteptam, plini de nerăbdare, să se deschidă cutia care ne era adresată mie, lui Ganesh şi frăţiorului Shiva. Cînd, în sfîrşit, s-a desfăcut pachetul, ne-am repezit cu lăcomie asupra lui, fără să mai aşteptăm să fie date la o parte paiele. Numai cu ocări şi porunci a izbutit tata să salveze lucrurile din mîinile noastre. Dar pe noi era greu să ne stăpînească cineva şi, de aceea, sub cuvînt că ajutăm la despachetare, am început să despărţim paiele de conţinutul cutiei.

Curînd, printre degetele noastre nerăbdătoare s-au ivit nişte jucării.

Mai întîi şi întîi am dat cu ochii de piesele unui tren mic. Tata l-a învîrtit cu cheia şi i-a dat drumul să meargă. Priveliştea m-a încîntat atît de tare, încît am început să ţip de bucurie, trezindu-l pe frăţiorul cel mic ; apoi a ieşit la iveală priveliştea minunată a unei păpuşi frumoase, cu faţa trandafirie şi ochii albaştri. Mama mi-a spus că ea reprezintă imaginea viitoarei mele mirese. La auzul acestor cuvinte, am început s-o strîng în braţe nevoie mare şi nici în ruptul capului nu i-am mai dat voie lui Ganesh s-o atingă măcar, darmite să se joace cu ea ; în cutie se mai afla o statuetă reprezentînd un elefant, o alta reprezentînd o cămilă, precum şi o lebădă de ceară.

Întrucît aceste lucruri veneau de la zeul zeilor, sahibul „col'nel", am început mai tîrziu să ne închinăm la ele ca la moaştele unor sfinţi — sau, în orice caz, nu eram prea departe de practicarea unei asemenea veneraţii. Pe mine m-au încîntat atît de mult jucăriile, încît curînd era să apară şi reversul medaliei: nu mă mai puteam bucura de loc de ele, deoarece tot timpul mă ciondăneam cu Ganesh în privinţa dreptului de proprietate. Bineînţeles, s-ar fi putut să nu existe nici un pic de îndoială în această problemă, întrucît eu eram copilul răsfăţat, marele scandalagiu, „Grozăvel", copilul elegant. Dar de îndată ce am izbutit să le smulg din mîna fratelui meu, a venit mama şi mi-a spus că vrea să le păstreze nevătămate pentru ceremonia specială, legată de ofrandele aduse zeilor. Ea considera că este absolut necesar să îndeplinească acest ritual, pentru ca jucăriile primite în dar să răspîndească în casa noastră şi mai multă bunăstare.

— Dă-mi-le mie! Le vreau! Sînt ale mele! strigam eu cu încăpăţînarea unui copil răsfăţat şi încercam să le smulg din mîinile mamei.

— Nu te mai prosti! Stai liniştit şi ai să le capeţi iarăşi, după ce va termina mama ceremonia — strigă tata, încuviinţînd planul de sfinţire a jucăriilor. Asta deoarece, în ciuda apartenenţei sale la societatea iconoclastă Arya Samaj, care căuta să reînvie cultul simplu din epoca Vedelor, tata, ca mai toţi hinduşii, nu era un om cu o credinţă foarte bine pronunţată. El încuviinţa toate ceremoniile pe care le oficia mama şi toate sărbătorile pe care ea le ţinea cu credinţa habotnică a unei ţărănci naive.

Eu m-am dat înapoi, dezamăgit şi întristat, învins tocmai în clipa în care izbutisem să obţin victoria asupra fratelui meu. În această stare de spirit m-am apucat să călăresc pe căluţul de lemn...

În seara aceea, tata s-a liniştit şi s-a înviorat. A pus deoparte „The Civil and Military Gazette" pe care o citea, faţa lui s-a luminat într-un zîmbet de automulţumire, apoi s-a acoperit pe picioare cu şalul alb ca

laptele, împletit în casă — după obiceiul său de a se învelì, ca să-i ţină de cald, în timpul iernii, care de altfel nu era cine ştie ce friguroasă. Se lăsă apoi pe spate, în largul lui, sprijinindu-se de perna de pînză groasă, lipită de zidul văruit. De acolo, fîşia de lumină a lămpii metalice se lăsa palidă pe podeaua acoperită cu un covor de bumbac, formînd un fel de pată. Şi el stătea de parcă ar fi contemplat, cu un uşor sentiment de siguranţă şi multă uşurare, picturile înrămate. Ele reprezentau frumuseţi din înalta societate, purtînd rochii lungi şi pe cap diademe. Mai erau şi reproduceri de portrete de lorzi şi lady în costume de vînătoare, cocoţaţi pe cai frumoşi şi urmaţi de haite întregi de cîini. De asemenea, caricaturile pe care le tăiase din nişte numere vechi ale publicaţiilor „Tatler" şi „Bystander". Le găsise pe la popota ofiţerilor, le adusese acasă şi le lipise pe pereţi.

— Tare de treabă om e col'nelul ! îi spuse el mîndru mamei. Apoi continuă : Şi să ştii tu că darurile astea pe care ni le-a trimis în coşuleţ sînt o palmă dată tuturor duşmanilor mei. Acuma n-au decît să mă bîrfească atît cît or pofti, pentru că eu îi am pe sahibi de partea mea. Şi chiar şi membrii organizaţiei Arya Samaj n-au decît să şi-o păstreze. Eu, unul, am slujit în toţi anii aceştia guvernul şi n-am de gînd să trădez pîinea pe care am mîncat-o... Ia să gustăm şi noi din fructele alea...

Şi el privea lacom la coşuleţ, de parcă în viaţa lui n-ar mai fi văzut asemenea bunătăţi. Realitatea este că de fapt el nu-şi permitea decît arareori un asemenea lux ; din copilărie fusese întotdeauna ţinut deoparte de plăcerile vieţii, de către o mamă bătrînă şi meschină. La rîndul lui, fiind un om foarte chibzuit, nu cumpărase niciodată mîncăruri scumpe. De aceea rareori aveam fructe în casă, în afară de cazul cînd mama se ducea după tîrguieli şi cumpăra pe un preţ ieftin nişte banane trecute sau cînd cineva ne făcea cadou cîte un coşuleţ.

— Acum aşteaptă niţel — zise mama ieşind din camera ei şi intrînd în bucătărie. Eşti nerăbdător ca un copil.

Şi mama aduse o tavă care-i servea drept altar, cu incrustaţii reprezentînd chipurile diferiţilor zei. Se afla acolo şi zeul Krishna, îmbrăcat în albastru. El era patronul meu, deoarece cu numele lui fusesem botezat. Zeul cînta din fluier, stînd cu picioarele încrucişate alături de zeiţa Radha. Era acolo şi Ganesh, ciudata zeitate cu cap de elefant, care reprezintă înţelepciunea şi bogăţia. Cu numele lui fusese botezat fratele meu mai mare. Apoi venea Vishnu. Era şi mesia Isus, răstignit pe un mic crucifix, pe care mama îl ceruse de la o călugăriţă. Altă incrustaţie reprezenta un Budha de alamă, aşezat pe o frunză de lotus. Mai era o fotografie mare a lui Aga Khan, despre care mama zicea că este încarnarea lui Krishna, Vishnu şi Rama laolaltă. Mai adăuga mama că el este şeful sectei Ismailiţilor, care pretindeau că se trag din neamul profetului Mahomed şi era zeul de casă al oamenilor din casta noastră, a arămarilor. Mai erau şi alţi zei mai mici, toţi bine lustruiţi şi rînduiţi unul după altul, învăluiţi acum în fumul de tămîie pe care o aprinsese mama. Cartea hindusă de rugăciuni *Bhagavad Gita,* evanghelia sectei Sikh, *Tapji,* o carte de rugăciuni englezească, şi un exemplar simbolic din *Coran* îşi dădeau întîlnire, sau mai degrabă se înghesuiau una într-alta, gata să cadă de pe tipsie, mai ales că darurile sosite de la bungalow-ul colonelului Longdon erau şi ele puse la loc de cinste pe verandă.

— Ho-ho ! Ha-ha ! rîse tata. Ironia lui fusese stîrnită de faptul că mama s-a necăjit pentru că n-a obţinut ceea ce dorea, atunci cînd s-a rugat de zei. Ia uitaţi-vă, băieţi ! Priviţi ! Mama voastră a început să se ţicnească !

Mama părea că nici nu-l bagă în seamă şi, mormăind rugăciuni şi invocaţii, cădelniţînd înaintea icoanelor, deasupra jucăriilor şi fructelor, îşi împreună mîinile şi-şi afundă capul în ele, într-un acces de adoraţiune a zeilor.

— Ha-ha ! rîse iarăşi tata, pe jumătate încurcat şi pe jumătate răutăcios. S-a scrîntit de tot. Se închină în

acelaşi timp şi lui Isus mîntuitorul, şi lui Vishnu, şi lui Krishna, şi *Coranului*, şi *Tapjiului*... Nu e în toate minţile, băieţi. Nu e în toate minţile, zău aşa!

Mama continuă să-şi murmure invocaţiile. Cînd şi cînd pălea, tulburată de ironiile tatii, alteori zîmbea intimidată şi stingherită. Apoi, în simplitatea ei jignită, ajunsese aproape să lăcrămeze.

— Nu vrei să-mi dai laptele cald, înainte de a începe rugăciunea? o întrebă tata. Dă-mi, te rog, şi o bucată din cozonacul pe care l-a trimis sahibul. Pe urmă n-ai decît să faci ce pofteşti.

— Bine — răspunse mama obosită. Dar ar trebui să-ţi fie puţină frică de Dumnezeu. Ar putea să se abată asupra ta blestemul cerurilor, pentru că ai îndrăznit să-ţi baţi joc de rugăciunea mea. Dacă propria ta credinţă n-a fost decît un mijloc de a ajunge la cîrma organizaţiei Arya Samaj, pe care ai părăsit-o după aceea ca un fricos, de îndată ce-ai aflat că acest lucru nu e pe placul guvernului, te rog cel puţin să-i laşi pe alţii să se roage, atunci cînd doresc!

— Şi tu crezi că procedînd aşa eşti religioasă? o întrebă tata. Cum e cu putinţă să te închini lui Vishnu şi în acelaşi timp să împodobeşti cu flori *Coranul* şi pe *Gita*, pentru ca apoi, cu mîinile împreunate, să te rogi lui mesia Isus?

— În spatele tuturor acestora este un singur şi acelaşi Dumnezeu — ripostă mama cu vocea nesigură.

— Îmi dai şi mie odată laptele? zise încetişor Ganesh, pentru ca să arate că e de partea tatii. Vreau să mă culc, că nu mai pot de somn.

— Poftim, uite laptele — zise mama, pierzîndu-şi răbdarea.

În doi timpi şi trei mişcări, turnă cîte o porţie de lapte din cratiţă în ceştile late de bronz. Apoi încărcă vreo cîteva farfurii cu fructe şi dulciuri şi le aşeză dinaintea noastră.

Tata îşi sorbi laptele, horpăind zgomotos şi umplîndu-şi mustaţa de caimac. Clipea din ochi şi gîlgîia de rîs. Ai fi zis că, cu fiecare îmbucătură pe care o lua

din bunătăţile de pe masă, îşi afirma triumful asupra duşmanilor.

Mama ieşi din odaie şi trecu în bucătărie.

Cînd tata termină cu cina, anunţă că se duce la culcare.

Ganesh se strecură în urma lui.

Eu am rămas să mă joc singur cu jucăriile, stăpîn deplin pe situaţie.

— Du-te şi tu la culcare, Krishna — mă îndemnă mama cu vocea tristă, înecată de lacrimi.

M-am întors către ea şi am văzut că-şi ascunde faţa în şorţ. „Dar ce s-a întîmplat, mamă ?" aş fi vrut s-o întreb. În loc de a articula aceste cuvinte, am izbucnit însă în plîns.

Bănuiam că nu atît dispreţul pe care i-l arătase tata faţă de credinţa ei o făcea să plîngă, cît teama pe care i-o inspira. Era probabil convingerea că tatii îi lipsea ceva — prea bine nu ştiam ce anume — dar asta făcea ca adeseori omul să ni se înfăţişeze morocănos şi arţăgos.

— Nu pot dormi fără tine, aşa că te rog vino şi tu — i-am spus.

Între timp mă hotărîsem de partea cui aveam să fiu în această dispută care se ivise între părinţi.

În trecut îl considerasem întotdeauna pe tata ca pe un erou. În schimb de mama mi-era întrucîtva frică, deoarece ea stătea la rugăciune cu ochii închişi şi întreaga ei atitudine era încordată. Mie în aceste împrejurări mi se părea distantă şi detaşată de lume, de parcă nici n-ar mai fi fost mama, ci o persoană urîtă, de pe cealaltă lume. Şi idolii ei aveau un aer prea sinistru. Eu ziceam că sînt umbrele rele ale zeilor, care se îndeamnă să o smulgă pe mama de lîngă mine. Acuma însă mă simţeam legat de ea cu o dragoste care era simplă şi neclintită, frumoasă şi tristă. Am cuprins-o cu braţele pe după gît, în timp ce ea plîngea în tăcere. Eu mă lipeam de căldura chinuită a feţei ei oacheşe. Atunci, zeii se făcură nevăzuţi...

Cam în vremea aceasta am început să observ o schimbare evidentă în purtarea tatii față de noi toți. Întregul său fel de a fi devenise mai aspru și mai reținut. Repezea pe oricine îndrăznea să-l contrazică. Poate că adulmecase iarăși vreo conspirație pusă la cale de dușmani împotriva lui sau poate că era vorba, pur și simplu, de o proastă dispoziție trecătoare. De unde înainte avea obiceiul ca după cină să stea în tovărășia noastră, să ne mediteze, ajutîndu-ne la lecții, și să se comporte ca un șef al familiei adunată în jurul vetrei, acum începuse să lipsească seara de-acasă. Sîmbăta și duminica pleca la Peshawar sau la Amritsar, sau își lua chiar cîteva zile concediu, ceea ce o întrista teribil pe mama. Adeseori la culcare plîngea pînă ce adormea. Iar cînd tata era cu noi, domnea în toată casa o atmosferă de oprimare tulbure, imprecisă ca un nor întunecos care naște bubuitul tunetului.

Pe atunci nu cunoșteam pricinile acestei schimbări. Mai tîrziu am aflat că ea era în legătură cu atmosfera încordată dintre sahibi și popor, în urma descoperirii bombei pusă la casa viceregelui. Faptul că tata rupsese în chip brusc orice legături cu viața socială a organizației Arya Samaj părea să-l apese cumplit. Și deși mai era încă urmărit de teama unor eventuale intrigi care s-ar țese împotriva lui, era nefericit din pricina restricțiilor pe care trebuia să și le impună. Societatea ofițerilor indieni, analfabeți și înguști la minte, petrecerile cu vin și femei la Peshawar nu constituiau pentru el compensații suficiente. Pe lîngă astea, el ura micile rivalități, meschinăriile și intrigile oamenilor din armată, mărunți la suflet, măcar că — de bine, de rău — se deprinsese cu ele.

Acuma îmi amintesc că resimțeam din plin influența acestei schimbări ce se produsese în temperamentul tatii, pentru că din întîmplare tocmai pe atunci eu creșteam foarte repede. Deveneam dintr-un copilaș răzgîiat un elev harnic și cunoșteam din plin multi-

plele necazuri legate de acest moment de răscruce în dezvoltarea omului, pe lîngă toate celelalte amărăciuni.

De cîtăva vreme renunţasem de bunăvoie la situaţia mea de „prîslea" al familiei, în favoarea lui Shiva. Nu numai că frăţiorul îmi plăcea, dar, nefiind acceptat ca tovarăş de joacă de copiii mai mari, ca Ganesh şi prietenii lui, mă jucam cu pruncul şi făurisem chiar un front comun cu el împotriva fratelui nostru mai mare. De asemenea acceptasem fără mofturi interdicţiile — „nu fă aşa !", „aia nu se poate" — pe care mi le impuneau tata şi mama ; le acceptasem cu nepăsarea caracteristică a copilului, căruia îi intră poruncile pe o ureche şi îi ies pe alta. Acceptasem credinţele, prejudecăţile şi preferinţele pe care le cultivase tata, datorită experienţei sale personale, pe care, deşi el era tare departe de anii propriei sale copilării, ne poruncea şi nouă să le adoptăm, deoarece voia să ne ajute să ajungem ca şi el cînd om fi oameni mari.

De asemenea, acceptasem şi codul familiei, care stabilea că trebuie să aducem cu toţii o contribuţie pozitivă la sporirea prestigiului tatii, prin fapte demne de familia noastră — socotită un model de onorabilitate şi respectabilitate. Acuma ştiam să recit paragrafe întregi din *Gita*, repetîndu-le papagaliceşte după mama. La şcoală învăţam foarte bine.

Ceea ce însă nu puteam suferi era faptul că tata abuza de forţa sa şi ne ocăra de cîte ori se întîmpla să-i încălcăm într-o cît de mică măsură voinţa capricioasă. În casa noastră, aceasta era legea nescrisă a autorităţii părinteşti, care, aplicată, se presupunea că ajută la creşterea noastră rapidă.

Mi-aduc aminte de ziua în care tata m-a bătut prima dată. Furasem un fruct bun şi savuros de mango dintr-un coş adus în dar de un soldat întors de curînd din permisia pe care o petrecuse acasă, în inima dealurilor Kangra. Sugeam, foarte fericit, din fruct, ascunzîndu-mă în fundul grădinii de zarzavat, rînduită de tata în spatele casei. Deodată, ai mei şi-au dat seama că nu sînt în casă. Cînd tata a venit să mă caute şi m-a descoperit, am izbucnit deodată în plîns. El s-a năpustit asupra mea şi mi-a tras cîteva palme zdravene,

pentru dubla crimă de a fi plîns la apropierea lui şi de a fi furat mangoul. Mi-a rămas întipărită cu litere de foc în amintire antipatia puternică pe care am resimţit-o în urma acestei brutalităţi. Şi poate că bătaia cumplită pe care am primit-o atunci să mă fi făcut să-i păstrez în veci un sentiment de ură — aceasta e o latură a firii mele. Poate că ea a contribuit în mare măsură să mă schimbe în rebelul neînduplecat de mai tîrziu, poate ea a făurit în copilul răsfăţat şi încăpăţînat care eram pornirea, precoce dezvoltată, spre supărare şi tristeţe. În orice caz, în afară de instinctele primilor ani ai vieţii, această întîmplare ridicolă a făcut să ţîşnească pare-se în mine lava violenţei, care a clocotit ca un vulcan activ în tot timpul copilăriei, pînă ce întreaga mea viaţă a devenit un şir de erupţii neîncetate.

Prima dată cînd a izbucnit acest vulcan, a fost o zi memorabilă pentru mine, din pricina sentimentului de nedreptate care a determinat criza. Într-o dimineaţă, cînd îmi închideam ghiozdanul ca să plec la şcoală, tata m-a rugat să chem bărbierul; acesta venea în fiecare zi, înainte de plecarea tatii la birou, să-l radă, dar în ziua aceea nu-şi făcuse încă apariţia.

— Am să-ntîrzii la şcoală — i-am spus eu mamei, deoarece mi-era frică să vorbesc direct cu tata în asemenea momente grele.

— Du-te şi fă ce ţi s-a spus, porcule — îmi strigă deodată tata.

Eu am făcut mutre, temîndu-mă că, ducîndu-mă să-l chem pe bărbier, aş rămîne mult în urma lui Ganesh în drumul spre şcoală. Asemenea porunci — să facem drumuri şi comisioane — executate tocmai cînd ne pregăteam de masa mult aşteptată, aveau de cele mai multe ori ca urmare întîrzierea la şcoală. Mama întîrzia totdeauna cu gustarea de dimineaţă, pe de o parte pentru că era prea exigentă cu dereticatul — treabă pe care o făcea înainte de a se apuca de pregătit micul dejun — şi pe de altă parte pentru că îndeobşte nu avea de loc noţiunea timpului. Din această

pricină, în minţile noastre se năşteau imagini cumplite cu privire la bătăile pe care riscam să le mîncăm de la învăţător. Aceste imagini nu erau de altfel cu nimic mai prejos de realitatea înspăimîntătoare a loviturilor de băţ în dimineţile geroase. Ganesh se deprinsese cu pedepsele, pentru faptul că era şcolar mai vechi. Eu însă, după primirea celor cîteva bătăi, ajunsesem să fiu stăpînit de ideea unui destin nenorocit care mă urmărea. Atît de adînc mi se strecură în suflet această idee deprimantă, încît numai închipuindu-mi că aud vîjîind bastonul învăţătorului prin aer, şi mă şi podideau lacrimile.

— Să-ndrăzneşti numai să nu mă asculţi ! strigă tata, legănîndu-şi trupul uriaş, lucind de sudoare în urma executării exerciţiilor cu halterele. Scoală-te şi pleacă ! urlă el şi mă lovi cu sandaua de lemn.

Auzindu-i glasul aspru, am şi început să suspin. Cînd m-a lovit, am început să urlu.

Fireşte, tata şi-a pierdut răbdarea văzîndu-mă aşa de plîngăreţ şi mi-a tras o palmă usturătoare.

— Dar ce Dumnezeu am făcut, ca să mă baţi în halul ăsta ! am strigat cu glasul ascuţit şi plin de amărăciune, ca să-mi atrag mila mamei.

Numai că ea în clipa aceea era prea speriată de tata ca să mai intervină. Temîndu-mă de o nouă lovitură, mi-am luat repede ghiozdanul şi am alergat afară, fără să mai mănînc.

Bineînţeles, fiind închis în corsetul dependenţei care în mintea mea, încă lipsită de spirit critic, părea să justifice pedeapsa pe care o primisem, m-am dus foarte ascultător să-l chem pe bărbier.

În inima mea însă ardea mocnit furia aceea care e trăsătura copilului neputincios, dar încăpăţînat. Eu, unul, eram convins că dreptatea e de partea mea. Nu trecuse nici măcar o săptămînă de cînd primisem o bătaie pentru că întîrziasem la şcoală. Şi nu era vina mea că întîrziasem, pentru că nici atunci mama nu pregătise la timp mîncarea.

— Şi răul de taică-meu m-a bătut ! strigam eu. Ticălosul ! Nu pot să-l sufăr ! Nu pot să-l sufăr ! Mai bine să moară !

Cu asemenea gînduri în minte, pe jumătate exprimate, pe jumătate înăbuşite, alergam încălzit şi transpirat, cînd ghinionul a făcut să mă împiedic de un bolovan de pe potecă. La prima senzaţie a loviturii am ocărît piatra, dar am continuat să merg vreo cîţiva paşi. Uitîndu-mă jos, am văzut că-mi curge sînge din degete. Am ţipat deodată, nu atîta din pricina durerii, care, de altminteri, încă nu-mi trecuse, cît datorită faptului că m-am speriat la vederea sîngelui.

Aşezîndu-mă în ţărînă şi ridicîndu-mi piciorul, am început să sug sîngele din rană, aşa cum îmi spuseseră alţi băieţi să fac. Era o superstiţie că nu trebuie să pierzi nici o picătură de sînge, pentru că-ţi pierzi puterea.

— Aoleu, mămucă ! Văleu, mamă ! plîngeam eu văzînd că şuvoiul de sînge nu se opreşte.

Praful şi pietricelele pe care le-am înghiţit împreună cu sîngele mi-au dat un gust rău în gură, aşa că am început să scuip în toate părţile ; n-am mai plîns, dar m-au podidit suspinele.

Suspinînd mereu, am avut timp să meditez iar mohorît la nedreptatea pe care mi-o făcuse tata. S-a ridicat în mine un nou val de ură, cînd mi-am amintit că de nenumărate ori îl rugasem să-mi cumpere o pereche de ghete englezeşti, dar el pretindea că n-are bani. Rezultatul a fost că întrucît nu voiam să port pantofi de modă indiană, trebuia să umblu desculţ. Dar din pricina asta mă rănisem de cîteva ori.

Am continuat, totuşi, să merg şi, după ce am îndeplinit cu sfinţenie porunca tatii şi l-am trimis pe bărbier la noi acasă, am pornit mai departe către şcoală. Eram cu totul convins de dreptatea mea, în timp ce umblam în lumina puternică a soarelui care se înălţa. Şi totuşi încrederea începu să-mi scadă pe măsură ce străbăteam peisajul pustiu în care numai vrăbiile ciripeau, iar cîte o cioară solitară croncănea nepăsătoare, fără teamă de învăţători.

Ajungînd în curtea şcolii, bătăile puternice ale inimii stoarseră din mine toată vlaga. Astfel deveni inevitabilă primejdia ca Trilok Chand, învăţătorul clasei a doua primare, să-mi dea pedeapsa prescrisă de severele

şcoli indiene din vremea aceea pentru copiii care lipsesc sau întîrzie.

Într-adevăr, învăţătorul se arătă mai furios ca oricînd, la încercarea mea de a mă scuza :

— Tatăl meu, funcţionarul...

— Copilul lui taică-su ! O fi taică-tu cine o fi, poate chiar s-ajungă şi comandant-şef, dar pe mine nu mă interesează dacă tu nu corespunzi — ţipă învăţătorul.

După aceea îmi dădu cele trei lovituri obişnuite, cu nuiaua de mesteacăn care se rupsese toată în urma corecţiilor severe aplicate pe trupurile băieţilor timp de atîtea luni de zile...

Cîteva zile am umblat ca un cîine bătut — umilit de faptul că fusesem pedepsit şi acasă şi la şcoală. Nu aveam curajul să dau ochii cu nimeni, fiind convins că mi se citea pe faţă starea de umilinţă şi de înjosire în urma celor ce suferisem. Tristeţea părea să devină climatul firesc al universului meu. Se părea că nu mai am nici un loc către care să mă îndrept şi nici un om căruia să-i pot destăinui povestea mea tristă, întrucît soldaţii şi ceilalţi oameni în toată firea din lumea de afară rar dacă-i băgau în seamă pe copii. Şi chiar atunci se slujeau de ei mai mult ca de nişte jucării sau ca de nişte mici tovarăşi cu care puteau din cînd în cînd să schimbe o vorbă sau o glumă. Băieţii cei mari îşi alegeau tovarăşi de joacă de vîrsta lor şi îi lăsau în afara distracţiilor pe ţîncii de teapa mea. Se temeau ca, în focul jocurilor lor violente, vreo lovitură primită de un copil de vîrsta mea să nu-i stingherească sau să aibă neplăceri de pe urma întîmplării. Mi se atrăsese atenţia să nu mă duc prea des la „măicuţa" Gurdevi, deoarece mama spunea că nu vrea „ca noi să povestim unele lucruri şi să dăm pe faţă ceea ce am auzit în casă". Simţeam că n-o să mai fiu niciodată fericit, sau cel puţin nu înainte de a fi ajuns mai mare, mai voinic şi mai înalt.

În desperare de cauză, mă duceam singur în sala de gimnastică a regimentului, veşnic goală, dar bîrnele, barele, paralelele, caprele şi trambulinele erau prea înalte pentru mine. Mă jucam ca un pluton ima-

ginar de soldaţi la instrucţie, şi o făceam cu multă rîvnă, pînă oboseam. Atunci mă întorceam dezgustat, cu trupuşorul meu rotofei incapabil să alerge repede şi deci la fel de prăpădit în propriii mei ochi, ca şi în ochii băieţilor mai mari. În asemenea împrejurări aveam o faţă care, văzută în oglinda bărbierului, părea acoperită cu pete, ca şi cele de pe obrazul turtit al lui Ganesh. Aveam mîinile cu mult mai butucănoase şi picioarele mai diforme decît ale lui Sohanlal, fiul furnizorului regimentului. Băiatul acesta era cam de vîrsta mea, dar purta haine frumoase, de croială englezească, mergea la şcoală cu tricicleta şi căpăta cîte o anna în fiecare zi, drept bani de buzunar, pe care să-i cheltuiască în recreaţie.

În taină, nădăjduiam şi mă rugam ca, prin cine ştie ce minune, să mă trezesc deodată, într-o bună zi, gata crescut, un băiat mare, înalt şi îndrăzneţ, a cărui tovărăşie să fie dorită de toţi băieţii mai mari din preajma regimentului. Aşa se întîmpla de pildă cu John Longdon, fiul sahibului „col'nel", care ieşea zilnic la plimbare condus de o guvernantă şi de o ordonanţă ce-i purtau de grijă. Toată lumea căsca gura la el, admirîndu-l din depărtare, întrucît cei care îl supravegheau interziceau cu stricteţe orice contact şi orice legătură între măreţul fiu al sahibului şi zdrenţăroşii copii ai băştinaşilor. Trăgeam nădejde că voi ajunge să port un şort frumos ca al lui şi să scap de bătaia de cap a mersului la şcoală, aşa cum era el lipsit de această grijă, întrucît avea un profesor acasă. În general, visul meu era să ajung un filfizon elegant ca un sahib. Dar acest miracol nu s-a întîmplat. În schimb, a trebuit să învăţ lecţia aspră care spunea că toate strălucirile vieţii erau rezervate doar sahibilor din Lal Kurti — partea englezească a cantonamentului — iar toate degradările, oamenilor din regimentele de băştinaşi. Eu umblam învăluit într-o aureolă de autocompătimire, atenuată uneori prin izbucniri de entuziasm fizic. Vai de băiatul al cărui tată este un simplu slujbaş plătit de guvern!...

Şi-apoi s-a întîmplat şi altceva, ceva mult mai serios şi mai îngrozitor. Din nou s-a tulburat pacea sufletească

a tatii, şi cu ea s-a dus de rîpă şi liniştea din casa noastră.

Într-o bună zi, tata ne-a adus vestea că în timp ce lordul Hardinge, viceregele, străbătea cu trăsura străzile Delhiului, cineva, de la fereastra unei case, a zvîrlit într-însul cu o bombă. Sahibul viceregе a fost rănit la picior, iar un însoţitor omorît. Deşi nu s-au putut descoperi făptaşii crimei, guvernul era acum convins că ea a fost comisă de membrii unei conspiraţii destul de răspîndite, pe care poliţia o bănuia răspunzătoare şi de punerea unei bombe la casa viceregelui.

Tata pretindea că guvernul avea bănuieli că toţi sau cei mai mulţi dintre conjuraţi aparţineau focarului de intrigi pe care-l constituia Arya Samaj. Zicea că sahibul maior Carr, care era aghiotantul regimentului, l-a chemat la el în dimineaţa aceea şi l-a întrebat dacă e membru al societăţii Arya Samaj. Cînd a mărturisit că a fost membru al societăţii, sahibul maior i-a cerut să rupă orice legătură cu asociaţia aceea trădătoare, dacă vrea să-şi păstreze slujba.

Acum a început şi mama să fie tulburată şi, la rîndul nostru, ne-am întristat şi noi şi ne-am simţit mîhniţi din pricina ei. Noi auzeam tot ce vorbeau părinţii, dar nu prindeam înţelesul cuvintelor.

Tata a încercat s-o asigure că sahibul aghiotant a fost foarte de treabă şi că de fapt nu are de ce să se teamă. Totuşi, el se întreba ce au de gînd să facă sahibii.

— Dar de ce nu pot ei să sufere organizaţia Samaj ? întrebă mama.

În seara aceea, tata rămase mai tîrziu în bucătărie şi, cu aerul că-şi destăinuie toate necazurile, ne-a povestit că guvernul leagă acest incident de o agitaţie de proporţii mai mari, sprijinită de Partidul Congresului, o organizaţie mult mai vastă decît Arya Samaj. De asemenea ne-a mai spus că ei aruncă vina pe Tilak din Bombay şi pe un om numit Hardyal, care locuieşte la Delhi, dar studiază la Lahore. Acesta ar fi fost cică în Anglia cu cîţiva ani în urmă, avînd o bursă din partea guvernului. A renunţat însă la bursă şi a spus autorităţilor că nu vrea să profite de învăţămînt dacă majo-

ritatea compatrioţilor lui nu se pot bucura de tot atîta învăţătură cîtă primeşte el. S-a întors acasă şi a început să ţină conferinţe în oraşul Lahore, îndemnînd poporul să înlăture stăpînirea britanică printr-un boicot general. A izbutit să atragă de partea sa mulţi elevi, printre care şi pe un locuitor al Punjabului, numit Dina Nath, şi pe un bengalez numit Chatterji. El personal a plecat în America, dar ceilalţi doi, cu învăţătorul Amir Chand, cu Rash Behari, un funcţionar de la Societatea Forestieră din Dehra Dun, şi cu nişte studenţi au răspîndit manifeste antiguvernamentale, spunînd că *Gita*, *Vedele* şi *Coranul* sînt unanime în recomandarea uciderii duşmanilor ţării noastre. Poliţia nu a izbutit să stabilească amănuntele exacte, dar susţinea că aceştia ar fi fost oamenii care au aruncat bombele.

— Bine, dar tu de ce să te temi, că doar nu te-ai mai dus pe la sediul organizaţiei — zise mama, încercînd să-l încurajeze pe tata.

Ea nu izbutea să înţeleagă prea limpede faptul că soţul ei, o persoană credincioasă, cu respectul legilor şi atît de mîndru de rangul la care ajunsese, cu toate că se trăgea din comunitatea arămarilor, ar putea fi învinuit de ceva, mai ales că încetase să se mai ducă la Arya Samaj.

— Autorităţile îi suspectează pe toţi oamenii învăţaţi — îi spuse tata — deoarece toţi participanţii la răscoale şi conspiraţii se trag din sînul claselor cu ştiinţă de carte: avocaţi, funcţionari, studenţi. Toţi aceştia sînt suspecţi, şi asta cu atît mai mult cînd se întîmplă să fie şi membri ai organizaţiei Arya Samaj.

— Ei bine, atunci autorităţile astea sînt ticăloase — zise mama cu glasul plin de indignare şi supărare. Eu n-aş tiraniza atîta poporul. Iar în ceea ce te priveşte, nu cred că ai de ce să fii atît de speriat. Încearcă să fii şi tu bărbat, ca tatăl meu, Surma, din neamul Sikh, care niciodată nu s-a dat bătut, măcar că pierduse pămîntul!

Tata, însă, care după cel dintîi atentat se speriase în chip îngrozitor, nu şi-a putut ţine firea. Era veşnic speriat de perspectiva trimiterii în faţa Curţii Marţiale.

Şi asta datorită îndeosebi faptului că ştia cum acţionează lingăii servili, cu spinarea permanent plecată. Aceştia au mers pînă acolo, încît l-au pîrît, şoptind la ureche sahibului aghiotant că e membru al organizaţiei Samaj, şi erau în stare să-i însceneze cine ştie ce mîrşăvie. El a rupt absolut orice legătură cu Arya Samaj şi cu prietenii de la oraş şi a început iar să stea acasă seara, umblînd de colo-colo, încordat şi tăcut, de parcă ar fi fost gata oricînd să izbucnească într-un acces de furie cumplită.

Nici nu mai e nevoie să spun care erau sentimentele noastre, ale copiilor, în această atmosferă: pentru noi, totul era o legendă sinistră, destul de îndepărtată, care prindea un chip real datorită doar înfăţişării încruntate a tatii. În afară de asta, mai vedeam şi poze ale atentatului prin ziarele cu care ne jucam. Ne mai concretiza imaginea şi un portret al lordului Hardinge, viceregele, apărut într-un calendar al librăriei Mushi Gulab Singh et Co., pe care îl vedeam agăţat pe peretele camerei noastre de zi.

Curînd după aceea, într-o zi, ne-a sosit vestea că o bandă de afghani l-a răpit pe şeful gării din Rawalpindi şi a fugit cu el. Se mai zicea că afghanii au cerut o sută de mii de rupii ca preţ al răscumpărării ostatecului. Fără plata acestei sume nu voiau să-l predea.

Tata redactase adesea scrisori şi documente pentru afghani, ori de cîte ori aceştia avuseseră prilejul să vină la tribunal sau să ceară concesii din partea guvernului. Ba fusese chiar invitat la adunările sau sfaturile triburilor. Tocmai de aceea era neliniştit ca nu cumva sahibii să creadă că el ar avea vreun amestec sau măcar cunoştinţă de această răpire a şefului gării din Rawalpindi.

Mama încerca să-i arate că întrucît şeful gării era hindus, din aceeaşi castă cu noi, tata nu putea în nici un caz fi bănuit că a conspirat cu afghanii care l-au răpit. Totuşi această logică nu l-a liniştit pe tata. El trăia într-o teamă continuă de intrigi care s-ar ţese împotrivă-i şi era convins de lipsa totală de încredere

a sahibilor în orice băştinaş aflat în slujba lor. Singura circumstanţă atenuantă în această situaţie era faptul că persoana răpită nu era un englez sau o englezoaică, aşa cum se întîmpla de obicei, ci chiar un indian. Dacă ar fi fost răpit un sahib sau o memsahib, imediat după afacerea cu bomba aruncată împotriva lordului Hardinge, guvernul ar fi pus aceasta în legătură cu larga conspiraţie împotriva sa, pe care o bănuia a se fi răspîndit în întreaga ţară. În cazul acesta, guvernul ar fi trecut la represiuni severe împotriva băştinaşilor.

Aşa cum stăteau lucrurile, autorităţile îşi simţeau totuşi stăpînirea profund ameninţată în India de pe urma faptului că afghanii au îndrăznit să vină în plină zi şi să-l răpească pe acest funcţionar din Rawalpindi. Oraşul nu se afla pe graniţă, ci în inima ţării, în Punjab. Era cu deosebire plină de primejdii îndrăzneala de a pleca cu el, fără teama consecinţelor, ca să nu mai vorbim de faptul că mergeau pînă acolo, încît cereau şi un preţ de o sută de mii de rupii, pentru răscumpărare.

Ofiţerii care comandau brigăzile aflate pe frontieră au poruncit tuturor trupelor din subordinele lor să pornească într-un marş de-a lungul marii şosele principale.

— Dar ce rost are ca soldaţii să pornească la drum pe marea şosea principală, cînd e foarte probabil că afghanii l-au dus pe şeful gării undeva în inima dealurilor ? întrebă mama, văzînd o înţelepciune căreia nu i se putea opune nimic.

— Guvernul vrea să facă o demonstraţie de forţă, pentru ca să impresioneze poporul cu puterea sa — îi răspunse tata.

— N-au decît să-şi zăngăne ei armele puterii ca pe nişte ulcioare sparte. Nimeni n-o să se lase impresionat... — îi replică mama.

— Lasă că ai să vezi tu !

— Da, am să văd ceea ce o să fie de văzut — răspunse mama sceptică. Am să văd cum uniformele soldaţilor se prăfuiesc din ce în ce mai tare.

Desfăşurarea evenimentelor i-a dat dreptate mamei. Marşurile neîncetate de-a lungul şi de-a latul marii şo-

sele principale n-au dat nici un rezultat, afară doar de faptul că i-au distrat foarte mult pe copii. Armamentul soldaților s-a umplut de un strat gros de praf și nici măcar țîrîiala fanfarelor diferitelor regimente nu putea să alunge chinul soldaților, care erau obosiți și pe care îi dureau cumplit picioarele... În schimb, nici urmă de șef de gară. Atîta doar că pe pereții orașelor Peshawar și Nowshera s-au lipit afișe cu noi revendicări: afghanii au ridicat prețul răscumpărării la suma de două sute de mii de rupii.

Eu mi-am dat mai tîrziu seama că mîndria născută din stăpînirea pămîntului constituie un simțămînt ciudat, deoarece îl orbește pe stăpînitor, îi ia mințile. Guvernul era într-atît de înstrăinat de popor, încît nu cunoștea de fel realitatea și i-a trebuit foarte multă vreme ca să-și dea seama că simplele marșuri demonstrative pe șoseaua principală n-o să-i determine pe afghani să predea persoana răpită. Abia cînd suma fixată drept preț al răscumpărării a fost ridicată la cinci sute de mii de rupii, a hotărît guvernul să înceapă cercetări cu adevărat serioase.

De-abia atunci diferite unități ale armatei au început să cutreiere în sus și în jos colinele și cîmpiile provinciei de la frontieră, și s-au trimis expediții pînă în mijlocul Vaziristanului.

Cîteva companii din regimentul tatii, o forță destul de serioasă, sub comanda maiorului Garka Singh, au pornit în cantonament pe platoul dealurilor Buner, dincolo de albia secată a rîului din vecinătatea casei noastre. Din acest cantonament se trimiteau zilnic patrule care să iscodească prin cotloanele și viroagele munților și să răscolească satele, pentru a da de urma funcționarului răpit.

Uneori, tata ne lua cu el la plimbare, cînd se ducea în vizită la maior. În afară de fantezia copilărească înșelătoare, datorită căreia mi-am făurit ideea că iau parte la o primejdioasă expediție cercetășească cu prilejul vizitelor noastre în tabără, am învățat să cunosc și să iubesc coloritul în veșnică schimbare al acestor dealuri.

De la auriul dimineţilor aburite, cînd le zăream pînă departe în zare, pornind chiar din spatele grădinii fără pomi, în care soarele răsărea ca o uriaşă floare albă, trecînd apoi prin polifonia limpede şi străvezie de cafeniu, stacojiu şi arămiu, datorită mîniei soarelui puternic de amiază şi după-amiază, seara, cînd treceam printre ele, dealurile păreau a fi marginile petalelor fine ale unor boboci de rodii înfloriţi. Vai, şi cît de întunecată şi stranie era ameninţarea lor în ceasul în care apusul le făcea semn să se cufunde în faldurile odihnitoare ale nopţii!

Maiorul Garka Singh ne trata pe noi, copiii, cu fructe uscate şi cu lapte cald, ne dădea şi carne friptă în frigare deasupra focurilor de tabără. În acelaşi timp, whisky-ul gîlgîia adesea în gîtlejurile oamenilor mari, ajutîndu-i să înghită mai uşor fripturile scoase din frigare. Totul aducea cu un mare picnic.

Şi întrucît tabăra a durat timp de aproape trei luni, am ajuns să cunosc potecile întortocheate ale colinelor şi să apreciez arta deslușirii acelor constelaţii ciudate — ciupercile care se ascund în iarba rară de pe luncile rîului. În mine s-a născut gîndul tainic că multe lumi or mai fi dincolo de potecile bătute ale cantonamentului! Şi ce picioare zdravene îţi trebuie ca să urci dealurile şi să străbaţi văile! Şi ce violentă era lumea largă dinafara casei noastre, răsunînd de ţipetele şi strigătele aspre ale soldaţilor şi de zgomotul sutelor de focuri de armă, zgomote ce se răspîndeau de la diversele poligoane de tragere, rînduite între munţi pentru exerciţiile soldaţilor.

Atît de tare m-au fermecat dealurile împurpurate şi comorile pe care le ascundeau — departe de puterea de cuprindere a simţurilor şi minţii mele — încît adesea îmi îndreptam picioarele către potecile ce duceau la fortăreţele interioare, înfricoşat de ideea de a merge prea departe şi totuşi ispitit să stăpînesc pămîntul, cu sufletul atras de mişcarea plantelor bătute de vînturi.

Aceste aventuri s-au curmat într-o bună zi, cînd s-a anunţat că şeful gării din Rawalpindi a fost predat guvernatorului provinciei de frontieră, după ce li s-au plătit afghanilor drept preţ al răscumpărării o sută de

mii de rupii. Mintea mea de copil a fost cuprinsă de o mare admirație pentru îndrăzneala afghanilor, cînd s-a aflat că, în loc să-l ducă în ascunzișurile din inima Vaziristanului, banditii stătuseră liniștiți timp de luni de zile, împreună cu prizonierul lor, la Attock, sub podul de pe rîul Indus, în timp ce sute de soldați făcuseră marșuri în sus și în jos pe marea șosea principală. Mie mi s-au părut încă și mai minunați acești oameni cînd am aflat că au negociat revendicările cu privire la prețul răscumpărării trimițîndu-și șeful, fără nici un fel de apărare, la însuși guvernatorul provinciei.

Odată terminată aventura, se părea că s-a pus capăt pentru totdeauna temerii de sahibi. Pînă și copiii mici, de vîrsta mea, au început să-și bată joc de soldați, pentru că au trebuit să se declare învinși de o mînă de afghani, care au avut curajul să înfrunte guvernul britanic !

Dar în lumea noastră, nenorocirile nu vin niciodată singure.

Întîmplarea a făcut ca, nu mult după atentatul cu bomba săvîrșit asupra lordului Hardinge, să dispară din casa noastră o lingură de argint. Era tocmai lingura de argint cu care fusesem hrăniți cu toții în copilăria noastră sau, ca să spun așa, tichia de mărgăritar cu care ne născusem. Prin urmare, nu avea numai o valoare sentimentală pentru mama, ci și o valoare reală sau, cum s-ar zice, o valoare de proprietate familiară, moștenită de la înaintași.

Cînd se pierde ceva într-o casă, se zice că întîi trebuie să-ți răscolești propria locuință. Iată de ce, dintru-ntîi, mama a pornit să cerceteze, în chip riguros, întreaga casă. A luat toate tacîmurile și uneltele de alamă, de bronz, de aramă și de argint la bucătărie și le-a frecat bine cu mîinile ei și cu cenușa din cuptor. Zicea că, cine știe, s-ar putea să dea de lingura aceea, ascunsă pe undeva într-o cratiță sau într-o oală. Apoi a întors cu susul în jos toată mobila din casă, paturi și scaune, ulcioare și funduri de lemn, covoare și rogojini, le-a scos pe toate în curte, de parcă ar fi dereticat de primăvară. Și totuși lingura de argint n-a

căzut de nicăieri. Pe urmă a dat jos, bucată cu bucată, toate lemnele care erau stivuite într-un colţ al curţii. S-au făcut apoi săpături chiar şi la temelia casei, în locul unde mama ţinea ascunse bijuteriile de teama hoţilor, al căror număr se înmulţea din pricina proastei situaţii economice. Dar toate au fost în zadar : nu s-a putut găsi lingura de argint. Parcă ai fi căutat un ac în carul cu fîn — asta însemna să cauţi o lingură de argint într-o casă ca a noastră.

Dar aşa cum se întîmplă în asemenea prilejuri, după ce ţi-ai cercetat toată casa, începi să cauţi un hoţ.

Oricît de ascuţită la minte şi de ageră era mama în felul ei de a judeca firea oamenilor, îi era greu să arunce bănuiala asupra vreuneia din persoanele care veneau în casa noastră, veşnic plină. În orice caz, n-a putut face asta privindu-i drept în faţă. Pe copii însă îi poţi fireşte cicăli cu tot felul de întrebări curioase, fără să te temi că s-ar putea simţi jigniţi în demnitatea lor. De aceea, pe toţi prietenii mei i-a întrebat dacă n-au văzut o lingură de argint, lingura cu care am fost noi hrăniţi, în pruncie. Dar nici vorbă nu putea fi să sugerezi cuiva printr-un cuvînt sau printr-un gest sau măcar prin cea mai mică mişcare a pleoapelor ideea că bănuieşti pe vreunul dintre oamenii maturi care ne vizitau casa că ar fi luat lingura de argint.

În faza aceasta a situaţiei s-a luat legătura cu învăţatul Balkrishan, ajutorul de preot al regimentului.

Potrivit tradiţiei, învăţatul Pandit Balkrishan putea să ghicească tainele cele mai ascunse din inimile oamenilor, să dezlege toate misterele, să-ţi facă horoscopul nu numai pentru viaţa aceasta, ci şi pentru zece încarnări ale vieţii viitoare şi, bineînţeles, putea să identifice toţi hoţii. Asta în afară de treburile sale zilnice sau obişnuite, în calitate de supraveghetor al rugăciunilor de dimineaţă şi de seară, de maestru de ceremonie la naşteri, morţi şi căsătorii şi de oaspete de onoare la toate ospeţele, în special la cele date cu prilejul parastaselor făcute strămoşilor morţi. La aceste festivităţi se împărţea mîncare, şi Balkrishan primea o bună parte din felurile gătite, în calitate de repre-

zentant al mortului pomenit la acel parastas. Prin urmare, tocmai la Balkrishan m-a trimis mama ca să obţin anumite informaţii cu privire la lingura de argint.

— Mama m-a trimis să vă spun că la noi în casă s-a pierdut o lingură de argint — am ciripit eu, fără să fac prea mult zgomot.

Învăţatul Pandit Balkrishan era aşezat pe scaunul de lotus de pe podeaua curată, unsă de curînd cu bălegar. Înaintea sa, pe strălucitorul altar, se afla o căsuţă de păpuşi, unde erau fixaţi diferiţii zei de alamă la care se închină oamenii aparţinînd religiei noastre. Unii stăteau în picioare, alţii jos. Unii erau goi, alţii în haine viu colorate şi împodobiţi cu poleială ce imita argintul şi cu ornamente de sticlă pe cap.

— Ssst ! Ssst ! îmi şopti un credincios deosebit de pios, care se afla acolo.

Dar învăţatul Pandit Balkrishan, un omuleţ grăsuţ, cu barbă albă şi cu obrajii împurpuraţi, îmi zîmbi binevoitor şi, invocînd numele mai multor zei, mă mîngîie pe cap, mă binecuvîntă şi mă rugă să stau jos, în timp ce el se retrase într-o cămăruţă dindărătul perdelei de mătase.

La picioarele estradelor de dedesubtul zeilor se aflau diferite scoici, care, puse la ureche, reproduceau vuietul mării şi pe care tare aş fi dorit să le folosesc şi eu, cum le folosea Balkrishan, drept trîmbiţe cu care chema credincioşii la vecernie şi utrenie.

Preotul reveni curînd. Aşezîndu-se lîngă mine, întinse un inel magic de nichel, pe care-l ţinea între degetul mare şi arătătorul mîinii drepte. Mi-a spus să închid ochiul drept şi să privesc cu stîngul printr-o găurică foarte mică a inelului în sticla care slujea drept sigiliu.

— Spune-mi ce vezi ? mă întrebă preotul.

I-am urmat întocmai porunca. La început n-am văzut nimic. Apoi din sticla ceţoasă s-a ivit imaginea unui bărbat cu o mătură în mînă.

— Un gunoier — i-am spus.

— Vezi pe undeva lingura de argint ? întrebă învăţatul.

— Nu — i-am spus eu foarte emoţionat.

Pandit Balkrishan a scuturat inelul, în timp ce continua să invoce numele zeilor recitînd diferite versuri magice. Gura lui fără dinţi era ascunsă pe jumătate în nimbul bărbii colilii. Apoi îmi ordonă :

— Priveşte din nou şi spune ce vezi.

M-am uitat din nou, foarte emoţionat şi încîntat că pot să privesc diverse imagini printr-o găurică atît de mică, de parc-ar fi fost un caleidoscop în miniatură. După o clipă s-a ivit o grădină, cu glastre de flori rînduite ca în bungalow-urile sahibilor de pe drumul către oraşul cel mare, apoi un sacagiu mahomedan, cu o eşarfă de piele de capră.

— Un sacagiu într-o grădină.

— Dar lingura o vezi pe undeva ? mă întrebă el iar.

M-am uitat cu atenţie, cercetînd toate colţurile întunecoase din spatele ghivecelor cu flori, dar n-am putut vedea nicăieri lingura.

— Nu.

Atunci Pandit Balkrishan scutură iar inelul fermecat şi zîmbi, în timp ce şoptea mai departe acele vorbe fără noimă, printre gingiile sale goale. Apoi făcu din cap un gest care însemna că mă îndeamnă să privesc din nou. Parc-ar fi fost un bătrîn care se joacă din plictiseală cu un copil.

Eu eram mai mult decît nerăbdător să privesc din nou la aceste minunăţii. Mă întrebam cum e cu putinţă să obţii aceste imagini mărite, cu vederea amănunţită a unei grădini, prin găurica inelului acela cu pecete. Mi-am concentrat toată atenţia ochiului stîng asupra inelului.

De data aceasta am văzut o clădire mare, pe care se afla o cioară.

— Văd o cioară pe o casă — am spus eu.

— Dar lingura o vezi pe undeva ? m-a întrebat iar Balkrishan.

— Nu — i-am răspuns.

Preotul a frecat inelul de halatul de pînză care-i înfăşura şalele şi l-a pus apoi într-o tabacheră mică, murmurînd mereu, fără pauză. După care aduse altă

tabacheră, luă o priză de tabac pe arătătorul noduros al mîinii drepte, o trase pe nas şi închise ochii.

Mă simţeam singur şi speriat acolo, în templu, întrucît ceilalţi credincioşi plecaseră. Mă speriau şi ochii închişi ai învăţătului, şi ochii zeilor, care păreau că mă privesc.

Dar nu trecu mult şi preotul se apropie de mine, vorbindu-mi:

— Spune-i mamei tale că o să găsească lingura pe pragul casei voastre, în prima noapte cu lună plină, dacă făgăduieşte să o dăruiască templului.

Am alergat într-un suflet acasă şi i-am comunicat acestea mamei, explicîndu-i pe larg ce am văzut prin gaura inelului fermecat — mai întîi pe gunoier, apoi pe sacagiu şi, în sfîrşit, casa cu cioara.

Făcîndu-şi o părere proprie, mama puse să fie percheziţionat gunoierul care venea în casa noastră dimineaţa. Bătrînul Lakha, tatăl lui Bakha, slujise în casa noastră ani de zile, dar se supuse fără murmur, ba chiar propuse să se facă percheziţie şi la el acasă, dacă doreau părinţii mei acest lucru.

Întinzîndu-şi cercetările pe propria ei linie de urmărire, dar bizuindu-se după cît se pare pe cele văzute prin inelul fermecat, mama puse să fie percheziţionat şi sacagiul brahman care venea să ne aducă apă de la puţ şi ne curăţa uneltele din casă. Şi totuşi lingura de argint întîrzia să apară.

Mama, însă, sceptică şi nesigură, începu să dea firimituri de pîine tuturor ciorilor care veneau să se aşeze pe casă şi le tot adresa diferite rugăciuni şi îndemnuri ca să arunce lingura noastră în preajma casei, în prima noapte cu lună plină. Ciorile croncăneau sfidînd-o şi ocărînd-o, supărate de acuzaţiile ei, măcar că nu se sfiau să se repeadă hulpave la pîinea dulce pe care dînsa le-o oferea.

— Mama voastră s-a scrîntit — zise tata, cînd o văzu ce face.

Ea, însă, avea o încredere oarbă în ceea ce ghicise şi prorocise învăţatul Balkrishan. Ceea ce o necăjea era numai gîndul că, găsind cîndva lingura, va trebui

s-o dăruiască templului. Or, ea n-avea puterea să ia o hotărîre : trebuia să adreseze preotului un mesaj prin care să-l asigure că ar fi fericită dacă zeii i-ar accepta modestul dar al lingurii — sau nu e locul să facă acest act ? Mintea ei era chinuită de îndoieli, presupuneri şi vagi previziuni. În cele din urmă n-a mai putut suporta ideea chinuitoare că s-ar putea ca lingura să fie la un pas de dînsa şi să n-o poată recăpăta : dacă era în mîna lui Dumnezeu şi nu putea să o ia decît dacă promitea că o va da zeilor, atunci n-au decît s-o ia zeii. Aşa că i-a trimis vorbă preotului prin mine că dacă o va găsi, cu dragă inimă o va dărui zeilor.

După ce a făcut acest legămînt, în prima noapte cu lună plină am găsit lingura de argint pe pragul casei, înăuntrul antreului. Conform legămîntului, lingura a fost înapoiată templului.

După cele cîteva luni de tăcere apăsătoare care domnise în casa noastră, tata a încetat să mai fie aşa de încordat şi viaţa din curtea noastră a început să-şi ia cursul normal, trepidant. Mai în fiecare săptămînă, echipa de hochei pe iarbă a regimentului nostru susţinea un meci cu echipa vreunui alt regiment din brigadă. Aceste meciuri se desfăşurau în cea mai mare parte pe tăpşanul de lîngă popota ofiţerilor, pe malul rîului Kabul, acolo unde acesta curge paralel cu marea şosea principală. Tata se ducea de multe ori să arbitreze aceste meciuri, şi cînd era bine dispus ne lua şi pe noi. Alteori, cînd se arăta rece şi morocănos, ne furişam şi noi în urma lui. În zilele în care pacea şi buna înţelegere înfloreau în casă, aveam din plin posibilitatea de a profita de orice prilej de vagabondaj. De curînd ne trecusem examenele, eu cel de clasa a doua primară, iar Ganesh de a treia. Se apropia vacanţa de vară, cînd porunca oficială era să nu ne atingem de cărţi şi, cu toate că nu prea aveam voie să ne îndepărtăm prea mult de casă, mai extindeam cu de la noi putere autorizaţia din zilele blînde, pentru a ne înfiinţa, fără multă frică, la aceste meciuri de hochei.

Asemenea vizite la cei din preajma popotei ofiţerilor şi a bungalow-urilor îngrădite ale sahibilor, unde se afla terenul de hochei, erau pentru noi foarte interesante. În afară de celebritatea tatii, de care ne bucuram — şi care se răsfrîngea şi asupra noastră cînd îl vedeam alergînd de colo pînă colo cu fluierul în mînă — ne bălăceam în apa şi mai strălucitoare pe care o constituia prezenţa elitei brigăzii: sahibii în haine civile, sosiţi pe motocicletele şi în docarele lor, împreună cu soţiile lor elegante, care purtau pălării mari de pai.

Sahibul „col'nel" Longdon, un bătrîn înalt, care comanda regimentul tatii, obişnuia, deşi nu asista prea des la aceste meciuri, să ne zîmbească şi să facă uneori conversaţie cu noi. Se străduia, fără prea mult succes, să vorbească în limba punjabă, pe care însă o cam stîlcea. Cînd nu urmărea prea atent partida, ne dădea veşti despre copiii lui, pe care-i trimisese la şcoală în regiunea dealurilor şi, cu o generozitate regească, ne strecura fiecăruia în palmă cîte o rupie.

Maiorul Carr, aghiotantul cel saşiu al regimentului, care purta un obiect de-a dreptul fascinant pentru mine — o sticlă potrivită la un singur ochi, cel stîng, fără să fie susţinută de nimic — şi care avea întotdeauna un trabuc gros, nelipsit, în colţul gurii, mă lua uneori pe genunchi şi, amuzînd în cel mai înalt grad privitorii, îmi dădea să trag un fum, care imediat mă făcea să mă înec, să mă roşesc la faţă şi să tuşesc gata să-mi sparg plămînii.

Din cînd în cînd mai vorbea cu noi şi cîte un alt sahib, sau vreo memsahib ne zîmbea binevoitor.

Ofiţerii indieni, subofiţerii şi soldaţii aşezaţi în scaune aliniate priveau meciul. Cînd constatau amabilitatea cu care se purtau sahibii, deveneau teribil de impresionaţi, deoarece în ochii lor era o onoare cu totul deosebită să primeşti măcar răspuns la salutul dat englezilor. Şi cînd colo, ei ne alintau ca pe copiii lor. Ca şi cum exemplul superiorilor lor le-ar fi dat un imbold, şi ei făceau caz de noi.

Bineînţeles, în felul ăsta am ajuns să fim teribil de îngîmfaţi.

Eu chiar am devenit obraznic nevoie mare şi mi se părea că n-ar fi cine ştie ce ispravă dacă te-ai duce la vreunul din sahibi şi ai începe cu el o conversaţie, atîta vreme cît nu e de faţă sahibul Cunningham, surdul. Aveam chiar curajul să mă duc pînă la locul unde se afla, după terminarea meciului, tata, împreună cu gradele superioare. Sau ceream de la bucătărie o sticlă de sifon. Ca de obicei, bucătarul destupa sticlele înspumate de şampanie şi de bere. Îmi stabilisem şi un drept de prioritate faţă de toţi ceilalţi băieţi ai regimentului asupra croselor de hochei rupte în timpul meciului, pentru că, după ce m-au văzut bătîndu-mă pe burtă cu sahibii, mă înălţasem enorm în ochii băieţilor-ostaşi. Căci ei priveau din depărtare la personajele sus-puse care beau băuturi colorate, spumoase, şi pălăvrăgeau pe limba zeilor.

Tata, cînd mă admira, cînd mă ameninţa, spunîndu-mi să nu mai îmi iau asemenea libertăţi. Totul depindea de felul cum socotea el că se află văzut de către sahibi într-un anumit moment, dacă nu cumva se simţea căzut în dizgraţie. Dar groaza cumplită pe care sahibii o inspirau poporului — măcar că ea se transformase la tata într-un fel de atitudine respectuoasă, datorită faptului că venea tot timpul în contact cu mărimile — era la ceilalţi amestecată cu o adevărată veneraţie.

Această exagerată stimă dicta tuturor precauţie, îngrijorare şi respectuoasă tăcere faţă de sahibi. Bineînţeles, tata ne atrăsese totdeauna atenţia să nu venim la birou decît după plecarea sahibilor sau, dacă aveam de transmis un mesaj important, să intrăm în vîrful picioarelor şi să nu vorbim niciodată tare, ci doar în şoaptă. De asemenea, el ne interzisese în mod categoric să ne apropiem de popota ofiţerilor sau de bungalowurile sahibilor. Întrucît însă părea stăpînit de un puternic sentiment de umanitate, pe lîngă disciplina pe care o învăţase, ne dădea voie să acceptăm o mîngîiere sau un zîmbet condescendent, dacă vedea că e vorba doar de gestul unui om mare faţă de un copil. Sentimentul său de mîndrie provocat de favorurile care ni

se făceau îl îndemna să ne acorde şi el anumite libertăţi, pe care altfel le-ar fi sancţionat cu ocări sau chiar cu vreo palmă.

Noi am remarcat destul de repede că există o nepotrivire între încîntarea pe care i-o produceau succesele noastre în societate şi atitudinea sa obişnuită de tăinuire a acestui sentiment, precum şi obligaţia pe care ne-o impunea de a ne ţine în umbră, pentru ca nu cumva să-i supărăm pe sahibi. Era dovada unei anumite inconsecvenţe din partea lui şi, în limitele bunei purtări pe care o deprinsesem datorită unei creşteri extrem de severe, noi făceam, totuşi, ce voiam, salutîndu-i pe sahibi, uneori cu o oarecare nepăsare copilărească de drăcuşori şi rîzînd de îndată ce ei întorceau spatele. Cînd şi cînd ne mai rătăceam prin grădinile lor şi şterpeleam cîte un buchet de trandafiri roşii. Alteori ne duceam la Mohamed Din, bucătarul, şi veneam acasă cu o franzelă mare, englezească, pe care o mîncam cu toţii.

O oarecare schimbare în bine în cadrul vieţii destul de monotone a cantonamentului o aducea întotdeauna sosirea unui om ciudat, care în faţa noastră, a copiilor, căpăta un aer legendar. Se numea Dumbri şi avea obiceiul să se învîrtească de colo pînă colo cîteva zile în şir prin cazarmă, ca un fel de strigoi spectaculos.

Era un bărbat înalt şi sfrijit, cu un nas roşu, vulturesc, cu faţa trandafirie. Avea umerii de-a dreptul pătraţi, însă trăsătura lui cea mai deosebită, aceea care ne speria şi ne încînta totodată, de îndată ce apărea, o constituia uniforma pestriţă pe care o purta : cămaşă kaki, turban albastru şi pantaloni lungi roşii. Toate acestea erau din petice şi zdrenţe colorate. Purta moletiere roşii, iar picioarele sale uriaşe erau încălţate cu pantofi indieni. Toată îmbrăcămintea asta era evident întocmită din resturile hainelor aruncate pe care i le dăruiau soldaţii ca unui fachir ce era. Lucrul cel mai minunat — lucrul extraordinar — era puşca de lemn pe care bătuse în ţinte monede din mai toate ţările lumii. Zicea că le adunase de pe la sahibi, în decursul

turneelor anuale pe care le făcea pe la toate cantonamentele Indiei.

— Dumbri ! Dumbri ! Hei, a venit Dumbri ! strigau soldaţii cînd îl vedeau.

Îl salutau cu rîsete şi glume, în timp ce copiii se ţineau cîrd după el, abia aşteptînd fiecare să pună mîna pe puşca lui şi să-i cerceteze toate monedele.

Dumbri răspundea la toate saluturile acestea luînd deodată poziţia de drepţi şi strigînd :

— Strîngeţi rîndurile ! Prezentaţi arm' ! Pe loc repaus !

Executînd propriul său ordin, ridica puşca pe umăr, îi pocnea patul cu o palmă răsunătoare, care speria vrăbiile şi ciorile, şi o ţinea în faţa lui cu o mişcare rigidă, aşa cum făceau soldaţii la sosirea vreunui sahib pe terenul de paradă.

Pentru aceste fapte extraordinare, el aştepta o răsplată potrivită cu mijloacele şi poziţia socială a persoanei pe care o acosta — un anna de nichel de la un soldat, o monedă de argint de opt annaşi de la vreun plutonier, o rupie de la un ofiţer indian şi cel puţin cinci rupii de la un ofiţer englez.

Dacă persoana acostată astfel îi mai dădea şi cîte o ţoală, pe lîngă bani, atunci în mod automat el începea să repete un exerciţiu de baionetă, însoţit de ţipete puternice şi sălbatice — o parodie exagerată a exerciţiilor cu saci pe care le făceau soldaţii în fundul sălii de gimnastică.

În această fază a exhibiţiilor, publicul încerca să-l alunge sau să-l convingă cu mult tact să cînte unul din cîntecele englezeşti pe care le avea în repertoriu. Primind aceste îndemnuri, el căsca larg gura, parcă ar fi fost porţile iadului, şi din gîtlej îi izbucnea parodia vreunuia din marşurile soldaţilor englezi, ca de pildă „E un drum lung pînă la Tipperary" sau vreun cîntec popular al muntenilor din tribul Dogra.

De îndată ce lua bani de la cineva, se apuca să repete diferite părţi ale unui exerciţiu cu puşca, pentru ca să-i stoarcă omului şi mai mulţi bani. Părea că îşi pune toată energia şi tot sufletul în acest exerciţiu, stri-

gînd şi înroşindu-se la faţă, şi transpirînd în timp ce îşi demonstra îndemînarea, în aşa fel încît maimuţăreala lui devenea un spectacol destul de macabru şi de neplăcut.

— Pe loc repaus ! Drepţi ! Stîng, drept, stîng ! Stîng, drept, stîng !

În aer răsunau strigătele sale ascuţite, pînă ce se aduna lumea. Atunci scuipa în palme şi, ţinîndu-şi strîns puşca de lemn, începea :

— Fii bărbat ! Datoria unui bărbat este să ucidă ! aiura el, făcînd spume la gură. Faţa lui trandafirie se împurpura şi întregul trup înţepenea în rigiditatea atacului brutal. Dacă inamicul rezistă sau contraatacă, loveşte-l în cap cu patul puştii, trage-i un picior în burtă şi doboară-l la pămînt. Apoi înfige-i baioneta în pîntece, adînc, adînc. Dar scoate-o afară, ca să fii sigur că inamicul este străpuns şi că o să sîngereze pînă la moarte. Un-doi-trei ! Porneşte !...

Apoi executa mişcările potrivit poruncilor pe care şi le dădea singur.

Soldaţii rîdeau de se stricau, auzind şi văzînd această parodie foarte exactă, cuprinzînd tocmai formulele folosite de sergenţii şi de plutonierii care îi instruiau. Pe noi, copiii, ne amuza teribil toată scena şi îl consideram pe Dumbri cel mai mare „gen'ral" din lume, pentru că ne învăţa cum să atacăm. Numai micuţul Bitti părea tare speriat de aceste mişcări şi ţipa cît îl ţinea gura.

— Uite, bea nişte ceai — îl îndemna pe Dumbri cîte un plutonier, ca să-i distragă atenţia.

Dar nu era sigur dacă acesta va accepta să înceteze spectacolul său nebunesc şi să bea ceai, sau va porni mai departe în căutare de bani. Nimeni n-ar fi putut să spună ce curs vor lua capriciile unui fachir.

Gradaţilor din regiment le plăcea Dumbri şi giumbuşlucurile lui şi îl dădeau de exemplu timp de luni de zile pentru calităţile sale de soldat. În felul acesta căutau să-i impresioneze pe răcani. În afară de asta, mai născoceau tot felul de poveşti şi legende cu privire la

faptele sale de arme în diferitele războaie în care se zice că ar fi luptat.

— Este fiul unui general englez, făcut cu o mamă afghană — zicea unul dintre ei.

— Este sfîntul şefilor de trib din teritoriul Mohmand.

— A dat mîna cu padişahul rege George la festivităţile încoronării de la Delhi — te informa altul cu multă bunăvoinţă. L-am văzut chiar eu cînd dădea mîna cu el.

— Dar atunci de ce umblă în ţoalele acelea peticite, ca un cerşetor, dacă e într-adevăr cineva ? întreba cîte un recrut.

La întrebarea asta nu putea răspunde nimeni. Şi amintirea lui Dumbri se stingea încet în ceaţa uitării care învăluia pămîntul şi făcea să pară că toţi şi toate au un loc în această lume a noastră, oricît de nebună şi de absurdă ar fi, pînă ce Dumbri îşi făcea din nou apariţia în anul următor, ca să stîrnească la viaţă regimentul înecat într-o existenţă monotonă şi somnolentă. Parodia sa stranie şi brutală asupra eroismului avea acest dar.

Cînd şi cînd se întîmpla ca tata să ne ia să facem o plimbare după-amiaza pînă la podul de pontoane de pe Lunda — numele dat rîului Kabul la Nowshera, deoarece este o apă rea, capricioasă şi stranie în sălbatica sa trecere către confluenţa cu rîul Indus la Attock.

Mie îmi plăcea să alerg pe potecuţa care trece prin albia secată, dincolo de şcoală şi de depozitul de lemne, pînă la bazarul Sadar şi la podul de bărci. Mergeam alături de tata, sporovăind fără încetare şi punîndu-i tot felul de întrebări. Încercam un sentiment de mîndrie şi de forţă datorită faptului că puteam fi văzut mergînd astfel alături de tata, pe care-l saluta toată lumea. Asta cu atît mai mult cu cît poteca nu mai ducea către închisoarea pe care o reprezenta şcoala, ci către libertatea oraşului colorat şi bălţat, cu case de cărămidă, cu străzi înguste, pline de mulţimi nesfîrşite de afghani. Era pitorească îmbrăcămintea lor, cu tunici lungi de pînză

aspră, cu şalvari largi cît nişte saci, cu turbane nu prea ordonat legate, cu jachete de catifea ieşită de soare. Erau şi o mulţime de negustori din Punjab, care se obişnuiseră cu portul şi cu felul de a vorbi al oamenilor de la frontieră şi care căpătaseră şi ei o înfăţişare tot atît de sălbatică. Mai erau şi soldaţi indieni din brigadă şi cîţiva soldaţi britanici, cu bereta pusă şmechereşte peste frizura îngrijită. Umblau doi cîte doi, făcînd să strălucească bastoanele lor cu mînerul de argint, sau se postau în faţa magazinelor de haine, sau se strecurau prin cartierul prostituatelor.

Salutînd prieteni şi cunoştinţe şi fiind salutat de oameni, schimbînd cîte o vorbă ici, în mijlocul aglomeraţiei, şi oprindu-se colo, într-un colţ, ca să stea de vorbă pe-ndelete cu un soldat sau cu un gradat care-i cerea vreun hatîr, dar nu îndrăznea să se arate la biroul de la cazarmă al tatii sau pe la casa noastră, rîzînd şi glumind, tata ne conducea dincolo de bazar. Treceam pe lîngă un azil de leproşi, pe lîngă şiruri de tarabe cu fructe, ai căror stăpîni vindeau cu multă zarvă şi reclamă bucăţi de trestie de zahăr — pline de muşte, de altfel ; treceam pe lîngă cerşetori care cereau cu glas plîngăreţ un ban, dezgolindu-şi rănile infectate de muşte. Mergeam către marea şosea principală, unde turmele de măgari stîrneau nori de praf, întunecînd vitrinele magazinelor în stil englezesc, în care erau expuse borcane înalte cu bomboane de mentă, bomboane cu fructe, prăjituri, plăcinte şi ciocolată.

Rîul era prea repede şi prea primejdios pentru înot. Lumea se scălda doar cu prilejul vreunei sărbători, timp în care se învîrteau prin apropiere bărci de salvare, gata să intervină şi ajutîndu-i pe cei luaţi de curent. Dar tatii îi plăcea să stea jos şi să se aerisească în una dintre sutele de bărci care susţineau podul îngust, pentru pietoni, dintre bazarul Sadar şi vechiul sat Nowshera.

Pe mine mă obsedau diferite probleme legate de acest rîu : de unde vine şi încotro se duce. În această perioadă a vieţii mele eram dispus să leg fiecare lucru de un altul şi să caut o justificare pentru toate. Sufe-

ream de o adevărată foame de cunoştinţe şi de beţia posesiunii tuturor elementelor. Tata mi-a explicat că e vorba de apa de ploaie care vine prin afluenţi din regiunea dealurilor şi de zăpada topită în munţi. Mi-a mai spus că rîul se varsă în fluviul Indus şi în cele din urmă în mare.

La vîrsta aceea, trecea un timp foarte scurt între căutarea unor justificări emoţionale şi acţiunea propriu-zisă. Bineînţeles, numai cît mi se pomenea cuvîntul mare, şi aş fi fost gata să mă dezbrac şi să mă arunc în apă. Dacă mi se spunea că nu ştiu să înot şi că rîul este adînc, iar marea încă şi mai adîncă, încercam să dovedesc că eu m-aş putea evapora prefăcîndu-mă într-un nor chiar pe drum şi m-aş putea întoarce sub forma aceea exact în locul de unde pornisem, dacă se întîmpla vreo nenorocire. Tata reuşea totuşi să-mi distragă atenţia şi, în orice caz, Ganesh, cel tăcut şi cuminte, mă ţinea de reverul hainei, împiedicîndu-mă să mă arunc în vreo aventură desperată, în necunoscut. Acuma mă muncea dorinţa să ştiu cum se mişcă apa şi de ce, dacă toate fluviile se varsă cu atîta grabă în mare, ea nu se revarsă, înecînd întreg pămîntul. Tata mă lămurea că într-adevăr a fost un potop uriaş pe lume, acum multe mii de ani, şi că o mare parte a pămîntului care se află astăzi acoperit de mare a fost altădată uscat, şi dimpotrivă.

Expresia aceea „o mare parte a pămîntului" mă lăsa nedumerit. Eram speriat şi umilit. Îmi spărgeam capul ca să pot înţelege şi afla tot, fără a-l mai necăji pe tata cu prea multe întrebări, ca nu cumva să-mi spună deodată : „Haide, acuma stai jos şi lasă-mă în pace !"

Numai că eu nu mă puteam mulţumi cu ceea ce aflasem şi am continuat, cu o urmă de teamă în glas :

— Tată, de ce sînt aşa de multe lucruri pe lume ? Cine a făcut lumea asta ? De ce nu e cu putinţă să afli tot ?

Tata n-a făcut altceva decît să zîmbească văzîndu-mă atît de nerăbdător şi cu o fire atît de năvalnică. M-a mîngîiat plin de afecţiune, într-un fel care îmi dovedea că e încîntat de copilul lui. Era bine dispus în ziua

aceea şi s-a oferit spontan, fără să-l fi rugat noi, să ne cumpere un pepene de la un fructar afghan, care stătea în mijlocul pieţei deschise de lîngă marea şosea principală.

Tot timpul cît a durat tocmeala, noi, copiii, aşteptam plini de încîntare. Urma să primim profitul celui ce se tocmeşte, sub forma pepenaşului suplimentar pe care adeseori îl dădeau fructarii gratis. Eram nerăbdători să-l ducem acasă, pentru a i-l face cadou micuţului Bitti. Tata era destul de rezervat, pe de o parte pentru că trebuia să facă o oarecare cheltuială, iar pe lîngă asta se vedea obligat să aleagă unul din fructele cele mai nesigure de pe lume. Cu pepenele nu poţi şti niciodată cum stai: uneori poate fi dulce ca mierea, iar altă dată te pomeneşti că e un castravete fără gust, dacă nu cumva ai ghinionul să nimereşti unul cu gust de revent sau sare amară. Tata se pricepea destul de bine să-i aleagă şi de aceea tot suna pepene după pepene cu încheietura mîinii drepte, de parcă ar fi încercat nişte ulcioare de lut să vadă dacă sînt ceramică arsă sau nu. După aceea a condus tocmeala cu atîta măiestrie, încît a izbutit să ia pepenele cu jumătate din preţul cerut de negustor şi să capete în plus nu numai un pepenaş pentru Bitti, ci trei, aşa că fiecare dintre noi avea cîte unul drept jucărie. Mă simţeam cum nu se poate mai mîndru şi mai fericit că am un asemenea tată.

În zilele acelea de libertate, în care scăpasem de ameninţarea continuă a nuielei învăţătorului, începusem să îndrăgim căldura şi avantajele unei lumi mai blînde, căutînd adesea scăpare în orice trăsnaie care oferea farmecul unei aventuri îndrăzneţe. Aşa nechibzuiţi şi îndrăzneţi peste măsură cum eram, nu ne mai era teamă de nimic, nici de pămînt, nici de cer, nici de poliţişti şi nici de soldaţii de gardă.

Într-o dimineaţă, după ce au şoptit o mulţime împreună, Ganesh şi cu Ali, care se luptau din greu cu şcoala, întrucît nu aveau o memorie aşa de bună ca a mea şi care prin urmare mai chiuleau din cînd în cînd

de la ore, m-au primit şi pe mine la sfatul lor tainic şi mi-au propus s-o ştergem cu toţii de la cursuri şi să ne ducem în porumbiştile de pe malul rîului Lunda.

— Nu ne-am făcut temele, frăţioare — se rugă Ganesh de mine, devenind deodată foarte umil. Şi dacă mergem la şcoală, o să mîncăm bătaie. De altfel şi tu ai întîrziat. Ia uită-te, soarele s-a urcat sus de tot pe cer! Ai să mănînci şi tu bătaie pentru întîrziere, dacă nu cumva şi pentru altele. Aşa că mai bine vino cu noi şi o să-ţi dăm nişte coceni de porumb.

O clipă am şovăit între teama de a merge la şcoală şi conştiinţa vinovăţiei pe care mi-o dădea ideea chiulului. Dar purtarea plină de atenţie a băieţilor mai mari părea să-mi deschidă perspectiva primirii în lumea jocurilor lor şi, pe lîngă asta, cocenii de porumb păreau să fie un lucru foarte palpitant.

— Am să-ţi dau o mulţime de poame — zise Ali în acest moment, pe un ton afectuos. Cunosc eu un tufiş cu fructe roşii, pe care nu l-a atins încă nimeni.

Acesta a fost pentru mine elementul convingător, aşa că m-am hotărît să merg cu ei.

După ce am rătăcit prin diferite părţi ale albiei vechi şi secate a rîului, zburdînd, strîngînd pietricele frumoase, urcîndu-ne în pomi după fructe, umplîndu-ne poalele şi buzunarele cu poamele roşii coapte, căutînd cuiburi de păsărele, ne-am strecurat în porumbişte şi ne-am aşezat jos într-un luminiş. Eram încălziţi şi asudaţi, aşa că ne-am apucat să mîncăm fructele pe care le strînsesem. Apoi am adunat cele mai bune boabe de porumb pe care le-am găsit şi am căutat un mijloc de a le coace. Numai că nici unul dintre noi n-avea chibrituri şi oricum era destul de primejdios să faci focul într-un lan uscat.

În timpul aventurilor din acea dimineaţă şi pe cînd mîncam fructele strînse de noi, eram fericiţi şi uitasem complet de existenţa şcolii. Acuma însă, cînd nu mai aveam nimic de făcut, nici unul din noi nu se mai simţea la largul lui şi începea să ne surprindă nerăbdarea, dorinţa de a trece timpul mai repede, pentru ca să ne putem duce acasă. Partea grea era cum să fa-

cem să potrivim momentul plecării cu ora la care se închidea şcoala. Dacă ne întorceam acasă prea devreme, puteam să stîrnim bănuieli. Pe de altă parte însă nu puteam nici să ieşim la drum şi să întrebăm pe cineva cît e ceasul, pentru că s-ar fi putut întîmpla să ne vadă vreun soldat şi să ne spună părinţilor.

Ne-am uitat la soare, ca să măsurăm timpul după drumul pe care îl străbătuse din zori, dar n-am izbutit să facem o apreciere corectă. Atunci ne-am strecurat pe rînd pînă la marginea porumbiştei şi am început să privim la poteca ce ducea de la şcoală la cazarmă, pîndind să vedem dacă nu cumva se întorcea acasă vreunul din ceilalţi băieţi de la regiment.

După un timp de obositoare încordare, în care ne-am dat seama din ce în ce mai mult că riscăm să intrăm în vreun bucluc dacă ne întîlnim cu o ceată mai mare de băieţi, am dat cu ochii de Rehmat, fiul armurierului, care se întorcea singur spre casă. Ne-am grăbit să-l ajungem din urmă şi să-l atragem de partea noastră, mituindu-l cu nişte porumb, ca nu cumva să sufle o vorbă cînd o ajunge la cazarmă.

Dar tocmai cînd ieşeam din lan, proprietarul ariei, un afghan care se afla acolo din întîmplare şi trăgea cu praştia în vrăbii, ne-a zărit şi a început să alerge după noi.

Porumbii ascunşi prin cutele tunicii şi prin pantaloni, ca să-i ducem acasă, ne împiedicau mişcările şi curînd începură să cadă pe jos.

Ali şi cu Ganesh au fugit într-un suflet, s-au strecurat dincolo de drum, în partea mai îndepărtată a lanului, şi s-au făcut nevăzuţi ; dar pe mine picioarele nu m-au dus prea departe şi am fost prins.

Ţăranul m-a legat burduf şi m-a trîntit jos, în praf, lîngă patul lui de vară. Eu am început să ţip, închipuindu-mi că are de gînd să mă ucidă.

Îmbujorat de spaimă, asudînd şi suspinînd, zăceam acolo, fiind absolut sigur că mi-a sunat ceasul din urmă. Nici un fel de rugăminţi din partea lui Rehmat nu l-au putut îndupleca pe afghan să mă elibereze.

Dar Ganesh şi cu Ali se grăbiseră să ajungă la biroul tatii, căruia îi îndrugară o poveste cum că am fost prins cu o găinărie, pe cînd mă întorceam de la şcoală.

Tata a venit la locul cu pricina şi l-a hotărît pe ţăran să-mi dea drumul. Voia tocmai să-mi ceară socoteală, cînd m-a cuprins deodată groaza la ideea că, pe lîngă chinul suferit pînă atunci, aveam să mai mănînc şi bătaie. După ce am încasat vreo două palme, n-am mai putut să-i ascund adevărul cu privire la complicii mei. Aşa că pînă la urmă am izbucnit şi am povestit de-a fir-a-păr tot ce se întîmplase după ce m-au convins băieţii să chiulesc.

În aceeaşi seară, Ganesh a avut parte de o bătaie cumplită, cu o crosă de hochei, pe cînd eu am reintrat temporar în graţiile părinţilor.

Se pare că şi mama lui Ali l-a luat foarte din scurt pe fiu-său şi l-a dat afară din casă. În noaptea aceea, băiatul a dormit în ghereta unei santinele.

După ce i-am trădat, Ganesh şi cu Ali nu mai aveau ochi să mă vadă. Mă evitau şi îi convingeau pe toţi băieţii din regiment să nu mă bage în seamă. În această situaţie m-am simţit mai izolat ca oricînd.

Într-o zi, însă, m-am răzbunat şi eu pe ei, spunîndu-i tatii că Ganesh şi cu Ali mi-au zvîrlit pantofii în rîul Lunda. De fapt, lucrurile stăteau astfel: cei doi băieţi refuzaseră să mă ia ca să văd şi eu meciul de hochei care se juca la regiment şi atunci am scornit cu mintea mea drăcească un şiretlic, ascunzîndu-mi pantofii sub rogojina odăii noastre de zi, învinuindu-l pe Ganesh că mi i-a zvîrlit în rîu. După ce tata, care era plictisit la culme de necontenitele noastre certuri, i-a tras o bătaie zdravănă lui Ganesh, m-am prefăcut că am descoperit pantofii din întîmplare sub rogojină şi am susţinut că în orice caz el îi luase, dar îi ascunsese numai şi se lăudase doar că i-a aruncat în rîu.

Această faptă a avut ca urmare totala ostracizare a persoanei mele, întrucît mă făcusem vinovat de încălcarea codului onoarei respectat de băieţi, care interzicea

pîra la oamenii mari. Aşa s-a făcut că am ajuns mai însingurat ca oricînd.

Bineînţeles, existau şi unele compensaţii. Cînd se întîmpla ca vreun soldat să mă vadă stînd singur, îmi dădea cîte un ban sau mă lua la micul bazar al regimentului şi mă trata cu delicatesa preferată a muntenilor Dogra — lapte fierbinte, cu gogoşi de la cofetărie sau cu fructe. Alteori mi se dădea cîte o bucată de zahăr sau nişte melasă. Mama îmi interzisese să primesc asemenea daruri, deoarece, spunea ea, vreunul din soldaţi ar fi putut să-mi facă farmece cu ajutorul magiei negre. Totuşi, eu mă bucuram din plin de tot ceea ce primeam, fără să mă gîndesc cîtuşi de puţin la bolile pe care le-ar fi putut aduce aceste daruri.

Uneori fugeam la fierăria armurierului şi ascuţeam bucăţele de fier pe cremenea aflată într-o cutie de lemn, aşezată lîngă corpul de gardă. Aşteptam pînă-l puteam vedea pe Kramat Ullah, fiul cel mai mare al armurierului, care era totodată şi calfă. Băiatul îmi promisese că o să-mi facă o tricicletă din diferitele piese de schimb pe care le aveau prin atelier. În vremea aceea mergea adesea să joace hochei pe iarbă, dar de cîte ori îl vedeam, îmi spunea că e foarte ocupat cu fabricarea unei motociclete personale. Întotdeauna mă amîna, zicîndu-mi să vin a doua zi.

Mă mai ţineam scai şi de tîmplarul regimentului, care era prieten cu fratele meu mai mare, Harish. Tîmplarul Godu era un muntean scund şi îndesat, care arăta ca un nobil hindus. În timp ce repara mobila din bungalow-urile sahibilor şi glumea cu mine, întrebîndu-mă cînd am de gînd să mă însor şi ce mi-ar plăcea să fac cu nevasta după căsătorie, eu stăteam cu ceasurile pe la uşa lui, dîndu-i răspunsuri naive, pe care el le folosea ca punct de plecare pentru alte glume, şi încercînd să-l conving să-mi facă o sabie de lemn. Îi cotrobăiam prin lăzile cu scule, simţind cum creşte în mine dorinţa de a crea ceva. El mă plesnea uneori, cu degetele sale ciolănoase, peste încheieturile mîinii sau se răstea la mine, de-mi venea să intru-n

pămînt de spaimă. După aceea îmi dădea cîte o ceaşcă de ceai din ibricul său negru şi murdar, în care veşnic clocotea un amestec de lapte, frunze de ceai şi apă, pe pirostrii de fier. Încălzea mereu ibricul, arzînd talaş. Bineînţeles, întotdeauna îşi reînnoia promisiunea că a doua zi se va apuca să-mi facă sabia.

— Să nu te mai duci să mănînci sau să bei ceva din mîinile soldaţilor şi ale slugilor ălora ; să nu mai tot umbli de colo pînă colo ! mă bodogănea mama cînd ajungeam acasă.

Numai că în această epocă a vieţii mele nu ascultam niciodată sfaturile înţelepte ale mai marilor mei. Mă duceam oriunde mă purta fantezia, mă învîrteam prin toată cazarma, prin bazar, pe la casele însoţitorilor regimentului, în căutare de tot felul de aventuri. Mă opream să flecăresc cu oricine se întîmpla să-mi vorbească. Vai, ce fericire era pentru mine să pot vorbi cu cineva, în starea de singurătate în care fusesem azvîrlit ! Ce încîntare simţeam cînd primeam acele mici cadouri — bomboane, fructe şi jucării ! Vai, cît de buni şi de nepăsători în generozitatea lor erau aceşti bieţi soldaţi, lucrători şi paria, urgisiţi şi săraci, în comparaţie cu propriii mei părinţi, care se considerau superiori lor şi veşnic îmi interziceau să mă ating de lucrurile acestora. Fără doar şi poate, multe din ceea ce ştiu astăzi le-am învăţat tocmai de la aceşti oameni : iscusinţa de a meşteri tot felul de obiecte, de a spune poveşti, de a prepara ceaiul. În fond, mai toată maturitatea mea s-a făurit pe temeiul experienţei dobîndite în acele momente neînsemnate, petrecute în vagabondaj în afara şcolii.

Într-o după-amiază, însă, mi s-a întîmplat un accident care avea să pună capăt entuziasmului meu pentru asemenea tovărăşii — cel puţin pentru cîtăva vreme, dacă nu chiar pentru totdeauna.

Unii dintre subalternii englezi din regimentul tatii obişnuiau să se învîrtească pe dealurile Buner, dincolo de albia rîului, şi pe lîngă zidurile joase care înconjurau cazarma. Doborau porumbei şi vrăbii cu puşca

de vînătoare şi cu praştia autohtonă. Acest din urmă instrument părea că-i fascinează ca unealtă destinată uciderii păsărilor.

Acea căldură naturală pe care o simţeam în mine, curiozitatea mea deosebită şi admiraţia faţă de sahibi mă determina ca, ori de cîte ori vedeam pe vreunul dintr-înşii prin împrejurimi, să alerg la el. Mai toţi erau foarte drăguţi cu mine, zîmbind în stilul lor distant şi lăsîndu-mă şi pe mine şi pe ceilalţi copii ai regimentului să-i urmăm.

Dar într-o bună zi l-am întîlnit pe căpitanul Cunningham, sahibul cel surd, cum i se spunea. Se plimba pe lîngă zidul scund din spatele sălii de gimnastică, cu o praştie în mînă.

L-am salutat respectuos şi am pornit să mă ţin după el, avînd ambiţia de a învăţa mînuirea praştiei şi de a vîna întocmai ca dînsul.

Mi s-a părut la un moment dat că ridică braţul şi că-mi zice, după cîte am înţeles, „pleacă". Eu n-am făcut decît să mă uit fix la el, socotind că vrea să mă alunge ca nu cumva să-i sperii păsările în care avea de gînd să tragă.

Cînd s-a îndepărtat, am pornit-o iarăşi pe urmele lui.

Era o după-amiază teribil de călduroasă. Poate că pe sahib îl chinuia zăpuşeala sau poate îl enerva faptul că un copil se încăpăţîna să se ţină după el, deşi îi poruncise să se retragă.

Cînd a intrat în albia goală a rîului, s-a întors către mine şi m-a alungat ca pe o pisică.

Eu însă, cu mintea mea proastă, şi fără să mă gîndesc la nimic, am mers mai departe după el, deşi eram destul de speriat.

El a mai făcut cîţiva paşi şi apoi s-a întors şi a bătut din picior.

Am mai zburdat niţel pe pietrele fierbinţi, aproape înroşite de căldura soarelui, şi mă pregăteam tocmai s-o iau pe potecuţa care ducea la poarta administraţiei regimentului, dar, după cîţiva paşi, m-am întors şi am luat-o iar pe urmele sahibului Cunningham, care se îndepărta.

Se pare însă că el îşi pierduse răbdarea, sau îl înnebunise căldura, pentru că a tras cu praştia în mine, nimerindu-mă cu piatra în braţ.

Am fugit, urlînd speriat, la biroul tatii.

Una din ordonanţele de pe verandă l-a chemat pe tata, care s-a înfuriat auzind că am venit plîngînd la administraţie. Unul dintre sahibi se afla încă la birou şi tatii îi era frică să nu mă audă cumva.

Eu mă dădeam de ceasul morţii, plîngînd şi ţipînd că sahibul Cunningham a zvîrlit cu o piatră în mine.

Tata nu voia să mă creadă şi s-a enervat. Toată furia care se adunase într-însul în decursul lunilor pline de tot felul de necazuri iscate de pe urma propriilor sale încurcături izbucni cu violenţă la auzul incidentului penibil, mai ales că era vorba şi de un sahib. Mi-a tras o palmă răsunătoare peste obraz, susţinînd că mă ţin numai de şotii.

— Mamă, mamă ! am scîncit eu, privindu-l cu nişte ochi fără vlagă şi fără expresie.

Văzînd însă pe braţul meu semnul loviturii, tata a rămas foarte impresionat. M-a luat în braţe şi m-a întins pe banca ordonanţei, în timp ce un soldat mi-a adus un pahar de apă. Altă ordonanţă a udat o cîrpă şi m-a legat la cap. Eu însă plîngeam fără încetare. Un sahib a ieşit din birou şi m-a mîngîiat, în timp ce tata i-a spus pe englezeşte ceva despre sahibul Cunningham.

M-au dus după aceea la spitalul din apropiere şi mi-au legat braţul.

Cînd m-au readus în sfîrşit acasă, mama era înnebunită de furie şi de supărare. Se bătea cu pumnii în piept de parcă aş fi fost mort.

— Parcă se poate face ceva ? constată calm tata.

— Dar cu ce era vinovat copilul ? întrebă mama.

— Sahibul Cunningham zice că se ţinea scai de el... Bineînţeles, ceilalţi sahibi zic că surdul e şi nebun pe deasupra — o asigură tata.

Mama presupunea că Gurdevi, sau nevasta vreunui negustor de la bazarul regimentului, mă deochease cu magia lor neagră.

După acest accident s-a mai întîmplat unul, care era cît pe-aci să mă coste viaţa. Întîmplarea a făcut ca mama să fie şi mai convinsă că eram născut într-o zodie a stelelor nenorocoase sau că zeiţa Kali, datorită cine ştie căror păcate săvîrşite de noi, s-a năpustit, cu toată furia, împotriva familiei, căutînd să se răzbune.

Tărăşenia s-a petrecut într-o după-amiază de vară. Fierbintele soare al Indiei începuse, încă de dimineaţă, să-şi arunce razele arzătoare peste întinsul pămîntului, şi peisajul stîncos, dezgolit de orice podoabă, plutea într-un abur tremurător, plumburiu, apăsător. Nici nu-ţi venea să crezi că mai există pe lume şi locuri umbroase. Sub dealurile cu înfăţişare aspră, înfăşurate într-o mantie de un cenuşiu mohorît, pe o cîmpie pustie, fără hotar, băieţii regimentului se jucau, şi obrazul lor căpăta o culoare aprinsă, pradă flăcărilor turbate pe care le arunca soarele.

Băieţii trăseseră în praf o linie. De fiecare parte a liniei se afla cîte o echipă de cinci băieţi, pregătiţi să se joace de-a războiul, joc numit Kabadi. Cîte un membru al celor două tabere opuse avea să treacă linia la porunca lui Bakha sau Chota, căpitanii celor două echipe, după care năvălea în teritoriul duşmanului, aşa cum treceau călăreţii Indiei de demult dintr-un stat într-altul, semn simbolic al provocării la război.

„Kabadi, kabadi, kabadi" — striga el fără încetare. Succesul asaltului său depindea de capacitatea ce-o avea de a omorî dintr-o lovitură pe un membru al grupului advers, fie împungîndu-l cu pumnalul — de fapt cu braţul — fie tăindu-l cu sabia — aplicîndu-i, adică, lovitura cu piciorul. Înfrîngerea se concretiza prin cuprinderea şi apăsarea trupului de către adversar, pînă ce insul îşi pierdea răsuflarea şi nu mai avea puterea să repete cuvîntul „kabadi".

Stam în capătul şirului de luptători, pe un pietroi mare şi fierbinte. Îmi dădeam şi eu contribuţia la joc, încurajîndu-i cu ţipete puternice pe invadatorii trimişi de fiecare echipă. Uitasem între timp că băieţii, şi îndeosebi Ali, fiul muzicantului, şi Ram Charan, fe-

ciorul spălătoresei Gulabo, erau contra participării mele la joc, fie ca luptător, fie ca arbitru. Bineînţeles, pretextaseră ca de obicei că sînt prea mic. Acum însă uitasem, de bucuros ce eram, că mă numisem singur arbitru şi nimeni nu-mi ceruse avizul, după cum nimeni nu lua în seamă cuvintele mele de încurajare. Cu toate acestea, stăteam acolo cu atenţia concentrată asupra jocului şi de cîte ori vreunul din băieţi înainta ca să invadeze teritoriul duşman, eu strigam pînă răguşeam, dorind să-l ajut, să-i fiu de folos. Ba chiar uneori îmi mişcam trupul de parcă eu însumi m-aş fi avîntat în acest atac, cu o pînză legată în jurul şalelor, cu ochii lucind sălbatic şi strigînd neîncetat magica formulă : „Kabadi, kabadi !"

Mama ieşea în uşa casei şi ne privea cîteva clipe, urmărind jocul întocmai ca o porumbiţă care se aşază pe marginea cuibului, ca să vegheze asupra puilor ei, ferindu-i de orice vătămare. Contemplînd astfel peisajul sterp al terenului de paradă, se arăta liniştită ; cînd se retrăgea însă, devenea oarecum îngrijorată în privinţa mea şi a lui Ganesh. De lucrul acesta mi-am dat seama cînd ne striga să ne întoarcem acasă, să nu mai stăm pe pămîntul fierbinte, sau cel puţin să nu ne mai jucăm desculţi.

— Vino, băiete, haide, Krishna — repeta mama, strigîndu-mă pentru a douăzecea oară poate.

Privea soarele arzător şi din umbra uşii îşi dădea seama de zăpuşeala cumplită de-afară.

Numai că pe mine era greu să mă mişte aşa, cu una, cu două. Stăteam neclintit, absorbit de vitejia lui Rehmat Ullah, fiul armurierului, care fusese prins în tabăra lui Chota, dar nu înceta să repete strigătul victorios : „Kabadi, kabadi, kabadi !" Părea că are resurse inepuizabile de respiraţie şi refuza cu orice preţ să se predea — adicătelea să moară.

— Haide, Krishna, vino acuma înăuntru, băiete — se rugă mama din nou.

Se pare că-l văzuse şi ea pe băiatul acesta zbătîndu-se şi încordîndu-se sub apăsarea celor patru duşmani, care se lăsaseră cu toată greutatea pe el. Asta

o făcea să se teamă ca nu cumva să mă zdrobească cineva, dacă mulţimea aceea s-ar rostogoli înspre mine. Mama se temea ca nu cumva prizonierul, eliberîndu-se printr-o zvîcnire, să împingă mulţimea la o parte.

Dar Rehmat Ullah „a murit", nemaiputînd răsufla. Mai tîrziu însă, băiatul s-a ridicat şi s-a retras. Jocul a reînceput. Căpitanii celor două grupe adverse, de o parte Bakha şi de alta Chota, şi-au rînduit echipele, pregătindu-le pentru o nouă invazie.

Eu am fugit pînă acasă ca s-o liniştesc pe mama, asigurînd-o că n-am nimic. Dar negăsind-o şi auzind din nou magica formulă: „Kabadi, kabadi, kabadi", rostită de astă dată de Ram Charan, m-am întors la locul meu de pe bolovan şi m-am cufundat iar în priveliştea fascinantului spectacol oferit de un nou luptător covîrşit numericeşte de către inamic.

— Fault, fault! striga Ram Charan, supărat pentru că fusese prins. Gunoierul Bakha n-are dreptul să mă prindă. El e un paria şi m-a pîngărit, atingîndu-mă.

— *Ja be sale!* protestă Bakha, rostind cuvinte insultătoare.

După care veni în rîndul luptătorilor şi-l alungă pe Ram Charan de pe teritoriul stăpînit de el.

— Hai, mă Chota, vino de mă ajută — strigă acesta, care se împotrivea îmbrîncelilor lui Bakha. Să-l alungăm de aici pe gunoierul ăsta murdar! Mama mi-a şi spus să nu mă joc cu puiul ăsta de lele.

— Gura! strigă Bakha.

Atunci, Ram Charan puse mîna pe o piatră şi o aruncă în Bakha. Băiatul se feri şi piatra căzu drept în ceafa mea.

M-am clătinat şi am căzut de pe bolovan. Îmi sîngera ceafa şi vederea sîngelui mă făcu să izbucnesc în plîns.

Dîndu-şi seama că s-a întîmplat ceva groaznic, Ram Charan, Ali, Chota şi alţi cîţiva băieţi fugiră, lăsîndu-i lîngă mine doar pe Ganesh, Bakha, Rehmat Ullah şi pe fratele său mai mic, Ismat Ullah.

De data asta, Bakha nu mai avu scrupule cînd fu vorba să mă ia în braţe, aşa cum se întîmplase mai demult la cantonamentul din Lahore. Ganesh se repezi acasă, să

aducă un castronaş în care să mi se scurgă sîngele din rană

Ţipetele mele au scos-o într-o clipă pe mama în pragul uşii.

— Vai de mine şi de mine ! se văicări dînsa, bătîndu-se cu pumnii în piept şi în cap, de parcă la vederea mea ar fi înnebunit, precum şi din pricina remuşcărilor că nu mă silise să intru în casă cînd se mai putea încă evita nenorocirea. Totodată îi ocăra cît o ţinea gura pe băieţii aflaţi în urma mea.

— Lua-v-ar moartea, ticăloşilor, pentru că mi-aţi rănit băiatul ! Vedea-v-aş pe lumea cealaltă, golanilor ! Şi pe tine, Bakha, pentru că l-ai pîngărit, şi pe tine, Rehmat, pentru că nu l-ai apărat.

— Dar bine, mamă, nu ei au zvîrlit cu piatra în Krishna. Ram Charan, al spălătoresei Gulabo, e ăl care a dat — o lămuri Ganesh.

— Sînteţi nişte răi, sînteţi groparii alor voştri — strigă mama. Şi tu nu le mai lua apărarea golanilor ! Cînd o să vină taică-tu acasă, o să te bată de-o să-ţi rupă oasele... Vai, băiatul meu, băiatul meu ! Ah, şi cum îi curge sîngele, curge şiroaie ! Ce să mă fac ? ! Cine l-o fi pus să meargă să se joace cu ticăloşii ăştia ? Dă-mi copilul în braţe, chiar dacă va trebui să mă spăl apoi — i se adresă ea lui Bakha.

Băiatul gunoierului, cu lacrimile în ochi, mă încredinţă mamei.

Într-o izbucnire de supărare, de teamă şi de remuşcări, mama mă împunse în coaste, strigîndu-mi :

— Prăpăditule, cine naiba te-a pus să te joci cu ei, ca să te lovească ? De ce trebuia să ne mai aduci şi nenorocirea asta pe cap ?

Eu eram înspăimîntat la culme şi plîngeam mai tare ca oricînd.

Ganesh puse oala în dreptul rănii, care sîngera ; sîngele fierbinte ţîşnea mereu şi se prelingea jos, desenînd parcă nişte maci.

Cînd mama mă luă înăuntru şi mă întinse pe pat, sîngele ţîşni ca un torent şi pătă toată rufăria.

— Vai, ce blestem a apăsat asupra naşterii tale, ce păcate de-ale noastre ne-au adus o asemenea nenorocire ? strigă mama în culmea desperării.

Mă întoarse apoi cu faţa în jos şi şuvoiul de sînge păru că se mai ostoieşte. După care luă o bucată de pînză şi, cu mîinile tremurînde, îmi bandajă capul. Sîngele însă şi umpluse un lighean întreg, şi privelişte a acestui lac roşu o înnebunea pe mama, făcînd-o furioasă şi desperată.

Pe cînd eu zăceam, istovit, pe pat în curte şi gemeam, mama blestema, plîngea şi se lovea cu pumnii în piept.

Ţipetele mele îl treziseră pe frăţiorul meu Shiva, aşa că mama se repezi la el, lăsîndu-l pe Ganesh să-mi facă vînt cu evantaiul.

Am început să aiurez şi îmi tot suceam capul dintr-o parte într-alta, pînă ce mi s-a pus un fel de pînză neagră pe ochi. Ceea ce îmi amintesc că a urmat imediat a fost internarea în spitalul regimentului, unde m-am trezit înconjurat de oameni cu glugi albe, în zgomot de instrumente de oţel şi într-un miros puternic de medicamente. Apoi mi-amintesc de braţele puternice ale tatii, cînd m-a luat de acolo şi m-a aşezat pe pătuţul meu. În livezile senine şi bogate ale nopţii, strigătul meu chinuit era încă un geamăt...

Timp de vreo două luni, nimeni nu credea că voi mai trăi. Piatra aceea ascuţită pătrunsese cam de un deget adîncime în partea din spate a capului ; hemoragia care urmase loviturii, precum şi cea din timpul operaţiei scurseseră orice urmă de vlagă din mine...

Apoi am căzut pradă unor friguri cumplite, care m-au aruncat într-un delir. Bandajele din jurul capului mă asfixiau cu mirosul lor de doctorie. Cerul gurii mi-era uscat şi totuşi lăsa să se scurgă în gîtul asprit de arşiţă un gust stricat. Valuri de slăbiciune mi se învîrteau prin cap şi gemeam şi strigam, cerînd ajutorul mamei. Cum ea nu se afla totdeauna lîngă mine, rămîneam cu privirea fixată pe grinzile tavanului şi pe zidurile văruite. Uneori durerile deveneau foarte acute şi ajungeam aproape să mă sufoc, sau pur şi simplu leşinam de slăbiciune. Aşadar mereu mă ridicau din pat şi mă coborau pe pămînt,

potrivit datinei hinduse, care cere ca muribundul să nu fie lăsat să moară în pat, ci să fie coborît înaintea ultimei suflări pe pămînt — mama tuturora — căci din ţărînă ai venit, în ţărînă trebuie să te întorci.

Undeva în adîncul făpturii mele se părea că mai exista totuşi destulă putere, cu care mă agăţam, cu toată nădejdea, de viaţă. Cînd eram dus din cînd în cînd pe masa de operaţie, şi colonelul Bailey, pe care adesea îl salutam cînd trecea spre spitalul regimental, se apleca asupra mea, îmi desfăcea bandajul şi cerceta rana cu un ac lung, după care o pansa, continuam să zac înspăimîntat şi răbdător. Ai fi zis că teama de moartea care mă ameninţa mă făcuse să încetez cu vaietele.

Percepţia vieţii înconjurătoare devenise deodată foarte acută şi prin valul ceţos al slăbiciunii vedeam destul de limpede expresia gravă de pe feţele oamenilor. Tot aşa, printr-o licărire de lumină din capul meu care palpita, puteam să înţeleg sentimentele de pe chipul mamei, plină de remuşcări pentru că mă înghiontise după ce venisem acasă rănit. Şi în timp ce zăceam în pat, mă gîndeam cu teamă că s-ar putea să vină noi zile de asprime părintească, atunci cînd, după expirarea stării mele privilegiate de copil bolnav, aveam să fiu acuzat că am adus atîtea nenorociri pe capul familiei. Mă temeam că voi fi bătut de două ori mai tare, aşa cum i se întîmpla uneori lui Ganesh să fie bătut cu palmele, cu beţele de crichet sau cu crosele de hochei. Dar în momentele acelea îmi aminteam de expresia de sinceră îngrijorare pe care o citisem în ochii tatii cînd mă dusese la spital şi înapoi, îmi aminteam de supărarea mamei şi speram să-mi ierte greşeala. Auzeam plînsul mamei, care veghea la căpătîiul meu, sau răsunetul vreunui glas îndepărtat care mă striga pe nume. Şi tot compătimindu-mă pe mine însumi, ajunsesem să încerc un fel de milă pentru părinţi. Ajunsesem să mă împac cu soarta, încercînd un fel de dragoste negativă şi capacitatea de a ierta toată lumea, în pofida faptului că nu puteam uita durerile fizice pricinuite de rană.

Treptat-treptat însă, vitalitatea organismului meu birui suferința. Așa, de pildă, începusem să-mi ridic brațele ca să smulg înfiorătoarele și lucitoarele cuțite, precum și celelalate instrumente din mîinile colonelului Bailey. Țineam minte că mă duruse cumplit ultima dată cînd îmi pansase rana. De data asta eram hotărît să nu-l mai las să le utilizeze pe propriu-mi trup. Aveam de gînd să împiedic chirurgul de a-mi aplica lama lungă a cuțitului pe rană și m-am luptat pînă ce au trebuit să recurgă la un anestezic.

Neputincios în puterea substanței adormitoare, creierul meu se agita și purta bătălii imaginare cu un cuțit imaginar. Mi-aduc aminte încă destul de limpede de una din aceste aiureli: se făcea că o vrăjitoare neagră și urîtă, cu dinții albi, scînteietori, se apropia de mine, în timp ce stăteam lîngă o căldare în clocot. Aveam senzația că vrea să mă arunce în acest vas cu apă fierbinte, rostogolindu-mă pe o scîndură, întrucît deveniserm între timp voinic și greoi. Dar eram hotărît să mă feresc de vrăjitoare și, punîndu-i piedică, așa cum făceau soldații luptători cu dușmanii lor, voiam s-o azvîrl eu pe ea în căldare. Iată că vrăjitoarea se apropia. Aha, am prins-o! Trăgînd, împingînd, încordîndu-mă, am izbutit s-o vîr în căldare. Iată, a început să se prăjească în grăsimea care sfîrîie. Și eu rîdeam, dar... „eh, acuma o să fii bine și sănătos", a zis colonelul Bailey, vorbind într-o hindustană destul de ciudată. Targa a fost dusă spre masă, în timp ce somnul se strecura în ochii mei... Cînd m-am trezit mai tîrziu, aveam gura uscată de tot, nările dilatate, inima în zbatere, iar ochii cercetau încăperea spre a găsi o persoană cunoscută, de care să se agațe, să se țină, pe care să se sprijine. Începeam să înfrîng moartea.

— Mamă, hei, mamă! am strigat, simțind că depind din ce în ce mai mult de ea, ajungînd să fiu aproape prea sentimental — lucru de neînlăturat într-o asemenea împrejurare.

— Da, da, puiule — mă alintă ea, apropiindu-se de pat și aplecîndu-se asupra mea. Inima i se topea

de tandreţe, toată dragostea şi mila ei se prefăceau într-un sentiment de speranţă, amestecată cu o undă de teamă. Ce este, puiule ? Ce ai ? mă întrebă ea, rămînînd cu gura căscată.

— Apă — murmurai eu ca de obicei, pentru că ne aflam la sfîrşitul verii secetoase şi la capătul unor zile de arşiţă şi de febră.

Mama îmi dădea mereu lapte cald, care-mi producea greaţă. Îi eram totuşi recunoscător. Îndeosebi în asemenea clipe, cînd ştiam că-l neglijează pe micuţul Shiva, spre a veni la căpătîiul meu, simţeam că nu voi iubi niciodată pe cineva mai puternic ca pe mama. Nu dormise nopţi de-a rîndul, cînd mă aflasem în primejdie de moarte, şi nu deschisese buzele decît cel mult pentru ca să spună : „Aş vrea să mă jertfesc eu, ca să trăieşti tu !"

Femeie însingurată, lipsită de experienţa pe care ţi-o dau învăţămintele soartei, capabilă de cea mai mare bucurie, precum şi de orice alt tumult interior, învîrtindu-se în cercuri strîmte, chircindu-se în supunerea ei faţă de un idol gata confecţionat, ea nu se prăbuşeşte cînd e lovită de o forţă covîrşitoare, ci rămîne dreaptă ca o stîncă. Neobişnuită să-şi stăpînească emoţiile, aşa cum izbuteşte un bărbat, ea îşi apără totuşi odrasla, întocmai ca un animal. Numai copilul poate să înţeleagă curajul şi supărarea mamei. De aceea, ca să nu o mai tulbure cu noi necazuri, copilul adoarme liniştit ! Nu e de mirare că relaţiile fundamentale dintre mamă şi copil persistă în sînul societăţii omeneşti, în ciuda faptului că multe alte instincte primare s-au transformat şi prefăcut prin sublimare.

Pe cînd vara nemiloasă se îmblînzea prin temperatura mai dulce a toamnei şi deschidea faldurile zilelor strălucitoare dar răcoroase, mama mă scotea în aer liber şi, aşezîndu-mă în poală, mă freca cu ulei de muştar, ca să picure puţină viaţă în trupul meu vlăguit.

Uneori, din pricina durerilor de cap care deveneau de nesuportat, izbucneam în plîns.

— Nu mai plînge, nu te mai supăra — mă consola dînsa — asta e doar un fleac de rană. În viaţă ai să mai capeţi alte răni, mai rele! Nu plînge, copilaşul meu.

Simţind aerul rece de munte şi văzînd păsările că se întorc acasă în nimbul de lumină al zilei, ea era atît de mulţumită de însănătoşirea mea, încît începea să pomenească la rînd pe toţi zeii ei, destul de numeroşi, şi să rostească rugăciuni.

Pe tot parcursul prelungit al bolii mele, credinţa panteistă a mamei căpătase tendinţa de a se transforma într-un politeism nesăbuit! Zeii tuturor religiilor, precum şi semnele lor mai mărunte — imaginile, simbolurile şi amuletele — reprezentînd credinţa, fuseseră ridicaţi rînd pe rînd şi pentru o anumită perioadă la rangul de zeu suprem, menit să contribuie la vindecarea rănii mele. Într-adevăr, mama era atît de obsedată de aceste zeităţi, încît le murmura numele cu fiecare suflare, ţesînd fantezii atît de vii ca înfăţişare, încît în timp ce-şi vedea de treburile ei obişnuite, se oprea adeseori şi întreţinea o lungă convorbire cu vreuna din ele. Apoi cădea în genunchi şi aducea jertfe imaginare formelor lor închipuite, repetînd ca un fel de refren consecvent vorbele „numai să-mi trăiască copilul".

Pe lîngă faptul că invoca aceste zeităţi, ea cedase tuturor genurilor de credinţe superstiţioase în farmece, descîntece şi băuturi magice — larg sprijinite de preoţimea indiană.

Preotul-şef al regimentului, învăţatul Pandit Jay Ram, un bărbat fără mustăţi şi înveşmîntat în alb, care se bucura de înalta favoare a sahibilor, veni şi mă stropi cu apă sfinţită, şi stropi şi nişte unt limpezit, şi nişte orez rînduit pe un foc de jertfă. În timpul acesta rosti şi nişte descîntece, în schimbul celor cinci rupii pe care le primea, susţinînd că banii sînt destinaţi, chipurile, să umple cuferele zeilor, dar pe care, în realitate,

i-a folosit ca să-şi cumpere o haină nouă şi frumoasă, de mătase chinezească.

„Măicuţa" Gurdevi, uitînd de pica ce ne-o purta, venea în fiecare zi s-o ajute pe mama în ceasuri de restrişte şi-o îndemna să cheme pe preotul tribului Sikh din oraşul apropiat. Acest preot era renumit pentru neobişnuita sa pricepere de a vindeca bolile. El urma să recite rugăciunea *Guru Granth*. Ea spunea că această ceremonie, precum şi împărţirea de budinci de griş în chip de pomană, va grăbi foarte mult vindecarea mea. Atunci se făcu şi acest sacrificiu, care costă cincizeci de rupii, deşi nici una dintre femeile care asistară la ceremonie nu înţelese măcar o boabă din tot ce se citea din cartea sfîntă. Ele erau mulţumite că au putut avea privilegiul de a atinge o clipă, pe rînd, biblia sectei Sikh, în timp ce preotul se înfruptă, cu mare grabă, din prima porţie de mîncare sfinţită. Ba îşi şterse mîinile unsuroase în barbă, ca să nu risipească nici măcar o fărîmă de unt.

Veni să mă vadă şi mama lui Ali: îşi învăluise trupul gras şi mătăhălos într-un văl de bumbac gros, cu un petic de tifon în dreptul ochilor. Ea declară că, potrivit învăţăturilor islamice, dacă se va da vulturilor o bucată de oaie învîrtită de cîteva ori deasupra capului meu, atunci voi scăpa de blestemul care mă apasă şi mă voi însănătoşi.

Cu obişnuita credulitate a unei femei pe jumătate înnebunită de nelinişte şi groază, mama nu numai că aruncă bucata de carne de oaie la vulturi, dar împărţi şi pe la calici nişte untdelemn atins de mîinile mele, dădu săracilor alimente, se duse în diferite temple şi jură să plece şi în hagialîc în localitatea Hardwar pe Gange.

Se pare însă că nici un miracol nu m-a vindecat, ci simpla chirurgie. Rana mea se îndreptă în decurs de cinci luni... Bineînţeles, convingerea mamei era că doctoriile ce mi s-au dat erau fabricate din ierburi indiene şi că englezii au învăţat meseria de medici de la bărbierii noştri. Atitudinea ei faţă de englezi devenise mai rece şi mai ţeapănă, transformîndu-se într-o prejude-

cată de neînvins, de cînd mă lovise cu piatra sahibul Cunningham. Pentru mama, el fusese vestitorul dezastrului pe care avea să-l aducă piatra zvîrlită aiurea de Ram Charan.

6

Cînd m-am sculat din pat, păream ieşit din mormînt : eram tot smochinit şi fără vlagă, abia puteam să pun piciorul pe pămînt şi după cîţiva paşi leşinam. Stînd aşa, neputincios şi slab, cu un gust neplăcut în gură, ameţeam şi căpătam un fel de amorţeală.

Cu timpul însă, treptat-treptat, datorită leacurilor şi întăritoarelor, datorită nesuferitei unturi de peşte şi a supelor concentrate de pui pe care mi le recomandau doctorii, datorită băilor de ulei şi masajelor în care credea mama, vlaga s-a strecurat din nou în oasele mele.

Boala, însă, îşi lăsase în trup, pentru totdeauna, amprentele ei. Ajunsesem să-mi fie teamă de toţi şi de toate, devenisem foarte emotiv, aidoma unei flori prea sensibile, şi din te miri ce mi se umpleau ochii de lacrimi. Nu puteam să mai redevin copilul frumos şi sănătos de altădată, ci eram veşnic dominat de teama morţii, de un fel de groază pe care boala mi-a lăsat-o ca o pată neagră pe suflet, intensificîndu-mi stările de nerăbdare, de impetuozitate, precum şi dorinţa aprigă de a căpăta o experienţă nouă ; doream să mă agăţ de viaţă cu amîndouă mîinile şi totuşi mă lăsam pradă nervilor încordaţi şi trupului incapabil de muncă fizică.

În timpul convalescenţei m-am trezit că mă străduiam să cuprind toate lucrurile, cu entuziasmul naiv al unui copil căruia i se înfăţişează jucării frumos colorate.

Dimineaţa mă ridicam în capul oaselor pe pătuţul aflat pe verandă ; mă sprijineam într-o pernă, iar picioa-

rele mi-erau acoperite de o pătură. Soarele răsărea şi atingea cu culorile sale de foc crizantemele galbene şi floarea-soarelui din grădiniţa aflată în fundul curţii. Tata plantase acolo flori folosind mostrele de seminţe selecţionate pe care le primeau sahibii cu poşta din Anglia. Voiam să alerg şi să mă joc în grădină, să iau o cazma şi să-l ajut pe tata să sape pămîntul, sau să culeg trandafiri, pentru ca să-i pună mama pe altarul zeilor şi zeişorilor ei. Cel dintîi mă distram eu cu toate jucăriile lui Shiva. Dar asta nu mă mulţumea. De cum auzeam că băieţii îl strigă pe Ganesh, voiam să ies şi eu să mă joc cu ei. Eram foarte nerăbdător să mă duc la şcoală.

Începusem să fiu stăpînit de o curiozitate devorantă. După prima fază a vieţii, în care fusesem mai mult sau mai puţin egocentric, privind întreaga lume ca o prelungire a dorinţelor mele — cînd oamenii şi lucrurile dinafară erau prinse de căldura naturală a mîinii şi ochilor şi după stadiul în care începusem să cultiv darul vorbirii, deşi îl exersam numai pentru a mă exprima, acum începeam să mă prefac într-un fel de cocon de vierme de mătase, îmbătîndu-mă cu propriile mele vorbe, absorbind cu intensitate lumea exterioară prin întrebările mele neîncetate. Totul era de ce şi pentru ce, şi nu acceptam să las nimic în sarcina norocului.

Toată ziua o bombardam pe mama cu întrebări. Şi în timp ce ea stătea cufundată în meditaţiile ei prelungi şi tăcute, eu mă răsfăţam prin pretenţiile pe care le ridicam la afecţiunea şi atenţia ei.

— Ce sînt stelele, mamă ? Cum se poate mişca soarele toată ziua, fără să aibă picioare ? Unde merg norii ? o necăjeam eu.

Şi cum ea nu-mi răspundea decît : „Hai, dormi, puişor, odihneşte-te", eu începeam să-mi închipui că văd între nebulozităţile norilor forme de bărbaţi, de femei şi de animale şi îmi făuream o cosmogonie proprie de zei şi demoni aflaţi pe firmament. Numai o dată îmi amintesc că mama mi-a răspuns la o asemenea întrebare.

— Ce e dincolo de cer, mamă ? o întrebasem eu.

Iar ea îmi răspunse :

— Puişor, acolo e lăcaşul zeului Brahma, care locuieşte împreună cu o ceată de îngeri şi zîne.

Răspunsul ei n-a făcut decît să confirme propriile mele impresii cu privire la formele norilor. Timp de mulţi ani de aci încolo n-am mai fost în stare, chiar cînd învăţam geografia la şcoală, să-mi alung o teamă involuntară de nori, mai ales în după-amiezile şi în serile liniştite.

Cîteva alte impresii din zilele acelea mi-au rămas de asemenea pentru totdeauna întipărite în minte.

N-am uitat de exemplu niciodată inexplicabila plăcere pe care o aveam de cîte ori mă ridica în braţe Rukmani, fata în vîrstă de doisprezece ani a lui Balmukand, noul doctor indian. Era o fiinţă subţirică, aducînd la înfăţişare cu o căprioară, cu gîtul murdar, dar cu un obraz în formă de inimă, a cărei fragedă înflorire făcea să pălească strălucirea aurului. Părul ei lung şi negru se revărsa pe umeri în două cosiţe, potrivite la culoare cu ochii ei migdalaţi. Curios lucru : devenisem atît de precoce conştient de senzaţiile dorinţelor fizice cînd mă lipeam de gîtul fetei şi-i simţeam apăsarea sînilor care abia înmugureau, cînd îmi apropiam obrazul de al ei şi-i simţeam atingerea mîinilor lungi, încît mă cuprindea deodată o stranie şi sălbatică încîntare, mult mai puternică decît aceea pe care o presimţeam vag cînd mă alintau mătuşile Aqqi şi Devaki.

Cînd m-am văzut din nou în stare să alerg ca orice copil, am început să merg şi să mă joc de-a v-aţi ascunselea în camera aflată în fundul curţii. Eu mă ascundeam şi Rukmani mă căuta. Numai că eu nu voiam să stau ascuns prea multă vreme şi o lăsam să mă găsească mai repede, pentru că de cîte ori mă descoperea, mă ridica în braţe. Rîdea, mă gîdila şi ţipa, iar eu simţeam mereu înfiorarea aceea tainică, al cărei sens nu l-am prins decît mult mai tîrziu.

Rukmani mă ducea înapoi la mamele noastre, în lumina soarelui de iarnă. Ele coseau ori torceau, ţeseau pînza vestită a Punjabului, mîncau ridichi şi flecăreau. Fetiţa începea atunci un alt joc, făcîndu-se că-mi găteşte mîncare într-o bucătărie imaginară. Jucăriile lui Shiva serveau drept unelte de bucătărie, un aluat făcut din ţărînă simboliza pîinea, iar pietricelele, florile şi frunzele voiau să fie diferite legume. Dacă nu ne-ar fi avertizat la timp mama, aş fi fost în stare să le şi mănînc.

Stăpînit de o totală credinţă în această iluzie, am improvizat o întreagă casă, rînduind două paturi de plasă, aflate în curte, ca să alcătuiesc un fel de cort. Am atîrnat de o parte şi de alta nişte bucăţi de cearşafuri, îmbunătăţind astfel arhitectura, şi am elaborat nişte planuri complexe pentru a umple această existenţă cu detalii din viaţa părinţilor mei. Era vorba mai ales de certuri, redate cu o insistenţă atît de dramatică, îndeosebi datorită faptului că trăgeam fata de păr, încît Rukmani a refuzat cu hotărîre să fie soţia mea sau să se mai joace de-a convieţuirea în acest palat de vis. Oricum, într-o bună zi mama a avut nevoie de aceste paturi, şi toată casa mea de păpuşi s-a prăbuşit. A trebuit să născocesc în locul ei o şcoală imaginară, în care eu jucam pe rînd rolul învăţătorului Din Gul, al profesorului Trilok Chand sau al conducătorului exerciţiilor de gimnastică, în timp ce biata Rukmani juca rolul elevului care trebuia să suporte urgia tuturor acestor personaje.

Ne mai jucam, eu şi Rukmani, de-a vopsitul vrăbiilor. E un joc vechi al îndrăgostiţilor, din epoca drăgălăşeniilor lunii de miere, şi cred că a fost născocit ca un mijloc de stimulare a tandreţei proaspeţilor miri. Bineînţeles, eu habar n-aveam de semnificaţia sa mai profundă, dar poate că Rukmani ştia de ce e vorba, deşi părea foarte nevinovată cînd a propus jocul. Poate că tocmai această inocenţă pe care o afişam determina mamele noastre să ne privească amuzate şi să nu ne oprească de la joc. Pentru mine, însă, era încă un prilej de a zbura pe tărîmul cel nou, regatul pe care-l înfiin-

ţasem pe patul de suferinţă, departe de realităţile lumeşti.

Mai întîi şi întîi, jocul cerea să prindem cîteva vrăbii. Rukmani şi cu mine ne aşezam pe pragul verandei şi presăram jos vreo cîteva boabe de linte. Întîi puneam boabele la oarecare distanţă, spre a ispiti vrăbiile, apoi cînd ele începeau să le ciugulească, le puneam ceva mai aproape de noi. După ce le cîştigam încrederea, presăram boabele şi mai aproape, pînă ce vrăbiile abandonau orice urmă de frică şi veneau să mănînce din mîinile noastre. În felul acesta, izbuteam să prindem în capcană cîte o pasăre şi repede o înmuiam într-o ceaşcă cu vopsea, pe care o ţineam pregătită în preajma noastră. Apoi o eliberam şi ea fugea, colorată, de pildă, în verde intens. A doua zi foloseam o vopsea vişinie, iar în a treia zi, una galbenă sau albastră. În cele şapte zile ale săptămînii vopseam cele şapte păsări pe care le prindeam în cele şapte culori ale curcubeului. Fericirea noastră nu cunoştea margini cînd vedeam aceste vrăbii, vopsite de mîna noastră, zburînd prin curtea cazărmii şi zăpăcindu-i pe soldaţii care-şi puneau mîinile streaşină la ochi, ca să privească aspectul ciudat al vrăbiilor colorate, aşa nitam-nisam, peste noapte. Cînd aceste păsărele colorate veneau şi se plimbau chiar prin curtea noastră, ţipam de bucurie, iar mamele noastre păreau că împărtăşesc şi ele bucuria de a vedea culorile slobozite de noi spre tăriile cerului.

Dar rîsul meu şi cel al lui Rukmani nu scînteia numai în lumina soarelui. Îngenunchind timid lîngă ea, ţinînd în mîinile întinse boabele de linte, cu răsuflarea întretăiată în aşteptarea momentului în care aveam să cîştig încrederea vrăbiilor, îi vedeam mîinile ivorii. Privirile îmi căzeau asupra pielii ei colorate cu lemn cîinesc şi asupra mărgăritarelor de sudoare, care se opreau ca picăturile de rouă pe nasul ei. Mă cuprindea o dorinţă irezistibilă de a sfărîma barierele impuse de încordarea vînătorului care stă la pîndă şi de a o îmbrăţişa. Aşezată pe prag, nemişcată ca o statuie, cu gura înflorindu-i în glume pe care nu le rostea, îşi apleca al ei căpşor asupra feţei mele şi îmi dădea sfa-

turi bune în şoapte blînde, ca un cîntec de leagăn care îţi închide pleoapele :

— Nu te mişca, băieţele, că altfel nu mai vin păsărelele.

Parfumul trupului ei mă ameţea ca o doctorie, învăluindu-mă într-o tăcere care tremura pe buzele mele, ca ruşinea unei vorbe spuse la ureche. Sufletul meu răvăşit se apleca asupra ei.

Şi atunci, dacă prindea cu mîna o vrabie şi strîngea uşor pumnul ca să n-o scape, ridica cioculeţul ascuţit al păsării lîngă obrazul meu şi mă mîngîia cu palma. Adorabila ei tandreţe era destinată, pe de o parte, să liniştească păsărica şi, pe de altă parte, să pună stavilă dorinţei mele năvalnice de a pune mîna pe această fiinţă mititică.

În răstimpurile tăcerii care se abătea asupra frunţilor noastre, părăsindu-ne apoi din nou, aveam şi eu voie să mîngîi vrăbiuţa, cuprinsă în mîinile ei vopsite cu lemn cîinesc, înainte ca pasărea să zboare într-o mişcare largă deasupra capetelor noastre, înainte ca ochii noştri să se întîlnească, cu priviri bucuroase, explicabile doar prin lumina care le învăluia.

Cînd aripile repezi ale amurgului acopereau cerul nemărginit, cînd umbra întunericului se adîncea şi eu trebuia să mă culc, mă ţineam de capul mamei, să-mi spună un basm.

Mama avea o comoară uriaşă de poveşti populare, pe care le auzise la rîndul ei, în copilărie, de la maică-sa. Legendele, fabulele, miturile şi alte naraţiuni despre oameni şi zei, despre păsări şi animale s-au spus de mii de ani în nesfîrşite variante, sub acoperişurile turtite ale bordeielor. Dar de cînd cu sclavia chinuitoare a gătitului cu lemne umede, a spălatului tacîmurilor cu cenuşă şi a sutelor de alte griji domestice care îi chinuiau viaţa, era nevoie de multă muncă de convingere pentru a o face pe mama să întrerupă gospodăria şi să spună un basm.

— Vai, mamă, spune-mi o poveste ! o rugam eu pe neaşteptate.

— Culcă-te, băiete ! N-ai adormit încă ? îmi răspundea ea întotdeauna.

Dar după ce o pisam mereu, se aşeza şi-mi spunea povestea reginei pe care o vrăjitoare a prefăcut-o într-un trandafir, sau povestea broaştei ţestoase care vorbea ca o moară stricată, sau povestea zarafului tic-călos pe care l-a păcălit un ţăran isteţ.

Avea, mama, un talent atît de mare de povestitoare, atît de cuceritoare îi era vorba, atît de minunat dezvoltat simţul psihologic, încît uneori basmele ei mă învăluiau într-o reţea de vis care îmi răpea somnul, făcînd să mă frămînt în pat, cînd pe o parte, cînd pe alta, pradă emoţiei care se prelungea multe ceasuri. Prin crăpătura uşii priveam cerul cu stelele sale tăcute, care nu licăreau, nu scînteiau, nu se zbuciumau. Eram încîntat şi speriat de amintirea monştrilor şi a zînelor, rîdeam în sinea mea de prostia tigrului care s-a lăsat păcălit de şacal, ca şi de crocodilul care a dat de bucluc din cauza vicleniei unei vulpi, sau rămîneam vrăjit de aventurile unor eroine neînfricate, pînă ce povara oboselii îmi închidea ochii, în ciuda voinţei mele, în timp ce mama se afla încă la jumătatea povestirii.

Una dintre poveştile pe care mi le spunea mama era aceea a aventurilor lui Raja Rasalu — o naraţiune care-ţi îngheţa sîngele în vine. Un prinţişor a ieşit din palatul lui împotriva dorinţei părinţilor, s-a luptat cu diavolii, a devenit ascet şi, în cele din urmă, învingîndu-l, pe tatăl ei la şah, a cucerit mîna unei prinţese frumoase — aidoma unei zîne.

Caracterul eroic al acestui basm, cu amestecul său de pasiuni înalte şi nobile, de gîndire rafinată şi de acţiune, mă ţinuse fără răsuflare, încordat şi emoţionat, în timp ce ascultam diferitele episoade ale acestei lungi naraţiuni. Asta mi-a înflăcărat imaginaţia, aşa că în serile următoare, cînd mama mă întreba ce poveste aş dori să-mi spună, eu alegeam îndeosebi povestea aventurilor lui Raja Rasalu.

Cîteva zile mai tîrziu, prinzîndu-mi sabia de lemn, pe care mi-o făcuse totuşi tîmplarul Godu, de o centură cu care mă încinsesem, am pornit şi eu la drum,

aidoma lui Rasalu, fără să cer permisiunea părinților mei, și m-am aventurat pe dealuri, dincolo de albia secată a rîului, cale de vreo jumătate de kilometru.

Vorbeam cu mine singur, în timp ce mă grăbeam, sărind peste bucățile de lemn și peste pietrele adunate în albia părăsită. Dealurile cafenii dominau priveliștea, pe care soarele o atingea cu sărutul său, cufundînd-o într-o mare a liniștii, aidoma fortărețelor locuite de afghani, din ținuturile mai îndepărtate. Suind dealurile pe o potecă tăiată de turmele de capre ale afghanilor, printre tufișuri și cactuși, printre arbuști și răchitele cenușii care creșteau din abundență printre stînci, am ajuns în vîrful unei mici coline. Am coborît coasta unei vîlcele, punîndu-mă la grea încercare într-o luptă de unul singur, extrem de dramatică, dar imaginară, cu fiecare cactus monstruos pe care-l întîlnii în drum, tăindu-l și ciopîrțindu-l cu o bravură extraordinară, la care au fost martore tăcute, dar uluite, dealurile impunătoare, de culoare vineție. O clipă, am rămas acolo, stăpîn triumfător, deși gîfîind, al tuturor lucrurilor înconjurătoare ce se zăreau de pe vîrfurile stîncilor arămii și, cu o durere surdă în ceafă, așteptam să născ ocesc prilejurile unor noi aventuri.

În liniștea profundă care mă înconjura, tulburată cînd și cînd doar de o adiere plutind în fierbințeala după-amiezii însorite, urechea mea înregistra clipocitul apei. Întorcînd capul, am văzut dincolo de povîrnișurile vîlcelei de la picioarele mele un iaz cu apa limpede ca cleștarul, format de cine știe ce pîrîiaș. Am coborît către el printr-o văgăună plină de maci răsărind înalți din iarbă, de ciuperci și de anemone sălbatice. Apropiindu-mă de apă, inima mi se strînse, cuprinsă de o neașteptată teamă. Dar amintindu-mi că Rasalu era foarte cutezător și nu se temea de loc de pustietăți și păduri, am luat apă în pumn și am băut pînă mi-am astîmpărat setea.

Apoi, stăpînit încă de vraja închipuirilor, m-am zbenguit de colo pînă colo, căutînd cuibul unei păsărele pe care o auzeam gungurind cu un glas profund și răsunător. Dar n-am putut să descopăr locul și m-am așezat

să mă odihnesc la umbra sărăcăcioasă a unui arbust. Peisajul era sfîşiat de ţipetele sălbatice ale vulturilor şi înecat în spaima unei pustiiri groaznice. Auzisem de vulturii care se hrănesc cu leşuri şi trăiesc în locuri singuratice, bîntuite de duhuri negre. Aşa că m-am ridicat şi am luat-o la sănătoasa.

Dar nu făcusem nici trei paşi, cînd auzii deodată un şuierat lugubru şi văzui într-o parte un şarpe cu ochelari, de o mare lungime, ieşind dintr-un tufiş, cu corpul său îngrozitor, negru şi lucios. Îşi ridică gluga de pe cap, o dată cu o licărire a limbii despicate, parcă ar fi fost plin de furie şi ură neîmpăcată.

O clipă am rămas ţintuit locului, incapabil măcar să ţip.

Dar şarpele şi-a lăsat capul în jos şi şi-a văzut de drum, intrînd în tufişurile împletite cu smocuri de iarbă, unde orăcăiau broaştele.

Am rupt-o la fugă, cutremurat şi amuţit de groază.

Dar după ce am urcat puţin pe coasta dealului, genunchii, care îmi tremuraseră tot timpul, părea c-au înţepenit, prinşi de un cîrcel. Am încetinit pasul, uitîndu-mă mereu înapoi, ca să mă asigur că nu mă urmăreşte şarpele, şi vorbind cu mine însumi, cînd ocărîndu-mă şi blestemîndu-mă, cînd străduindu-mă să-mi revin în fire.

Ceva mai departe, am dat cu ochii de tata, care mă privea de la vreo zece paşi, mînios, întunecat şi aspru.

Am început să scîncesc, ca o anticipare pentru bătaia pe care aveam s-o încasez. Dar tata n-a făcut decît să mă ocărască şi m-a ridicat de jos, nemulţumit.

Întrucît nimeni nu mă mai văzuse de cinci ceasuri, familia intrase în panică şi mai mulţi oameni plecaseră în diferite direcţii să mă caute. Se pare că o santinelă de la corpul de gardă din preajma casei noastre dăduse cu ochii de mine şi-l îndrumase pe tata să mă caute dincolo de albia rîului.

— Tare mă tem, mamă a lui Harish — îi spuse tata cînd ne întoarserăm acasă — că mintea copilului ăstuia se resimte încă de pe urma rănii suferite.

— Vai de mine şi de mine! Dar nu se poate una ca asta! strigă mama, pe jumătate înnebunită. Nu se poate! Vai, copilul meu, băiatul meu cel frumos! spuse ea, strîngîndu-mă, protectoare, în braţe.

— Tare mă tem — zise tata — că dacă nu s-a ţicnit, atunci fără doar şi poate s-a prostit de tot. Cînd l-am găsit, vorbea de unul singur, umblînd aşa teleleu peste dealuri, fără să se gîndească la primejdia întîlnirii cu un lup sau cu un urs...

Dar între mama şi mine exista un fel de înţelegere tainică, pentru că ea, cu credinţa naivă a ţărăncii, avea puterea de a pătrunde în lumea de basm a închipuirii mele. Adevărul era că ea însăşi îmi născocea această lume, graţie poveştilor pe care mi le spunea, a legendelor şi a miturilor.

Unul din aceste mituri se referea la tîlcul atribuit numelui meu şi mi-aduc bine aminte de el, întrucît mi l-a repetat de cîteva ori:

— Despre zeul Krishna, după care te-am botezat şi pe tine, băiete, se spun tot felul de poveşti — începu ea. El era un prinţ crescut de un văcar. Jucîndu-se cu ceilalţi băieţi de văcari, pornea cu vitele la păscut, pe imaşurile din Brindaban. Mulgătoarele de vaci şi lăptăresele cîntau şi dănţuiau cu el, şi Krishna era iubitul lor...

— Dar cum se poate, mamă, ca un prinţ să vină şi să trăiască laolaltă cu văcarii? am întrebat eu.

— Uite cum s-a întîmplat — zise mama. A fost odată ca niciodată un rege din Mathura, numit Ugarsen, care avea o nevastă tare frumoasă. Un diavol s-a îndrăgostit de ea şi i-a dăruit un băiat, care s-a numit Kansa. Încă de cînd era copil, Kansa era îngrozitor de rău. Cînd a crescut, l-a băgat pe taică-su în temniţă şi s-a urcat el pe tron. Kansa a fost un rege foarte sălbatic. Sub domnia lui gemea totul, pînă şi pămîntul răbdător. Pămîntul şi-a luat înfăţişare de vacă şi a venit înaintea zeilor, ca să se plîngă de Kansa. Zeii au condus vaca la Brahma, care i-a trimis pe toţi la Shiva, şi acesta, la rîndul său, i-a trimis la Vishnu. Zeul Vishnu a făgăduit să elibereze pămîntul de asuprirea lui Kansa şi a hotărît să se coboare pe pămînt luînd chip de om.

Şi aşa a şi făcut... Kansa avea o soră numită Devaki, măritată cu un crai numit Vasudev. Într-o zi, Kansa a auzit o voce stranie, care i-a spus : „Al optulea copil al acestei femei te va nimici".

Să ştii, băiete, că pe vremuri oamenii auzeau adesea glasuri ca acesta care li se adresau, şi atunci ei îndeplineau ceea ce li se cerea.

Auzind acest glas, Kansa a vrut s-o ucidă pe Devaki. Dar soţul ei a făgăduit că o să-i dea regelui toţi copiii pe care-i va avea ea. Atunci Kansa a cruţat-o, dar i-a pus sub supraveghere şi pe Vasudev şi pe Devaki. Kansa era tare speriat, puiule, era speriat de mînia Domnului...

Devaki a dat naştere la şase copii, şi Kansa, rău cum era, i-a omorît pe rînd pe toţi. Cînd Devaki urma să aibă al şaptelea copil, zeul Vishnu a făcut în aşa fel ca sămînţa să fie luată din pîntecele lui Devaki şi pusă în cel al lui Rohini, o altă nevastă a lui Vasudev. Copilul acesta s-a numit Balram.

Cînd Devaki urma să dea naştere celui de al optulea copil, Vishnu s-a înfăţişat lui Vasudev şi i-a spus : „Astă-seară Devaki va naşte. Vei duce copilul la Yasoda, soţia lui Nanda, păstorul. Şi ea, la rîndul ei, o să aibă un copil. Pune copilul tău lîngă dînsa şi adu femeia la Devaki."

Toate s-au întîmplat precum a spus Vishna, şi la miezul nopţii s-a născut Krishna, băiete. S-a născut Krishna...

Străjile lui Kansa dormeau buştean. Vasudev a luat copilul şi l-a dus la casa lui Nanda. L-a călăuzit pe drum şarpele cel mare, Seshnag, care mergea înaintea lui. Întîmplarea a făcut ca tocmai atunci rîul Jumna să se reverse. Totuşi, datorită unei minuni, rîul s-a dat de o parte, făcînd loc de trecere atunci cînd s-a apropiat Vasudev. Şi aşa a ajuns el la casa lui Nanda. Fiind foarte isteţ, el a intrat în camera Yasodei. După ce a schimbat copilul femeii, s-a înapoiat acasă.

Cînd străjile se treziră a doua zi dimineaţa şi auziră plînsetele copilului, îl luară cu dînşii şi-l chemară pe regele Kansa. Acesta zvîrli plodul în aer, ca să-l ucidă cu paloşul, cînd, ce să vezi, minune : copilul zbură către

cer, strigînd : „Prostule ! Eu sînt Yogindra, marea iluzie. Copilul care e menit să te ucidă s-a născut, e viu şi sănătos !"

Pe Kansa l-a copleşit groaza, aşa că s-a retras într-o cameră întunecoasă. Dar, gîndindu-se că din partea lui Vasudev şi a lui Devaki nu mai are temei de temere, i-a pus în libertate. Ştii, băiete, era un mare prost, un cap sec...

Vasudev l-a trimis şi pe fiul său Balram să stea în casa Nandei. Apoi l-a rugat pe văcar să-i ducă pe Krishna şi pe Balram de la Mathura la Gokul. Nanda a dus copilul unde trebuia şi a rămas acolo, în mijlocul neamului lui, păscîndu-şi vitele pe păşunile acelea bogate. Şi aşa au trăit ei mult şi bine, tare fericiţi.

Kansa nu izbutea să-l găsească pe copilul Krishna. De aceea, fiind un tiran îngrozitor, a poruncit să fie ucişi toţi copiii din regat. El a pus mîna pe uricioasa de Putana — o diavoliţă al cărui lapte ucidea orice copil care sugea la sînul ei. Această diavoliţă i-a dat şi lui Krishna să sugă. Dar Krishna a luat ţîţa şi a supt-o atît de tare, încît Putana a murit pe loc...

Ei, cînd a ajuns această veste la Kansa, el şi-a dat seama că Krishna este cel menit să-l ucidă. De aceea a trimis un demon să-l prindă şi să-l ducă la moarte. Kansa continua să sugă sîngele poporului. Să ştii, băiete, că pe lumea asta sînt şi oameni răi, şi Kansa era unul dintre ăştia.

Krishna rătăcea prin pădure cînd s-a ivit demonul. Krishna l-a apucat de picior şi l-a izbit cu capul de o stîncă. Pentru că, deh, zeii sînt mai puternici şi decît oamenii răi, şi decît demonii...

Atunci, Kansa i-a trimis alt demon. Acesta şi-a luat înfăţişarea unui corb uriaş şi l-a prins pe Krishna în cioc. Băiatul a început să se zbată şi pasărea a trebuit să-i dea drumul. Atunci Krishna a zdrobit ciocul corbului cu piciorul şi i-a smuls carnea dinăuntru. Aşa l-a distrus şi pe acest diavol.

Kansa i-a trimis încă un demon. De data asta sub înfăţişarea unui şarpe, care l-a înghiţit pe Krishna.

Krishna s-a pus atunci pe crescut şi s-a tot mărit în trupul şarpelui, pînă ce stomacul acestuia s-a făcut din

cale afară de mare. Atunci, şarpele a pocnit şi a murit. Să ştii, băiete, că tizul tău era teribil la mînie!

Krishna a crescut apoi şi s-a făcut un băiat frumos, cu obrazul de culoarea norilor. El se juca şi se hîrjonea cu lăptăresele. Le fura laptele bătut şi cel dulce şi-l ducea acasă, spunînd că l-a luat altcineva. Pe urmă se ducea prin grădinile văcarilor cu ceilalţi băieţi. O dată, în timp ce lăptăresele şi mulgătoarele se scăldau la rîu, el le-a furat hainele, de-al dracului ce era, şi s-a căţărat într-un pom, pînă ce fetele au ieşit goale puşcă din scăldătoare şi au trebuit să-l roage în genunchi ca să le dea înapoi veşmintele. Şi el cînta aşa de frumos din fluier! Dansa cu femeile, arătîndu-se părtinitor mai ales cu Radha, soţia cea tînără a unui brahman. Aşa s-a întîmplat că s-a îndrăgostit de ea...

Crescînd băiat mare, el i-a învins pe toţi demonii de la ţară, printre care şi şarpele Kaliya, care omora văcarii şi vitele.

Într-o bună zi, el a ridicat muntele Govardhan şi l-a ţinut în aer, ca pe o umbrelă, deasupra satului Gokul, ca să-l salveze de ploile torenţiale pricinuite de zeul Indra, zeul tunetului şi al ploii.

Acuma Kansa, care auzise de faptele vitejeşti ale lui Krishna, a clocit un plan ca să-l ucidă. A trimis un nobil, pe Akrura, cunoscut pentru blîndeţea sa, la Gokul, ca să-i roage pe Krishna şi pe Balram să vină şi să asiste la o întrecere sportivă patronată de dînsul. Akrura le-a dat băieţilor biletul, dar i-a sfătuit să nu se ducă. Krishna l-a asigurat pe solul Akrura că n-o să i se întîmple nimic rău şi a hotărît să se ducă.

Cei doi fraţi au pornit-o apoi către Mathura, în plînsetele femeilor, cărora le părea rău că se despart de ei.

Un demon numit Kesin i-a pîndit pe drum, luîndu-şi chip de cal. Dar Krishna şi-a băgat pumnul în gîtul calului, pînă ce animalul s-a umflat şi a crăpat. Apoi şi-au văzut de drum.

Cînd s-au apropiat de oraş, şi-au dat seama că trebuie să împrumute nişte haine curate, pentru că erau destul de sărăcăcios îmbrăcaţi. Întîlnindu-i pe spălătorii regelui, pe malurile rîului Jumna, i-au rugat să le împrumute

nişte haine. Dar spălătorii erau de partea lui Kansa şi i-au refuzat. Atunci, Krishna i-a dat pe spălători la o parte, a luat hainele lui Kansa şi, îmbrăcaţi cu aceste veşminte rare, au intrat în Mathura.

Kansa chemă la dînsul doi luptători voinici şi le porunci să fie gata să-i ucidă pe Krishna şi pe Balram. Totuşi, în cazul cînd ei n-ar fi izbutit să-i omoare, aveau la îndemînă un elefant turbat, gata să-i culce la pămînt şi să-i zdrobească. Dar Krishna i-a ucis pe luptători şi a omorît şi elefantul. Mai mult decît atît, el i-a ucis şi pe soldaţii regelui Kansa, şi pe regele-diavol. Krishna era puternic şi teribil la mînie.

Apoi Krishna l-a eliberat pe Ugarsen, bătrînul tată al lui Kansa, şi l-a urcat pe tron. După asta, Krishna şi Balram şi-au stabilit sălaşul la Mathura. Aici li s-au alăturat şi Vasudev şi Devaki, părinţii lor...

După vreo cîţiva ani, Mathura a fost atacat de doi regi-diavoli, prieteni cu Kansa. Neputînd să apere oraşul, Krishna şi-a dus oamenii la Dwarka, ţara de lîngă apă. Aici, el a clădit o cetate şi a strîns o mare armată, cu care s-a dus şi a recucerit Mathura, oraşul de lîngă întunecatul rîu Jumna. Apoi a învins pe toţi regii răi şi s-a căsătorit cu Rukmini, fiica lui Bhishma, regele din Vidarbha.

Apoi, cînd a izbucnit războiul dintre kuruşi şi panduşi, el a fost de partea bunilor panduşi, împotriva ticăloşilor kuruşi. Sfatul pe care l-a dat el prinţului Pandu, pe numele său Arjun, se află scris în cartea *Bhagavad Gita*, pe care eu o citesc în fiecare zi, făcîndu-vă pe toţi să rîdeţi de mine.

Influenţat de poveştile mamei, cu zei şi zeiţe, mă interesa mult mai tare decît pe majoritatea băieţilor spectacolul acela straniu, numit Ras, dat de artiştii ambulanţi care veneau în cantonament.

De obicei se ridica pe un cîmp din preajma bazarului un cort deschis, sub care se întindeau covoare mari de bumbac. Două divanuri de lemn, aduse din prăvălia lui Ramanand, alcătuiau o scenă improvizată, iar alături se ridica încă un cort mai mic, folosit ca

odaie de odihnă şi pălăvrăgeală. De îndată ce vedeam că se mînduiesc aceste mobile, ştiam că au sosit artiştii ambulanţi. Atunci asediam cortul cel mic în care se machiau ei pentru spectacol. De obicei, artiştii ne alungau, pentru că nu voiau să dezvăluie faptul că rolurile de femei erau jucate de nişte băieţi deghizaţi.

Atunci mergeam şi ne dădeam tumba pe covor sau ne urcam pe estrada care ţinea loc de scenă, pînă-şi făcea apariţia paznicul.

După aceea ne întorceam acasă în mare grabă şi o băteam pe mama la cap să ne dea repede masa de seară, pentru ca să putem fugi să ne luăm locuri cît mai aproape de scenă. De obicei mama nu se lăsa convinsă de noi şi numai datorită faptului că tata avea un loc rezervat în primul rînd, mai izbuteam să aruncăm şi noi o privire acolo. Copiii muzicanţilor, servitorilor şi gunoierilor erau siliţi să privească spectacolul de la mare distanţă, străduindu-se din răsputeri să prindă cîte ceva.

Dar toată lumea cunoştea povestea lui Rama, şi a lui Sita, şi a lui Lakshman, din spusele mamelor, unchilor sau mătuşilor noastre. De asemenea, o mai ştiau şi de la spectacolele date anul trecut de nişte actori ambulanţi, cu piesa *Ramayana*. Aşa că toată lumea era atentă şi mai înlocuia cu imaginaţia ceea ce nu putea să vadă sau să audă direct.

De fapt, aşa cum stătea publicul, alcătuit din soldaţi, pe pămîntul neted, avînd în faţă scaunele sahibilor albi şi ale ofiţerilor indieni, care le luau vederea — precum şi datorită pălăvrăgelilor şi şoaptelor schimbate neîncetat între cei prezenţi — era împiedicat să audă ; din nici o parte a sălii nu se vedea şi nu se auzea perfect spectacolul.

Nu ştiu cum se face, dar nu părea chiar esenţial ca oamenii să vadă şi să audă, cît era de important ca să stea acolo, toţi laolaltă. Aşa s-a creat o căldură şi o atmosferă de euforie molipsitoare. Ivirea unei paiaţe pline de haz, cu nasul ei roşu şi strident, înţolită în haine cu picăţele, a stîrnit hohote de rîs şi o veselie pe care nu le-au putut curma nici măcar intervenţiile verbale rostite cu gravitate de către sahibul colonel sau

ale aghiotantului său. Tot așa, giumbușlucurile lui Hanuman, zeul maimuță, înveseleau toată lumea. Înfrîngerea lui Ravana, regele cu zece capete, îi stîrnea pe soldați, aducîndu-i într-o stare de adevărat delir. Iar un cîntec cîntat de Clayton, muzicantul, îmbrăcat ca Sita, părea să meargă direct la inima tuturor.

Atmosfera pierdea orice urmă de încordare după plecarea „fețelor roșii", cum erau porecliți ofițerii englezi. Dar pînă atunci, noi, copiii, adormeam mai toți și trebuia să fim duși acasă de cîte o ordonanță.

Eu, în schimb, privisem mult timp, cu ochii micșorați, spre a recunoaște majoritatea personajelor din *Ramayana*, legate de fundalul de mituri și legende despre care ne povestise mama, scoțîndu-le din vechile epopei și povești populare. Impresionabil cum eram, simțeam că sînt în stare să joc teatru. Și asta datorită pur și simplu faptului că am văzut pe actorii ambulanți cum își jucau piesa.

De aceea, cînd, peste cîteva zile, trupa de amatori a regimentului a pus în scenă aceeași piesă în timpul festivalului Dusehra, care comemorează victoria lui Rama asupra regelui Ravana din Lanka, am insistat să mi se încredințeze mie rolul unui îngeraș care trebuia să stea lîngă Sita.

Datorită tatii, care a izbutit să-și folosească influența, mi s-a îngăduit să joc acest rol. Dar emoția la începutul carierii mele dramatice era atît de intensă, încît nu mi-aduc aminte mare lucru de chipul în care s-a desfășurat spectacolul propriu-zis. Îmi amintesc doar că eram îmbrăcat în veșminte alese și că aveam două aripioare prinse de brațe. Fața mi-o unseseră cu ruj și cu alte vopsele și mi-o pudraseră ; pe frunte și pe obraji îmi lipiseră niște steluțe de aur strălucitor. Mai mi-aduc aminte că îndată ce-am intrat și l-am văzut pe Clayton pe estradă, îmbrăcat ca Sita, m-am așezat, mi-am pus capul în poalele lui și am adormit. Întrucît se presupunea că îngerii trebuie s-o păzească îndeaproape pe Sita și să rămînă toată noaptea în preajma ei, mi s-a spus mai tîrziu că toropeala care mă cuprinsese fără vrere fusese luată drept o manifestare foarte realistă de artă actoricească.

Firește, cîteva zile de atunci încolo m-am socotit o ființă cu totul superioară și așa am ajuns ca să fiu acceptat în jocurile lor și de ceilalți băieți, și apreciat la justa mea valoare.

Încurajat de prietenia băieților cu care mă jucam, am îndrăznit chiar să cutreier coclaurile.

Dar cum jocurile lor n-au devenit mai puțin violente ca atunci cînd am fost lovit în cap și am zăcut luni de zile, și cum ei arătau o deosebită grijă, evitînd să mă atragă în vreunul din aceste jocuri, ca nu cumva să mă rănesc din nou și să le atrag mînia tatii, nu puteam decît să mă fîțîi de colo-colo pe lîngă băieți, în timp ce ei se distrau în toată legea.

Bineînțeles, cele mai multe jocuri din repertoriul băieților mi-erau destul de bine cunoscute, așa că mă puteam împăca foarte ușor cu rolul de spectator din depărtare. Dar într-o bună zi l-am văzut pe Ganesh strecurîndu-se pe furiș către albia secată a rîului, împreună cu Chotta, Ali, Ram Charan și cu alții din ceata lor. Ceea ce mi-a stîrnit curiozitatea a fost aerul misterios pe care îl luaseră, discutînd în taină ca nu cumva să-i aud. De aceea, de cum au luat-o la picior în diferite direcții, am presupus că băieții puseseră la cale vreun nou joc palpitant și aventuros.

La vreo cîteva minute de la plecarea lor i-am urmat și eu în direcția în care îmi închipuiam că au apucat-o. Nu izbutiseră să se îndepărteze prea mult și, temîndu-se să continuie a se feri de mine, ca nu cumva să-i pîrăsc tatii, n-au mai făcut nici o încercare de a fugi departe.

Doar atît că, apropriindu-mă de ei, i-am auzit străduind să rămîn la o distanță bunicică de ei, în albia rîului, pentru că, pretindeau, aveau de gînd să se joace de-a războiul, cu arcuri și săgeți, trăgînd într-o măgură din apropiere, despre care spuneau că este fortăreața ce trebuie cucerită. După ce mi se întîmplase catastrofa, ce mai aveam alta de făcut, decît să accept a juca rolul pasiv de spectator ?

Vai, și cît mă durea inima, cît chin și cîtă furie mă cuprinsese că am fost îndepărtat de la joc, ca să nu

mai pomenesc de mînia tatii, dacă mi s-ar mai întîmpla ceva!

Cu ochii tulburi, înotînd în lacrimi, cu capul în zbatere datorită emoţiilor palpitante pricinuite de imitarea luptei în care aveau să se angajeze băieţii, cu întregul corp legat organic chiar din clipa aceea de gesturile şi de mişcările lor violente şi cu glasul răguşit tot imitînd strigătele lor, m-am hotărît să cred că eu sînt generalul, cu brandenburguri roşii, care le porunceşte să se angajeze în luptă.

Ei însă nu se luptau cu arme de manevră şi nu repetau strigătele care făceau parte din instrucţia obişnuită a soldaţilor. Se părea că băieţii ar fi inventat nişte lozinci stranii, în limba pieilor roşii, după cum am aflat mai tîrziu, şi se luptau cu o ferocitate pe care n-am mai întîlnit-o niciodată în războaiele lor.

În acest nou tip de bătălie, desfăşurată sub arşiţa soarelui de după-amiază, totul era o nebunie a trupurilor scăldate în sudoare. Băieţii care porniseră ofensiva fugeau de la un bolovan la altul, cu arcurile ridicate în aer şi căutînd să manevreze în aşa fel, încît să se apropie de măgură, în timp ce grupul apărătorilor trăgea în mod simbolic cu arcul, doborîndu-i pe agresori. Potrivit regulilor acceptate ale acestui război, victimele catastrofei zăceau moarte de îndată ce simţeau în preajma lor vreo săgeată.

Căldura şi isteria molipsitoare pe care o stîrneau luptătorii mă depăşiseră. Stăteam acolo, refăcînd în sufletul meu înfierbîntat întreaga bătălie. Mă agitam cu fiecare luptător şi mă plecam cînd într-o parte, cînd într-alta. Ţipam cît mă ţinea gura, căutînd să imit sinistrele lor strigăte de război. După care, incapabil să mai suport izolarea în care mă puseseră, am alergat năvalnic, de-a curmezişul cîmpului de bătaie, către măgură. Săgeata mea era un beţigaş înălţat cu braţul, care alcătuia, chipurile, arcul. Şi alergam mîncînd pămîntul, de parcă distanţele nici n-ar fi contat pentru mine.

Băieţii şi-au încetat jocul şi au strigat la mine să nu care cumva să intru pe cîmpul de bătaie. Eu, însă,

nici gînd să-i bag în seamă, deoarece sufletul meu striga : „Am să mă duc singur, am să mă duc şi am să cuceresc cetatea..."

Cu sprijinul vîntului cu care mi se părea că stabilisem o alianţă, cu ajutorul meterezelor de piatră din albia rîului, pe care le strîngeam la picioarele mele, înghiţindu-mi mereu saliva, m-am luptat să ajung pînă la sanctuarul înalt din vîrful cetăţii.

Toţi băieţii, al căror elan de luptă se prelungise în tumultul glasurilor, mă priveau uluiţi şi nemişcaţi, stăviliţi în mijlocul manevrelor lor complicate, temîndu-se să-şi continue jocul şi totuşi foarte nemulţumiţi de faptul că trebuiau să piardă bătălia, şi nu în faţa taberei adverse, ci în faţa prostuţului de Grozăvel, pe care nu îndrăzneau să-l împiedice de a le cuceri reduta.

M-am căţărat pînă pe creasta dealului. Toată ambiţia mea ţinută în frîu — deşi picioarele şi mîinile îmi atîrnau grele de oboseală şi pieptul mi se ridica într-o respiraţie agitată — a răbufnit ; de pe vîrful movilei de unde mă aflam am strigat :

— Eu sînt cuceritorul ! Eu sînt cuceritorul !

Băieţii se holbau uimiţi la mine, dar nu scoteau o vorbă. Apoi au început să plece rînd pe rînd de acolo, lăsîndu-mă singur, stăpîn al întregului cîmp, cît vedeam cu ochii.

Cînd i-am văzut că mă părăsesc, am început să plîng şi am fugit după ei. Dar ei se împrăştiaseră şi eu am rămas singur, strigînd :

— O să vedeţi voi că o să vă înving pe toţi !

7

Fiind aproape cu totul vindecat, tata a început să mă mediteze acasă, în fiecare seară. În felul acesta, el voia să mă ajute să recuperez cele „cinci luni de trîndăvie", cum numea el absenţele mele de la şcoală,

absenţe impuse de împrejurări. Într-adevăr, dacă se putea spune că tata urăşte ceva pe lume, apoi acel ceva era desigur gîndul că fiii săi întîrziau cu un an preţios pregătirea lor către ţelul tuturor ambiţiilor pe care le nutrea în privinţa noastră : diploma de reuşită la examenul de intrare la universitatea din Punjab.

— Eu n-am pierdut niciodată un an de şcoală — îmi spunea el — şi nici fratele vostru cel mai mare n-a păţit aşa ceva. Tu trebuie să munceşti din greu şi să nu-mi faci numele de ruşine rămînînd vreodată repetent.

După boală, mi-a fost mult mai greu la aritmetică, mai greu decît la toate celelalte obiecte. Primisem o bază suficientă în ceea ce priveşte partea elementară a acestui obiect în clasa întîi şi a doua primară. Chiar şi cele mai grele înmulţiri, scăderi şi împărţiri ajunseseră să fie o treabă uşoară pentru mine. În schimb, însă, lipsisem de la şcoală în clasa a treia primară tocmai atunci cînd se explicase chestiunea complicată a calculului dobînzii compuse şi cînd se expusese teoria fracţiilor ordinare. Cum am încasat bătaie de la un învăţător pentru că habar n-aveam de dobînda compusă, teama de vărguţa lui abia m-a făcut să nu mai fiu capabil a pricepe nimic din acest capitol. Învăţătorul nu-şi dădea osteneala să reia această problemă în clasă, întrucît el urmărea să fie angajat ca meditator la noi acasă. Tatii, însă, i se părea cu totul exagerată suma de cinci rupii pe care o pretindea el pentru o oră de meditaţii. Şi cum tata intrase în panică la gîndul că s-ar putea să pierd un an, a început să mă ajute el la învăţătură, dat fiind faptul că examenele băteau la uşă.

— Cînd te întorci acasă după-amiaza, să-ţi faci lecţiile pe care ţi le cere învăţătorul — îmi spunea el — iar eu am să parcurg cu tine cartea de aritmetică de la cap la coadă. O să lucrăm în fiecare seară.

Boala şterse din caracterul meu orice urmă de încăpăţînare, iar puţina independenţă care-mi mai rămăsese mi-a atras din partea tatii o severitate fără margini, mai ales după isprava mea aventuroasă de pe dealuri. Am început să fiu supus şi sincer întristat şi

îngrijorat de ruşinea care s-ar putea abate asupra mea dacă aş cădea la examen. Deveneam conştiincios şi chiar ascultător ca un rob. Veneam acasă şi adeseori, fără să mănînc pîinea rece şi lintea, mă aşezam îndată la lecţii. Bineînţeles, nu aveam voie să mă duc şi să mă joc, ca nu cumva să mai păţesc vreo altă nenorocire, întrucît între timp familia tălmăcise accidentul de care suferisem în aşa fel, încît îl preschimbase într-o pedeapsă îndreptăţită pentru vina de a fi vagabondat. Aşa se face că munceam pînă la lăsarea amurgului şi numai din cînd în cînd mai întrerupeam învăţătura ca să-l necăjesc pe micuţul Shiva. Uneori mă duceam puţin afară să aud fanfara regimentului, care făcea exerciţii ca de obicei, în spatele casei noastre.

Pe la şapte, cînd se sfîrşea cina, tata începea să ne mediteze, pe mine şi pe Ganesh, la lumina lămpii cu gaz, atîrnată de peretele camerei de zi. Lămpii îi potrivise un abajur de hîrtie.

Tata întrebuinţa o metodă destul de ciudată ca să mă înveţe aritmetica. Îmi explica un principiu şi îmi cerea să mă străduiesc să fac o problemă din noul capitol pe care îl trecea în revistă cu mine. Asta pentru că, fiind prea ocupat în cursul zilei la birou şi după-amiaza pe terenul de hochei, se temea că n-o să fie în stare să rezolve singur, de la prima vedere. De aceea încerca să profite de greşelile pe care eventual le-aş fi făcut eu. Dacă prin cine ştie ce miracol izbuteam să rezolv dificultatea, tata îmi spunea, aşa, într-o doară, să trec mai departe. Dacă însă nu izbuteam, atunci, cu toată seriozitatea, se apuca să mă înveţe.

— Haide, haide, măi potaie — striga el, smulgîndu-mi tăbliţa din mînă. Haide, măi banditule şi pezevenghiule! Nu eşti în stare decît să faci prostii după prostii şi să ne aduci numai necazuri pe cap! Nici vorbă să treci examenul anul ăsta!

Mi se umpleau îndată ochii de lacrimi şi deveneam prea nervos ca să mai pot asimila ceea ce începea tata să-mi arate pe tăbliţă. Dădeam însă din cap a încuviinţare după fiecare cuvînt pe care-l rostea tata, mă-

car că gîndurile mele fugeau de la cifre la o poveste pe care o citisem în revista armatei.

Cînd ştergea socotelile de pe tăbliţă, folosind din abundenţă scuipatul ce i se ivea de sub mustaţa uriaşă de ofiţer, eu întîrziam cu rezolvarea problemei.

— Ai făcut socoteala ? mă întreba tata, ceva mai tîrziu. Ce durează atîta ?

— Acu' sînt gata — îi răspundeam cu o voce pe care o voiam plină de bravură.

Trăgeam nădejde că cine ştie ce rază neaşteptată de lumină va pătrunde deodată în creierul meu sau îmi va deschide cine ştie cum mintea, pentru ca să pot să întîrzii sau să evit chinul de a spune adevărul.

Dar tata îmi smulgea tăbliţa din mînă şi, văzînd că n-am izbutit să ajung nici pînă la jumătatea drumului către soluţie, izbucnea :

— De ce nu eşti atent, porcule ? Unde-ţi sînt gîndurile ? Nimic nu eşti în stare să pricepi !

— Dar zău că ştiu s-o fac, tată ! minţeam eu fără să vreau.

— Ei, cum e atunci ? Cum faci ? Spune-mi ! striga tata, năpustindu-se cu asprime asupra mea.

Sub sprîncenele negre şi stufoase, ochii îi scînteiau congestionaţi.

Eu amuţeam. Atunci mă pomeneam cu un picior în spate, pentru că de unde stătea tata, rezemat pe perna umplută cu păr de cal, cu o faţă de pînză de canava, îi venea mai uşor să mă atingă cu piciorul decît cu palma.

Începeam să plîng, să suspin şi buza de jos îmi tremura neîncetat.

— Ia nu mai plînge la fiecare vorbă mai aspră ! Îţi înroşeşti ochii de pomană ! spunea tata. Vino să ne uităm încă o dată la problemă. Dar bagă de seamă să deschizi ochii şi mintea, că altfel te mănînc de viu !

Tremurînd de spaimă, de data asta îl ascultam cu grijă, ca nu cumva să existe primejdia de a mai încasa o chelfăneală.

Socoteala era destul de uşoară. Cînd tata a şters plăcuţa, am făcut-o imediat.

Atunci mi-a cerut să merg mai departe, la o altă problemă.

Între timp, însă, obosisem, datorită simplei încordări din seara aceea. Aşteptam să văd că mai slăbeşte puţin asprimea de pe faţa tatii.

— Tată, mi-e somn — am spus eu, văzînd că se mai îmblînzise puţin expresia apăsătoare de pe chipul lui.

— Nu e nici nouă şi ţi-e şi somn ! strigă tata. Bine, porcule ! Pe urmă se întoarse către Ganesh şi strigă şi la el : Dar tu, ticălosule, ce faci ?

Tonul ridicat al tatii mă făcu să tremur din nou, în timp ce Ganesh se îndepărta instinctiv, fiindu-i teamă pentru propria-i soartă.

— Dar ce este ? Ce s-a întîmplat ? întrebă mama, intrînd, după ce spălase vasele şi rînduise lucrurile prin bucătărie.

— Ce-ţi închipui ? o întrebă tata indignat şi căutînd să-şi dea singur dreptate. Crezi că javrele astea îmi sînt recunoscătoare pentru că-mi muncesc creierii, ajutîndu-i ? Asta e căpăţînos şi prăpădit, ălălalt e sărac cu duhul. Prea i-am răsfăţat. Eu, unul, am fost crescut într-o sărăcie lucie. N-aveam nici măcar cu ce să mă îmbrac. Şi mama nu mi-a dat o dată măcar un gologan. Eu n-am avut cine să mă mediteze. Ba chiar dimpotrivă, îi meditam eu pe alţi băieţi, şi aşa am cîştigat bani, ca să-mi pot plăti taxele şcolare. Şi n-aveam mare lucru de mîncare, un pumn, doi de năut prăjit de la băcănie şi un pahar de apă de la cişmeaua calicilor. Noi, în schimb, le dăm mîncare pe cinste şi le purtăm toată grija, pe lîngă că trebuie să le plătesc taxele şi să le cumpăr cărţi şi cîte şi mai cîte din leafa mea nenorocită ! Şi crezi că ei îmi sînt recunoscători ? Aş ! Eu o să trebuiască să le plătesc şi ceremoniile de iniţiere şi nunţile — şi în schimb ce-o să primesc ? Nimic !

— Parcă ăla mare ce răsplată ne-a adus, nu vezi că ne bagă în mormînt ? îl contrazise mama.

— Ai dreptate, aşa e ! Cu ce m-am ales din parte-i pentru toate cîte le-am făcut ca să-l ajut ? fu de aceeaşi părere şi tata. L-am învăţat carte, am cheltuit pentru nunta lui cele cinci mii de rupii pe care le aveam econo-

misite, şi acuma cu ce m-am ales pentru toate cîte le-am făcut ? Am vrut să-l scot doctor, şi cînd colo el cade în mrejele nevesti-si şi părăseşte colegiul. Şi crezi că mi-e măcar recunoscător pentru că i-am găsit o slujbuliţă ? Dacă nu era recomandaţia trimisă de sahibul col'nel inspectorului general al închisorilor, nu mai ajungea el ajutor de temnicer, pentru că mai erau încă şaizeci de candidaţi — nici mai mulţi, nici mai puţini. Şi cînd te gîndeşti că eu n-am avut ajutor nici cît negru sub unghie de la nimeni pe lume !

— Păi chiar aşa este, tatăl vostru are dreptate ! consimţi mama, întărindu-i spusele.

— Mă rog — continua el, vorbind despre Harish — eu mi-am îndeplinit datoria faţă de el şi acuma n-are decît să facă ce vrea. Slavă Domnului că nici eu, nici maică-sa nu avem nevoie de nici un fel de ajutor din partea lui. Cît despre golanii ăştia, am să-mi fac datoria şi faţă de ei. Dacă am noroc să nu mă dea afară din slujbă şi nici să nu mă scoată la pensie, am să-i sprijin pînă i-oi vedea cu şcoala terminată. Dar n-am să-mi mai scuip plămînii cu învăţătura lor aşa cum am făcut cu fratele lor ăl mare. Ajunge cît cheltuiesc cu şcoala ! Ei vor fi obligaţi să-mi răsplătească ostenelile. Trebuie să muncească din greu şi să-şi treacă examenele, şi dacă pe deasupra mai îmi dau şi osteneala să-i meditez, ar fi de datoria lor să se arate recunoscători şi să nu înceapă a scînci ori de cîte ori le spui să facă socoteala sau să citească acolo o pagină-două. Trebuie să-şi treacă examenele în fiecare an, că, de nu, îi dau afară din casă...

— Dar sînt odraslele noastre — observă mama, dusă pe gînduri. Poate că n-ar trebui să aşteptăm nici o mîngîiere de la ei. Dar de cîte ori mă gîndesc la băiatul cel mare, Harish, îmi arde inima de durere, amintindu-mi cît de nerecunoscător e ! Crezi că a rugat-o măcar o dată pe nevastă-sa să mă servească ? Crezi că s-a gîndit măcar o dată să-mi trimită ceva în dar sau să-mi spună : „Ei, mamă, altădată mă întîmpinai cu un pahar de zer, cînd mă întorceam de la şcoală în arşiţa lunii iunie, aşa că acuma ia, te rog, salariul ăsta al meu, pe care l-am cîştigat într-o lună de zile, şi cumpără-ţi şi tu o fustă nouă

sau mai știu eu ce". Mă arde ficatul de durere cînd mă gîndesc că a căzut în așa hal în mrejele nevesti-si, încît nici nu se mai gîndește la noi. Trebuie să-i fi făcut ea ceva farmece, că altfel nu-mi închipui.

— N-au decît să se ducă să se spînzure — zise tata arătînd multă înțelegere pentru spusele mamei. Eu, unul, zic că n-avem nevoie de nimic de la ei. Slavă Domnului, avem cu ce ne încropi bătrînețele ! N-au decît să facă praf averea, cum a făcut-o și unchiul lor, Pratap.

După care împinse la o parte ziarul pe care-l citea și, relaxîndu-se în urma atîtor încordări din ultimele luni de zile, începu să vorbească cu mama cu multă căldură, rîzînd și glumind. Părea că se înțelege pe deplin cu dînsa, ceea ce se întîmpla destul de rar. Stăteau aidoma unei perechi de bătrînei care au luat viața așa cum e, au înghițit toate amărăciunile și s-au resemnat, au pus ceva bani de o parte la casa de economii, au crescut o liotă de copii și acum sînt gata să-și sărbătorească nunta de argint.

Între timp, eu mi-am pregătit ghiozdanul pentru școală, l-am închis și m-am retras la culcare.

Stînd întins sub plapuma groasă, de culoare galbenă, mă simțeam bine la căldurică. Și totuși nu puteam să adorm. Mă simțeam vinovat că m-am culcat devreme, știind că mi se dăduse voie s-o fac numai datorită bolii mele recente.

Încordîndu-mi urechea ca să aud ce se petrece în camera de alături, mi-am dat seama că Ganesh a dat de bucluc cu lecția de citire, deoarece n-a fost în stare să recite o poezie de Maulana Nazir Ahmed.

„Iaca un prilej bun pentru mine" — mi-am spus în sinea mea și am început să recit poezia pe care o învățasem pe de rost din cartea lui frate-meu.

— Ține-ți gura, porcușorule ! strigă tata cu un glas mai blînd.

Mi-am dat seama, după tonul lui, că nu-i căzusem total în dizgrație.

Dar am auzit cum încasa Ganesh ocări cu nemiluita, așa că inima a început să-mi bată de teamă și de

neliniște. Era în mine cînd un sentiment nelămurit de frică să nu dau și eu de bucluc, dacă s-ar supăra cumva prea tare tata, cînd un simțămînt de compătimire pentru fratele meu mai mare, dar aceasta în mult mai mică măsură. Deși Ganesh părea tare înțelegător și mîhnit cînd primisem eu ocările, simțeam o ciudată antipatie față de el, și asta numai și numai datorită faptului că el prefera să se joace cu alți băieți decît cu mine. De asemenea, dintr-un snobism pe care părinții mei îl încurajaseră în fel și chip, îi disprețuiam fața turtită, urechile pătrate, ochii fără strălucire și apucăturile lui de ins cu secrete și plin de ascunzișuri. Mi-era antipatic nu numai pentru felul lui ascuns de a fi, dar și pentru că punea la ciorap orice gologan pe care-l primea și pentru că se vîra pe sub pielea oamenilor spunînd și făcînd întotdeauna numai ceea ce trebuia. Se prefăcea a fi blînd și mieros — pe cînd eu știam că nu ăsta este adevăratul lui caracter. Eu, în schimb, eram întotdeauna zăpăcit și obraznic și de aceea toată lumea mă credea un mare ștrengar.

— Nu fi așa aspru cu el — spuse mama, luîndu-i apărarea în fața tatii.

— Mare cap sec ! exclamă tata. Nimic nu are în dovleacul ăla !

— Lasă-l, că o să învețe mîine poezia, nenorocitul ! spunea mama, apărîndu-l mai mult din milă decît din dragoste. Umblă și se joacă toată ziua cu nenorociții ăia de copii ai muzicanților, spălătorilor și gunoierilor și oboșește prea tare.

Mama nu-l iubea, măcar că era copilul ei. În ultima vreme ținea încă și mai puțin la el, de cînd auzise că ultima dată cînd venise în vizită Draupadi, cumnată-mea, Ganesh făcuse mare caz de ea. Dar tocmai de aceea, mama încerca, fără pic de succes, să fie deosebit de bună cu el.

Cînd am auzit-o ținîndu-i partea, m-am supărat și am vrut să mă asigur că ea îmi aparține mie și numai mie. Neîndrăznind s-o strig, i-am șoptit lui Ganesh, care fusese alungat în chip rușinos din odaia de zi :

— Mama nu vine ?

— Nu, e în bucătărie — îmi răspunse Ganesh.

— Spune-i că vreau să vină la mine — am stăruit. Fiind în clipa aceea mai doritor ca oricînd să-mi facă pe plac, pe de o parte din pricina stării de umilinţă în care se afla, iar pe de altă parte pentru că ne aflam acasă, a strigat-o pe mama.

— Lasă-l să se culce — a răspuns ea. Eu sînt ocupată la bucătărie. Şi nu-l lăsa să strige, ca nu cumva să-l trezească pe micul Shiva !

— Shiva a făcut pipi în pat ! am strigat eu, încercînd s-o alarmez şi deci s-o atrag la mine.

— E, haide, fă-l să doarmă şi lasă gălăgia — spuse tata, pe care-l tulburasem din lectura gazetei. Porcul ăla habar n-are de aritmetică şi ălălalt mai mare nu e în stare să recite o poezie. Mai mult ca sigur că anul ăsta o să rămînă amîndoi repetenţi !

— N-avea tu grijă, că trec ei clasa — răspunse mama. Aşa te sperii tu de toate celea. Prea eşti fricos. Într-o clipă te pierzi cu firea. Fără doar şi poate, o să le vină zeii în ajutor. Eu, una, am să mă rog pentru ei...

În ziua examenului, mama stătea în faţa altarului zeilor ei, implorîndu-i să ne ajute să trecem. Noi însă o rugam să lase baltă rugăciunile şi mai degrabă să ne dea de mîncare la timp, ca să nu întîrziem. Numai că mama era incorijibilă şi stăruia să venim şi noi să ne prindem de mînă cu zeităţile ei şi să recităm o rugăciune şi mai lungă. La sfîrşit, căci a trebuit totuşi să ne pregătească de-ale gurii, fiind silită de o vorbă mai tare a tatii, după ce am înghiţit în grabă cîteva felii de carne fierbinte şi eram gata s-o luăm la goană cu tunicile şi pantalonii proaspăt spălaţi, ea a stăruit să ne frece pe gene cu un amestec de untdelemn cu funingine de pe ţest, realizînd astfel o pavăză împotriva deochiului care ar fi putut să ne întîmpine pe drum.

Fără să se mulţumească cu acest ritual pur şi simplu nefolositor şi defensiv, ea a căutat să ne sporească norocul imprimîndu-ne pe frunţi urma degetului ei mare, pe care l-a muiat în oxid roşu de fier, ca un semn bun. Apoi s-a asigurat că amuletele mici de argint, conţinînd păr de elefant, de mosc şi o bucăţică din sulul pictat, se află unde trebuie, prinse de firul negru ce ne atîrna

de gît. Şi ca şi cum toate acestea nu ar fi fost de ajuns ca să ne ferească de deochi, şi de oricare rău, şi ca să ne asigure succesul la examen, a poruncit sacagiului să vină cu o căldare plină de apă pe cap şi aşa să ne întîmpine la ieşirea din casă. Din nefericire, însă, învăţatul Pandit Jay Ram, o persoană sacră în alte împrejurări, dar presupusă a fi de rău augur, dacă porneşti pentru o chestiune foarte importantă şi-l întîlneşti în cale, s-a întîmplat să treacă tocmai atunci în mare grabă pe lîngă casa noastră. Ducîndu-se către latrinele regimentului cu un mic vas de alamă în mînă, s-a încrucişat cu noi, înainte de a ne întîmpina sacagiul. Mama s-a speriat grozav, dar n-a vrut să ne cheme înapoi, pentru că asta ar fi fost şi mai prost. În nici un caz nu ne-am fi înapoiat, nici măcar de-am fi ştiut că ne-ar trăsni Dumnezeu pe loc. În schimb, frica de a nu întîrzia la şcoală în această zi, mai însemnată ca toate celelalte, ne făcea să ne scăpăm pe noi şi de aceea am pornit-o înainte.

Ea însă credea că farmecele, amuletele şi semnele negre şi portocalii au izbutit să facă inofensivă întîlnirea cu brahmanul. Asta a fost credinţa ei cînd ne-am întors de la şcoală, zvîrlind în aer şepcile şi ghiozdanele şi strigînd de bucurie pînă n-am mai putut, anunţînd-o că am trecut amîndoi. Pentru ea, norocul ne venise de pe urma farmecelor.

Tata, în schimb, a început să se laude şi să se felicite singur pentru eforturile făcute.

— Ei, vezi, i-am pregătit eu foarte bine acasă — a spus el lumii strînse în faţa casei maiorului Garka Singh, comandant de companie.

Se afla acolo plutonierul major Surjan, Pandit Jay Ram şi diferiţi ofiţeri, subofiţeri şi soldaţi. Văzîndu-l acolo pe tata, ne-am repezit şi noi către acest grup.

— Bineînţeles, Grozăvel a trebuit să lupte cu greutăţi uriaşe ca să acopere în patru luni tot drumul parcurs de alţii într-un an. Şi cînd vă gîndiţi că de fapt nici nu i se vindecase complet rana...

— Ei, dintr-un tată deştept se nasc şi copii deştepţi ! comentă maiorul Singh, rostind tocmai vorbele pe care dorea tata să le audă.

— Dumnezeu să-i aibă în paza lui şi să le dea o viaţă lungă ! spuse tata, fără să adauge însă „pentru ca să sporească prestigiul familiei". Dar acasă, el spusese că ăsta era ţelul adevărat al străduinţelor copiilor, în general.

Cum în public se arăta mult mai blînd cu noi decît în particular şi accepta cu mai multă uşurinţă rugăminţile şi cererile noastre, am căutat să profit de laudele cu care eram copleşit şi am spus :

— Un singur lucru doresc acum : trag nădejde şi mă rog la Dumnezeu ca fratele meu mai mare, Ganesh, să rămînă repetent într-un an, ca să ajung să fiu în aceeaşi clasă cu el.

Toţi cei de faţă au rîs şi vreo doi m-au tras de ureche cu multă afecţiune. Alţii mă bătură pe umăr şi-mi spuseră : „Ştrengarule !", ceea ce mă făcu să mă umflu în pene de mîndrie şi să simt că sînt cineva.

Dîndu-mi seama însă că fratele meu era de faţă, am început să tremur de teamă ca nu cumva să dau de vreun bucluc din pricina unei declaraţii atît de sincere cu privire la tainicele mele dorinţe.

Dar Ganesh şi începuse să se împace cu ideea de a ocupa un loc mai puţin însemnat în societate, de cînd cu boala mea. În acelaşi timp, datorită succesului repurtat la examen, devenisem teribil de egoist.

8

Un episod care ajunsese să pară aproape idilic în închipuirile mele de mai tîrziu a fost vizita pe care am făcut-o, împreună cu mama şi cu fraţii, bunicului după mamă, în satul Daska. Asta s-a întîmplat în vacanţa de după examen, cu prilejul căsătoriei fratelui cel mare al mamei, Sharam Singh. Acesta a venit personal să ne ia acolo şi în acelaşi timp să împrumute niscaiva bani de la tata, ca să facă faţă cheltuielilor prilejuite de un a-

semenea eveniment fericit. Noi, copiii, ne-am dat seama de o oarecare încordare ivită între părinţii noştri şi unchiul Sharam Singh, pentru că, aşa cum a spus mama, rudele ei vin mereu să se împrumute fără ruşine cu bani de la ginerele lor. (După cum am aflat mai tîrziu, ăsta era un lucru care „nu se cade" să se facă în societate.) Pînă la urmă însă a triumfat teoria că „sîngele apă nu se face".

Tata a socotit că avem şi noi nevoie de o vacanţă după eforturile făcute în vederea examenului şi că mama ar avea şi ea nevoie de puţină odihnă — adică să mai scape niţel de Shiva, care în ultima vreme cam bolise. Aşadar, băieţelul a fost dat în grija măicuţei Gurdevi. Hainele şi podoabele noastre, cele mai frumoase, au fost vîrîte în cufere şi apoi, fără nici un risc, ne-au urcat în trenul de noapte care pornea spre Gujranwalla. De acolo urma să mergem la Daska cu şareta.

Ceea ce a impresionat din capul locului mintea mea naivă a fost aspectul pestriţ şi dărăpănat al periferiilor oraşului Gujranwalla. Era un puternic contrast cu lumea ordonată, curată şi oficială a cantonamentului Nowshera, mai ales cu cartierul Lal Kurti, unde se afla cazarma soldaţilor britanici. Străzile înguste şi înghesuite din Gujranwalla, mărginite de case ruinate, pline cu bălegar şi străbătute de canale cu murdărie şi gunoaie, mi-au îngheţat sufletul şi m-au făcut să stau botos pînă ce s-a încheiat tîrgul cu chirigii zgomotoşi şi răguşiţi din faţa gării. Şi aşa neconsolat am rămas, deşi mama a încercat să-mi explice că Gujranwalla, un oraş care-şi trăgea numele de la Gujar, adică de la un văcar, era murdar pentru că umblau multe vite prin el.

După ce am lăsat în urmă oraşul, a început să mă îmbete aerul cîmpiei şi am aţipit în poalele mamei, ajutat fiind şi de legănatul trăsurii pe drumul brăzdat de făgaşe. Cînd m-am trezit, peste un ceas şi mai bine, am fost fericit să văd că în jurul nostru pămîntul este acoperit de verdeaţă. Imaginaţia mea de copil a încercat să-şi închipuie cam cîte milioane de fire are iarba aceea verde şi cîte milioane de tulpini au plantele şi

cîte frunze trebuie să fie pe pom, ca să formeze covorul acela uriaş de verdeaţă. Se pare că peste noapte plouase, aşa că nu mai era praf. Noroiul drumurilor devenise şi el verde-albăstrui şi toate lucrurile păreau învăluite în căldura deasă a acelei zile de primăvară, atît de deosebită de fierbinţeala zilelor din inima peisajului pietros de pe Nowshera, la adăpostul dealurilor Buner — leagănul copilăriei mele.

Apropiindu-ne de sat, perspectiva s-a schimbat. De jur împrejurul nostru se întindeau lanuri galbene de flori de muştar, legănate de briza uşoară a după-amiezii, în timp ce soarele ardea deasupra noastră înfipt în seninul cerului albastru. Culoarea gălbuie a pămîntului şi albastrul cerului m-au impresionat în chip atît de puternic, prin contrastul ce-l realizau, încît de cîte ori îmi aminteam, în decursul anilor, de ele, îmi revenea în minte imaginea lanurilor bogate din centrul Punjabului. Aşa poate cu atît mai mult cu cît ele mi-au încadrat primul tablou al unui sat cu adevărat mare — o aglomeraţie de bordeie atît de diferite de aşezările izolate, ca nişte fortăreţe, din satele de pe frontiera de nord-vest. Mai mult încă, era satul în care se născuse maicămea, satul de care erau legate toate poveştile pe care mi le spusese ea, satul tatălui ei Nihal Singh, ale cărui isprăvi îndrăzneţe din ultimul război purtat de neamul Sikh împotriva englezilor mi se întipăriseră în minte ca şi basmele legate de eroul legendar Raja Rasalu, din oraşul vecin, Sialkot.

Dintr-o singură privire, ochii mei mari, holbaţi de curiozitate, cuprinseră grupurile de ţărani înalţi şi oacheşi, din neamul Sikh. Oamenii săpau şanţuri cu săpăligile sau mergeau grăbiţi, desculţi, cărînd pe cap grămezi mari de iarbă, în timp ce femeile lor purtau coşuri de spanac porcesc proaspăt cosit, mînînd totodată de la spate turmele de vite.

Unchiul meu Sharam Singh, care fusese cam tăcut şi morăcănos în timpul călătoriei, se arătă plin de mîndrie cînd ne spuse nouă, copiilor, cum o să ne îngraşe în

cîteva zile, dîndu-ne să bem lapte de la bivoliţa din gospodăria lui. Mamei nu prea îi plăcea, pare-se, miezul vorbelor lui, pentru că ea simţea în ele o aluzie că nu am fi prea bine hrăniţi acasă. Atunci Sharam Singh schimbă vorba şi începu să-i povestească vrute şi nevrute despre diverşi oameni din sat pe care maică-mea îi cunoscuse în tinereţea ei.

Dar Ganesh şi cu mine eram stîrniţi de chestiunea cu bivoliţa, aşa că îl bombardam pe unchiul nostru cu tot felul de întrebări. Voiam să ştim cum o cheamă, cît lapte dă şi ce mănîncă. Eu am îndrăznit chiar să stărui într-atîta, încît să-i smulg făgăduiala că-mi va da voie s-o mulg, s-o duc la păscut şi chiar s-o iau cu mine la Nowshera.

În cele din urmă, şoseaua se termină cu o ulicioară, la răscrucea din faţa postului de jandarmi din Daska, şi şareta se strecură printr-un bazar risipit de-a lungul uliţei înguste. Ţăranii adunaţi pe acolo adresară saluturi unchiului Sharam Singh şi mamei, binecuvîntîndu-ne şi pe noi. Trecurăm apoi pe o alee, aflată în faţa casei impunătoare a bunicului Nihal Singh. După obicei, se turnă puţin untdelemn la colţurile pragului, şi noi intrarăm, foarte intimidaţi, într-o curte interioară. Ne intimidă şi mai mult faptul că, respectînd tradiţia, mama plînse cînd o îmbrăţişă pe bunica Gujri, o femeie înaltă şi bine făcută. Apoi ea îngenunche înaintea bunicului Nihal Singh, care ieşi dintr-o odaie din fund. Era un bătrîn uscăţiv, îmbrăcat în alb ; avea un nas vulturesc, ochi de şoimi şi o bărbuţă albă, frumoasă.

— Spuneţi bunicii şi bunicului cuvîntul „mă plec la picioarele voastre“ — ne îndemnă mama.

Amîndoi copiii am împreunat mîinile şi ne-am aplecat pînă am atins picioarele bătrînilor.

Bunica ne-a sărutat de mai multe ori, în timp ce bunicul ne-a mîngîiat pe cap şi, luîndu-ne pe rînd faţa în mîini, ne-a întrebat în ce măsură am moştenit spiritul lui înflăcărat şi din cale afară de îndrăzneţ.

Cum eram de felul nostru obraznici şi fără teamă, ne-am suit amîndoi în poalele halatului său şi l-am întrebat pe bunic dacă ne va îngădui să luăm cu noi, la

Nowshera, bivolița de care ne vorbise atît de mult unchiul Sharam Singh. Auzindu-ne, bunicul Nihal Singh izbucni în rîs și ne pofti să vedem dacă ne place măcar cum arată bivolița. Și întrucît el se lăsa atras repede în joaca noastră, datorită căreia ne închipuiam că o s-o luăm pe Suchi, noi l-am îndrăgit imediat. Ascultam cu urechile ciulite veșnicele lui povești, pline de mici anecdote și proverbe bine întoarse, prin care ne-a făcut să înțelegem o mulțime de lucruri cu privire la bivolița Suchi și la celelalte vite din șopronul cel mare în care se aflau ele legate. În cîteva secunde, în mod spontan, ne-am și împrietenit cu el, de parcă l-am fi cunoscut de cînd lumea și l-am fi avut mereu lîngă noi de cînd ne-am născut.

Cînd am ieșit din bezna adîncă a șopronului vitelor în amurgul care se lăsa peste cerul albastru, casele de lut din Daska păreau că se cufundă într-o liniște deplină. Apoi, pare-se din depărtările nesfîrșite, de sub acoperișurile turtite, străbătu pînă la noi zumzetul unor rugăciuni și descîntece rostite în șoaptă și răsunară gonguri și clopote. Bunicul Nihal Singh contribui și el la aceste sunete cu vocea lui profundă, recitînd într-un murmur o rugăciune a neamului Sikh, învîrtind mătăniile în mînă și adresîndu-ne din cînd în cînd cîte o frază grăbită, cu glasul întretăiat. Se ocupa între timp de noi, ca să ne vadă că ne spălăm pe față, apoi ne dădu să mîncăm niște pîinițe bine crescute, carne și legume stropite din belșug cu unt.

După care ne-a urcat pe rînd pe scărița șubredă de lemn, pînă la terasa de deasupra hambarului principal al casei, unde fuseseră rînduite paturi în șir. Cînd bunicul Nihal Singh ne-a așezat pe propriul lui pat, și-au făcut apariția ceilalți unchi dinspre partea mamei, Dayal Singh și Sardar Singh, care fuseseră plecați într-un sat vecin.

— Iată-i pe nepoții noștri — le spuse bunicul.

— Aha, seamănă mai mult cu mama lor decît cu tatăl lor — zise unchiul Dayal, un uriaș cu o față bună și zîmbitoare. Trebuie să-i ținem aicea, să nu-i mai lăsăm să plece.

— Poate vor să mănînce nişte dulciuri — zise unchiul Sardar, care avea o faţă roşie şi strălucitoare ca un măr pîrguit. Am să mă duc să le aduc nişte zahăr-candel — zise el, îndepărtîndu-se grăbit.

Nu-mi dau seama dacă modul simplu în care se purtau cu noi aceşti săteni sau căldura cu care ne împlineau dorinţele a făcut să-i îndrăgim atît de repede. Cred că mai mult decît orice ne-a cucerit în chip definitiv căldura pe care o răspîndeau şi generozitatea ospitalităţii lor. Şi asta datorită şi faptului că, pe măsură ce creşteam, relaţiile cu părinţii deveniseră nu numai ostile, dar şi indiferente, iar noi ne transformasem în nişte animale supuse. Izbucnirea bruscă a flăcărilor din aceste suflete simple şi frumoase ne-a încălzit pînă în adîncul inimii, umplîndu-ne de noi emoţii, stîrnindu-ne ca o comoară tainică pe care am fi descoperit-o într-o grămadă de gunoi.

Şi giuvaerul cel mai de preţ, cel mai rîvnit din această comoară era Nihalu, cum îi ziceau bunicului chiar şi băieţii lui — dat fiind că această familie unită trăia într-o atmosferă afectuoasă şi lipsită de orice fel de constrîngere sau etichetă.

— Eu am luptat pentru Khalsa — ne spuse bătrînul, povestindu-ne viaţa lui de soldat din timpul ultimului război purtat de neamul Sikh împotriva britanicilor. Şi eu ştiu că mama voastră e şi ea o răzvrătită ca şi mine, deoarece eu i-am insuflat ura împotriva englezilor, care ne-au cumpărat cu ajutorul trădătorilor, nefiind în stare să ne supuie printr-o înfrîngere... Eu am luptat pentru Khalsa şi nădăjduiesc că, făcîndu-vă mari, veţi ajunge şi voi, ca şi mine şi ca şi mama voastră, nişte răzvrătiţi împotriva asupritorilor străini. Nu trebuie să ajungeţi slugile lor, cum a ajuns tatăl vostru...

După ce ne îndemna să ne convingem de nevoia răzvrătirii, bătrînul cădea adesea în cîte o lungă visare şi se cufunda în propriile sale gînduri, şoptind laude la adresa înţelepţilor şi continuînd să învîrtă mătăniile. După aceea, tocmai cînd Ganesh şi cu mine eram pe punctul de a aţipi, deodată ne trezea din nou cu vreo cuvîntare îndrăzneaţă.

— Da, băieţi, aşa să ştiţi, că eu am luptat pentru Khalsa, dar au fost şi alţii, ca de pildă vărul meu, Harbans Singh, care s-au lăsat cumpăraţi de englezi şi au ajuns moşieri, şi s-au îmbogăţit punînd mîna pe pămînturile altora. Dar să nu uitaţi, băieţi, că oricît de uscată ar fi pîinea săracilor, sacul cu zilele lor e mai bogat...

După care se adîncea din nou în amintirile şi viziunile sale, pornind să-şi recite cu glas monoton rugăciunea, în timp ce se juca mereu cu mătăniile. Barba-i albă şi veşmintele-i albe străluceau în întunericul nopţii. Cîte un licurici săgeta aerul, coborînd de pe acoperişul hambarului şi trecînd pe la marginea paturilor, de parcă s-ar fi dus pînă la capătul nopţii. Se făcea nevăzut, pînă ce venea alt licurici, luminîndu-mi ochii şi nelăsîndu-mă să dorm.

— Averea vine aşa, orbeşte, la cine se nimereşte, dar să ştiţi, copii, că cine ară pămîntul sau bate arama nu moare de foame — reîncepu bătrînul Nihalu. Şi eu am izbutit să ţin toată casa asta mare. Am muncit din greu, împreună cu unchii voştri, dar sîntem fericiţi, pentru că oamenii care muncesc bine mănîncă cu mai multă poftă decît regii. Cît despre bunica voastră, ce să vă mai spun ? Grînele vechi, untul proaspăt şi o nevastă bună sînt cei trei stîlpi ai raiului !

— Dar raiul unde e, bunicule ? E în cer ? am întrebat eu neastîmpărat.

— După învăţătorul nostru sfînt Nanak Dev — începu bunicul — raiul este atunci cînd toate visurile omului se realizează. Este viaţa ideală...

Şi el continuă să explice astfel principiile învăţatului Nanak, cu citate ample din *Guru Granth*, cartea sfîntă a neamului Sikh ; citatele ne adormiră curînd, cu sunetele versurilor arhaice, ajutate fiind şi de natura abstractă a doctrinelor pe care le cuprindeau. Îmi amintesc însă că în seara aceea m-am străduit din răsputeri să nu adorm, pentru că la ora la care întunericul din jurul nostru se adîncea tot mai mult, podurile şi acoperişurile caselor începură să freamăte de mulţimea oa-

menilor. Peste tot se auzeau rîsete, rugăciuni, şoapte înfundate, de parcă satul întreg ar fi fremătat de agitaţia unor oameni din ce în ce mai numeroşi. Ai fi zis că se întorc de la munca zilei în liniştea şi alinarea nopţii, plutind alene la suprafaţa vieţii...

Dis-de-dimineaţă ne-a trezit unchiul Dayal, care ne-a întrebat dacă n-am vrea să ieşim la cîmp. Ne propuse de asemenea să mergem să ne scăldăm în apele canalului, înainte de răsăritul soarelui. Deşi mai eram cu ochii cîrpiţi de somn, cuvintele lui avură un efect magic asupra noastră : nu ştiu cum se făcea, dar din ziua în care am început să ne plimbăm pe malurile rîului Lunda, avînd ca scop principal deprinderea de a înota, supravegheaţi fiind de tata, ideea înotului reprezenta pentru noi o atracţie mult mai palpitantă şi mai fascinantă decît cele mai multe lucruri de pe lume — în afară doar de dulciurile („ceva bun") şi de fructele uscate din cutia de lemn a mamei, păstrate special în acest scop. Din această pricină, şi eu şi Ganesh am sărit imediat în sus, frecîndu-ne la ochi şi împiedicîndu-ne în propriile noastre picioare, dar murind de nerăbdare. L-am urmat pe unchiul Dayal, care ne-a spus că bunicul Nihalu şi unchii Sharam şi Sardar s-au şi dus pe cîmp de cum s-a crăpat de ziuă, la „pani din junglă".

— Dar ce este „pani din junglă", unchiule Dayal ? am întrebat eu, abia aşteptînd să-l revăd pe bunicul, dat fiind sentimentul de caldă prietenie pe care mi-l produsese bătrînul.

— Băiete, aicea, în sat, noi mergem pe cîmp să ne uşurăm şi să ne îmbăiem, lîngă nişte puţuri sau canale, şi ăstora le spunem noi „pani din junglă".

M-am amuzat la auzul acestor cuvinte şi am mers mai departe, zbenguindu-mă de îndată ce-am ieşit din vîlcea şi am ajuns pe potecile înguste, care mărgineau lanurile. Picături grele de rouă, căzute peste noapte, împodobeau firele de iarbă şi plantele. De fapt erau atît de grele aceste picături, încît pentru mintea mea naivă constituia un subiect de mare mirare cum se poate întîmpla o asemenea minune, această alăturare

extraordinară a unor picături de apă de vîrful fiecărui fir de iarbă sau de corolele florilor ; neizbutind să ajung la înțelegerea acestui lucru, am încercat să strîng roua scuturînd-o în palme, ceea ce constituia, bănuiesc, felul meu de a dezlega misterul.

Întrucît am rămas în urmă tot jucînd acest joc, unchiul Dayal Singh a început să se ocupe de tăierea ramurilor unei *melia*, pentru a face din ele nişte *datane* — periuţele de dinţi ale băştinaşilor, despre care se zice că din punct de vedere medical fac bine la gingii. După ce a retezat şi făţuit destule periuţe dintre acestea, m-a strigat şi am mers mai departe, alăturîndu-ne mulţimii de bărbaţi, femei şi copii, care se şi strînseseră pe drum, îndreptîndu-se către canal.

În timpul în care ne-am făcut nevoile şi apoi am pornit la drum, străbătînd cîmpul pînă la malul micului canal, soarele se ridicase bine pe cer. Acum, fiecare picătură de rouă ajunsese să arate ca un vîrf de lance, împotriva căreia trebuia să te lupţi cu paloşul. Am luat securea unchiului Dayal şi am început să dau o bătălie cu cactuşii aceea cu frunzele ascuţite. În timpul luptei m-am sălbăticit şi am alergat atîta, încît pînă şi blîndul unchi Dayal, care nu mă ocărîse pînă atunci, s-a văzut silit să-mi ceară să nu mă agit atîta.

Numai că pe mine nu era uşor să mă astîmpere cineva, iar războiul meu împotriva plantelor nu constituia decît un preludiu la emoţiile noilor aventuri de pe canal. Asta cu atît mai mult cu cît Ganesh se şi dezbrăcase şi intrase în apă, plescăind în toate părţile. Mi-am scos şi eu repede hainele şi m-am afundat lîngă mal, şi de acolo am început aşa, de-al dracului, să-l stropesc pe Ganesh, fără să ţin seama cîtuşi de puţin de protestele sale. Asta l-a supărat pe frate-meu, care a încercat totuşi cu duhul blîndeţii să mă mai ţină în frîu. Eu, însă, nu voiam în ruptul capului să-mi părăsesc jocul, pînă ce şi el şi-a ieşit din fire şi a început să ţipe să mă astîmpăr. Atunci m-am supărat eu pe el şi, năpustindu-mă asupră-i, am sărit la bătaie. Atîta ne-am bătut, că era cît p-aci să ne înecăm, încît unchiul Dayal a fost nevoit să sară în apă şi să ne despartă.

— De ce vrei să te baţi cu fratele tău mai mare ? m-a întrebat unchiul Dayal.

— Pentru că e nesuferit şi supărăcios şi nu vrea să se joace cu mine — i-am răspuns.

— Nu trebuie să te baţi cu nimeni — m-a sfătuit unchiul.

Dar cu toate că l-am lăsat pe Ganesh în pace, mi-aduc aminte că în răspunsul îndrăzneţ pe care i l-am dat unchiului, cu privire la atitudinea mea ostilă faţă de fratele mai mare, am atins într-o oarecare măsură în mod instinctiv principalele mele divergenţe cu el. Şi întrucît aceste cuvinte fuseseră rostite în atmosfera sălbatică liberă, deschisă, a satului, în care aerul însuşi te molipsea de o anumită căldură şi o reacţie jucăuşă, aproape spontană faţă de ispitele vieţii, aceste cuvinte au ajuns să exprime de-a pururi, începînd cu clipa aceea, părerea mea asupra lui.

După ce am înotat în canal, ne-am dus cu unchiul Dayal la dumbrava de lîngă puţ, care se afla în mijlocul ogoarelor familiei, nu departe de sat. Acolo, bunicul Nihalu ţinea sfat, aşezat pe un pat împletit jumătate la umbră şi jumătate în bătaia soarelui.

Lanurile de muştar, care se întindeau de jur împrejuru-i, erau galbene-verzui, iar frunzele copacilor de deasupra capului său erau verzi-cenuşii ; pămîntul pe care-l cuprindea cu vederea-i ageră era auriu, bogat ; iar el însuşi, cu faţa lui albă şi zîmbitoare, înconjurată de zăpada bărbii, semăna foarte bine cu unul dintre învăţaţii pe care-i văzusem în tablourile cu înţelepţii conducători ai sectei Sikh, pe pereţii casei din Nowshera a lui Chattar Singh, şi de data aceasta, poate chiar mai mult decît în seara anterioară, am simţit molipsitoarea sa căldură sufletească, veselia aceea naturală cu care accepta totul şi te făcea să te simţi în largul tău, aşa că eu, unul, nu mai aveam nevoie să fac năzbîtii pentru a mă remarca.

Cînd ne-am aşezat cu toţii pe pat, unchiul Sardari a adus un ulcior cu zer, nişte plăcinte rotunde şi fructe murate de mango, pentru ca să ne luăm gustarea.

Curînd după ce noi şi unchii noştri Sharam şi Dayal, care părăsiseră lucrul ogorului ca să vină să mănînce, am gustat aceste feluri delicioase, a apărut un bărbat deşirat şi scofîlcit, cu o înfăţişare ciudată: ochi holbaţi şi bărbuţă ascuţită, dar fără mustaţă. Omul acesta s-a aşezat lîngă bunicul Nihalu.

— Unchiule Nihalu — zise el, clipind din ochi — mi s-a părut că miroase a mîncare, aşa că m-am înfiinţat şi eu.

— Vino, Fazlu, vino pe capul nostru, vîră-te-n ochii noştri — zise bunicul, făcîndu-i semn unchiului Sardari să-i dea şi lui Fazlu o porţie de mîncare.

— Ah — zise Fazlu — prietenii trebuie să-i încerci la nevoie, vacile în februarie, şi pe gospodine cînd a rămas cămara goală.

Cum bunicul nu se atingea de mîncare, ci îşi făcea de joacă învîrtind mătăniile şi continuînd fără încetare să mormăie rugăciunile de dimineaţă, se înstăpîni cîtva timp tăcerea. Asta după ce Fazlu şi-a rostit zicala cu tîlc. Bătrînul a remarcat acest lucru, a ridicat din sprîncene şi a zîmbit blînd. Fazlu, însă, părea că nu se simte în largul său. Începu să scuture din umeri şi să spună „nu-nu-nu" din cap, refuzînd mîncarea, în timp ce întindea totuşi mîna ca s-o primească.

— Băieţii ăştia trebuie să fie nepoţii tăi, unchiule — zise Fazlu, măsurîndu-ne pe amîndoi cu ochii care dădeau să-i iasă din capul de cocoş ce avea drept creastă un turban portocaliu şi, aidoma cocoşului, începu să cîrîie, chiar în timp ce înfuleca de zor din mîncare. Fără doar şi poate sînt băieţi drăguţi — continuă el, în timp ce înghiţea două plăcinte dintr-o dată — deşi ăsta micu' are să fie un mare bandit, socotind după felul în care l-a luat la pumni pe frate-su mai mare acolo pe canal, în sus. Ai putea să juri că e un adevărat fiu al lui Sundariai, că şi ea tare certăreaţă mai era ca fată... Dar fie ca Allah, Dumnezeul nostru, să le dea o viaţă lungă... Bănuiesc că avînd un tată tobă de carte, o să ajungă şi ei nişte funcţionari engleziţi. Asta e de la sine înţeles. Eu, unul, aş fi vrut să vină aicea şi bărbatul lui Sundariai, pentru că el ar

fi putut să-mi scrie şi mie o cerere, de care aveam nevoie. Pentru că, după cîte mi-a ajuns mie la ureche, s-ar părea că sahibul Bahadur, ajutorul de perceptor, urma să reducă anul acesta impozitul pe pămînt tuturor ţăranilor săraci. Şi de aceea mă bate şi pe mine gîndul să bag şi eu o cerere...

— Dar unde ai auzit tu asta, Fazlu ? întrebă unchiul Dayal.

— Păi,. măi frate-meu, eu fac parte din casta Arainilor, şi mulţi oameni din frăţia noastră au ajuns în dregătorii înalte. Nu se poate să nu fi auzit de Chaudhri Shahab-ud-Din, şeful jandarmilor, şi pe urmă mai e şi avocatul, Sheikh Abdul Qadir. Şi mai sînt şi mulţi alţii încă... Şi aşa se face că eu aflu şi veşti pe care voi nu le aflaţi, pentru că eu îmi ţin întotdeauna urechile ciulite.

— Da, da, şi ochii deschişi ! zise unchiul Sardari ironic.

— N-ai decît să rîzi de mine cît vrei, frăţioare, dat fiind că eu am doar un petic de pămînt pe care cresc ceapă, pe cînd tu faci parte din familia funcţionarilor Haveli ; numai că eu am creier din belşug, pe care nu l-am folosit niciodată.

— De asta nu încape îndoială — zise unchiul Dayal. Tu ar fi trebuit să-ţi foloseşti mai mult creierul şi mai puţin trupul.

— Dacă şi-ar fi ruinat şi creierul, punîndu-l prea mult la încercare, aşa cum şi-a ruinat trupul — zise unchiul Sardari — ar fi dus-o încă şi mai rău acuma.

— Va să zică, voi credeţi că m-aş fi ţicnit dacă aş fi ajuns şi eu un funcţionar învăţat ! constată Fazlu, indignat.

— Haide, haide, nu luaţi în rîs un om mai în vîrstă — spuse Sharam Singh, adresîndu-se fraţilor săi.

— Fazlu al nostru e un adevărat diamant, aşa să ştiţi ! zise bunicul, ca să-l mai împace pe oaspete.

— Sigur, sigur, un diamant neşlefuit ! mai zise şi unchiul Sardari.

— Mie nu-mi place minciuna aceea care jigneşte

sentimentele oamenilor — zise Fazlu cu o voce îndurerată — deşi, după cum ştiţi prea bine, nu-mi displace cîtuşi de puţin gluma.

— Bea niţel zer şi răcoreşte-te un pic — îi spuse Sardari, ca să-l mai îmbuneze.

— Aşteaptă numai o clipă, să-mi aduc ceaşca — zise Fazlu.

Zis şi făcut: adunîndu-şi faldurile cearşafului în care îi era înfăşurată partea de jos a trupului, Fazlu plecă, grăbindu-se pe cît putea, dat fiind că era infirm.

— Dar cine este acest Fazlu, bunicule? am întrebat eu.

— Ei, băiete, e şi el un ţăran care şi-a pierdut mai tot ogorul din cauza datoriilor, pînă ce a rămas doar cu un răzor de legume şi a ajuns să fie calul de bătaie al unchilor voştri hazlii.

— Nu e numai calul nostru de bătaie, ci al întregului sat! zise Sardari.

— Teme-te de urgia Domnului, Sardari! îi răspunse atunci bunicul.

— Tată, unii oameni s-au mulţumit numai să aştepte şi s-au învăţat să-şi plîngă mereu soarta; unul dintre ei este şi Fazlu — zise Sardari. Uită-te numai la felul lui de a vorbi...

— În ciuda vorbăriei lui — spuse bunicul cu tristeţe — el nu e în stare să-şi deschidă inima şi să-şi spună tot oful. Mai sînt şi lucruri pe care voi, cei tineri, nu le puteţi înţelege. Şi sufletul închis şi mut al lui Fazlu, pe care şi-l tăinuieşte sub avalanşa vorbelor, nimeni nu poate să-l cunoască.

Eu n-am prea prins tîlcul spuselor bunicului Nihalu, după cum n-am înţeles nici de ce era aşa de trist cînd vorbea despre Fazlu, pentru că mie Arainul mi se părea tot atît de comic cum i se păruse, fără îndoială, şi unchiului Sardari.

— Ia uite-l că vine cu ceaşca lui! zise unchiul.

Îl vedeam pe Fazlu apropiindu-se, cu acelaşi umblet de infirm ca şi mai înainte, cînd fugise la straturile lui de legume.

— Uite, băieți — ne spuse el mie și lui Ganesh — v-am adus un dar din grădina mea.

Și ne dădu cîte un morcov.

— Hei, dar ei sînt băieți cu carte, orășeni, unchiule Fazlu, nu sînt măgari — zise Sardari.

— Sînt băieții mei — zise Fazlu. Uite, băieți, vă mai dau și ceva pe care să-l duceți mamei voastre în dar.

Și ne dădu un coș plin cu cepe.

— Ceapă ! rîse Sardari batjocoritor.

— Ba nu, flori, băiete — zise bunicul. Apoi, cu o expresie aspră pe chip, el i se adresă unchiului Sardari : Dă-i lui Fazlu zer.

După ce se așeză jos și primi zerul, Fazlu rămase cu capul plecat. Acum ochii nu-i mai ieșeau din găvane, ci, dimpotrivă, se întoarseră parcă înlăuntrul făpturii sale. Fața-i arsă de soare și vînt pălise, iar barba aproape că se unea cu părul de pe piept. Într-o străfulgerare mi s-a părut că prind sensul tristeții Arainului și „sufletul său mut, pe care și-l tăinuiește sub avalanșa vorbelor".

— Duceți-vă, copii, și jucați-vă la fîntînă — ne îndemnă bunicul Nihalu, curmînd tăcerea care urmă. Duceți-vă și stați călare pe scăunel și îndemnați juncanii.

Mi-am dat seama că, aidoma lui Fazlu, bunicul fusese și el copleșit de tristețe și voia să-i spună ceva țăranului. De aceea, am pornit într-o goană către fîntînă, fericit la gîndul că pot să mă învîrt la nesfîrșit, așezat pe scăunelul de lemn din mijlocul roții pe care o învîrteau tăurașii ca să scoată apă în găleți.

Ganesh veni după mine, dar eu izbutisem să mă îndepărtez destul de mult, ca, lăsîndu-l în urmă, să-mi asigur plăcerea de a mă urca primul pe scăunelul roții.

Deasupra unduirilor îndepărtate ale cîmpurilor, cărora le slujeau drept hotar pereții dărăpănați ai caselor de lut din sat, se vedeau tot mai mulți oameni care, pe măsură ce dimineața înainta, ieșeau la treburile zilnice. Unii dintre ei trecură pe lîngă noi în pîlcuri, cu sape și tîrnăcoape pe umeri și coșuri sub braț ; se vede

treaba că mergeau să sape şanţuri. Unii mînau tăuraşii înhămaţi la carele pline de bălegar, care treceau pe drumul de ţară. Unii apăreau în zare ca nişte puncte pe linia orizontului : arau miriştile sau păzeau vitele care păşteau. Stînd pe tronul meu din axul roţii învîrtite de juncanii înjugaţi la această zgomotoasă moară persană, fericirea, emoţia şi ameţeala mea nu mai cunoşteau margini. Simţeam că nu-mi mai încap în piele de bucurie. Aici scăpasem de toată vorbăria în legătură cu exerciţiile de matematică pe care trebuia să le fac, cu repetarea lecţiilor, cu memorarea lor, în umbra permanentei ameninţări de a fi pocnit peste faţă de învăţător, ocărît cu asprime de mama sau de tata. Toate acestea rămăseseră la Nowshera. Aici era doar o lume deschisă, nemărginită ca şi cerul, la fel de misterioasă ca şi o cimilitură ţărănească din cele pe care ni le spunea mama în serile de tihnă, cerîndu-ne să le ghicim înţelesurile. Mintea şi trupul meu se aliară cu această priveliştе minunată şi în această contopire am uitat pînă şi de veşnicele gîlcevi cu Ganesh. Aşa se face că de bunăvoia mea am acceptat să împart cu el plăcerea călăritului pe scaunul din vîrful roţii.

Către amiază, strălucirea şi răcoarea dimineţii făcură loc fierbinţelii. Atunci am început, cu Ganesh, să ne jucăm închizînd ochii pe jumătate, ca să vedem spectrul de culori al curcubeului izvorînd din aburul tremurător al cîmpiei. Ne-am jucat pînă cînd ne-a pălit foamea şi oboseala.

Întrucît se părea că familia bunicului ajunsese la un ritual pus întru totul în armonie cu nevoile fiecărui ceas al zilei, apăru şi mîncarea : o aduse un băieţel din sat, deoarece bunica era prea ocupată ca să vină chiar ea. Trebuia să se ocupe de o sută, ba de o mie de treburi în legătură cu pregătirile care se făceau în vederea apropiatei căsătorii a lui Sharam Singh. Ne-am adunat cu toţii în umbra copacilor, în jurul bunicului, şi ne-am pus pe mîncare. Nu lipsea nici mălaiul, care-ţi făcea cu ochiul să-l mănînci cu frunzele de spanac, şi de data aceasta plutind în unt, nu lipsea nici brînza proaspătă de vaci, nici paharele cu zer. N-am

să uit niciodată lăcomia cu care m-am aruncat asupra acestei mîncări gustoase, pentru că era prima dată cînd nu aveam pe nimeni în preajmă care să ne atragă atenţia să mîncăm mai puţin şi pentru că farmecul şi calitatea meselor erau alcătuite în bună parte şi de mărimea porţiilor pe care ni le puneau în faţă unchii noştri şi de încurajările stăruitoare ale familiei să mîncăm mai mult.

Cînd s-a sfîrşit masa, părea că se răspîndeşte asupra noastră, a tuturor, precum şi asupra întregului pămînt, o toropeală : era urmarea, pe de o parte, a mîncării cu care ne ghiftuisem, iar pe de altă parte a căldurii în creştere şi a luminii orbitoare în care era scăldat peisajul. Înainte de a ne da bine seama ce se întîmplă, ne cufundasem într-un somn adînc, pe cel de-al doilea covoraş, întins lîngă patul bunicului Nihalu.

Cînd ne-am trezit, în cursul după-amiezii, era destul de tîrziu. Unchiul Sardari se afla ceva mai departe de noi şi storcea nişte zeamă răcoritoare de migdale. Ne-am spălat pe faţă cu apă rece de la fîntînă. Apoi am căpătat zeamă de migdale — o băutură care e atît de mult pe gustul oamenilor rafinaţi, încît mie nu mi-a plăcut. Cît p-aci s-o scuip, îngreţoşat.

Unchii noştri tocmai îşi terminaseră treburile : Sharam dăduse forma potrivită şanţului de apă, iar Sardar storsese migdalele. Acum erau cu toţii gata de plecare.

— Dacă vrei să iei bivoliţa aia cu tine — îmi spuse unchiul Sharam — vino cu mine să-ţi arăt cum trebuie să-i faci scăldătoare, să-i dai nutreţ şi s-o mulgi.

Eu n-am aşteptat să fiu poftit de două ori, ba am ţinut morţiş să duc nişte tulpine de plante de nutreţ bivoliţei şi tăuraşilor. În timp ce Ganesh a rămas să-l însoţească pe bunicul Nihalu în drum spre casă, eu am pornit-o cu unchiul Sharam să luăm bivoliţa de la văcarul care o dusese cu turma la păscut în ziua aceea.

De ambele părţi ale drumeagului pe care veneau vitele se stîrniseră nori groşi de praf, care într-o oarecare măsură îţi întunecau vederea. Aşa că unchiul Sharam a trebuit să se străduiască mult pînă s-o re-

cunoască pe Suchi. Cînd a găsit-o, i-a ieşit înainte. Învăluiţi în aburii şi în praful auriu din atmosferă, am pornit cu bivoliţa către eleşteu, ale cărui ape albăstrii păreau o foaie de sticlă împinsă dincolo de sat. Cîinii din ogrăzi lătrau la vite, bărbaţii şi femeile ţipau într-o hărmălaie de glasuri şi cerul întreg răsuna de strigătele pe care văcarul le adresa fiecărui animal din turmă, ca să nu se rătăcească, ci să meargă drept acasă. În după-amiaza aceea, buna dispoziţie generală mă cuprinse şi pe mine, pătrunzîndu-mi în întregul trup; era un sentiment bogat, sănătos, plin de viaţă, de veselie şi voie bună, ivit la această oră a prafului stîrnit de turmele ce se întorceau. Această bună dispoziţie era sporită de plăcerea pe care mi-o procura faptul că stam călare pe bivoliţă. Mi se părea că e a mea şi că o pot duce acasă, în cantonamentul de la Nowshera, oricînd aş fi vrut, chiar şi în clipa aceea.

Se pare însă că bivoliţa Suchi nu împărtăşea gîndurile mele, avînd pe ale ei proprii. Ea a simţit prezenţa unei persoane străine pe spinare, după cum se pare că a mai simţit că această persoană străină este mititică şi prăpădită. Am impresia că această prezenţă nu prea îi plăcea, pentru că de cum am schiţat doar gestul de a o îmboldi cu picioarele, ea s-a hotărît să alerge drept în eleşteu şi să încerce să mă înece.

Unchiul Sharam a rămas complet paralizat de hotărîrea lui Suchi. Regretînd că a făcut greşeala de a mă aşeza călare pe bivoliţă şi temîndu-se ca nu cumva să mă înec, a început să strige la mine, ocărîndu-mă pentru că i-am dat pinteni. Se pare că Suchi n-a înţeles despre ce e vorba şi crezînd că strigă la ea, s-a simţit şi mai insultată. Drept care a grăbit şi mai mult pasul, a intrat în apă şi, sforăind şi mugind ca turbată, a început să-şi croiască drum către mijlocul eleşteului. În aceste împrejurări, date fiind mişcările ei agitate, a fost o adevărată minune că m-am putut menţine în locul acela destul de şubred de pe spinarea bivoliţei, unde eram cocoţat. Nu încape îndoială că eram cît se poate de tulburat şi că am început să ţip de spaimă, numai că nimeni nu mi-a putut auzi strigătele.

Atunci, un băiat din sat s-a aruncat în apă şi a înotat repede pînă la locul unde se împotmolise Suchi. Băiatul m-a ţinut bine, pînă ce unchiul Sharam a apucat să se dezbrace şi a înotat într-acolo, ca să-mi vină în ajutor. El m-a luat pe umeri şi a înotat către ţărm, furios la culme şi îngrozit la gîndul că s-ar fi putut să mor.

Acum venea partea grea : cum s-o convingi pe Suchi să nu mai fie atît de burzuluită pentru că un copil de o şchioapă a călărit pe spinarea ei ! Şi s-o convingi să se întoarcă acasă !

A fost nevoie de vreo două ceasuri, în care vreo cinci şase oameni, înarmaţi cu prăjini, s-au luptat să scoată bivoliţa din apă şi din mîlul de pe fundul eleşteului.

Mă tem că unchiul Sharam nu mi-a iertat niciodată necazurile teribile pe care i le-am produs în după-amiaza aceea.

— La urma urmei, tu eşti orăşean, şi încă şi un om învăţat ! rîse el de mine.

Cînd am ajuns acasă am dat de o zarvă şi o forfotă cumplită în curte, legate tot de pregătirile de nuntă.

Într-un colţ al curţii, un cofetar gras, gol pînă la brîu, prăjea plăcinte de făină albă, destinate a fi împărţite pe la vecini. Două ajutoare, nişte oameni cam soioşi, tot băgau mîinile, îndemînatice de altfel, într-o căldare şi învîrteau nişte găluşte cu prune.

Lîngă casa unde urma să aibă loc festivitatea, mai mulţi croitori erau foarte ocupaţi, cosînd cu degete îndemînatice nişte broderii vechi pe nişte eşarfe mari de mătase.

Femeile stăteau în pragul şurii celei mari şi turuiau fără oprire din gură.

Unchiul Sharam, Ganesh şi cu mine am ajuns la şopron, mînînd-o înaintea noastră pe Suchi. Deodată mi-a răsunat în urechi glasul mamei — un ţipăt ascuţit ca al unei păsări rănite. Apoi am auzit-o plîngînd şi protestînd cînd glasurile celorlalte femei îi întrerupseră şirul vorbelor.

O mai văzusem pe mama plîngînd şi altă dată, la Nowshera, cînd tata se purta aspru cu dînsa sau cînd eram eu bolnav. O mai văzusem plîngînd şi cînd o covîrşise sentimentul că a făcut o mare greşeală însurîndu-l pe fratele meu cel mai mare, Harish, cu analfabeta de Draupadi. Totuşi, niciodată pînă atunci nu o mai auzisem scoţînd un strigăt de desperare ca acela care îmi ajunsese acum la urechi.

M-am repezit către ea, urmat de Ganesh. Degeaba însă, n-am putut să ne apropiem de ea ; ne-a intimidat zarva şi zăpăceala femeilor, care gesticulau violent, răstindu-se una la alta, izbucnind în ţipete stridente, ocărîndu-se pentru răul pe care şi-l făcuseră una alteia.

Bunica veni şi ne întrebă dacă nu vrem să mîncăm nişte *mathi.*

Auzind această propunere, mama izbucni deodată cu o furie cumplită :

— Nu, nu şi iar nu ! Copiii mei n-o să mănînce nimic în casa voastră ! Cum se poate una ca asta ? Eu am venit aici socotind că vă veţi da seama că nu voi mai înghiţi insultele şi ocările pe care mi le-aţi adresat cînd am fost ultima dată acasă. Dar văd că nu-mi puteţi ierta norocul şi faptul că tatăl copiilor ăstora are mai mulţi bani decît ceilalţi gineri ai tăi...

— Dar n-ai decît să-ţi ţii banii pricopsitului de bărbat-tu şi nu ne mai bate nouă capul cu ei ! o întrerupse Amrit Kaur, sora văduvă a mamei.

— Voi, care v-aţi mîncat soţii de vii — strigă mama — voi sînteţi pricina tuturor supărărilor acestora ! Tu i-ai mîncat zilele lui bărbat-tu şi acuma, că l-ai băgat în pămînt, nu poţi suporta să-l vezi pe al meu în viaţă. De cînd erai copil nu puteai să mă suferi, pentru că tata îmi dăduse mie pe mînă cheile casei. Şi eu ştiu că nu poţi suferi nici acuma să vezi că am legată la cingătoare o legătură mai mare de chei. Dar ştii bine că dacă bărbat-tu a murit, asta e numai şi numai din vina ta. Eu nu m-am apucat să-l omor sau să-i dau otravă. Nu trebuia să alergi într-una şi să-l neglijezi ori de cîte ori era bolnav. N-ar fi trebuit să-ţi

placă așa de mult să porți numai haine frumoase și pur și simplu să lîncezești așa, tolănită în pragul casei mamei...

— Hei, dar cine ești tu, ca să mă dăscălești ? țipă Kaur. Tata te-a iubit atît de mult, încît pentru nici unul dintre noi nu i-a mai rămas nici timp, nici bani... Și întrucît tu erai cea mai mare, el ți-a dat cele mai multe giuvaeruri ca zestre. Ce rău ar fi dacă s-ar întoarce niște bani la familia lui, în locul acelor podoabe ?

— Ia te uită cum s-au întunecat mințile oamenilor — răspunse mama. Aha, acuma vă pare rău de tot ce am. Dar ce giuvaeruri am primit eu ca zestre ? O pereche de cercei de aur și două brățări de argint ! Mama e aici, de față, așa că poate spune singură...

— Ba nu, Sundariai, noi ți-am mai dat și un colier — zise bunica.

— Apăi văd eu că și tu mă dușmănești și-mi stai împotrivă ! Nu-ți aduci aminte că tocmai atunci colierul era amanetat ? Și chiar astăzi mi l-ai arătat : se află printre obiectele pe care le dați de zestre lui Sharam Singh, pentru mireasa lui. Vai de mine și de mine, cum puteți să mințiți în halul ăsta ?

— Tu socoți că toți sînt porniți împotriva ta — zise mătușa Amrit Kaur.

— Păi așa și este. Așa este ! strigă mama. De cum am intrat pe ușă, ați și început să bănuiți tot felul de lucruri pe socoteala mea. Vai de sufletul meu ! Mi se rupe inima cînd văd că nu mă pot întoarce în casa tatii, fără să fiu înjosită și insultată.

Și mama plînse, compătimindu-se pe sine însăși. Supărarea ei ne întristă și pe noi, așa că, nici una nici două, am început și noi să plîngem. Ne speriase și intensitatea gîlcevii, iar pe de altă parte voiam să participăm și la tristețea mamei.

— Haideți, băieți — zise mama. Hai să ne pregătim de plecare ! Eu nu mai pot să rămîn aici, unde văd că sînt privită cu ochi răi. Bine făceam dacă nu veneam.

— Acuma n-ai să spui că oi fi eu de vină ! zise Amrit Kaur.

— Haide, taci din gură — îi zise bunica.

— Da, da, Amrit Kaur, nu aşa trebuie să vorbeşti şi să te porţi cu sora ta cea mai mare — interveni şi o vecină. Dar tu, Sundariai, surioară, n-o băga în seamă. Nu uita, la urma urmei, că e şi ea văduvă...

— Nu vreau pentru că sînt văduvă să mă compătimiţi ! protestă Amrit Kaur.

Mama părea istovită. Compătimirea celorlalte femei o făcea să verse şi mai multe şiroaie de lacrimi.

Chiar în clipa aceea s-a întîmplat că a intrat pe uşă bunicul nostru, Nihalu.

Văzînd-o pe mama în ce hal era, auzind-o cum suspină cu sughiţuri, se apropie de ea, o mîngîie pe cap şi-i spuse cuvinte de alinare :

— Fetiţa mea, femeile astea din sat nu ştiu cît de bună eşti. Nici una dintre fetele mele nu a slujit aşa de devotată ca tine pe oamenii sfinţi pe care îi aduceam eu acasă. Şi, de fapt, de cînd ai plecat tu, înţelepţii nici nu mai dau pe-aici. Casa asta nu mai e sfîntă acum. Şi nici nu mă mai bucur de binecuvîntarea pe care numai prezenţa ta luminoasă o aduce casei mele. Astea sînt invidioase pe tine. Amrit Kaur e văduvă şi ştii că...

— Tată, tu întotdeauna ai ţinut partea ei, împotriva mea — zise Amrit Kaur, începînd să plîngă.

— Ei, haide, vino-ţi în fire, că doar şi tu eşti femeie în toată puterea cuvîntului. Ce ţi-a venit să plîngi în halul ăsta ?

— În orice caz, eu vreau să plec — stărui mama în hotărîrea ei.

— Fata mea, cum poţi să spui una ca asta ? Cum vrei să pleci fără să binecuvîntezi căsătoria fratelui tău prin prezenţa ta în mijlocul nostru ? Şi pe urmă, gîndeşte-te şi la mine : vreau să-i am pe aceşti nepoţi o vreme în preajma mea.

Noi ne frecam la ochi şi suspinam. Nu înţelegeam toate pricinile acestei sfezi, dar atmosfera de supărare era suficientă pentru a ne umple ochii de lacrimi. Însă cînd bunica a adus două farfurii de bronz pline cu prăjituri şi găluşti cu prune şi le-a pus dinaintea

noastră, ne-am împăcat şi ne-am liniştit destul de repede.

În timp ce mîncam, amurgul se lăsa asupra curţii casei în care ne aflam. Atunci s-au aprins opaiţele mici de lut. Toate femeile, în afară de mama, care se întinsese istovită pe un pat, şi în afară de Amrit Kaur, care se retrăsese în camera ei, se strînseră pe acoperişul tindei şi începură să cînte din tamburină şi să dea glas unor melodii populare.

Am cerut şi eu voie să mă duc pe acoperiş printre fete. M-am aşezat în poala verişoarei mele Durgi, fata mătuşii Amrit Kaur. Tocmai atunci, femeile potriveau şi acordau tamburinele, ca să bată măsura.

Îmi amintesc perfect de bine şi astăzi de căldura plăcută a poalelor lui Durgi, de parfumul respiraţiei ei, pe care-l simţeam cînd îşi întindea gîtul lung şi frumos. Îmi stăruie amintirea prietenoasă a genunchilor ei şi catifeaua fină a glasului ei luminos, cînd cînta refrenele. Adormind în seara aceea cu capul pe coapsele ei, mi-au rămas întipărite în minte crîmpeie din cîntecul popular „Lachi", care avea un caracter strengăresc :

„Aşa, aşa, într-un sat erau două Lachi,
Şi cea mai mică dintre ele a făcut buclucul cel mare.
Aşa, aşa, Lachi, brăţările tale n-au mai fost terminate ;
Băieţii au murit cîştigînd bani ca să le plătească,
Aşa, aşa, Lachi..."

Eu ţineam foarte mult s-o mulg pe bivoliţa Suchi, să ar ogoarele cu cei doi tăuraşi, Thiba şi Rondu, să toc nutreţul pentru animale cu meliţa, aşa cum îi vedeam făcînd pe unchii dinspre partea mamei, Sharam, Dayal şi Sardar. Ei, însă, îmi răspundeau invariabil cu vorbele :

— Tu eşti orăşean, şi încă ai şi învăţat pe deasupra !

Căutam atunci bucurie şi distracţie în tovărăşia verişoarei Durgi.

Ceva mai mare decît mine, ea se desprinde din atmosfera de bucurie şi supărare a primei mele vizite la Daska ca o ciudată floricică, răspîndind un parfum bogat, aidoma miresmei bobocului de trandafir cînd îi

plesneşte găoacea primăvara. Şi aşa cum o floare se face încetul cu încetul simţită de oameni, tot aşa părea şi verişoara Durgi să pătrundă în sufletul meu, nu numai cu anumite aspecte ale personalităţii ei, ci cu întreaga ei făptură. Ai fi zis că trăieşte în urechile mele, cu tărăgăneala plăcută a glasului ei; că doarme în ochii mei; aroma trupului ei îmi umplea nările, iar mişcările trupului ei tînăr şi plin de viaţă, pe care-l urmăream în zbenguielile ei neîncetate, o lega tot mai strîns de imboldurile fiinţei mele. Poate că toate acestea se datorau faptului că simţurile mele erau ca nişte braţe larg deschise, gata să primească toată căldura care radia din corpul ei. Sau poate sufletul meu se învîrtea într-un dans pe muzica pe care o cînta sprinteneala ei. Sau poate a fost doar întîlnirea întîmplătoare în conştiinţa mea a mai multor impresii pe care mi le făurisem despre ea la această vîrstă fragedă, înainte chiar de a o cunoaşte ?

Mi-a arătat toate păpuşile pe care şi le făcuse din petice de pînză, umplute cu bumbac. Şi, bineînţeles, am rugat-o imediat să-mi facă şi mie una.

Cu o căldură şi o mărinimie pe care nu le găsisem niciodată la colegii mei de şcoală, se apucă imediat de lucru. Luă nişte vată din coşul care se afla lîngă vîrtelniţa maică-si, o băgă într-o pernuţă lungă de pînză proastă şi-i cusu capetele. Îndoită în două şi prinsă din cîteva împunsături de ac, în special la partea îndoită, curînd pernuţa căpătă cap şi două picioare lungi. Cu ajutorul unui fir de aţă neagră, iată că se iviră şi ochii ei mari — ca şi gura şi urechile păpuşii. Ne-am dus apoi la croitor, care era pînă peste cap de ocupat cu confecţionarea hainelor de nuntă, şi l-am pisat să ne dea petice de mătase colorată şi un fir de aur. Curînd, cu degetele ei îndemînatice, Durgi izbuti să confecţioneze un turban, o haină şi pantaloni strîmţi pentru eroul ei, îi dădu un paloş făcut din poleială şi în felul ăsta mi-l înfăţişă pe viteaz.

Apoi mă duse la casa ei de păpuşi şi, aşezînd eroul alături de o nimfă, sărbătorirăm căsătoria păpuşii mele cu păpuşa ei.

După care dînsa compuse un dialog improvizat între mireasă şi mire :

— Bărbăţele, de unde vii tu ? Cum te cheamă ? Şi ce daruri mi-ai adus ? Flori de iasomie sau *molsari* ?

— Dragostea mea, ţi-am adus fiinţa mea întreagă şi o ghirlandă de flori de *motia* ca să ţi-o pui la gît şi trandafiri ca să ţi-i prinzi de rochie.

— Dar ce dulciuri ai adus ?

— Ţi-am adus nişte pere dulci şi plăcinte fierbinţi cu griş şi brînză.

— Or fi nişte otrăvuri, pe care le-a făcut cofetarul !

— Ba nu, sînt bunătăţi dulci, la fel de dulci ca şi urările mele, pe care aşijderea ţi le-am adus.

— Bine, am să adaug la ele parfumul răsuflării mele.

Şi atunci Durgi puse două păpuşi să se îmbrăţişeze şi să se sărute. Ea recită pentru mine şi cîteva cuplete, numite *chhand*-uri, după care reînnodă firul povestirii întîmplărilor dintre cele două păpuşi, legîndu-l de noi doi cu o putere de sugestie extrem de convingătoare. Partea cea mai ciudată e faptul că timiditatea de care suferisem altădată dispăru cu totul şi mă văzui intrat în miezul spectacolului ei, pătruns de tîlcul celor văzute şi absorbit toată ziua de povestirea fetei.

Am pornit împreună la casa olarului din sat şi am adus de acolo vase mici, jucării pentru bucătăria noastră imaginară. Am mai căpătat şi o căruţă mititică de lut, trasă de nişte juncani, tot de lut, precum şi un fluier de lut, o păsărică închisă în colivie şi cîte şi mai cîte obiecte de uz casnic care se găsesc în orice gospodărie ţărănească. De la ţesătorul satului am adus un cot de pînză, din care să croim nişte haine. Am făcut rost şi de vîrful unui fir de plumb, pe care l-am căpătat de la lăcătuş. Din casa văcarului am adus laptele. Apoi ne-am dus la templu, pentru ca să sfinţim toate acestea. Am turnat puţin lapte pe altarul zeului cu cap de şarpe aflat la picioarele ficusului. Ne afundasem în aşa măsură în joc, încît uitasem cu desăvîrşire de masa de prînz. Ceea ce a făcut ca mamele noastre să ne caute cu desperare, foarte îngrijorate de ce ni s-ar putea întîmpla. S-au urît încă şi mai mult din pricina afecţiunii evidente care se născuse între Durgi şi mine.

Dar masa de prînz nu a întrerupt viaţa idilică pe care ne-o făurisem. Curînd ne aflam în leagănul prins de două bîrne pe veranda casei lui Durgi şi pluteam în înaltul cerului. Verişoara mea era aşezată pe o pernă, iar eu cuibărit în poalele ei, ţinîndu-mă strîns de ea, pe de o parte de teamă să nu cad şi pe de altă parte datorită încîntării pe care mi-o aducea vecinătatea trupului ei. Şi în timp ce leagănul cobora şi urca prin văzduh, Durgi cînta necontenit o melodie cu un refren de-a dreptul obsedant:

„A venit primăvara, surioare,
Primăvara e aici,
Iar albinele au plecat în căutarea florilor,
Ca să le prefacă în miere, surioare..."

Înainte de a-mi da bine seama unde mă aflu, am adormit: mă toropise zbenguiala din cursul dimineţii, mîncarea îmbelşugată de la prînz şi căldura aromitoare a după-amiezii.

M-am trezit către seară şi mare mi-a fost mirarea văzînd că Ganesh, fratele meu, îmi luase locul în preajma lui Durgi: se jucau împreună cu pietricele.

La început, mahmur încă datorită siestei îndelungate, n-am făcut decît să le urmăresc joaca. Unul dintre ei arunca pietricelele în aer şi le prindea pe dosul mîinii, aruncîndu-le din nou, şi apoi prinzîndu-le în palmă; pe acestea le considera cîştigate, după care le culegea pe celelalte de pe jos, una cîte una, dacă, aruncîndu-le în aer, reuşea să le prindă împreună cu celelalte.

Stîrnit de îndemînarea de care păreau să dea dovadă Ganesh şi Durgi, am vrut să mă alătur şi eu jocului lor.

Din păcate, însă, Ganesh nici nu vru să ia act de intenţia mea.

Şi, ceea ce a constituit o lovitură surprinzătoare şi totodată dureroasă pentru sufletul meu naiv, nici măcar Durgi nu s-a arătat cîtuşi de puţin doritoare să mă primească în jocul lor.

Atunci, într-un elan furtunos, am întrerupt jocul lui Ganesh, smulgîndu-i pietricelele din mînă.

Faţa lui Ganesh s-a crispat de supărare şi, furios, mi-a tras o palmă.

Bineînţeles, într-o asemenea situaţie nu se putea să nu plîng : şiroaie de lacrimi au început să-mi curgă pe obraji şi suspinele nu mai conteneau.

Ganesh şi cu uşuratica mea „mireasă" s-au dus la celălalt capăt al încăperii şi şi-au reluat jocul, în timp ce eu mă zvîrcoleam pe podea, plîngînd cît mai tare, pentru ca, doar-doar, să mă audă cineva şi să mă ia în seamă.

Cînd am văzut însă că nu vine nimeni, am alergat în curte, frecîndu-mă la ochi şi suspinînd, şi i-am spus mamei că Ganesh şi cu Durgi m-au bătut.

Mama, care era poate şi cu nervii epuizaţi după bătăliile pe care le dăduse cu o zi înainte în familie, se înflăcără împotriva lui Durgi :

— Dar cum îndrăzneşte această Durgi, această fetiţă de văduvă, să-l bată pe băiatul meu ?

— Să nu-mi spui mie „văduvă" ! răspunse Amrit Kaur, mama lui Durgi. Eu, să fiu în locul tău, aş avea mai multă grijă de băieţi.

— Şi cine te-a bătut, şi Ganesh ? întrebă mama.

— Ba nu — am minţit eu. Durgi m-a bătut.

— Ei vezi ? spuse mama. Fiică-ta e de vină ! Ce să mă mir, la urma urmei, dacă o fi semănînd cu tine ? !

— *Ni ja, ni ja !* strigă Amrit Kaur. Las-o pe fiică-mea în pace ! Crăpi de ciudă că n-ai şi tu o fată şi că n-ai fost în stare să faci decît băieţi !

Mama s-a înfuriat nevoie mare cînd s-a văzut ironizată în felul acesta.

— De ce ţii neapărat să profiţi de cearta asta a copiilor, pentru ca să mă ataci iarăşi pe mine ? zise ea. Ieri mi-ai mîncat viaţa bîrfind tot felul de lucruri cu privire la soţul şi la casa mea. Acuma încerci să te răzbuni pe mine, pentru că am născut băieţi. Şi astea toate pur şi simplu pentru că tu n-ai fost în stare să faci măcar un singur băiat ! Cum poţi să fii aşa de josnică ?

— Tu eşti josnică, nu eu ! zise Amrit Kaur. Auzi vorbă ! Cine n-are bani, nu poate fi ticălos. Numai oamenii care au bani cîţi aveţi voi pot fi ticăloşi !

— Dar spune-mi, te rog, ce ţi-am făcut, ca să te porţi aşa de rău cu mine ? protestă mama.

— Întreabă şi tu pe alţi oameni ce părere au despre tine ! Numai tu eşti în stare să refuzi un împrumut pînă şi propriilor tăi fraţi ! Tu l-ai convins pe bărbatu-tău să nu ne dea decît o sumă prăpădită — vreo două-trei sute acolo !

— Vai de mine, dar parcă s-a prăbuşit cerul asupra pămîntului ! strigă mama. Ia uită-te la nerecunoscătorii ăştia ! Şi eu care întotdeauna le-am dat bani, pentru cîştigarea cărora bărbatu-meu trudeşte din greu, şi nu le-am cerut măcar un gologan înapoi. Cum poţi să mă acuzi pe mine că n-am vrut să vă dau ?

— Degeaba ţipi tu ca să te aperi, că nimeni n-o să te creadă — spuse Amrit Kaur. Adevărul este că tu nici nu mai faci parte din familia noastră şi din neamul nostru. Ai părăsit satul şi ai ajuns o orăşeancă. Iar acuma ai ajuns să şi dispreţuieşti neamul în care te-ai născut. Bătrînul nostru părinte nu ştie că tu nu vrei să-l ajuţi şi că ai prins obiceiurile zarafilor, şi ale negustorilor, şi ale funcţionarilor engleziţi în mijlocul cărora te-ai dus să trăieşti.

— Haide, haide ! strigă mama. Cum poţi să spui asemenea lucruri ?

— Ba ăsta e adevărul adevărat — răspunse Amrit Kaur.

— Dar ştiu că m-am bucurat de o primire bună în casa părintească ! spuse mama cu lacrimi în ochi. Întotdeauna cînd am venit la Daska, a trebuit să plec cu inima frîntă de durere.

— N-ai decît să vii şi tu cu un zîmbet luminos pe buze, şi atunci ai putea să pleci cu inima veselă — spuse bunica Gujri.

— Dacă ţi-ai iubi neamul părintesc mai mult decît familia soţului, ai putea să fii mai fericită — spuse o altă bătrînă, care şedea prin apropiere.

Aceste imputări au covîrşit-o. Nemaiputînd să le îndure, îşi ascunse faţa în văl şi începu să plîngă în hohote.

— Mai bine nu veneam ! strigă ea.

Întrucît cearta cu Durgi se prefăcuse între timp în acuzaţii reciproce, mai amare şi mai grave, între mama şi rudele ei din sat, începui să regret că eu fusesem pricina acestor izbucniri. Cu toate acestea mi-am amintit că şi în ziua precedentă mama şi mătuşa Amrit Kaur îşi vorbiseră pe acelaşi ton supărat, aşa că mi-am dat seama că nu trebuia să mă ţină nimeni de rău : nu eram vinovat.

— Unde mai e şi nenorocitul ăla de Ganesh ? întrebă mama. Spune-i să vină încoace şi să se pregătească de plecare. Mergem acasă.

— Ia nu ne mai necăji cu ameninţări de felul acesta ! strigă mătuşa Amrit. La urma urmei, de ce-ai mai venit, dacă tot aveai de gînd să strici cheful tuturor plecînd tocmai acum ?

Pe mine m-a speriat pur şi simplu strîmbătura care s-a ivit pe faţa întunecată a mătuşii Amrit, cînd a rostit aceste vorbe. Pe de altă parte, ochii îi erau injectaţi şi începuse să facă spume la gură. Asta e pricina pentru care nu am izbutit să mai uit vreodată furia cu care arunca potopul de vorbe duşmănoase asupra mamei. Chiar la vîrsta aceea fragedă am simţit, după cum îmi aduc aminte, înverşunarea şi duşmănia care se ascundeau îndărătul atacului îndreptat împotriva familiei noastre. N-am uitat nici antipatia care s-a născut deodată în mintea mea împotriva mătuşii şi împotriva satului ei. S-a ivit la fel de repede ca şi reacţia de căldură firească pe care mi-o treziseră bunicul, casa lui mare şi cîmpurile lui deschise. Rămînînd acolo, nu-mi dădeam seama dacă trebuie să-mi păstrez sentimentele afectuoase faţă de Durgi, datorită prieteniei cu care m-a înconjurat în dimineaţa aceea, sau dacă se cuvine mai degrabă s-o urăsc pentru că în aceeaşi zi m-a părăsit.

Asta m-a făcut să încerc sentimentul unei nesiguranţe cu privire la desfăşurarea vieţii.

Mama s-a şters la ochi şi s-a ridicat în picioare. Apoi s-a dus în şură ca să pregătească bagajele. M-am dus după ea şi am văzut-o plîngînd cu suspine, în timp ce strîngea lucrurile noastre într-o legătură. Din cînd în

cînd mi se părea că a înnebunit, pentru că o auzeam vorbind cu ea singură, în şoaptă, fără să înceteze însă a plînge. Şi poate pentru că voia să plîngă în toată voia, pînă s-o răcori, mă luă în braţe şi mă strînse la piept, izbucnind în hohote din ce în ce mai sfîşietoare.

Apoi îşi veni în fire şi-l rugă pe Ganesh, care se ivise şi el între timp, să pună bocceaua pe cap, pe cînd ea ridică geamantanul. Şi aşa o pornirăm la drum.

Cîteva femei din vecinătate, tot din neamul nostru, îi spuseră mamei :

— Nu pleca, Sundariai ! E un semn rău cînd pleci aşa ! La urma urmei, de cîte ori nu se ceartă surorile între ele ?

Dar nici bunica Gujri, nici mătuşa Amrit Kaur nu scoteau o vorbă.

— Uite, vezi ? Ele vor să plec — spuse mama, făcînd semn cu capul către cele două femei. Lor nu le-a părut bine c-am venit aici, aşa că nu văd ce rost ar avea să mai rămîn.

În clipa aceea, tare aş fi vrut ca bunicul sau vreunul din fraţii mamei să se ivească de undeva şi s-o convingă pe mama să rămînă ; în adîncul inimii mele mi-era o cumplită frică de întunericul care începea să se lase. Din păcate, însă, n-a venit nici unul din ei. Aşadar, am luat-o la picior, părăsind curtea, trişti şi oropsiţi, întocmai ca o familie de orfani.

— E prea tîrziu ca să găsim vreo căruţă sau vreo trăsură cu care să ajungem la Gujranwalla — spuse mama. O să stăm în templu.

Ea spuse unei calfe a croitorului, un băiat care lucra în tindă, să ne ridice bagajele şi să ne conducă pînă la templu.

Bărbaţii şi femeile din sat se uitau chiorîş la micul alai pe care-l forma familia noastră. Unii oameni îi puneau întrebări mamei :

— Dar de ce pleci aşa de curînd, surioară ? Şi tocmai acu', înaintea nunţii ? Dar ce s-a întîmplat ?

Mama nu răspundea nimic. Nu făcea altceva decît să plîngă.

Dar n-apucarăm să trecem de capătul uliței, că, iată, se și iviră cei trei unchi ai mei, Sharam, Dayal și Sardar Singh. Cu toții se îndoiră din șale și se prosternară la picioarele mamei, ținînd-o locului.

— Iartă-ne — ziseră ei. Femeile astea sînt nebune. Te-au supărat, surioară. Ai dreptate să fii furioasă. Dar cum o să putem noi să îndurăm rușinea pe care ne-ai face-o dacă ai pleca înaintea nunții?

— Dar eu cum aș putea să rămîn, cînd știu că propria mea mamă e pornită împotriva mea și n-are ochi să mă vadă? întrebă mama, la rîndul ei.

— Tata o să-i spună vreo două vorbe astăzi — spuse unchiul Sardar. Să știi că și pe mine m-a dat afară din casă odată pentru că am îndrăznit să mă joc cu prietenii mei. Vino, soră mai mare, întoarce-te și ai să stai în odaia mea.

— Nu vreau — spuse mama. Am să rămîn peste noapte la Dharamsalla, și mîine dimineață am să găsesc eu vreo căruță cu care să plecăm la Gujranwalla.

— Să știi că n-o să îngăduim picioarelor tale să se urnească din loc, decît pentru ca să te înapoiezi — se îndărătniciră unchii mei.

Îi îmbrățișară picioarele, așa cum stăteau, plecați la pămînt, și o ținură locului preț de cîteva minute.

Cu timpul se strînse o mulțime de săteni în jurul nostru, însoțind cu rugămințile lor cererea unchilor. Pînă la urmă, glasurile lor acoperiră cu totul glasul mamei.

Și așa s-a făcut că micul nostru alai s-a întors iar în casa cea mare.

Numai că, de data asta, unchiul Sardar ne-a luat pe toți și ne-a condus în camera lui. Era o încăpere micuță, cu tavanul jos, situată deasupra casei unde urma să aibă loc nunta. Avea niște ferestruici de lemn sculptat și pe pereți străluceau niște tablouri vechi, înfățișînd pe cei zece înțelepți, părinții bisericii sectei Sikh.

Ganesh și cu mine ne-am așezat la ferestre și am început să privim alaiul țăranilor care treceau pe uliță. Curînd am și uitat de cearta îngrozitoare la care fusesem martori, iar mama noastră a adormit, istovită de

oboseală şi de necazurile îndurate în după-amiaza aceea.

Unchiul Sardar Singh ne-a strîns la pieptul său şi ne-a cucerit pe amîndoi, momindu-ne cu zaharicale dintre cele mai bune. Deşi n-a putut-o convinge şi pe mama să mănînce, ne-a adus nişte carne gătită de la cea mai bună ospătărie din sat.

După-masă au venit nişte tineri prieteni de-ai lui, care l-au rugat să ne cînte ceva. Cu glasul lui cît se poate de melodios, el a recitat cîteva fragmente din lunga baladă „Hir şi Ranjha" de Waris Shah.

Glasul lui părea că izvorăşte din înflăcărarea luminoasă a unei puteri ciudate. El se unduia pe rotunjimile cîntecului minunat, în dulcea limbă simplă a ţăranilor din Punjab. Curînd păru că încălzeşte inimile tuturor, ca un foc plăcut. Toţi cei de faţă strigau „bravo, bravo", ca să-l încurajeze pe cîntăreţ. Şi cînd intonă refrenele pline de dor şi de chin ale eroinei Hir, care tînjea după eroul Ranjha, undulrile glasului său lăsară loc unei încîntări tăcute, care umplu odaia. Farmecul încăperii fusese sporit între timp de căderea întunericului.

N-am să uit niciodată seara aceea. Măcar că n-am pătruns pe deplin conţinutul baladei lui Waris Shah cîntată de unchiul meu şi în care se povestea despre dragostea dintre Hir şi Ranjha, farmecul molipsitor al glasului său mă vrăjise. Îmi simţeam pielea încreţindu-se şi sufletul meu de copil se îndrăgosti definitiv de limba punjab. Acest sentiment de preţuire a limbii n-a mai dispărut nicicînd. Atît de sonore şi de încîntătoare erau ritmurile ei în mintea mea de copil, crescut pînă atunci în spiritul unui respect deosebit pentru pălăvrăgeala englezească din cantonament şi de asemenea în disprețuirea limbii simple a orăşenilor din Punjab, încît mi s-a părut că am păcătuit grav cînd n-am iubit cu veneraţie fiecare vorbă rostită de mama. Undeva, înlăuntrul fiinţei mele, s-a născut ideea că, în ciuda dependenţei mele totale de mama, am fost, toţi patru copiii, mai mult ai tatii decît ai mamei. Atunci am în-

ţeles într-o oarecare măsură pricina glumelor pe care le făcea unchiul Sharam pe socoteala noastră, sub cuvînt că sîntem „păsări de oraş" şi „funcţionari englezizaţi". De aici am dedus şi sensul ostilităţii pe care o manifestau bunica şi mătuşa Amrit Kaur împotriva mamei şi împotriva familiei în care intrase prin căsătorie...

În orice caz, cred că din seara aceea datează o nouă dragoste care m-a cuprins faţă de mama, pe care am ajuns să o privesc, în ciuda faptului că rudele ei o considerau trădătoare a satului, ca însăşi sufletul acestui sat, Daska. De acum înainte, toate poveştile şi fabulele pe care ni le spunea, toate cîntecele pe care ni le cînta aveau să îmbrace în adîncurile tainice ale minţii mele o haină fascinantă, superioară aerului de vrajă pe care-l aveau basmele şi poeziile din cărţile mele de şcoală. De fapt, cîntecele simple ale neamului Punjab, intonate cu glasul melodios al unchiului Sardari, au spart zidurile casei în care trăiam noi înlăuntrul cantonamentului, au dărîmat cazarma de la Lal Kurti şi bungalow-urile sahibilor de pe rîul Lunda. Ele m-au condus de-a curmezişul multor pustietăţi cu movile şi stînci, de-a lungul marii şosele principale, către un ţărîm fără zări, cu peisajele nesfîrşite ale Punjabului central, cu un cer deschis care se îndepărta tot mai mult spre coline şi munţi încă necunoscuţi mie. Atît de puternic m-a mişcat imaginea satului, precum şi starea de încîntare pe care mi-o dădea, încît, în timpul unei pauze a recitărilor unchiului Sardari, am întrebat-o pe mama dacă Raja Rasalu din Sialkot, cu povestea aventurilor căruia ne fermecase ea la Nowshera, trăise vreodată la Daska sau fusese pe acolo, dat fiind că, din cîte auzisem eu, Sialkot se afla doar la o poştă depărtare de satul ei. Mama mi-a spus că foarte mulţi regi şi eroi au trecut prin satul Daska.

În timp ce mă pierdeam în gîndurile stîrnite de nepotolita mea sete de a şti totul, se părea că văd chiar nişte vagi siluete care trec dincolo de razele arzătoare

ale soarelui şi intră în adîncurile de peşteră ale zilelor de demult sau se pierd în întunecimile adînci din noaptea trecutului. La cererea prietenilor lui, unchiul Sardari mai cîntă şi alte balade răscolitoare. Una dintre ele aparţinea poetului Bullhe Shah. Pricina pentru care mi-a rămas întipărită în minte este că se vorbea în baladă tot de dragostea dintre Hir şi Ranjha. Iată cum suna :

După draga mea
Inima-mi tînjeşte,
Unii-ndrăgostiţi
Rîd mereu, glumesc.
Alţii plîng, bocesc,
Rătăcind sub soare
'n primăvara-nfloritoare.
Dar mie nu-mi zîmbeşte
Nici o floare, nici o stea.
După draga mea
Inima-mi tînjeşte.

Era, oare, starea de nostalgie cuprinsă în cîntecul acesta care mă răscolise atîta sau faptul că satul Daska fusese învăluit în farmecul primăverii, cînd am sosit noi acolo ? Nu ştiu care era pricina, dar aceste versuri mi-au stăruit în minte, pe cînd cele originale ale lui Waris Shah mi-au rămas doar ca un refren. Bănuiesc că ceea ce m-a cucerit a fost simplitatea acestei poezii, spre deosebire de povestirea lui Waris Shah, care era complicată şi greoaie. Îmi amintesc, de pildă, că vorbind despre Waris Shah şi despre ceea ce voia el să spună, unchiul Sardari pretindea că poetul a descris în douăzeci de feluri diferite o copită de cal. Dar uneori ajungi să cunoşti frumuseţea atingînd doar marginea fustei unei fete. Mintea unui copil înfloreşte tot aşa de straniu ca şi desfacerea bobocului şi coacerea fructului : atingerea uşoară a căldurii soarelui îl poate face strălucitor întocmai ca razele acestuia !

În seara aceea, cînd toată lumea a plecat, şi după ce am mîncat cele aduse anume pentru noi de unchiul Sardari de la ospătăria satului, ne-am urcat pe terasa de deasupra camerei sale şi ne-am culcat acolo. Atît de puternic îmi pătrunseseră în inimă refrenele pe care le-a cîntat despre dragostea dintre Hir şi Ranjha, încît înainte de a adormi m-am ţinut scai de unchiu-meu ca să-mi spună iar povestea aceea. Şi cu toate că mama m-a ocărît pentru că mă fac atît de urîcios şi mi-a cerut să-l las pe unchiul să se culce, amintindu-mi cît de mult a făcut el pentru noi, era greu să mă convingă cineva să renunţ la insistenţele mele.

Unchiul Sardari era tînăr şi, pe deasupra, un om cu inima caldă şi generoasă. A început să ne spună, mie şi lui Ganesh, toată povestea. Îl ascultam cu atenţie, măcar că adeseori, din cauza oboselii, clipeam, cu pleoapele grele ca plumbul. Ochii mi se înceţoşau adesea de povara somnului şi de vreo cîteva ori mi-a căzut capul în piept. Povestea însă, în gura unchiului, era plină de vioiciune şi mi-amintesc cuvintele lui, deşi mare lucru nu pot să zic că înţelegeam pe vremea aceea.

— Se zice că Hir era fata lui Khera, domnitorul unui mic regat din nordul Punjabului. Cînd era încă mică, tatăl ei a făgăduit-o de logodnică lui Saida, fiul lui Cucak, domnitorul unui regat vecin. Hir a crescut şi a devenit o fată de toată frumuseţea. Faima frumuseţii ei s-a răspîndit de-a lungul şi de-a latul ţării.

Un alt domnitor, care-şi avea aşezarea nu departe de Punjab, era tatăl a opt fii. Cel mai tînăr dintre ei, Ranjha, era o mîndreţe de băiat. Tatăl lui îl iubea, ţinea la el ca la ochii săi din cap. Asta a stîrnit invidia fraţilor lui. Atît de tare îl pizmuiau, încît, la moartea tatii, l-au surghiunit pe Ranjha, fără să-i dea măcar cea mai mică parte din regat.

Văzîndu-se astfel nedreptăţit, Ranjha a rătăcit vreme îndelungată prin ţinuturile sălbatice învecinate, pînă ce a ajuns pe malurile rîului Chenab. Uitîndu-se în dreapta

şi în stînga în căutarea unui bac cu care să treacă de partea cealaltă, dădu cu ochii de o barcă frumoasă. El îl întrebă pe barcagiu dacă ar vrea să-l ducă dincolo, dar acesta îl refuză. Cum Ranjha era din cale afară de obosit, îl întrebă dacă nu i-ar da voie să se odihnească un pic în barcă. Barcagiului i se făcu milă de tinerelul acesta şi încuviinţă. Culcîndu-se pe patul moale şi răcoros de pe fundul bărcii, adormi de îndată.

Nu trecu multă vreme şi un zgomot îl trezi. Deschizînd ochii, Ranjha o văzu pe Hir stînd lîngă patul lui.

La început, Hir se supără foc pe barcagiu, pentru că dăduse voie unui străin să se urce în barca ei. Dar de îndată ce Ranjha îi vorbi şi o mustră pentru că se arăta atît de puţin omenoasă faţă de un călător obosit, faţa ei se lumină într-un zîmbet. Atunci se întîlniră pentru prima dată privirile lor. Atîta a fost de ajuns pentru ca cei doi tineri să se îndrăgostească.

Frumoasa Hir îi dădu lui Ranjha o slujbă de văcar, ca să-l poată avea în preajma ei. După aceea, în taină, Hir venea să se întîlnească în fiecare zi cu Ranjha. Dar întîlnirile acestea tainice dintre Hir şi Ranjha ajunseră să fie cunoscute. De aceea, Khera şi-a măritat îndată fata după Saida.

Hir s-a întristat cînd s-a văzut silită să se despartă de Ranjha şi nu voia nici măcar să stea de vorbă cu soţul pe care i-l dăduse taică-su.

Ranjha a fost surghiunit din regatul lui Khera. Atunci a plecat să locuiască la Rangpur, oraşul în care fusese dusă Hir de către soţul ei. El umbla prin oraş, dar nu-şi arăta faţa adevărată, ci se îmbrăcase în hainele unui om sfînt, ale unui fachir. Aşa a ajuns să se întîlnească cu Hir. Cu ajutorul lui Sathi, sora lui Saida, el a fugit într-o noapte împreună cu iubita lui. În aceeaşi noapte a fugit şi Sathi împreună cu iubitul ei.

Saida şi-a trimis soldaţii ca să-i urmărească pe îndrăgostiţi. Sathi şi cu iubitul ei au scăpat de urmăritori,

însă Hir şi cu Ranjha au fost prinşi şi aduşi înapoi. Saida i-a trimis în faţa judecătorilor. Aceştia i-au osîndit : pe Ranjha la surghiun, iar pe Hir să fie ţinută sub pază.

După ce-au fost pedepsiţi astfel, în oraşul Rangpur a izbucnit un foc cumplit. Lumea zicea că toate acestea s-au întîmplat din pricina suspinelor fierbinţi ale lui Hir şi ale lui Ranjha, care au aprins temeliile oraşului.

Căsătoria lui Hir a fost desfăcută şi ea a căpătat voie să-l revadă pe Ranjha, care a fost chemat înapoi.

Îndrăgostiţii s-au întors în casa părinţilor lui Hir, şi de data aceasta au fost primiţi cu braţele deschise.

Ranjha plecă singur către casa lui, dorind să-şi aducă şi fraţii, să se veselească la nunta lui cu frumoasa Hir. Dar între timp, fratele şi unchiul fetei, care nu puteau să-l sufere pe Ranjha şi se prefăcuseră amabili doar aşa, de ochii lumii, îi spuseră că iubitul ei a fost ucis.

Hir căzu jos, pierzîndu-şi cunoştinţa. În timp ce era leşinată, fratele şi cu unchiul ei îi dădură să bea nişte otravă. Nu trecu multă vreme şi fata muri de-a binelea. Ei au trimis apoi un sol la Ranjha, care să-i vestească moartea lui Hir.

Ranjha se întoarse cu iuţeala vîntului şi a gîndului ca să afle adevărul. Atunci îl duseră la mormîntul lui Hir.

Ranjha n-a putut să îndure lovitura cumplită şi a murit plîngînd pe mormîntul iubitei.

N-ajunseseră să se împace cum se cuvine — mama, bunica şi mătuşa Amrit — că, chiar a doua zi de dimineaţă, izbucni între ele o ceartă cumplită.

Pe de o parte datorită afecţiunii şi respectului pe care-l avea pentru mama, şi pe de altă parte din dorinţa de a aduce împăcarea în casă, bunicul Nihalu propusese ca Ganesh să fie „cavaler de onoare" la nunta unchiului Sharam Singh. El urma ca, în după-amiaza aceea, să fie aşezat călare pe un cal în spatele mirelui, cînd alaiul nuntaşilor avea să meargă pînă la casa miresei, în celălalt capăt al satului. Dat fiind că această propunere a

venit din partea bătrînului, toată lumea a ascultat-o în tăcere şi se părea că este întru totul de acord. Cît timp bunicul a stat pe patul lui din curte, înşirînd mătăniile, noi ne-am bucurat de o mulţime de favoruri, am căpătat bomboane şi am băut zer. Dar de îndată ce bătrînul a plecat la fîntîna de pe ogor, mătuşa Amrit Kaur a şi dezlănţuit o nouă ofensivă împotriva mamei.

La început a umblat prin curte mormăind în fel şi chip în sinea ei. Apoi a început o şopoteală tainică la urechea bunicii. Mai tîrziu, cînd mama i-a spus lui Ganesh să se ducă şi să se îmbăieze la fîntînă, mătuşa a început să vorbească tare, cu multă înverşunare :

— Da, da, du-te şi freacă-te bine, ca să-ţi cureţi jegul de pe trup, maimuţoiule, de vreme ce urmează să călăreşti în urma mirelui. Foarte prost o să-i meargă lui Sharam Singh dacă o să aibă drept cavaler de onoare o dihanie aşa de urîtă ca tine.

— Vai de mine, a venit sfîrşitul lumii ! S-a răspîndit bezna asupra lumii ! Cum îndrăzneşti să vorbeşti aşa cu băiatul meu ?

— Nu e nici un fel de beznă — răspunse Amrit Kaur. E limpede pentru toţi că pe lumea asta cine are bani poate să cumpere orice. În epoca asta rea, în zilele fierului, zarafii şi dregătorii engleziţi sînt în vîrful piramidei. Iar bieţii ţărani nu au încotro şi, nerămînîndu-le altceva de făcut, trudesc ca robii. Copiii noştri umblă goi şi-i arde soarele de cum se nasc ; şi goi şi arşi de soare rămîn toată viaţa.

— Cei care sînt roşi de ură îşi fac singuri viaţa amară — îi răspunse mama.

— Atunci ce să facem ? Să ne înghiţim pur şi simplu scuipatul şi să aşteptăm să ne înece potopul ? strigă mînioasă mătuşa Amrit Kaur.

— Surioară — i se adresă mama cu blîndeţe — doar nu l-am rugat eu pe Bapu să-l propună pe băiatul meu să meargă călare în urma lui Sharam Singh.

— Cu cît te prefaci mai blîndă, cu atît îţi dai mai tare arama pe faţă — o necăji mai departe Amrit Kaur.

De cînd te-ai dus să stai la oraş, ai devenit tare mieroasă. Ia nu mai face pe nebuna cu noi dîndu-ţi aerele astea de femeie din lumea mare, că nu ţi se potrivesc !

— Vai de mine şi de mine ! oftă mama. Ce să mă fac oare, dacă lumea asta e aşa de rea ?...

— Noi, cei din casa asta, sîntem sinceri şi deschişi la inimă şi nu spunem decît adevărul — zise cu dispreţ Amrit Kaur. Şi să ştii că şerpilor nu le şade bine să pară că-s mîhniţi !

— Hai, copii, să mergem — zise mama întorcîndu-se către noi cu desperare.

Pînă atunci stătusem la umbră pe patul bunicului. Neştiind ce atitudine să luăm în faţa acestei sfezi care ne intimida, stăteam descumpăniţi şi ne frecam palmele una de alta, chipurile să ne curăţăm murdăria.

Un răstimp a fost tăcere. Eu, care abia aşteptam să văd bomboanele despre care ştiam bine că se împart la nuntă de către părinţii miresei, simţeam că toată lumea mea de vis ameninţă să se prăbuşească dacă mama se hotărăşte să plece.

— Te rog foarte mult să nu ne strici atmosfera plăcută, care vesteşte a bine — zise bunica Gujri. Ce ne tot ameninţi în fiecare clipă ? Dacă vrei să pleci, n-ai decît. Călătorie sprîncenată ! Pentru că taică-tu te-a răsfăţat, mai crezi şi acum că tu eşti nevasta lui, şi nu eu...

— Vai de mine ! strigă mama. Dar cum poţi tu, mama mea, să susţii aşa ceva ? Cum poţi să mă urăşti în halul ăsta ? Cum poţi să fii atît de veninoasă ?

— Ia nu te mai preface — răspunse bunica. Tu ai adus veninul în colţii tăi. Mi-aduc aminte foarte bine...

— Şi totuşi ea chelălăie mereu, susţinînd că e nevinovată — adăugă mătuşa Amrit.

Mama nu era în stare să mai suporte aceste insulte, aşa că, ridicîndu-şi vălul ca să-şi acopere faţa, începu să plîngă.

— Nu mai plînge, mamă — i-am spus eu, apropiindu-mă de ea cu paşi mărunţi.

Ganesh stătea pe patul bunicului ; pălise de teamă şi de supărare.

— Haideţi, băieţi, plecăm — suspină mama.

Am ştiut că de data asta hotărîrea ei nu mai poate fi întoarsă.

— N-ai decît să plîngi cît vei pofti — zise mătuşa Amrit, împietrindu-se şi mai tare. Nu trebuie să ţii pe nimeni de rău : numai pe tine însuţi. Poate crezi cumva că pentru toate astea poţi să ne arunci nouă în spinare vina !

— Dă-mi, Doamne, răbdare ! strigă mama.

Eu i-am înconjurat gîtul cu braţele şi am rugat-o să nu plîngă.

Încurajată de înţelegerea mea afectuoasă, care părea că-i dă puteri noi prin simpla atingere a mîinilor mele, mama se uită la bunica şi la mătuşa Amrit şi strigă :

— Dacă există un Dumnezeu în ceruri, atunci să ştiţi că voi două o să plătiţi pentru că m-aţi alungat. Uite, plecăm. Plecăm.

— Ei, du-te odată şi nu începe acuma să ne blestemi cu limba ta, aia afurisită, tocmai în ziua asta frumoasă — o provocă Amrit Kaur.

Mama se ridică de pe locul ei şi, plîngînd amarnic, îşi strînse copiii.

Bagajul nostru rămăsese gata făcut în odaia unchiului Sardari, încă de la cealaltă tentativă de plecare.

Mama plecă şi se întoarse cu un băiat de ţesători pe care-l cunoştea şi care locuia prin vecini. Cu el se formă alaiul nostru, care porni spre casă.

La ora aceea timpurie, bunicul fiind dus la fîntînă, iar fraţii mamei ocupaţi cu tot felul de treburi pregătitoare ale ceremoniilor de după-amiază, nu mai veni nimeni care să ne întoarcă din drum.

Dar acum a fost rîndul nostru să ne pornim pe plîns, deoarece ne mîhnea teribil faptul că nu i-am mai putut vedea pe bunicul şi pe unchiul Sardari înainte de plecare. Iar gîndul gîlcevii dintre bunica, mătuşa Amrit

Kaur şi mama începu deodată să ne apese. Ne temeam de ce va zice tata, cînd o să audă despre cele întîmplate. Teama era cu atît mai mare, cu cît tata era bine cunoscut pentru obiceiul lui de a fi de partea altora în toate certurile, împotriva membrilor propriei lui familii. În adîncurile tainice ale inimioarei mele simţeam că duşmănia dintre mătuşa Amrit şi mama n-o să-mi mai ofere nicicînd vreun prilej de a mă juca şi hîrjoni cu verişoara Durgi, aşa cum făcusem în dimineaţa anterioară.

Odată ajunşi în dreptul secţiei de poliţie a satului, mama a găsit un căruţaş cu care s-a tocmit mult timp şi cînd, în cele din urmă, au ajuns la o înţelegere, ne-a urcat pe toţi în căruţă. Cînd roţile acesteia au început a hîrîi, ultima mea nădejde de a mă mai întoarce la Daska s-a cufundat în noaptea unui somn adînc.

9

După starea de aprins dar trecător entuziasm pe care am încercat-o la Daska, viaţa şi-a reluat cursul normal şi potolit al zilelor cînd fericite, cînd triste de la Nowshera.

Cînd îmi aduc aminte de această perioadă a copilăriei mele, am tendinţa s-o văd străbătută de un dor melancolic, aşa cum văd mai toţi oamenii trecutul, tînjind după zilele fericite şi nevinovate ale vremii apuse, în care „cerul ne înconjura de pretutindeni". Pentru unii oameni, viaţa copilului este „o epocă de aur", o experienţă scurtă şi plină de bucurii, chiar prea scurtă în comparaţie cu dezamăgirea care urmează înaintării în vîrstă şi răspunderii. Există totuşi destule dovezi care să demonstreze cît de falsă este această părere cu privire la farmecul vrăjit al copilăriei, precum şi nesinceritatea şi artificialitatea oamenilor care au făcut o asemenea afir-

maţie. Pe de altă parte, n-ar fi adevărat nici dacă am spune că toţi copiii sînt nişte martiri. În bună parte, starea de desperare şi de însingurare a copilului se datorează nerăbdării lui de a creşte mare, de a ajunge la demnitate şi respectabilitate, ca şi puieţii de copaci, care încearcă să se întindă aidoma arborilor maturi, înainte măcar de a fi lăstărit ramuri ; tot aşa de grea este şi lupta celor mici, în străduinţa de a cunoaşte, de a şti totul despre viaţă, aşa cum îşi închipuie ei.

Această jalnică stare se datorează în mare parte lipsei de înţelegere pe care oamenii vîrstnici o manifestă faţă de copii. Ei şi-au şi uitat propria copilărie. De aceea îi ignorează pe tineri sau aplică unele criterii de judecată zămislite de propria lor experienţă de adulţi, de multe ori cu totul individuală şi particulară, amestecată însă şi cu idei foarte pretenţioase cu privire la ceea ce este bun şi potrivit pentru copiii în creştere... Dar în marea închisoare a Indiei din acele timpuri, îndeosebi în „temniţa taberei înarmate", cum îi zicea tata cantonamentului, atît fericirea deplină, cît şi mizeria cumplită a copilăriei alternau cu o anumită atmosferă sordidă, născută dintr-un snobism local, agravată de caracterul împietrit pe care trebuia să ţi-l făureşti ca să poţi trăi între soldaţii cu inima îngheţată. Se luptau cu toţii ca să se apere de pericolele Curţii Marţiale şi în fiece clipă căutau să se bage pe sub pielea sahibilor albi — inflexibili, impenetrabili, superiori.

Eu îmi dădeam seama într-o oarecare măsură de situaţia tatii. Bineînţeles, nouă, tuturor, ne place să ne simţim cît de cît superiori altora şi, dintr-un fel de mîndrie născută din sentimentul de adoraţie pe care îl aveam pentru tata, care îmi părea un erou, mi se părea firesc ca familia noastră să treacă drept cea mai distinsă din neamul argintarilor şi arămarilor de la Amritsar. Tot aşa de firesc mi se părea, şi totodată mai presus de orice îndoială, faptul că tata era un om învăţat, un funcţionar cunoscător al limbii en-

gleze, preţuit de toţi şi bucurîndu-se de o mare influenţă.

Dar cu ochiul acela naiv şi, în acelaşi timp, fără ascunzişuri al copilului înzestrat cu simţ de observaţie, destul de ager ca să distingă artificialitatea acestui prestigiu, am remarcat contrastul dintre nivelul nostru de viaţă din casă, destul de sărăcăcios, şi traiul relativ luxos pe care-l duceau pînă şi muzicanţii din casele însoţitorilor regimentului. Şi cu toate că adeseori mi se atrăsese atenţia să nu vorbesc niciodată despre economia gospodăriei noastre, şi nici despre indiferent ce se petrecea în casa noastră, eu nu arareori pălăvrăgeam cu oricine mă cîştiga cumpărîndu-mă cu o bomboană sau cu un bănuţ. Vorbeam vrute şi nevrute despre tot ceea ce spuneau şi făceau părinţii mei.

Îmi dădeam seama de faptul că familia noastră era privită cu un uşor dispreţ, pentru că ne trăgeam din meseriaşi şi nu din luptători şi pentru că strămoşii noştri crezuseră în Aga Khan. Şi eu auzisem din întîmplare pălăvrăgeala din casa lui Chattar Singh, ca şi pe cea din templul învăţatului Jay Ram: şi unul şi altul vorbeau de şansele pe care le-ar avea de a-l face pe tata să se pensioneze, convingîndu-l în acest sens, în taină, pe sahibul cutare sau cutare. Dar toate acestea nu m-au îngrijorat atît de mult, ba nici nu mă sinchiseam de ele măcar, aşa cum mă preocupa masa sărăcăcioasă şi puţintică din casa noastră. De asemenea mă supărau sfaturile de a începe să pregătesc examenul viitor, chiar a doua zi după ce terminam un examen. Asta datorită ideii că nu trebuie să pierd nici o zi şi nici măcar un ceas spre a cîştiga prestigiul familiei, trecînd examenul de admitere. Voiam să mă joc cu vopselele şi cu penelurile pe care ni le trimisese de Crăciun colonelul Longdon, dar eram bătut pentru că-mi iroseam timpul de pomană. Nu mă puteam duce să zburd şi să mă joc după pofta inimii

şi nici nu aveam voie să umblu fără rost prin casă, ci trebuia să fac exerciţii de aritmetică.

Toate visurile şi închipuirile năstruşnice, toate vremelnicele emoţii iscate de capul meu de drăcuşor erau înăbuşite. Ceasurile se lungeau pînă ajungeau zile, zilele se lungeau mereu pînă ajungeau tot mai multe şi mai nesfîrşite, şi se părea că vor trece veacuri întregi pînă voi ajunge băiat mare, înalt şi liber... Firește, în ciuda fricii de a fi ocărît, nu consideram poruncile date drept literă de evanghelie. Întrucît n-aveam de-acasă bani de buzunar, călcam codul ce guverna viaţa familiei mele şi nu mă sfiam să întind mîna ca să primesc un bănuţ cînd mi se oferea. De asemenea, plecam cu cîte un soldat pînă la bazarul regimentului şi acceptam să primesc în dar nişte bomboane sau să fiu tratat cu un pahar de lapte, în ciuda avertismentului mamei că oamenii de la munte nu sînt demni de încredere şi ar putea „să mă strice". În special mama îmi interzisese să iau pînă şi cel mai mic lucru de la secretarul comandantului de companie Garka Singh, care încercase o dată să mă „strice" sărutîndu-mă şi ciupindu-mă de obraji. Impresiile pe care mi le-au produs aventurile clandestine au rămas adînc întipărite în mintea mea.

Şi totuşi, mai puternice decît toate aceste impresii au rămas în mintea mea stările de teamă ascunsă de care sufeream, disciplina cruntă din casă, severitatea şi asprimea care ne guvernau — efectul codului militarilor britanici asupra minţii tatălui meu.

Mîncarea care se gătea în casa noastră era întotdeauna simplă şi foarte obişnuită. Tata avea dreptul, pe lîngă alocaţia de optsprezece rupii — alocaţie de sublocotenent de culoare — să capete şi o raţie zilnică de făină, linte, sare, unt presat şi zahăr de la regiment. Aceste alimente i se eliberau prin negustorii care le furnizau diferitelor companii. El n-a

cumpărat niciodată alte alimente pentru casă, din cauza cheltuielilor pe care ar fi trebuit să le facă. Aşadar, familia trebuia să se întreţină cu raţia respectivă, în afară de cazul cînd mai căpătam în plus cîte un mic cadou — un căuş de făină sau alte alimente, dăruite de bună voie de către negustori, ca un fel de mită spre a obţine de la tata unele avantaje sau diverse servicii. Mama era o bună administratoare, aşa că familia avea în suficientă măsură alimentele principale. Dar nu puteam să zicem că ne bucuram şi de o varietate a mîncărurilor, şi cu atît mai puţin de niscaiva delicateţuri. Veşnic, aceeaşi pîine cu linte, şi din cînd în cînd şi alte cîteva legume. Aşteptam cu nerăbdare cadoul rar al unui coş cu fructe, care se ivea cînd şi cînd în casa noastră. Dar chiar şi din aceste poame ne înfruptam în prea mică măsură, şi n-am să uit niciodată bătaia pe care am primit-o de la tata, pentru că am furat fructul de mango.

Dacă în raţia primită sau în coşurile trimise de casa muzicanţilor afghani sau mahomedani, cu ocazia vreunei sărbători, primeam şi ceva carne — dat fiind că la asemenea zile mari fiii profetului jertfesc capre — tata lua porţia cea mai mare. El era foarte trupeş şi se presupunea că cheltuieşte o cantitate enormă de energie stînd la masa lui de la birou, pe cînd noi, „ştrengari ticăloşi", care nu făceam altceva decît să ne jucăm, să zburdăm şi să umblăm hai-hui toată ziua, căpătam cîte un ciolan cu sos.

Tot taică-meu era cel care se bucura de dreptul exclusiv de a mînca toate ouăle din coşurile trimise de vreun binevoitor sau de vreun împricinat de la Nowshera sau Peshawar, de vreun om care avea nevoie de serviciile lui. Tata lua cîte două ouă de pe o poliţă înaltă, aflată pe verandă, la care noi nu puteam să ajungem, şi unul i-l dădea mamei, să i-l prăjească dimineaţa. Îl mînca singur, în timp ce nouă ne lăsa gura apă şi nu îndrăzneam să ridicăm ochii din farfurie, ca să nu ne crească pofta. Uneori mama făcea o omletă din două ouă şi atunci,

după ce pleca tata la birou, ne dădea şi nouă cîte o porţie. Dar cum tata ţinea probabil socoteala ouălor din coş, cînd ne prăjea ouăle nu era nici ea apărată de teama că tata ar putea s-o prindă şi s-o acuze că le-a mîncat ea, care era vegetariană. Din laptele bătut pe care-l cumpăra tata, socotindu-l destul de ieftin, ne dădea într-adevăr şi nouă cîte o ceaşcă în fiecare seară.

Nu e de mirare, deci, că nici unul din noi n-a crescut atît de voinic ca Eugen Sandow, aşa cum doream noi să ajungem privind pozele acestui uriaş, pe care le avea tata în cartea lui cu exerciţii de haltere. Numai Shiva, cînd a mai crescut, a început să fure bani de acasă şi să mănînce pe ascuns. Aşa se face că a atins o înălţime respectabilă şi a luat asemenea proporţii, încît lumea socotea că trebuie să fie fratele nostru mai mare.

Aşa cum eram privaţi de mîncare, tot aşa se întîmpla şi cu hainele : purtarea tatii era călăuzită de ideile de „simplitate", cum prefera el să-şi boteze zgîrcenia, şi de dorinţa de a păstra banii. Ultimele haine pe care ni le făcuse datau de pe vremea căsătoriei lui Harish, cu excepţia tunicilor şi pantalonilor pe care ni-i cosea mama cu mîinile ei. Le confecţiona din diferite bucăţi de pînză de bumbac şi stofă kaki de lînă pe care Surjan nu putea să le justifice în socotelile şi facturile magaziei intendentului. Lucra la o maşină nouă de cusut, marca Singer, pe care i-o adusese Garka în dar din Anglia, pe vremea cînd slujise ca aghiotant al regelui George.

Hainele ni le croia întotdeauna mari şi, cu toate acestea, trupul nostru creştea repede şi veşmintele rămîneau mici, sau intrau la apă cînd le spălau slujitorii regimentului. Arta curăţirii hainelor pe care o stăpîneau aceşti oameni se reducea la baterea lor cu bolovani. Cînd ceream cu insistenţă să ne cumpere alte haine, tata ne amîna mereu, pînă cînd găsea el un prilej să-l slujească într-un fel sau altul pe Surjan, plutonierul de la intendenţă, pentru ca prietenul lui să fie la rîndul lui amabil cu el,

oferindu-i o bucată de stofă de la magazie. De obicei, tata şi cu Surjan erau veşnic ocupaţi să alcătuiască un front unit împotriva lui Chattar Singh, conţopistul intendentului. Dar cum era nevoie de luni de zile pentru ca tata să găsească prilejul favorabil de care am amintit, noi plîngeam şi „îi mîncam zilele mamei". Ea îşi punea mîna la inima care părea că-i slăbeşte mereu şi pînă la urmă scotea la iveală vreo bucată de postav pe care o pusese ea la păstrare într-o ladă de-a ei. O croia şi ne făcea tunică şi pantaloni. Numai că noi doream haine elegante, lucrate de croitori. Neavînd încotro, acceptam însă şi hainele făcute de mama, pentru ca să le purtăm pe acasă. Bineînţeles, intuiţia ţărănească a mamei nu-i dădea în acelaşi timp şi îndemînarea aceea necesară pentru a croi şi a coase cum trebuie la maşină costumele noastre.

Aşa că noi ridicam pretenţii, ceream, aşteptam şi pe urmă iarăşi ridicam pretenţii, pînă ce tata găsea prilejul nimerit să-l servească pe Surjan, iar plutonierul intendentului trebuia să-i întoarcă amabilitatea, pentru ca să se dezobligе, şi în cele din urmă ne dădea nişte pînză de dril kaki sau nişte serj. Acum noi trebuia să aşteptăm pînă ce Ramzan, „maistrul croitor al regimentului", ajungea şi el să aibă vreo obligaţie de plătit tatii, aşa ca să fie în situaţia de a ne face fiecăruia dintre noi, gratis, un costum. Ramzan ne lua măsura pentru haine, pentru că tata i le ducea la timp în vederea acestui scop : un respectabil funcţionar învăţat putea uşor să pretindă tributul bunăvoinţei de a fi servit. Dar nici un meşteşugar, nici chiar într-o ţară obişnuită cu plata şi răsplata favorurilor, nu putea să-şi permită irosirea timpului lucrînd costume pentru copii, cînd statul îl plătea să facă şi să repare uniformele soldaţilor şi cînd trebuia să cîştige şi el un ban peste leafă, confecţionînd haine civile soldaţilor, şi cînd mai avea pe deasupra şi atîtea lucruri rămase în urmă, încît, străduindu-se să le facă faţă, „maistrul croitor" rămăsese fără gene !

Săptămîni de zile, Ganesh şi cu mine ne înfiinţam în atelierul lui nenea Ramzan şi-l băteam la cap pe bietul

om. Bunul croitor ne arăta toată bunăvoinţa, rugîndu-ne să-i punem aţă în ac, dar majoritatea întrebărilor şi rugăminţilor noastre erau înăbuşite de zgomotul asurzitor al maşinilor de cusut pe care le mînuia el şi cu calfele lui. Numai cînd se întîmpla să se ivească vreo întîrziere în plata lucrărilor lui Ramzan de către Biroul Administraţiei şi era nevoie ca tata să pună o vorbă bună pe lîngă sahibul adjutant, pentru ca să grăbească niţel lucrurile, „maistrul croitor" scotea la iveală pînza noastră, punea mîna pe ea şi, în timpul liber, se ocupa de hainele noastre. Întrucît erau croite în condiţii atît de grele şi în grabă, hainele noastre nu căpătau niciodată aspectul elegant şi modern pe care îl doream cu atîta ardoare. Îndeosebi jachetele lăsau de dorit ! Ele erau un fel de corcitură între stilul englezesc şi cel indian, ajungînd la lungimea unei jachete englezeşti, cu piepţii întăriţi, dar folosind gulerele strînse în maniera indiană. Eu, unul, eram teribil de dezamăgit, întrucît mi se părea că se prăbuşeşte tot idealul meu de anglicizare şi pînă la urmă nici n-aş mai fi purtat de loc hainele, dacă nu m-ar fi silit părinţii.

Cam la fel se întîmpla şi cu pantofii, deşi aci se adăuga şi un element obiectiv. Bineînţeles, tata nu putea să-l pună pe Surjan, magazinerul intendentului, din acelaşi leat cu dînsul, să ne dea nici cizme de artilerist, nici pantofi obişnuiţi de-ai soldaţilor indieni, aşa cum primea el însuşi, pentru că încălţările obişnuite ale militarilor, chiar şi ale copiilor de trupă — ale copiilor care sunau din trîmbiţă — erau mult prea mari pentru picioarele noastre. Pe de altă parte, Saudagar, bătrînul ciubotar al regimentului, nu se ţinuse de cuvînt : trecuse cam vreun an de cînd ne luase măsura ca să ne facă fiecăruia cîte o pereche de ghete englezeşti.

În timp ce Ganesh ştia că toate sînt zadarnice, eu, unul, nu aveam odihnă şi zi de zi mă duceam să-i bat capul lui Saudagar, în timp ce el asuda, lucrînd la jambierele şi cizmuliţele ofiţerilor englezi. Îşi punea oche-

larii şi îşi întipărea pe faţă o expresie de profundă supărare. Avea o mutră serioasă şi înţeleaptă, cu atît mai mult cu cît purta şi barbă. Căuta măsurile şi, după o zadarnică cotrobăială, spunea că le-a pierdut. Îmi lua iarăşi măsura şi mă întreba dacă n-aş vrea să revin a doua zi, ca să-l văd punîndu-se cu adevărat pe treabă. Bineînţeles, cînd veneam a doua zi, îşi găsea fie aceeaşi scuză, fie alta asemănătoare şi îmi făcea o mică punguţă, cu care să mă mulţumesc. Şi în ziua următoare, în timp ce era ocupat ca de obicei cu terminarea lucrărilor întîrziate, mă mai momea niţel, spunîndu-mi cîte o poveste de groază despre animalele de pe dealuri ale căror piei puteau fi argăsite, ca să faci din ele cele mai frumoase perechi de pantofi şi cizmuliţe, precum şi haine, care, în mod miraculos, îl făceau pe omul care le purta nemuritor. Îmi vorbea despre şerpii pe care i-a prins şi i-a pus la saramură, despre broaştele pe care le-a pregătit cu piper, şi alte mirodenii, şi despre tot felul de asemenea minuni, după care iarăşi mă amîna pe a doua zi.

Timp de luni de zile am umblat amîndoi cu picioarele goale pe potecile bolovănoase, pentru că pantofii noştri vechi ajunseseră ferfeniţă, dar şi pentru că Ganesh socotea că dacă umblăm astfel, curînd o să ne crească picioarele şi o să devină destul de mari ca să putem purta bocanci de artilerist. Nenorocirea era însă că soarele arzător cocea pămîntul la ora amiezii şi picioarele noastre se crăpau şi se umpleau de băşici.

Apoi, într-o bună zi, a venit dintr-un sat vecin un cizmar care ceruse, pare-se, permisiunea comandantului regimentului să stea la răscrucea din faţa cazărmii şi să repare încălţămintea trecătorilor. Tata l-a ajutat să obţină acest privilegiu, în ciuda dispoziţiilor oficiale. Drept mulţumire pentru această favoare pe care i-o făcuse tata, cizmarul ne-a luat măsuri, mie şi lui Ganesh, ca să ne facă nişte pantofi cu broderie de aur stil Peshawar. Dar omul a trebuit să cumpere autorizaţia şi necesitatea acoperirii cheltuielii făcute, pre-

cum şi nevoia de a-şi cîştiga existenţa din prăpăditele de lucrări pe care le făcea celor cîţiva oameni care treceau pe-acolo, îl împiedicau să ne termine pantofii.

În fiecare după-amiază, cînd ne întorceam de la şcoală, îl întrebam cînd se va apuca de pantofii noştri. Ca şi ceilalţi meseriaşi dintr-o lume de molîi, şi el ne făcea veşnic promisiunea vagă că se va apuca mîine de lucru. Dar bietul cîrpaci n-avea bani nici măcar cu ce să-şi cumpere instrumentele necesare de lucru, dat fiind că îi mergea foarte prost treaba cu dresul cîte unui pantof din an în paşte, şi la preţuri foarte scăzute. Cu toate acestea, noi continuam să ne înfiinţăm cu regularitate în fiecare după-amiază la taraba lui, atraşi fiind nu numai de promisiunea iniţială pe care i-o făcuse tatii în ceasul acela de restrişte, ci şi cu speranţa luminoasă că ne va face o pereche frumoasă de pantofi englezeşti, cu care el căuta să-şi asigure un răgaz mai mare faţă de stăruitoarele noastre pretenţii.

În cele din urmă, cînd n-a mai fost chip să continue cu zadarnicele sale făgăduieli, iar pe de altă parte neputînd aduna din micile lui cîştiguri destui bani ca să-şi cumpere toate uneltele trebuincioase confecţionării pantofilor noi, s-a dus şi, cu economiile lui sărăcăcioase, ne-a cumpărat două perechi de pantofi ieftini, de felul celor pe care-i purtau locuitorii oraşului Nowshera. În felul acesta a satisfăcut cererile fiilor funcţionarului cu ajutorul căruia reuşise să obţină privilegiul de a sta la răscruce ca să cîştige o masă pe zi şi al cărui cuvînt ar fi putut, pe de altă parte, să ducă la retragerea acestei autorizaţii. Dar cînd ne-a adus acasă pantofii şi noi am văzut că sînt două perechi de încălţări de modă locală şi de calitate foarte proastă, am început să facem mofturi şi n-am vrut nici în ruptul capului să le încercăm. Conştient însă de faptul că nu avea voie să ia mită, şi nici să aştepte ca mita primită să fie pe placul copiilor lui, aşa cum ar fi făcut alţi şperţari mai curajoşi, tata şi-a ridicat glasul şi ne-a redus la tăcere, astfel că ne-am supus mîniei sale teribile pe care o simţeam că fierbe în mîrîitul lui de tigru. Pînă la urmă pantofii s-au do-

vedit a fi niţel cam mici. Am bombănit şi-am tot miorlăit prin casă vreo cîteva zile, pînă ce o palmă pe care am încasat-o eu peste faţă şi o papară zdravănă pe care a primit-o Ganesh au pus capăt protestelor noastre.

Am suportat amîndoi cu răbdare băşicile pe care ni le făceau pantofii, pînă ce ele ameninţau să ne facă picioarele numai umflături. Atunci tata a luat într-adevăr pantofii să-i ducă la oraş ca să-i mai lărgească niţel, urmînd să plătească din buzunar costul acestei operaţii. Cînd i-am primit înapoi erau într-adevăr mai uşori la purtat. Distracţia pe care ne-o procurau cînd îi ungeam cu grăsime ca să le înmuiem ţesătura ne-a făcut să uităm repede de durerea picioarelor şi a inimii şi pînă la urmă obişnuinţa a făcut să se şteargă din noi şi ultimele urme de amărăciune.

Dar liniştea familiei noastre era mereu tulburată. Cînd nu exista nici un fel de animozitate între părinţii noştri şi lumea dinafară sau între ei şi noi, copiii, atunci propriile noastre certuri răsunau între pereţii încăperilor şi casa întreagă era copleşită de strigătele sălbatice, de ocările cu care ne gratificam unul pe celălalt. Într-adevăr, invidia dintre Ganesh şi mine creştea din ce în ce mai mult, transformîndu-se într-o duşmănie pe faţă.

Vina acestei stări de lucruri nu poate fi împărţită în mod egal între Ganesh şi mine. Trebuie să mărturisesc că în cea mai mare măsură eu purtam vina acestei stări de duşmănie între fraţi. Ca un fel de compensaţie pentru Constituţia mea de copil bolnăvicios, ţineam cu tot dinadinsul să capăt o voinţă proprie, care înclina mai mult către încăpăţînare ; de aceea mă arătam a fi un omuleţ independent, orgolios, agresiv şi lipsit de menajamente faţă de semeni. Îmi plăcea să fac pe grozavul şi să mă afirm în dauna altora.

Afecţiunea exagerată pe care mi-o arăta mama mă încuraja. Ea era atît de mîndră de naivele închipuiri, de jocurile şi isteţimea mea, încît începuse chiar să găsească tot felul de sensuri mistice în cele mai multe capricii şi zburdălnicii de-ale mele. Era firesc ca

Ganesh să privească cu ochi răi această absurdă tendinţă a mamei de a mă proteja necontenit.

De pildă, cînd mi-am făcut o praştie dintr-o ramură de copac despicată ca o furcă, cu care voiam să trag în păsările, ea a spus că Dumnezeu m-a inspirat să făuresc tocmai arma cu care fusesem rănit de sahibul Cunningham, pentru ca în felul acesta să pot să mă răzbun pe el.

O ştergeam pe furiş din camera de zi, în dimineţile calde şi liniştite de vară, şi mă aşezam într-un colţ al verandei, unde mă apucam să-mi făuresc un bungalow ca acela al sahibilor. Reproduceam atmosfera necesară instalînd în mijloc un scaun vechi şi rupt şi împrăştiind peste tot diverse cataloage vechi ale magazinelor Whiteway Laidlaw & Co. Ba chiar uneori, luîndu-mi inima-n dinţi, nu vedeam nici un motiv să nu folosesc lada de ambalaj din verandă drept W. C., măcar că n-avea scaun de closet. Mă puneam foarte serios pe treabă construind această casă în stil englezesc, fiind convins că vreo cîteva zile de tîmplărie vor putea, cu puţină imaginaţie, crea un model perfect. Şi bucuria mea de a profita de libertatea alcătuirii unui plan atît de ingenios nu mi-o putea strica nici căldura şi nici sudoarea abundentă care mă năpădeau. Într-o oarecare măsură, însă, această plăcere era adumbrită de teama ca nu cumva Ganesh să dea buzna peste mine şi să mă facă de ruşine, găsindu-mă în toiul treburilor.

Preferam să mă joc în taină, mai ales că vorbeam cu un alt copil, un tovarăş invizibil de joacă, o prietenă, după cum mi-o imaginam. Aşa o făurise închipuirea mea. Cred că o dată o auzisem pe mama vorbind cu cineva că atunci cînd o să mă fac mare o să mă căsătoresc cu o englezoaică micuţă şi drăguţă. Eu am prefăcut această sugestie într-o închipuire atît de puternică pe cît permiteau atributele simbolice ale unei existenţe de sahib.

—Hallo ! strigam eu, folosind singurul cuvînt englezesc pe care-l cunoşteam atunci, şi apoi, adresîndu-mă tovarăşei imaginare, îi spuneam : „Tish-mish, tish-mish, bish"... Aşa credeau soldaţii că vorbesc englezii. Pe urmă alergam după ea urmărind-o prin toată veranda

şi, dacă plîngea, îi mîngîiam părul frumos, auriu şi îi acopeream toată faţa cu sărutări. Într-o bună zi, mama m-a prins jucînd acest joc şi, cu credinţa ei de femeie iniţiată în puterea necunoscutului, se întreba dacă nu cumva era chiar adevărat ceea ce vedeam eu. Îi venea greu să creadă că trăiesc într-o lume imaginară. Dacă într-adevăr aveam puterea să văd ceva care rămînea ascuns privirilor altora, se putea să fiu un spirit binecuvîntat, născut reîncarnat, din pîntecele ei. La urma urmei se putea să fiu chiar zeul Krishna, care mă jucam cu femeile. Dar şansele canonizării mele ca sfînt au fost năruite de Ganesh, care mi-a cerut unul dintre lucrurile adunate de mine, şi de către tata, care a zîmbit dispreţuitor cînd mama i-a povestit despre arta mea actoricească.

În afară de credinţa că în mine se află un „viitor mesia", ale cărui capricii ea le lua drept semne spirituale de bun augur, mama mă trata cu acea bunătate firească manifestată faţă de odraslele ei şi pe care o moştenise de la strămoşii ei săteni. Ea însăşi fiind un produs al naturii, care îşi reprima pornirile în chip destul de superficial prin aerul respectabil dobîndit în urma căsătoriei cu o persoană „cu prestigiu", ne lăsa să ne zbenguim în praf, ca nişte fiinţe primitive. Nu ne dădea prea multă atenţie, ne prevenea doar din cînd în cînd împotriva molimelor care ne-ar ameninţa. De aceea, cînd mă vedea într-o dispoziţie de drac împielităt, pus pe stricăciuni şi pe revoltă, îşi lua tălpăşiţa, după ce mă ocăra doar aşa, de formă. După părerea ei, încăpăţînarea mea conţinea germenii puterii şi fermităţii caracterului. În felul meu uşuratic de comportare, ea vedea doar buna dispoziţie pe care aveam s-o am ca om mare şi capacitatea necesară înfruntării necazurilor vieţii. Veselia mea fără margini o considera drept manifestare a marii îndurări a sfinţilor, care o despăgubeau de atitudinea ei plină de tristeţe în faţa vieţii.

Ganesh fusese umilit încă din zilele în care eu repetam papagaliceşte, dar cu multă elocvenţă, limbajul oamenilor mari, fiind silit să-mi recunoască superioritatea, avînd o putere de memorizare mai bună că a lui.

Şi cum mama îmi dădea şi mai multă importanţă, umflîndu-mi orgoliul, mă străduiam necontenit să-l necăjesc şi să-l provoc la ceartă, ştiind că datorită sănătăţii mele delicate mi se va îngădui să scap uşor, dacă vreun diferend între noi ajungea să fie arbitrat şi judecat de curtea supremă a părinţilor noştri.

Modul cel mai sigur de a stîrni furia fratelui meu, după cum descoperisem, era să pun stăpînire pe vreunul din obiectele care constituiau proprietatea sa.

Datorită unui caracter foarte calculat şi apucător, precum şi printr-o folosire foarte grijulie a lucrurilor, Ganesh izbutise să adune o grămadă de caiete, de creioane roşii şi albastre, de panglici roşii, de pene de gîscă, de peniţe etc., pe care noi le căpătam mereu de la tata — însărcinat cu administrarea papetăriei biroului. Eu, în schimb, îmi iroseam de obicei porţia mea cu o nepăsare şi cu o nechibzuinţă totală. S-ar fi zis că o făceam anume, ca să pot după aceea rîvni la comoara fratelui meu.

Într-o după-amiază cînd Ganesh fusese trimis să facă nu ştiu ce drum, am descoperit depozitul lui, ascuns îndărătul unei lăzi din odaia de zi. Scormonind printre obiecte, l-am jefuit de două din cele mai bune creioane roşii, de două albastre, de un caiet şi de diferite alte mărunţişuri.

Imediat am început să mîzgălesc şi să desenez cu ele în caiet. Cu scrisul meu de copil, talpa gîştii, făceam litere mari cît o pagină întreagă şi desene fantastice, care se întindeau în continuare de la o pagină la alta.

Cum mă lăsam pe spate, cu capul în mîini, ca să-mi admir opera din toate părţile, aidoma unui artist format, care se retrage de la şevalet să-şi examineze mai bine tabloul din depărtare, s-a nimerit tocmai atunci să apară pe neaşteptate Ganesh. Recunoscîndu-şi creioanele şi caietul, se năpusti asupra mea, cu furia aceea care îl caracteriza şi datorită căreia îi dispărea în chip subit răbdarea şi viclenia.

— Dar ce-i ? De ce vă certaţi ? strigă mama din bucătărie.

— Ia uită-te, mamă, ce-a făcut ! ţipă Ganesh, indignat de vandalismul meu.

Shiva începu să plîngă cînd îl văzu pe Ganesh că mă bate, deşi eu nu eram de loc în inferioritate, ci dimpotrivă. Ganesh mă lovea cu piciorul şi cu cotul, dar eu îl ciupeam, îl zgîriam şi-l muşcam de unde puteam.

Mama se repezi să ne despartă.

— Ia uită-te, mamă ! spuse Ganesh, şi faţa lui se strîmbă într-o încruntare de nevinovăţie jignită şi îndurerată.

La vederea mamei, el se feri, se dădu într-o parte.

— Măi răule, de ce faci atîta gălăgie ? Ce ţi-a făcut ? îl ocărî mama.

— Mi-a furat creioanele şi-mi mîzgăleşte caietele — spuse Ganesh.

— Îi desenam faţa lui urîcioasă — am spus eu. Ia uită-te ce urechi lungi are !

Mama privi mîzgălelile şi spuse doar atît :

— Nu mai rîde de frate-tu, băiete, şi dă-i înapoi creioanele, că ăsta e în stare să-şi mănînce fripţi stăpînii ! Am să-ţi găsesc ţie altele.

— Uite, mamă, asta eşti tu, în poza asta, şi dincoace e tata — i-am spus eu, arătîndu-i uriaşele caricaturi.

— Ia să văd şi eu — spuse mama şi, fără să recunoască din liniile trase de mine ceva care să semene a om sau obiect, spuse totuşi ca încurajare : Vai, ce drăguţ ! Trebuie să-i arăţi şi tatii, cînd s-o întoarce acasă.

Ademenit de promisiunea mamei că-mi va da alte creioane, am renunţat la prada pe care pusesem mîna. Cu caietul, însă, nu s-a putut face nimic.

Ca şi cum ar fi fost predestinat să-şi atragă mînia părinţilor, chiar şi atunci cînd eu eram vinovat, Ganesh se plînse tatii în seara aceea de felul cum îi stricasem caietul. Tatăl ţipă la amîndoi :

— Am să vă frîng oasele, porcilor, dacă nu încetaţi cu certurile astea. N-am eu destule necazuri la birou, ca să-mi mai împuiaţi şi voi capul cînd mă-ntorc acasă ? Mi-aţi nenorocit viaţa. Eu îmi sparg capul ca să cîştig cele trebuincioase tuturor şi iată răsplata pe care o capăt ! Mamă nepricopsită ce eşti !

— Dar ce-am mai făcut, ca să mă ocărăşti aşa ? protestă mama. Şi de ce-i faci porci, că doar sînt copiii tăi !

— Dar ei de ce nu sînt în stare să împartă frăţeşte ceea ce au ? izbucni tata. Aşa o să se bată şi pentru averea mea, cînd am să mor ? Mai bine îi şterg cu totul din testament şi-mi las banii unui azil, decît să se apuce să se certe între ei şi să strice armonia familiară. Apoi glasul lui scădea, căpătînd un aer obosit, dezamăgit şi plin de compătimire pentru propria sa persoană : Ce rost are să slujeşti această căţea, care este guvernul, doar pentru ca să-ţi întreţii odraslele ? Uită-te la porcul ăla mai mare, la Harish ! Priveşte-l cît e de nerecunoscător !...

Pe această temă, tata şi cu mama erau complet de acord şi de îndată ce discuţia lor ajungea aici, se şi uita de cearta noastră prostească şi care stîrnise vorbăria.

10

Astăzi rareori mi se întîmplă să văd un copil şi să nu mă întreb spre ce cale tainică sau acţiune violentă tinde mintea lui, ce aventură ciudată şi neprevăzută plănuieşte, cum se schimbă nuanţele sufletului său ? Asta pentru că, privind înapoi, către primii şapte ani ai propriei mele copilării, pe jumătate inconştientă şi pe jumătate conştientă, mă văd — în ciuda rigorilor lumii ţinute în chingile strîmte şi în regulile stricte ale cantonamentului, cu toate tabu-urile sale — curgînd ca un pîrîiaş, acum strălucitor şi vioi, datorită razelor soarelui care se joacă în apele lui, acum întunecat din cauza lacrimilor fierbinţi de mîhnire, dar veşnic curgînd, prelingîndu-mă printre zăgazurile şi barierele ivite în cale sau trecînd în goana calului peste ele, ca să le dărîm sau să le zvîrl cît colo, slab şi lihnit de foame, turtit de măreţia soarelui sau umflat

şi zgomotos, dar neînfricat. Bineînţeles, eu nu ştiam direcţia în care mă îndreptam, şi adeseori eram gata să-mi schimb drumul, dar în linii mari se poate spune că şi eu curgeam paralel cu alte pîraie similare, învecinate. S-ar zice că eu şi impulsurile creatoare care sălăşluiau în adîncul fiinţei mele eram atraşi reciproc prin cine ştie ce magnetism interior şi totodată ne îndreptam, împinşi de o forţă irezistibilă, către fluviul mare al vieţii, care curgea nu departe.

Tocmai în forţa motrice a acestor impulsuri creatoare am găsit eu compensaţia tuturor privaţiunilor din zilele monotone şi şterse, în timpul cărora omul creşte, transformîndu-se din embrion în copil. Astfel, cînd mă gîndesc la taberele militare de la Mian Mir şi Nowshera, mi-amintesc de vraja multor aventuri, nu numai în adîncul propriilor mele visuri şi fantezii, ci şi în lumea largă de afară. Unele momente cărora li se spune, de obicei, că sînt puncte culminante, fac să strălucească în amintire acele zile pînă ce primele terenuri de joacă ale copilăriei capătă înfăţişarea celei mai fericite epoci a vieţii mele, poate pentru că era şi cea mai nevinovată şi mai intens trăită.

Nu mi-aduc aminte care anume au fost orele vrăjite cînd simţurile şi inima mi se deschideau în faţa frumuseţilor şi a spaimelor, stîrnite şi cuprinse în peisajele frontierei. Dar mi-aduc aminte că, apropiindu-mă de vîrsta de şapte ani, anumite privelişti şi sunete mi s-au întipărit şi au rămas neşterse în minte, alcătuind fundalul stabil al tuturor amintirilor mele din anii de mai tîrziu. Într-adevăr, atît de vii stăruie în mintea mea aceste impresii, încît chiar şi acum, dacă închid ochii, pot să realizez ţesătura exactă a atmosferei care domnea la prînz în cantonamentul de la Nowshera şi în faţa ochilor mei toate particulele minuscule de lumină, în culorile curcubeului, se învîrt ca într-un caleidoscop. Bineînţeles, lucrurile mai mari din acest peisaj îmi par ca nişte născociri ale închipuirilor mele pretimpurii, care nu pot să îmbătrînească niciodată prin repetiţie.

Fără doar şi poate, priveliştile erau bogate pe vremea aceea. Dar din bogăţia imensă de lucruri care impresionau simţurile, îmi amintesc cîteva elemente dominante.

Un exemplu erau scările cerului — munţii golaşi, de culoarea aramei şi a ţărînei, care se întindeau dincolo de albia secată a rîului, la marginea cazărmii Malakand, ca nişte uşoare protuberanţe văzute de aproape, dar ridicîndu-se mai departe la înălţimi colţuroase şi ameţitoare, cu povîrnişuri şi vîlcele abrupte. Se pierdeau, apoi,în ceţurile despre care ni se spunea că învăluie lanţul Hindu Kush. Iar în văgăunile crestelor cenuşii se adăposteau colibe de piatră, care păreau integrate în dealurile pămîntii — bordeiele afghanilor, cumplit de întunecate şi din care ieşeau valuri de fum, prin uşile sărăcăcioase. Între muchiile şi stîncile munţilor, pe micile tăpşane, creşteau nişte recolte mizerabile de grîu sau de porumb, în timp ce sperietoarele de ciori mă înspăimîntau totdeauna cu gîturile lor de bambus, în vîrful cărora se aflau pălării occidentale, ferfeniţite. Mi se spusese că afghanii pun în aceste sperietori strigoii soldaţilor britanici ucişi de ei în războaie.

De-a lungul rîului Lunda, pe drum, se scurgeau mereu caravanele de măgari, cămile şi oameni; animalele erau încărcate cu piei şi cu blănuri, cu cărămizi şi saci cu grîne sau cu baloturi de frunză. În urma lor lăsau nori de praf şi amintirea conducătorilor de caravane, care îşi îndemnau animalele cu beţele lor lungi. Erau îmbrăcaţi în nişte tunici ponosite. Femeile afghane, foarte harnice, treceau şi ele pe-acolo în şalvarii lor roşii şi în tunicile negre, cărînd pe cap grămezi de lemne sau ulcioare cu apă. Păreau la fel de sălbatice ca bărbaţii lor. Aveau ochi de şoim şi nasuri vultureşti, deşi se purtau foarte blînd cu copiii lor şi cu copiii altora, cum eram şi eu de pildă. Îmi amintesc că primeam de cîte ori mă întîlneam cu ele bucăţi mari de pîine şi murături. Asta cînd cutreieram pe meleagurile lor. Bătrînii, scorojiţi din pricina vîrs-

tei şi a trudei de care aveau parte în lunga lor viaţă, păzeau turmele de oi şi capre ; ei erau favoriţii mei. Mi se păreau prea slabi pentru a putea face vreun rău cuiva — măcar că acasă mi se atrăgea mereu atenţia că am să fiu răpit într-o bună zi, dacă voi umbla mereu cu păstorii, nepăzit de nimeni şi bătîndu-mă pe burtă cu ei.

Dincolo de peisajul primitiv al colinelor şi al munţilor, dincolo de oraşul meu natal Peshawar şi dincolo de trecătoarea Khyber, unde fusese tata, în lumea pe care mi-o alcătuisem în vremea aceea, conducător era padişahul din Kabul. Regatul Afghanistanului, pe care-l stăpînea acesta, era legat de ţara noastră prin marea şosea principală, pavată cu pietre mărunte. Acolo unde începea acest drum, în faţa marelui pod de cale ferată, care se arcuia peste rîul Lunda, mizeria cartierelor orăşeneşti de lîngă fabricile de cherestea trăda existenţa unei alte lumi, care avea să lase semne adînci în mintea mea.

Acolo, pe un colţ pustiu, tăiat de nenumărate făgaşuri, din care se despărţea un drum lateral ducînd către bazarul Sadar, se aflau care şi căruţe într-o dezordine nemaipomenită, răspîndind un miros acru de balegă şi de paie. Şi totuşi, colţul acela era vesel, răsuna de strigătele surugiilor şi ale clienţilor într-o veşnică tocmeală, răsuna de nechezaturile cailor, de loviturile de ciocan ale fierarilor, care făureau pe nicovale potcoave pentru tot felul de animale de povară, în faţa dughenelor prăpădite. Mi-amintesc că, trecînd pe-acolo şi manifestînd cel mai mic semn de oboseală, trebuia să suportăm asaltul căruţaşilor, care veneau strigînd şi trăgîndu-l pe tata fiecare spre căruţa lui, anunţîndu-şi preţurile şi tocmindu-se. Tata, însă, nu răspundea decît foarte rar acestor propuneri, aşa că noi ne tîram picioarele cum puteam pînă acasă, sub pretextul că dorim să facem mişcare sau pentru că urma să mai cumpărăm cîte ceva la bazar, deşi de fapt, bănuiesc eu, pricina adevărată a renunţării la căruţă era cheltuiala drumului pînă la cazarma Malakand.

Aşadar, către bazar ne grăbeam noi. Şi acolo, inima mea se umplea de fericire la vederea grămezilor de fructe, rînduite în straturi, coş peste coş, în gheretele micilor alei — merele cu obrajii roşii, ciorchinii de struguri negri, la vederea cărora îţi lăsa gura apă, strugurii albi ce se odihneau în vată, în cutii rotunde de lemn subţire, rodiile stacojii, piersicile, prunele şi smochinele uscate, migdalele şi nucile! Îmi bătea inima de credeam că-mi sparge pieptul. Vorbeam peltic, strigînd mereu, cu voce plîngăreaţă: „Vreau şi eu! Vreau şi eu!...“ Şi cum mai strigam de plăcere, dacă tata ceda din cînd în cînd vreunei rugăminţi şi cum mai trăgeam de darurile primite, ducîndu-le pînă acasă, plin de nerăbdare!

Nu voi uita niciodată piaţa de carne unde se îmbulzeau mahomedanii, lovindu-se de hălcile de oi sau de berbecii întregi care atîrnau de cîrligele de fier. Familia noastră, deşi hindusă, îşi păstra totuşi ataşamentul faţă de secta ismailită a lui Aga Khan şi nu mînca decît carne tăiată de un măcelar mahomedan, care îşi făcea meseria recitînd versuri din Coran, după cum cer preceptele religioase. Întrucît familia încerca să tăinuiască faptul, numai eu eram trimis la bazarul Sadar, însoţit de Clayton, ordonanţa administraţiei, sau de vreun muzicant mahomedan, deoarece carnea era hrana mea favorită.

Cu ocazia acestor excursii, am ajuns să cunosc lumea cuptoarelor de plăcintă şi a ospătarilor din bazar. Pe mesele lor erau munţi de făină albă, piramide de pilaf, dulciuri, şi pe toate roiau muştele şi se aşeza praful şi funinginea cuptoarelor. Totuşi, aceste mîncăruri miroseau atît de tare din pricina mirodeniilor cu care erau gătite, încît şi acum îmi lasă gura apă cînd mi se întîmplă să trec pe lîngă o asemenea dugheană, oriunde, pe cuprinsul Indiei.

Îmi închipui că aveam ochii mari şi că ochii aceştia ai mei nu se închideau niciodată, deoarece sînt în stare şi acum să revăd totul, dar absolut totul: pe toţi bărbierii care se aşezau în faţa micilor tarabe, ca

să-i poată rade în cap pe afghani, să le potrivească bărbile şi mustăţile, sau să le taie unghiile cu nişte cuţitaşe ce mi se păreau mie foarte primejdioase. Îmi amintesc de trăsăturile limpezi ale prostituatelor de pe străduţele lăturalnice, obrajii lor vopsiţi cu un ruj prost, şi urechile şi gîturile lor încărcate de giuvaeruri de argint; ajunsesem să-mi dau seama de starea cetelor de leproşi murdari şi zdrenţuiţi, a cetelor de cerşetori pe jumătate goi, galbeni şi sfrijiţi, rugîndu-se să le dai de pomană un gologan, miorlăindu-se şi binecuvîntîndu-i pe trecători şi nemaicontenind cu alungarea stolurilor de muşte care le ciupeau rănile de pe faţă şi de pe mîini.

Simplul contrast al murdăriei şi mizeriei străduţelor întortocheate şi a fundăturilor, pe de o parte, faţă de blocurile cele mari cuprinzînd magazinele persane, de marea şosea principală, pe unde se plimbau sahibii europeni, precum şi faţă de prăvăliile hinduse din bazarul Sadar, frecventate de soldaţi şi de alţi oameni curaţi şi destul de înstăriţi, pe de altă parte, m-au făcut atunci să preţuiesc viaţa noastră boierească, ca fiind privilegiul unei pături superioare, ce se bucura de o condiţie mai bună datorită castei nobile căreia aparţineam şi ştiinţei de carte.

Copilăria este o vîrstă a acceptărilor şi eu nu puteam să fac nimic altceva decît să cedez ispitei pe care o stîrnea starea de euforie a soldaţilor care prădau tarabele, nu puteam decît să cedez ispitei plină de favoare de a cutreiera oraşelul, de parcă ar fi fost al meu propriu, strălucirii şi căldurii saluturilor şi vorbelor schimbate între negustorii locali şi tata, precum şi favorurilor cu care ne copleşeau pe noi, copiii samuraiului din cantonament...

Aceste zile fericite, îmbelşugate, vesele sau triste, nu aveau din păcate să mai dureze prea mult.

Într-o bună zi, cînd tata ne-a luat la o serbare cîmpenească, organizată de prietenii săi de la oraş, pe malul rîului Lunda, lîngă podul de bărci, şi cînd, împreună

cu mama, cu Ganesh şi cu Shiva luam prînzul îmbelşugat, „înghiţind" totodată briza răcoroasă care adia pe cîmpiile înfierbîntate, coborînd de-a lungul apelor rîului, o ordonanţă de-a regimentului veni în grabă la tata, asudînd şi cu respiraţia întretăiată, şi îi spuse că sahibul „col'nel" îl cheamă la bungalow-ul lui.

— Lua-l-ar dracu' de guvern şi de stat! strigă tata. Nu ne lasă nici măcar o clipă în pace, pe căldura asta! Ce-o mai fi vrînd de la mine, acuma, pe-nserat?

— Se zice că ar fi izbucnit războiul în Anglia, domnule sublocotenent — zise ordonanţa, împleticindu-se la vorbă.

— Ce război? exclamă tata, îngrijorîndu-se deodată.

— *Jang! Jang! Larai!* zise soldatul.

Tata sări în picioare, făcîndu-se galben-verde la faţă, îşi luă rămas-bun de la prieteni şi o porni în mare grabă, spunîndu-i mamei:

— Mamă a lui Harish, du băieţii acasă!

— Ne-am nenorocit! strigă mama, adunîndu-ne pe toţi, luîndu-şi rămas bun de la prieteni şi grăbindu-se spre casă.

Cînd am ajuns la marginea prăfuită a drumului albicios, dădurăm de o îmbulzeală şi o zarvă nemaipomenită: în mijlocul forfotei măgarilor care răgeau, a cailor care nechezau legaţi de căruţe, printre scîrţîielile şi pîrîielile carelor cu boi, cu roatele neunse, în mijlocul fumului focurilor molcome aprinse la marginea drumului de către asprii chervangii afghani şi de femeile lor îmbujorate la faţă, ca să-şi umple narghilelele, se auzeau bătăile sinistre ale tobelor, însoţite de un cor de strigăte:

— *Jang! Jang! Jang chir gaya! Jang Larai!*

Mama se uită la soarele care apunea într-o orgie de roşu însîngerat în partea de vest a cerului şi spuse:

— A venit sfîrşitul veacului rău de fier, în care trăim!

Ştirea pe care ne-a adus-o ordonanţa cînd luam aer pe malul rîului Lunda a fost confirmată de către sa-

hibul „col'nel" şi de către ordinele primite a doua zi dimineaţă, de la cartierul general al armatei. O jumătate din Regimentul 38 de munteni Dogra urma să fie ataşată regimentului-frate, al 41-lea de munteni Dogra, şi să plece la război, în cadrul diviziei Lahore. Cealaltă jumătate trebuia să meargă la Malakand în Chitral, un avanpost situat mai în sus, spre frontiera de nord-vest, ca s-o întărească împotriva ameninţării unui eventual atac, prin Afganistan.

În chip subit, un linţoliu de tristeţe păru că se aşterne asupra întregului regiment, o dată cu sosirea acestor ordine, şi fiecare aştepta cu nerăbdare şi cu o chinuitoare îngrijorare să i se hotărască soarta, să ştie încotro trebuie să meargă. Într-adevăr, era nevoie de oarecare timp pentru a separa companiile destinate a fi trimise în străinătate de cele ce aveau să rămînă mai departe la baza lor.

Aproape jumătate din militarii regimentului sufereau de diaree, fie din cauza alimentaţiei, fie datorită drogurilor pe care le-au înghiţit ca să obţină un certificat medical cum că ar fi inapţi pentru serviciul activ. Unii dintre ei au încercat să vîndă sforile de moşie pe care le mai aveau ei sau rubedeniile lor, să-şi facă rost de bani, în cantitate suficientă, ca prin mituirea celor influenţi să se poată feri de a intra în contingentul care se îndrepta spre tărîmurile morţii.

Şi tata se afla în panică, pentru că nu ştia încă ce soartă îl aşteaptă. Chattar Singh suferea de friguri şi relaţiile dintre familiile noastre au devenit dintr-o dată foarte cordiale, părinţii noştri ajungînd să facă chiar şi două vizite pe zi în casa lui Gurdevi. Noi, copiii, profitam de acest lucru, pentru că izbuteam să căpătăm o mulţime de zaharicale aflate în cutiile cu „ceva bun" din amîndouă casele.

— Sahibul colonel rămîne la partea sedentară — o lămuri tata pe mama într-o bună zi, cînd se afla în bucătărie şi îşi lua gustarea de dimineaţă, meditînd la propria-i soartă. Şi el ţine la mine. Aşa că ar fi foarte probabil ca el să-mi ceară să stau aci cu el. Pe de altă

parte, maiorul Carr, sahibul adjutant, s-a angajat ca voluntar, anunţîndu-şi dorinţa să meargă la război. Partea proastă este că şi el ţine la mine şi s-ar putea să-l convingă pe sahibul colonel ca să mă trimită cu dînsul...

Spre deosebire de zilele acelea de după atentatul împotriva lordului Hardinge, cînd se temea şi se ruga chiar la Dumnezeu ca nu cumva să cadă în dizgraţie în faţa sahibilor, acuma tata ţinea şi voia cu tot dinadinsul ca sahibii să-l dea afară sau să-l scoată la pensie.

Dar, cum e zicala: „Dacă dorinţele s-ar transforma în ploi, ţăranii ar fi împăraţi". Aşa că tata a trăit şi el zile întregi de nelinişte şi încordare. Şi întrucît el era primul care intra în posesia ordinelor şi telegramelor sosite de la cartierul general al armatei, trăia într-o stare de nervozitate extremă, neştiind cum ar putea face pentru a împăca temerile sale proprii şi cele ale soldatului de rînd, cu optimismul pe care-l manifestau civilii din ţară.

— Toţi rajahii şi maharadjahii se dau tumba, repezindu-se care mai de care să ofere guvernului serviciile şi resursele lor — îi spuse el mamei. Iar Aga Khan s-a oferit ca prim recrut; tot aşa, un rajah bătrîn de şaptezeci de ani s-a înscris şi el ca voluntar, ca să meargă şi să lupte. Foarte ciudat mi se pare.

— Tată, dar unde e războiul? l-am întrebat eu, care ascultasem cu urechile ciulite toate aceste veşti pline de gravitate.

— În apropierea Angliei, băiete — spuse tata.

— Dar cum s-a pornit? am continuat eu cu întrebările.

— Păi, băiete, kaizerul Germaniei, sultanul Turciei şi padişahul Austriei sînt de o parte, iar padişahul Angliei şi cu restul lumii sînt de cealaltă parte.

— Iarăşi este lupta dintre panduşi şi kuruşi, cum scrie şi în *Mahabharat* — zise mama, mai înteţind focul din vatră, stîrnind lemnele aprinse. O clipă se opri, se şterse la ochii-i care-i lăcrămau de fum, oftă, clătină din cap şi apoi zise: Zău dacă nu-i îngrozitor, cînd te gîndeşti la toate distrugerile care o să urmeze!

Dar dacă o fi adevărat, cum umblă vorba, că sahibul Aga Khan s-a alăturat padişahului englezilor, atunci poporul englez o să cîştige, fără doar şi poate. Doar Aga Khan este încarnarea lui Sri Krishna ji Maharaj...

— Poftim, Aga Khan, parcă el ar fi Dumnezeu ! protestă tata.

— Ia te rog, nu-ţi bate joc de cele sfinte — zise mama. Cine ştie dacă nu cumva Aga Khan are puteri miraculoase. Şi cine ştie ce forţe nevăzute acţionează în acest război !...

— Dar bine, mamă, în legendă se spune că panduşii erau în număr de cinci, pe cînd kuruşii erau o sută — am început eu să discut conform înclinaţiilor propriei mele logici. Acuma, dacă Aga Khan este o încarnare a lui Sri Krishna, fără doar şi poate că el ar trebui să fie de partea kaizerului şi a colegilor lui, şi nu de partea padişahului englez şi a aliaţilor săi !

Tata zîmbi auzind acest argument zdrobitor pe care-l găsisem eu.

— Maula Bux, paznicul magaziei — începu Ganesh să vorbească foarte apăsat, ca să se poată vîrî şi el în discuţie — zice că sultanul turcilor este ca şi Tamerlane şi a proclamat un război sfînt, pentru ca să răspîndească islamismul în lume...

— E, haide, haide, nu mai pierde vremea plecîndu-ţi urechea la toate pălăvrăgelile din regiment — îl certă tata. Să ştii că pe timp de război legile sahibilor sînt foarte aspre împotriva celor ce răspîndesc zvonuri.

— Ei, dar nu ţipa aşa la băiat ori de cîte ori deschide şi el gura — protestă mama. O fi ceva adevărat şi în vorbele lui.

— Vai de mine, dar cum poţi să fii aşa de proastă ? spuse tata, începînd să se enerveze.

— Orice ai zice tu — continuă mama, convinsă de adevărul explicaţiilor ei metafizice — lumea a început să se clatine, aşa cum e ea aşezată pe coarnele taurului care o sprijină. Sri Krishna ji Maharaj îşi va arăta mîna lui nevăzută. Mai mult ca sigur că o să

fie un cutremur, deoarece viciul înfloreşte, iar virtutea se ofileşte. Toate astea sînt din vina acestor străini, mai ales englezi, care au inventat maşinile... şi care îl sfidează pe Dumnezeu.

— Dar eşti nebună, femeie — zise tata. Asta nu are nimic de-a face cu Dumnezeu.

— Vei fi crezînd tu poate că sînt nebună — zise mama — dar oamenii nu se bat între ei decît dacă sînt ţicăloşi. Războiul acesta a fost prorocit în cărţile sfinte : s-a spus că în vîrsta minciunii, lumea întreagă va fi măturată de flăcările unui foc uriaş şi atunci va începe un ev nou şi va domni binele.

— E adevărat ce zice mama ? l-am întrebat pe tata.

— Nu, băiete, mama aiurează — îmi răspunse el.

— Ei, lasă c-ai să vezi tu, cînd o să te mistuie flăcările — îi replică ea.

După cît se pare, previziunile ei nu s-au adeverit, deoarece tata a primit ordin să rămînă la partea sedentară, care avea să se instaleze pe graniţă, la Malakand. Întrucît tata ştia că dacă ar fi luptat în război, faptul acesta ar fi cîntărit foarte greu în balanţă şi ar fi constituit un capital moral important la întoarcerea de pe front, el a fost puţin dezamăgit. De fapt părea că nu-i pasă de nimic, pentru că, după cum am avut noi impresia, el a manifestat o oarecare uşurare la primirea acestei veşti, care punea capăt aşteptării sale încordate. S-a resemnat foarte uşor să facă toate aranjamentele pe care le pretindea această situaţie.

Eu simţeam într-o oarecare măsură că în lume se pregătesc evenimente uriaşe, dar asta mai ales datorită miturilor şi legendelor în care le îmbrăca mama pe toate. Altminteri, noi, copiii, holbam ochii, fără a pricepe mai nimic, la mişcările de trupe, la întocmirea bagajelor proprii, în puternica lumină a soarelui arzător care, aşa părea, îşi bătea joc de oameni rîzînd, cînd toată lumea plîngea. Iar sufletele noastre încă sfioase şi încă netrezite la viaţă se plecau triste, ca şi capetele noastre. În mijlocul întregii mizerii strălucea o singură speranţă de fericire : aşteptam cu nerăbdare să ne ve-

dem casa de la Amritsar, unde urma să mergem cu mama şi să începem şcoala. Eu, care tînjeam după tovarăşi de joacă de vîrsta mea, îmi închipuiam că merg într-o splendidă lume nouă, în care trăiau mătuşa Devaki şi unchiul Pratap — cei care-mi deschiseseră gustul mîncărurilor cu carne — că merg într-o lume în care se afla şi casa noastră. În mintea mea trasam iarăşi contururile unduioase şi strălucitoare ale oraşului-minune Amritsar, amestecînd bucuria anticipaţiei cu un gust al noutăţii, al imensităţii şi minunăţiei care se întindeau înaintea mea.

CUPRINS

Cuvînt înainte	7
Partea I	17
Partea a II-a	71

Redactor responsabil : NATALIA PETRUȚ
Tehnoredactor : CONSTANȚA VULCĂNESCU

Dat la cules 27.07.1965. Bun de tipar 30.10.1965. Apărut 1965. Comanda nr. 5960. Tiraj 20 120. Hîrtie semivelină de 63 g/m² 540×840/16. Coli editoriale 14,74. Coli de tipar 18,5. A.T. 8947. C.Z. pentru bibliotecile mici 89—32=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 50.610 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București — Republica Socialistă România.

Lei 6,50

EDITURA TINERETULUI